

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MODERN MİMARLIK MİRASI YAPILARINDA KORUMA VE
YENİDEN KULLANIM ÖNERİSİ: DİYARBAKIR DİLAN VE SİTE
SİNEMASI

DİDEM ŞAHİN

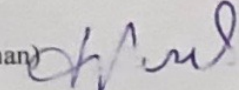
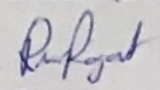
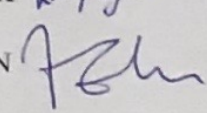
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

DİYARBAKIR
Haziran 2019

T.C
DİCLE UNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DIYARBAKIR

Didem ŞAHİN tarafından yapılan “Modern Mimarlık Mirası Yapılarında Koruma Ve Yeniden Kullanım Önerisi: Diyarbakır Dilan Ve Site Sineması” konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Mimarlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesinin

<u>Ünvanı</u>	<u>Adı Soyadı</u>
Başkan : Doç. Dr.	Fatma Meral HALİFEOĞLU (Danışman)
Üye : Dr. Öğrt. Üyesi	Rojat AKSOY IŞIK
Üye : Dr. Öğrt. Üyesi	Emine DAĞTEKİN

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 28/06/2019

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../.../2019

Prof. Dr. Sevtap SÜMER EKER

ENSTİTÜ MÜDÜR V.

(MÜHÜR)

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının hazırlanması sürecinde her daim destek olan, yol gösteren danışmanım Doç. Dr. Fatma Meral HALİFEOĞLU' na, sahada ve çalışma sürecinde değerli katkılarını esirgemeyen Öğr. Gör. Dr. Nursen IŞIK' a, hayatımın her döneminde desteğini yanımda hissettiğim ilk öğretmenim annem Ayten ŞAHİN' e, ölçüm çalışmalarına yardım eden arkadaşlarım Buşra ÜNEY, Dilan KAYA, Emin BİLGİ, Maaruf TEYFUR, Vedat YILMAZ, Şahin TANRIKULU, Seyfettin CEYLAN' a, kişisel fotoğraf arşivinden yararlandığım Oruç Ejder ÇETİN' e, Dilan Sineması' nı taşıyıcı sistem açısından değerlendiren inşaat mühendisleri Bülent İLİTER ve Bedri AKARSU' ya ve tezime katkılarından dolayı Serpil POLAT, Aytaç BÖLEK ve Dilan Sineması eski makinistlerinden Abdulkadir AYDIN' a, Dilan Sineması' nda çalışmakta olan Murat YAŞAR' a göstermiş olduğu ilgi ve desteklerden dolayı teşekkür ederim.

Arşiv ve belgeler konusunda faydalandığım Diyarbakır Kent Müzesi çalışanı Zeynep YAŞ' a, Diyarbakır Yenişehir Tapu Müdürlüğüne ilgilerinden dolayı teşekkür ederim. Bu tezi yazmama destek olan Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projelerine (DÜBAP) sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEŞEKKÜR.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
ÇİZELGE LİSTESİ.....	VII
ŞEKİL LİSTESİ.....	X
EK LİSTESİ.....	XV
KISALTMA VE SİMGELER.....	XVI
1. GİRİŞ.....	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	3
2.1. Diyarbakır Hakkında Genel Bilgiler.....	4
2.1.1. Konumu ve Coğrafyası	4
2.1.2. Tarihçesi.....	5
2.1.3. Sosyal Yapısı.....	7
2.1.4. Diyarbakır'ın Sur Dışında Kentsel Gelişim Süreci	7
3. MATERYAL ve METOT.....	11
3.1. Materyal.....	11
3.2. Metot.....	11
3.2.1. Sinema'nın Tanımı ve Türkiye Sinema Tarihi'nin Gelişimi	12
3.2.1.1. Sinemanın Tanımı ve Doğuşu	12
3.2.1.2. Görüntüyü Kayıt Altına Alan Araçların İcadı	13
3.2.1.3. Film Makinesinin İcadı.....	13
3.2.2 . İlk Film Gösterimleri	14
3.2.2.1 Sinema Salonlarına Doğru Giden Süreç	16
3.2.2.2 Türkiye Sinema Tarihi.....	19
3.2.2.3. Cumhuriyet Öncesi Sinema Tarihi.....	19

3.2.2.4. Cumhuriyet Sonrası Sinema ve Sinema'nın Anadolu'ya Gelişi.....	23
3.2.2.5. Anadolu'da İlk Sinema Salonları.....	24
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	35
4.1. Diyarbakır'da Sinemanın Tarihi ve Gelişimi.....	35
4.2. Diyarbakır Sinemaları.....	38
4.2.1. Diyarbakır'da Sinemanın Sosyal ve Kültürel Yaşama Katkıları.....	46
4.3. Diyarbakır Sinemaları İçerisinde Dilan Sinemasının Yeri.....	51
4.3.1. Yapının Konumu ve Tarihçesi.....	52
4.3.2. Mimari ve Yapısal Özellikleri.....	62
4.3.3. Yapının Genel Tanımsal Analizi ve Metodoloji.....	62
4.3.3.1. Dilan Sineması.....	63
4.3.3.2. Site Sineması.....	86
4.3.3.3. Yapım Tekniği ve Malzeme.....	97
4.4. Rölöve Çizimleri.....	99
4.5. Dilan ve Site Sineması'nda Meydan Gelen Hasarlar.....	112
4.6. Hasar Analizi Çizimleri.....	143
4.7. Restitüsyon.....	155
4.7.1. Metodoloji Ve Restitüsyon İçin Kaynak Kullanımı.....	155
4.7.2. Yapının Restitüsyon Çalışmasında Kaynak Kullanımı.....	156
4.7.3. Restitüsyon Çizimleri.....	162
4.7.4. Restitüsyon Analiz Çizimleri.....	175
4.8. Restorasyon.....	182
4.8.1. Restorasyon Yaklaşımı.....	182
4.8.2. Yapısal Faktörler.....	182
4.8.3. Çevresel Faktörler.....	182
4.8.4. Sosyal Ve Kültürel Faktörler.....	183
4.8.5. Hukuki Kabuller.....	183

4.8.6. Restorasyon Müdahaleleri.....	184
4.8.6.1. Temizlik.....	184
4.8.6.2. Sağlamaştırma.....	186
4.8.6.3. Tamamlama.....	187
4.8.6.4. Yeniden Yapım.....	187
4.8.6.5. Yenileme.....	189
4.8.6.6. İşlevlendirme.....	189
4.8. Restorasyon Çizimleri	192
4.8.1. Restorasyon Analiz Çizimleri	205
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	217
5.1. Sosyal Açıdan Öneriler.....	218
5.2. Mimari Açıdan Öneriler.....	218
6. KAYNAKLAR.....	221
EKLER.....	226
ÖZGEÇMİŞ.....	245

ÖZET

MODERN MİMARLIK MİRASI YAPILARINDA KORUMA VE YENİDEN KULLANIM ÖNERİSİ: DİYARBAKIR DİLAN VE SİTE SINEMASI YÜKSEK LİSANS TEZİ

Didem ŞAHİN

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

2019

Diyarbakır'da bulunan tarihi sinemalardan özellikle Dilan ve Site Sinemaları özgünlüğünü en çok koruyan sinema yapıları olarak günümüze ulaşmıştır. Bu sinemalar konumları bakımından ve taşıdıkları mimari özellikler, sosyal ve kültürel değerler açısından önemli bir yere sahiptir.

Dilan Sineması aktif olduğu yıllarda Diyarbakır'ın sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamış aynı zamanda tüm bölgeyi bir çok açıdan beslemiştir. Film gösterimlerinin yanı sıra bu yapıda konser, dinleti, konferans ve toplantı gibi faaliyetler de sıkça gerçekleştirilmiştir.

Yapıldığı dönemde 'Orta Doğu ve Balkanların en Büyük Sineması' unvanını alan Dilan Sineması'nın cephe kaplaması, pencere boşlukları, parsel sınırı gibi yapı hakkında ciddi bilgiler veren yapı elamanlarının hepsi dönemin yapı malzemesi ve dönemin yapım biçimiyle korunmuştur.

Dilan Sineması'nın aktif olduğu yıllarda Diyarbakır halkının sinemaya ilgisi o denli artmıştır ki sinema biletleri kombine satılıp bir haftada tükenmeye başlamıştır. Ancak zamanla sinemaya olan ilgi azalmış ve Dilan Sineması'nın sahiplerinin ekonomik ihtiyaçlarından dolayı sinemanın bazı bölümleri değiştirilmiştir. Yapı günümüzde sinema yapısı olarak hizmet verememektedir.

Bu çalışmada, öncelikle Tarihi Diyarbakır Sinemalarının bir bütün olarak incelenebilmesi amaçlanmaktadır. Diyarbakır'daki sinema kültürünün sosyokültürel hayata etkisi tespit edilip ve genel olarak Diyarbakır'daki tarihi sinema salonlarının, terk edilme-yaşatılamama nedenleri ve koruma sorunlarına önerilerin geliştirilmesiyle beraber Dilan ve Site Sineması'nın koruma sorunları belirlenerek bu sorunlara çözüm önerileri geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Ölçüm çalışmalarının tamamlandığı Dilan ve Site Sineması'nda, rölöve projeleri hazırlanmış ve sinemanın birçok açıdan detaylı fotoğrafları çekilerek gerekli tespitlerde bulunulmuştur. Ayrıca resmi kurumlarda ve kişisel arşivlerde yer alan, yararlı olabilecek evrak ve fotoğraflar elde edilmiştir. Son olarak Dilan Sineması ve diğer tarihi sinemalarda film izleyen ya da çalışan insanlarla görüşüldükten sonra gerekli bilgiler toplanıp değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Diyarbakır, Sosyokültürel Hayat, Sinema Kültürü, Tarihi Sinema Binaları, Koruma Sorunları ve Önerileri

ABSTRACT

PROTECTION AND RECOMMENDATION OF MODERN ARCHITECTURE HERITAGE STRUCTURES: DİYARBAKIR DILAN VE SITE CINEMAS M.SC. THESIS

Didem ŞAHİN

DEPARTMENT OF ARCHITECTURE
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
UNIVERSITY OF DİCLE

2019

The historical cinemas in Diyarbakır, and especially Dilan and Site Cinemas, have reached an important place in terms of both the architectural values and the social and cultural values. During its active years, Dilan Cinema served not only the social and cultural needs of Diyarbakır but also the entire region. Activities such as concerts, conferences and meetings were frequently performed in this structure where only film screenings were not performed.

In the period when it was built, Dilan Cinema, which took the title of en The Biggest Cinema of the Middle East and the Balkans veren, has been protected with the building materials and construction of the period.

With the Dilan Cinema, the interest of the people of Diyarbakır has increased so much that the cinema tickets are sold together and sold out in a week. Over time, interest in cinema has diminished, and due to the economic needs of the owners of the Dilan Cinema, some parts of the cinema have been changed and cannot serve as a cinema structure today.

In this study, firstly, it is aimed to examine Historical Diyarbakır Cinemas as a whole. The impact of the cinema culture in Diyarbakır on the socio-cultural life will be determined and it is aimed to develop suggestions for the reasons of abandonment and non-survival of historical cinema halls in Diyarbakır and protection problems of Dilan Cinema and to develop solutions for these problems by identifying them.

At the Dilan Cinema, where measurement works have been completed, survey projects have been prepared and detailed photographs of the cinema have been taken in many respects and necessary determinations have been made. In addition, photographs and documents which were useful in official institutions and personal archives were obtained. And finally, people who watched or worked at Dilan Cinema and other historical cinemas were discussed and the necessary information was collected and evaluated.

Keywords: Diyarbakır, Sociocultural Life, Cinema Culture, Historical Cinema Buildings, Conservation Problems and Suggestions.

ÇİZELGE LİSTESİ

<u>Çizelge No</u>		<u>Sayfa</u>
Çizelge 2.1.	Diyarbakır ve İlçelerini Gösteren Şekil	5
Çizelge 4.1.	Diyarbakır Sinemalarının Yerleşim Durumu	38
Çizelge 4.2.	+4.00 Kot Planı Rölöve Çizimi	64
Çizelge 4.3.	Vaziyet Planı Rölöve Çizimi	100
Çizelge 4.4.	Bodrum Kat Planı Rölöve Çizimi	101
Çizelge 4.5.	Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi	102
Çizelge 4.6.	Zemin +1 Kat Planı (Galeri Kat Planı) Rölöve Çizimi	103
Çizelge 4.7.	Zemin +2 Kat Planı (+10.70 Kat Planı) Rölöve Çizimi	104
Çizelge 4.8.	Zemin +3 Kat Planı (+14.00 Kat Planı) Rölöve Çizimi	105
Çizelge 4.9.	A-A Kesiti Rölöve Çizimi	106
Çizelge 4.10.	B-B Kesiti Rölöve Çizimi	107
Çizelge 4.11.	Kuzeybatı Cephesi Rölöve Çizimi	108
Çizelge 4.12.	Kuzeydoğu Cephesi Rölöve Çizimi	109
Çizelge 4.13.	Güneydoğu Cephesi Rölöve Çizimi	110
Çizelge 4.14.	Güneybatı Cephesi Rölöve Çizimi	111
Çizelge 4.15.	Bodrum Kat Planı Hasar Analizi Çizimi	144
Çizelge 4.16.	Zemin Kat Planı Hasar Analizi Çizimi	145
Çizelge 4.17.	Zemin +1 Kat Planı (Galeri Kat Planı) Hasar Analizi Çizimi	146
Çizelge 4.18.	Zemin +2 Kat Planı (+10.70 Kat Planı) Hasar Analizi Çizimi	147
Çizelge 4.19.	Zemin +3 Kat Planı (+14.00 Kat Planı) Hasar Analizi Çizimi	148
Çizelge 4.20.	A-A Kesiti Hasar Analizi Çizimi	149
Çizelge 4.21.	B-B Kesiti Hasar Analizi Çizimi	150
Çizelge 4.22.	Kuzeybatı Cephesi Hasar Analizi Çizimi	151
Çizelge 4.23.	Kuzeydoğu Cephesi Hasar Analizi Çizimi	152
Çizelge 4.24.	Güneydoğu Cephesi Hasar Analizi Çizimi	153
Çizelge 4.25.	Güneybatı Cephesi Hasar Analizi Çizimi	154

Çizelge 4.26.	Vaziyet Planı Restitüsyon Çizimi	163
Çizelge 4.27.	Bodrum Kat Planı Restitüsyon Çizimi	164
Çizelge 4.28.	Zemin Kat Planı Restitüsyon Çizimi	165
Çizelge 4.29.	Zemin +1 Kat Planı (Galeri Kat Planı) Restitüsyon Çizimi	166
Çizelge 4.30.	Zemin +2 Kat Planı (+10.70 Kat Planı) Restitüsyon Çizimi	167
Çizelge 4.31.	Zemin +3 Kat Planı (+14.00 Kat Planı) Restitüsyon Çizimi	168
Çizelge 4.32.	A-A Kesiti Restitüsyon Çizimi	169
Çizelge 4.33.	B-B Kesiti Restitüsyon Çizimi	170
Çizelge 4.34.	Kuzeybatı Cephesi Restitüsyon Çizimi	171
Çizelge 4.35.	Kuzeydoğu Cephesi Restitüsyon Çizimi	172
Çizelge 4.36.	Güneydoğu Cephesi Restitüsyon Çizimi	173
Çizelge 4.37.	Güneybatı Cephesi Restitüsyon Çizimi	174
Çizelge 4.38.	Vaziyet Planı Restitüsyon Analiz Çizimi	176
Çizelge 4.39.	Bodrum Kat Planı Restitüsyon Analiz Çizimi	177
Çizelge 4.40.	Zemin Kat Planı Restitüsyon Analiz Çizimi	178
Çizelge 4.41.	Zemin +1 Kat Planı (Galeri Kat Planı) Restitüsyon Analiz Çizimi	179
Çizelge 4.42.	Zemin +2 Kat Planı (+10.70 Kat Planı) Restitüsyon Analiz Çizimi	180
Çizelge 4.43.	Zemin +3 Kat Planı (+14.00 Kat Planı) Restitüsyon Analiz Çizimi	181
Çizelge 4.44.	A-A Kesiti Restitüsyon Analiz Çizimi	182
Çizelge 4.45.	B-B Kesiti Restitüsyon Analiz Çizimi	183
Çizelge 4.46.	Kuzeybatı Cephesi Restitüsyon Analiz Çizimi	184
Çizelge 4.47.	Kuzeydoğu Cephesi Restitüsyon Analiz Çizimi	185
Çizelge 4.48.	Güneydoğu Cephesi Restitüsyon Analiz Çizimi	186
Çizelge 4.49.	Güneybatı Cephesi Restitüsyon Analiz Çizimi	187
Çizelge 4.50.	Vaziyet Planı Restorasyon Çizimi	193
Çizelge 4.51.	Bodrum Kat Planı Restorasyon Çizimi	194
Çizelge 4.52.	Zemin Kat Planı Restorasyon Çizimi	195
Çizelge 4.53.	Zemin +1 Kat Planı (Galeri Kat Planı) Restorasyon Çizimi	196
Çizelge 4.54.	Zemin +2 Kat Planı (+10.70 Kat Planı) Restorasyon Çizimi	197

Çizelge 4.55.	Zemin +3 Kat Planı (+14.00 Kat Planı) Restorasyon Çizimi	198
Çizelge 4.56.	A-A Kesiti Restorasyon Çizimi	199
Çizelge 4.57.	B-B Kesiti Restorasyon Çizimi	200
Çizelge 4.58.	Kuzeybatı Cephesi Restorasyon Çizimi	201
Çizelge 4.59.	Kuzeydoğu Cephesi Restorasyon Çizimi	202
Çizelge 4.54.	Güneydoğu Cephesi Restorasyon Çizimi	203
Çizelge 4.60.	Güneybatı Cephesi Restorasyon Çizimi	204
Çizelge 4.61.	Vaziyet Planı Restorasyon Analiz Çizimi	206
Çizelge 4.62.	Bodrum Kat Planı Restorasyon Analiz Çizimi	207
Çizelge 4.63.	Zemin Kat Planı Restorasyon Analiz Çizimi	208
Çizelge 4.64.	Zemin +1 Kat Planı (Galeri Kat Planı) Restorasyon Analiz Çizimi	209
Çizelge 4.65.	Zemin +2 Kat Planı (+10.70 Kat Planı) Restorasyon Analiz Çizimi	210
Çizelge 4.66.	Zemin +3 Kat Planı (+14.00 Kat Planı) Restorasyon Analiz Çizimi	211
Çizelge 4.67.	A-A Kesiti Restorasyon Analiz Çizimi	212
Çizelge 4.68.	B-B Kesiti Restorasyon Analiz Çizimi	213
Çizelge 4.69.	Kuzeybatı Cephesi Restorasyon Analiz Çizimi	214
Çizelge 4.70.	Kuzeydoğu Cephesi Restorasyon Analiz Çizimi	215
Çizelge 4.71.	Güneydoğu Cephesi Restorasyon Analiz Çizimi	216
Çizelge 4.72.	Güneybatı Cephesi Restorasyon Analiz Çizimi	217

ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekil No</u>		<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1.	Paris Grand Cafe	15
Şekil 3.2.	Paris Grand Cafe	20
Şekil 3.3.	İzmir Kütüphane ve Sineması	27
Şekil 3.4.	Ulus Sineması	29
Şekil 3.5.	Büyük Sinema	29
Şekil 3.6.	Dedeman Sineması	31
Şekil 3.7.	Konya Sinema Salonları	33
Şekil 3.8.	Konya Sinema Salonları	33
Şekil 4.1.	Dilan Sineması 1950' ler	37
Şekil 4.2.	Emek Sineması 1980'ler	40
Şekil 4.3.	Orduevi Sineması ve Yazlık Sinema Bölümü 1980'ler	41
Şekil 4.4.	Ordu Evi Sineması sağda Yenişehir Sineması solda Dilan Sineması	45
Şekil 4.5.	1.Yıldız Sineması, 2.Orduevi Sineması, 3.Yenişehir Sineması, 4.Dilan ve Site Sineması	46
Şekil 4.6.	Mimar Harutyun Sarrafyan' ın Dilan Sineması için yaptığı tasarım	52
Şekil 4.7.	Dilan Sineması inşaat 1951-56	54
Şekil 4.8.	Dilan Sineması	55
Şekil 4.9.	Dilan Sineması girişi	56
Şekil 4.10.	Dilan Sineması ve Emirgan Parkı	57
Şekil 4.11.	Dilan Sineması Girişinde çok ilgi gören <i>Mem û Zin</i> Filminin afişi önünde hatıra fotoğrafı çektiren Dilan Sineması çalışanı Abdulkadir Aydın ve arkadaşları	58
Şekil 4.12.	Dilan Sineması' nda bir film galası	58
Şekil 4.13.	Dilan Sineması'nın popüler olduğu dönemler, Hale Soygazi	59
Şekil 4.14.	Dilan Sineması'nın popüler olduğu dönemler, Yeşilçam oyuncular	59
Şekil 4.15.	Dilan Sineması' nın Güneydoğu Cephesi	66
Şekil 4.16.	Dilan Sineması Dükkanlar Bölümü ve Site Sineması	68
Şekil 4.17.	Dilan Sineması Yazlık Bölüm	68

Şekil 4.18.	Dilan Sineması Yazlık Bölümdeki Saçak (Arşiv Fotoğrafi)	69
Şekil 4.19.	Dilan Sineması Ve Site Sineması' nın Kuzeybatı Cephesi	70
Şekil 4.20.	Dilan Sineması' nın Kuzeydoğu Cephesi	71
Şekil 4.21.	Dilan Sinemasının Zemin Kat Ana Fuayesine Giriş Ve Bilet Gişesi	73
Şekil 4.22.	Dilan Sineması Salon 2 Mevcut Durumu	74
Şekil 4.23.	Dilan Sineması Salon 2 Mevcut Durumu	74
Şekil 4.24.	Dilan Sineması Salon 3 Mevcut Durumu	75
Şekil 4.25.	Dilan Sineması Salon 3 Mevcut Durumu	75
Şekil 4.26.	Dilan Sineması Maşiri Bar Girişi	75
Şekil 4.27.	Dilan Sineması Maşiri Bar Girişi	76
Şekil 4.28.	Maşiri Bar Giriş Merdivenleri	76
Şekil 4.29.	Dilan Sineması Maşiri Bar	77
Şekil 4.30.	Dilan Sineması Fuayesi ve Kaset Sistem	77
Şekil 4.31.	Dilan Sineması galeri katına çıkan dönüşlü merdiven	78
Şekil 4.32.	Dilan Sineması galeri katında buluna kolon ve eğimli girişler	78
Şekil 4.33.	Güvenlik Sebebiyle Kapatılan Bölüm	79
Şekil 4.34.	Galeri katı ve galeri katına ulaşan dönüşlü merdiven	79
Şekil 4.35.	Fuaye Ve Galeri Katı	80
Şekil 4.36.	Dilan Sineması 500 kişilik Salon1Mevcut durumu	81
Şekil 4.37.	Dilan Sineması 500 kişilik Salon1' in Perdesi	81
Şekil 4.38.	Dilan Sineması 500 kişilik salon makine dairesi	82
Şekil 4.39.	Makine Dairesi Mevcut Durum	82
Şekil 4.40.	Dilan Sineması Bölünen Ana Sahne	83
Şekil 4.41.	Dilan Sineması çelik makaslarla geçilen loca katı	83
Şekil 4.42.	Dilan Sineması konut bölümü	84
Şekil 4.43.	Dilan Sineması Lojman katı mevcut durumu	84
Şekil 4.44.	Dilan Sineması Lojman Konut Girişleri	84
Şekil 4.45.	Dilan Sineması Lojman Merdiveni	85
Şekil 4.46.	Konut bölümü mevcut durumu	85

Şekil 4.47.	Konut bölümü mevcut durumu	86
Şekil 4.48.	Site Sineması Ticari Mekânı (Birahane) Girişi	87
Şekil 4.49.	Site Sineması Ticari Mekânı (Birahane)	87
Şekil 4.50.	Jeneratör Odası	88
Şekil 4.51.	Tek Kollu Merdiven	88
Şekil 4.52.	Ticari Birim 8 (Site Kuaförü)	89
Şekil 4.53.	Dilan Sineması Yazlık Sineması	89
Şekil 4.54.	Site Sineması Salon 4’de bulunan taşıyıcı kolonlar	90
Şekil 4.55.	Site Sineması Salon 4	90
Şekil 4.56.	Site Sineması bekleme salonunun mevcut konumu	91
Şekil 4.57.	Şekil Site Sineması Salon 5’in mevcut durumu	92
Şekil 4.58.	Şekil Site Sineması Salon 5 ve Perdesi	92
Şekil 4.59.	Site Sineması Salon 6’nın Mevcut durumu	93
Şekil 4.60.	Makine Dairesi Merdiveni	93
Şekil 4.61.	Salon 6’nın makine dairesi	94
Şekil 4.62.	Site Sineması Salon 7’nin mevcut durumu	94
Şekil 4.63.	Bar Girişi	95
Şekil 4.64.	Bar Merdiveni	95
Şekil 4.65.	Bar	95
Şekil 4.66.	Site Sineması Kahvehane Olarak İşletilen Mekân	96
Şekil 4.67.	Site Sineması Kahvehanenin Birimleri	96
Şekil 4.68.	Terasa Çıkan Merdiven	97
Şekil 4.69.	Site Sineması İptal Edilen Merdiven	113
Şekil 4.70.	Malzeme Kaybı Hasarları	113
Şekil 4.71.	Dilan Sineması Zemin katına çıkılmasını sağlayan ve üstü ahşap kirişli döşemeyle kapatılan merdiven	114
Şekil 4.72.	Bacada meydana malzeme kaybı hasarları	115
Şekil 4.73.	Kiriş duvarda meydana gelen malzeme kaybı hasarları	115
Şekil 4.74.	Site sineması çatı katına çıkan merdiven	116
Şekil 4.75.	Damda görülen kısmi malzeme kaybı hasarları	116

Şekil 4.76.	Site Sineması otoparkında döşeme, kolon ve kirişlerde oluşan malzeme kayıpları	117
Şekil 4.77.	Site Sineması otoparkında döşeme, kolon ve kirişlerde oluşan malzeme kayıpları	117
Şekil 4.78.	Koridor ve depoda meydana gelen hasarlar	118
Şekil 4.79.	Kapatılan merdivende meydana gelen hasarlar	118
Şekil 4.80.	Duvarlardaki doku kaybı hasarları	119
Şekil 4.81.	Döşemelerdeki doku kaybı hasarları	119
Şekil 4.82.	Duvar ve tavanlardaki doku kaybı hasarları	119
Şekil 4.83.	Site Sineması salonları girişleri ve kapatılan merdiven	120
Şekil 4.84.	Salon 6 makine dairesine ulaşmak için eklenen metal merdiven	121
Şekil 4.85.	Site Sinemasındaki kullanılmayan merdivenler	121
Şekil 4.86.	Dilan Sinemasındaki kullanılmayan merdivenler	122
Şekil 4.87.	Site Sinemasındaki ticari birimlere eklenen mekânlar	122
Şekil 4.88.	Site Sinemasındaki ticari birimlere eklenen mekânlar	123
Şekil 4.89.	Ahşap kirişli döşemede oluşan sehim ve çürüme	123
Şekil 4.90.	Metal elemanlardaki korozyona bağlı hasarlar	124
Şekil 4.91.	Salon 6 makine dairesinde neme bağlı oluşan bozulmalar	125
Şekil 4.92.	Salon 5 ve Salon 6 da neme bağlı oluşan bozulmalar	125
Şekil 4.93.	Site Sineması çatı katında ve duvarlarında yağmur sularına bağlı oluşan bozulmalar	126
Şekil 4.94.	Strüktürel bozulmalar	127
Şekil 4.95.	Strüktürel bozulmalar	127
Şekil 4.96.	Dilan sineması zemin kat koridorlarındaki kirişlerdeki sıva kayıplarına bağlı oluşan bozulmalar	128
Şekil 4.97.	Uzay sistemle geçilmiş loca katı	129
Şekil 4.98.	Uzay sistemle geçilmiş loca katı	129
Şekil 4.99.	Salon 1'de asma tavan kaplamasında ve ahşap kirişlerde meydana gelen bozulmalar	130
Şekil 4.100.	Salon 1 makine dairesinde meydana gelen yüzey ve doku kaybı hasarları	131
Şekil 4.101.	Salon 1 makine dairesinde meydana gelen yüzey ve doku kaybı hasarları	131
Şekil 4.102.	Loca katında meydana gelen yüze ve doku kaybı hasarları	132
Şekil 4.103.	Loca katında meydana gelen yüze ve doku kaybı hasarları	132

Şekil 4.104.	Loca katında yapılan makas sistem	133
Şekil 4.105.	Loca katında bulunan kapıların tuğla malzemeye kapatılması	133
Şekil 4.106.	Lojman katında bakımsızlığa bağlı duvar ve döşemelerde oluşan kısmi bozulmalar	134
Şekil 4.107.	Lojman katında bakımsızlığa bağlı duvar ve döşemelerde oluşan kısmi bozulmalar	134
Şekil 4.108.	Dilan sineması salon 1 üzerindeki ahşap çatı elemanlarında meydana gelen kısmi bozulmalar	135
Şekil 4.109.	Ahşap pencere ve kapılarda Bakımsızlık ve kullanıcı etkisiyle meydana gelen bozulmalar	136
Şekil 4.110.	Ahşap pencere ve kapılarda Bakımsızlık ve kullanıcı etkisiyle meydana gelen bozulmalar	136
Şekil 4.111.	Kapatılan loca katı döşemesinde oluşan bozulmalar	137
Şekil 4.112.	Kapatılan loca katı döşemesinde oluşan bozulmalar	137
Şekil 4.113.	Yapı Elemanlarına yapılan aykırı müdahale örneği loca katının işlevsizleştirilmesi	138
Şekil 4.114.	Üst örtüde neme bağlı oluşan bozulmalar	139
Şekil 4.115.	Üst örtüde neme bağlı oluşan bozulmalar	139
Şekil 4.116.	Taşıyıcı kolon kaplamasında neme bağlı oluşan bozulmalar	140
Şekil 4.117.	Tavan kaplamasında neme bağlı oluşan bozulmalar	140
Şekil 4.118.	Lojman ve misafirhanede neme bağlı oluşan bozulmalar	141
Şekil 4.119.	Lojman ve misafirhanede neme bağlı oluşan bozulmalar	141
Şekil 4.120.	Makine dairesinde neme bağlı oluşan bozulmalar	142
Şekil 4.121.	Makine dairesinde neme bağlı oluşan bozulmalar	142
Şekil 4.122.	Dilan Sineması' nın inşaatı	156
Şekil 4.123.	Dilan Sineması 1970'ler	158
Şekil 4.124.	Dilan Sineması (Diyarbakır K.V.K.B.K, 1990' lar)	158
Şekil 4.125.	Dilan Sineması Yıkıtılan Loca Katı Planı	159
Şekil 4.126.	Dilan ve Site Sineması 1970' ler	159
Şekil 4.127.	Site Sineması 700 kişilik salon, (Kent Müzesi Arşivi, 2015)	160
Şekil 4.128.	Site Sineması 375 kişilik Balkon Bölümü, (Kent Müzesi Arşivi, 2015)	160
Şekil 4.129.	Site Sineması Pasaj Bölüm, (Kent Müzesi Arşivi, 2015)	161

EK LİSTESİ

<u>Ek No</u>		<u>Sayfa</u>
Ek 1.	DKVKBK’ dan Alınan Tescil Fişi	227
Ek 2.	Dilan Sineması’ nın Güçlendirme Etüdü Statik Müdahale Raporu	230
Ek 3.	Diyarbakır’ da Tespit Edilen “Tarihi” Sinemaları Gösteren Tablo	241
Ek 4.	Yenişehir Tapu Müdürlüğü’nden alınan belge (2015)	242
Ek 5.	Harutyan Sarafyan’ ın Dilan Sineması tasarımı	243

KISALTMA VE SİMGELER

DKVKBK: Diyarbakır Kùltür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

1. GİRİŞ

Diyarbakır'ın sinemayla tanışması erken yıllarda olmuş, kent halkının her yaş grubu kendine yönelik bir şeyler bularak sinema tutkunu haline gelmiştir. Öyle ki mümkün olabilecek her alanda açık veya kapalı sinema alanları oluşturulmuştur. Ancak tarihi Diyarbakır Sinemaları'nın büyük çoğunluğu günümüze ulaşamamıştır. Tespit edilen 21 sinema yapısının bazıları yazlık sinema olarak hizmet verirken, bazıları kışlık bazıları da hem yazlık hem de kışlık sinema olarak hizmet vermiştir (EK3). Televizyonun icadı, film endüstrisinde oluşan rekabet ve özellikle yazlık sinemaları etkileyen arazi kiralama fiyatlarının hızla yükselmesi tarihi sinemaların sayısının hızla azalmasına sebep olmuştur. Türkiye sinemasının en parlak çağı sayılan 1950-1970 arasında Diyarbakır Sinemaları bu dönemde altın çağını yaşamıştır (Değertekin, 2000: 176). 1930'lardan 1980'lere kadar tespit edebildiğimiz 21 sinema salonu mevcutken, günümüzde ise sinema salonlarının sayısı 10'u geçmeyecektir. Bahsettiğimiz yıllar açısından sinema salonları arasında en çarpıcı örnek olarak karşımıza çıkan salon *"Dilan Sineması"*dır.

Diyarbakır'ın en uzun soluklu sineması olmakla beraber 1500 kişilik oturma kapasitesi ve 20 den fazla çalışanıyla Dilan Sineması büyük bir ekonomi oluşturmaktadır. 1956 yılında film gösterimlerine başlayan bu sinema salonu son gösterimini 2000 yılında yapmıştır. Dilan Sineması'ndan sonra toplumun sinemaya olan ilgisi en yüksek noktaya çıkmıştır. 1957 senesinde çıkartılan 1300 tane kombine bilet 10-15 gün içinde satılmıştır (Dilan, 2006). Günümüze ulaşan en özgün sinema yapısı olması, yapım tekniği ve malzemesiyle dönem özelliklerini yansıtmaları ve Diyarbakır için özel bir yere sahip olmasından ötürü Dilan Sineması'nın rölöve çizimleri ve koruma önerileri tezin ana konusunu oluşturmaktadır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Bu çalışmanın ilk adımını sinemanın tarihi, sinemanın Türkiye'ye gelişi ve Diyarbakır'daki ilk sinema salonlarının doğuşu ve gelişiminin araştırılması oluşturmaktadır. Sinemanın tarihi, görüntüyü kayıt altına alan araçların icadı, film makinasının icadı, ilk film salonu, sinema salonuna doğru giden süreç, ilk sinema salonları, Türkiye sinema tarihi araştırılarak çalışmaya aktarıldı. Sinema tarihiyle ilgili daha önce yapılan birçok araştırma kaynak olmuştur. Özellikle sinemanın tarihsel gelişimini ve ilk dönem evrimini detaylı bir şekilde ele alan **Gerard BORAN'** ın **Sinema Tarihi** (Başlangıcından 1986'ya kadar) kitabından yararlanılmıştır. Kitapta sinematografin icadı, sessiz sinema, dünya savaşı döneminde ve sonrasında sinema, sesli sinemaya geçiş ve sinemanın gelişimi detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

Sinemanın Anadolu' ya gelişi ve Türkiye Sinema Tarihi konularında da **Giovanni Scognamillo'** nun **Türkiye Sinema Tarihi** ve **Hakan Aydın'** ın **Sinemanın Taşrada Gelişim Süreci: Konya' da İlk Sinemalar Ve Gösterilen Filmler (1910 – 1950)**, **Zahir JEANCALOS i'** nin '**Sinema Tarihi: Başlangıcından Bugüne Türkiye Ve Dünya Sineması**' çalışmaları yol gösterici olmuştur.

Kent ve sinema ilişkisi, eğlence kültüründe sinemanın yeri konularında **Nurçay Türkoğlu, Mehmet Öztürk, Göksel Aymaz'** ın **Kentte Sinema Sinemada Kent** çalışması yararlanılan kaynaklardandır.

Farklı birçok kültürün birlikte yaşadığı Diyarbakır' da sinemanın sosyal ve kültürel hayattaki yeri ile ilgili **Emine Pancar ve Aydın Öğrendik'** in '**Demokrat Parti Döneminde Diyarbakır'da Sosyal Hayat**' ve **İsmail Özer'** in '**Türk Modernleşmesinde Halkevleri ve Diyarbakır Halkevi Örneği**' doktora çalışması Cumhuriyet döneminde halkevinin Diyarbakır' da ki sosyal ve kültürel hayata etkisini ve halkevinin sinema ve sinema kültürünün Diyarbakır' da yaygınlaşması gibi konulara ışık tuttuğundan önemli bir kaynak olmuştur. Diyarbakır' ın Sur dışındaki gelişimi ile ilgili **Fatma Meral Halifeoğlu** ve **Neslihan Dalkılıç'** in '**Diyarbakır'da 1950-1970 Döneminde İnşa Edilen İdari Yapılar**' çalışması Diyarbakır' ın cumhuriyet dönemi ve sonrasında sosyal ve mimari gelişimi açısından bilgiler vermektedir. **Halil Değertekin'** in '**Bir Ev... Bir Sokak... Bir Şehir...Diyarbakır Anıları**' kitabı ise Diyarbakır' ın sinema tarihi ile ilgili bilgiler vermiştir.**Mehmet Mercan'** ın '**Diyarbakır'da Sinemalar ve Eğlence Dünyası**'

yazısıyla yine Diyarbakır’da sinemanın kültürel hayattaki yeri ile ilgili değerli bilgilere ulaşılmıştır. Ayrıca *Şevket Beysanoğlu*’nun ‘*Anılarımda Diyarbakır Halkevi*’ yazısı, *Ercan Çağlayan*’ın ‘*Cumhuriyet’in Diyarbakır’ da Kimlik İnşası (1923 – 1950)*’ kitabı, *Fatma Meral Halifeoğlu* ve *Didem Şahin*’in ‘*Diyarbakır Sinemalarının Kentsel ve Toplumsal Yaşama Katkıları*’ başlıklı bildirisi de faydalanılan kaynaklardandır.

2.1.Diyarbakır Hakkında Genel Bilgiler

2.1.1.Konumu ve Coğrafyası

Diyarbakır, Türkiye’ nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ nde bulunmaktadır. Batısında Şanlıurfa, Adıyaman, Kuzeybatısında Malatya, Elazığ, Kuzeyinde Bingöl, Kuzeydoğusunda Muş, Doğusunda Batman, Güneyinde Mardin kentleri bulunmaktadır (Harita 1). Şehir Karacadağ’dan Dicle’ye kadar geniş bir alanı kaplayan bazalt platosunun doğusunda 100 metre kadar Dicle Vadisinden yüksekte kurulmuştur (Beysanoğlu, 1963)

Diyarbakır Türkiye’ nin nüfus yoğunluğu yüksek olan kentlerindendir. 2018 yılına göre nüfus 1.732.396’ dır. <https://www.nufusu.com/il/diyarbakir-nufusu> (23.05.2019). Dicle Nehri ile Güneydoğu Toroslar arasında uzanan alana Diyarbakır Havzası denir. Bölgenin batı sınırını Fırat Nehri oluşturur (Işık 2013).

Diyarbakır, karasal iklime sahiptir. İklimin özelliklerinden dolayı yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır. Sıcaklık ortalaması yıllık 15 – 16 derecedir. En sıcak ay ortalaması 31 derece ve en soğuk ay ortalaması -1,2 derecedir (Işık 2013).

Çizelge 2.1. Diyarbakır ve ilçelerini gösteren harita

2.1.2.Tarihçesi

Diyarbakır, Dicle havzasının yukarı kesiminde, nehrin sağ yakasında denizden yüksekliği 650 m. olan bir platoda, önemli ticaret ve ulaşım yolları kavşağında kurulmuştur (Göyünç 1994:1).

Irak ve İran'ı Akdeniz ve Karadeniz'e bağlayan yolların kavşağında kurulan şehrin ilk adı olarak Asur hükümdarı Adad-Nirari I (M.Ö. 1310-1281)'den kalma bir kılıç kabzasında “Amidi” veya “Amedi” olarak yazılmıştır. Aynı ad milattan önce 800, 762, 726 ve 705 yıllarından kalma Asur valilerinin isimlerini bildiren belgelerde de görülmüştür. Bu adın şehrin ve bölgenin ilk egemen medeni halkı olan Subaru (Hurri)'lardan kalma olduğu da söylenmiştir. Romalı tarihçi Antakyalı Ammianus Marcellinus, M.S. 359'da gördüğü şehirden “Amida” diye bahsetmiş ve bundan sonraki Roma ve Bizans kaynaklarında hep bu adla anılmıştır (Beysanoğlu 1998).

İslâmi dönemde bu isim “Amid” şeklini almış ve XVII. yüzyıla kadar hem şehir hem de onun merkez olduğu sancağın adı olarak kullanılır. Şehrin daha sonraki adı olan Diyarbekir, Müslüman Araplar bölgeyi fethettikten sonra, Rebia Arapları'nın iki büyük kabilesinden biri olup Dicle kenarlarında yaşayan Bekir b. Vail kabilesinin yayıldığı topraklara verilen “Diyâr Bekr” veya “Diyâr-ı Bekr” adına dayanır. Diyarbekir'in bu

bölge için ne zamandan beri kullanıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, VIII. yüzyıldan itibaren kaynaklarda geçtiği görülür. Diyâr-ı Bekr, Osmanlı hâkimiyeti döneminde Diyarbekir şeklini alarak Amid şehri ve sancak merkezi olmak üzere teşkil edilen beylerbeyliğinin adını alır, XVII. yüzyıldan sonra şehir merkezi için kullanılmaya başlanır, 1937'de ise Diyarbakır'a dönüştürülür (Göyünç 1994:2).

Diyarbakır'ın kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak yöredeki en eski toplu yerleşmenin M.Ö.8000 sonlarına indiği saptanmıştır. Çayönü kazıları M.Ö. 5000- M.Ö.4000'de Kalkolitik; M.Ö.3000'de Tunç çağının yaşandığını ortaya çıkarmıştır (Kuruyazıcı 1997).

Önemli bölgelerin birbirine bağlandığı ana yollar üzerinde bulunması Diyarbakır'ı tarihi boyunca cazibe noktası durumuna getirmiştir. Şehir, Akdeniz'i Basra Körfezi'ne; Karadeniz'i Mezopotamya'ya bağlayan, bunun yanı sıra Bitlis ve Van Gölü havzası üzerinden Azerbaycan ve İran'a ulaşan önemli yolların birleştiği kavşak noktası üzerindedir. Bu nedenle önemli kültür ve ticaret merkezi konumunu her dönemde korumuştur (Sevim 1995).

Birçok medeniyete ve hükümdarlığa ev sahipliği yapan Diyarbakır'da sırasıyla: M.Ö. 3000 - 1260 Hurriler, M.Ö. 3000 - 1260 Mitanniler, M.Ö. 1260 - 653 Asurlular, M.Ö. 1260 - 900 Urartular, M.Ö. 900 - 825 Bit Zamani Krallığı, M.Ö. 825 - 653 Urartular , M.Ö. 653 - 625 İskitler, M.Ö. 625 - 550 Medler, M.Ö. 550 - 331 Persler, M.Ö. 331 - 323 İskender Devri, M.Ö. 323 - 140 Selevkoslar, M.Ö. 140 - 85 Partlar, M.Ö. 85 - 69 Büyük Tigran Devri, M.Ö. 69 -M.S. 53 Romalılar, 53 - 226 Partlar ve Romalılar, 226 - 395 Sasaniler ve Romalılar, 395 - 639 Bizans Devri, 639 - 661 Üç Halife Devri, 661 - 750 Emeviler, 750 - 869 Abbasiler, 869 - 899 Şeyhoğulları, 899 - 930 Abbasiler,930 - 978 Hamdaniler, 978 - 984 Büveyhoğulları, 984 - 1085 Mervaniler, 1085 - 1093 Selçuklu İmparatorluğu, 1093 - 1097 Şam Selçukluları, 1097 - 1142 İnaloğulları, 1142 - 1183 Nisanoğulları, 1183 - 1232 Artukiler, 1232 - 1240 Eyyübi Hanedanlığı, 1240 - 1257 Anadolu Selçukluları, 1257 - 1259 Meyafarkin Eyyübileri, 1259 -1394 Moğol ve İhanlılar, 1394 - 1401 Timur Dönemi, 1401 - 1507 Akkoyunlular, 1507 - 1515 Safeviler ve son olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmadan önce 1515 - 1923 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu egemenliğini sürdürmüştür. <https://diyarbakirtanitim21.blogspot.com/2013/10/Diyarbakirda-Hukum-Suren-Devletler.html> (26.05.2019).

Cumhuriyet'in ilanının ardından 1924 Anayasası ile birlikte il, ilçe, nahiye, kasaba, köy şeklinde düzenlenen yapılanma sonucu il haline getirilen Diyarbakır, sahip olduğu önemi Cumhuriyet döneminde de sürdürmüştür (Sarı, 1996).

Diyarbakır, yukarıda adı geçen 38 devlete ev sahipliği yapan, sayısız savaş ve istilanın yaşandığı, geçmişten günümüze birçok medeniyetin ve kültürün izlerini taşıyan, tarihi zenginliği çok yüksek bir kenttir.

2.1.3.Sosyal Yapısı

Diyarbakır eski zamanlardan bu yana önemini muhafaza etmiş bir kenttir. Geniş bir coğrafi alanı ifade eden özelliği ile bahsedilen tarihi sürecin devamlılığı da belirgin olarak göstermektedir (Taş, 2009: 29). Diyarbakır birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır tarihi boyunca. Ve birçok döneme ayrılmıştır tarihi süreci. Bu dönemler iki ayrı şekilde incelenir, İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası dönem. Bu dönemler ile ilgili: İslamiyet Öncesi Dönem: M.Ö 7000'li yıllara kadar dayanan bir geçmişe sahiptir. Bu süre içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır Hurrilerden Mitaniilere, Asurlardan Roma imparatorluğuna ardından Bizans'a kadar. .İslamiyet Sonrası Dönem: Bu dönem 639'da ilk Arap fetihleri ile başlamıştır. Emeviler ile başlayan bu dönem Abbasiler ile devam etmiştir. Mervanilerden Selçuklulara, Artuklulardan Safavilere birçok devlet bu dönemde hüküm sürmüştür. Bu durum 1923 Osmanlı Dönemine kadar devam etmiştir (Parla, 1990: 23-73).

Bununla beraber Tarih boyunca önemini yitirmeyen Güneydoğu'nun önemli merkezlerinden biri olan Diyarbakır 1950'den itibaren kırsal alanlardan kent merkezine doğru başlayan göçler kent merkezinin kültürel, dini, etnik dokusunu belirgin oranda değiştirmiştir.

(Beysanoğlu,1961:21).

2.1.4.Diyarbakır'ın Sur Dışında Kentsel Gelişim Süreci

Diyarbakır'da, 1945 yılına kadar 40 bin civarındaki kent nüfusunun tamamı Suriçi'nde yaşamaktaydı. 1960'lı yıllardan sonra il genelinde nüfus patlaması yaşanmıştır. Diyarbakır'da hızlı nüfus artışı ve kentleşmenin başlıca nedeni, kırsal kesimdeki feodal yapının çözülme mekanizmalarının hız kazanmasıdır. Yani bu süreçte Diyarbakır kentinin nüfus artışı önemli ölçüde kendi kırsalına dayanmaktadır (Arslan, 1999).

Bu dönemde Diyarbakır, iki ayrı merkeze sahip kentlerden biridir: Birincisi yeni yönetim binalarının, kamu kurumlarının ve çevrelerinde yer alan yeni konut alanları ile Yenişehir bölgesi, ikincisi ise eski kent dokusunun yer aldığı, surlarla çevrili Suriçi bölgesidir. 1930'lu yıllara kadar Suriçi'nde yer alan İçkale bölgesi, kentin başlıca kamu yapılarının yer aldığı yönetim merkezi olmuştur (Halifeoğlu, Dalkılıç, 2011).

1928'de Birinci Genel Müfettişliği'nin (Beysanoğlu, 2001) kurulması, Diyarbakır'daki kentsel gelişmenin dönüm noktasını oluşturur. Bu kurumun bölgesel bir yetki ve sorumluluk alanı dâhilinde olması, güvenlik ve hizmet örgütlenmesine ait kamu binalarının inşa edilmesini sağlamıştır. Ankara'nın örnek alındığı bu dönemde Diyarbakır, eski kent yaşamından modern kent yaşamına geçen sosyo-politik bir yerleşim olarak yeniden yapılandırılmaya çalışılmıştır (Arslan, 1991).

1930 yılında, Suriçi'ne hava akışını sağlamak, kentin sur dışına doğru gelişimini kolaylaştırmak ve dönemin ulaşım araçlarının daha rahat geçişi için, kenti çevreleyen surların yıkılmasına karar verilmiştir. Birkaç burcun yıkımından sonra alınan tepkilerden dolayı yıkım durdurulmuştur (Değertekin, 1999). Bu yıkım sırasında kuzeydeki Dağkapı'nın hemen yanındaki birkaç burç ve burçları bağlayan sur duvarları da yıkılmıştır. Surların yıkımıyla ortaya çıkan geniş alan, 1930'lı yıllarda yeni kente çıkışın başlangıç noktası olmuştur.

Bu yıllarda Dağ Kapı ve Mardin Kapı'da yer alan burçlar ve sur duvarlarının bir kısmının yıkımına başlanmıştır. 1932 yılında bölgeye araştırma için gelen Albert Gabriel, Ankara'ya dönüşünde Milli Eğitim Bakanlığı'na verdiği raporda bu yıkımın büyük bir hata olduğunu belirterek surların onarılması gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte kentteki bazı aydınların da itirazları dikkate alınarak surların yıkımı durdurulmuştur (Değertekin, 1999).

Genel Müfettişlik'e bağlı birimlerin yerleştirileceği, devletin saygınlığına uygun simgesel yapıların gerekliliği, 1935 yılında kente demiryolunun gelişi, Suriçi ticaret ve konut alanlarının gereksinimlere yanıt verememesi ve ülke çapında başlayan imar hareketleri, sur dışındaki yapılanma sürecini hızlandırmıştır (Arslan, 1999).

Yeni kentin merkezinde yer alan Atatürk alanında (bugünkü Anıt Park ve çevresi), Genel Müfettişlik Binası ve lojmanı ile komutan evi yapılmıştır. O dönemde birkaç bina ve geniş tarlalardan oluşan bu alanın, birkaç yıl içerisinde yeşil bahçeler ve

güzel evlerle süslenmesi planlanmıştır (Diyarbakır İl Yıllığı, 1937).1937’de kente gelen Atatürk, kentin imarıyla ilgili önerilerde bulunmuştur (Beysanoğlu, 2001) : “Diyarbakır’ın tarihî kalesinin orta yerinde büyük bir meydan açılacak ve kaleyi iç ve dış taraftan bir tur yolu çevreleyecektir. Bu meydan aynı zamanda bir park halinde ağaçlandırılacaktır. Burada kale duvarları boyunca uzayan yola muhtelif istikametlerden caddeler açılacak, arasında bölünecek olan kısımlar bugünkü Diyarbakır’ın ana kısımlarını teşkil edecek ve bu bölümler, Diyarbakır’ın mimari hususiyetlerini üstünde taşıyan avlulu, havuzlu ve bahçeli evlerle dolacaktır. Yeni Diyarbakır kurulur ve eski Diyarbakır imar ve tezyin edilirken tarihî değeri haiz tek bir eser hırpalanmayacak ve en iyi bir surette muhafaza edilecektir.”

Atatürk’ün bu önerileri o dönem yapılan planla uygulanmak istenmiş, ancak daha sonra uygulamaya konulamamıştır. Suriçi’nde açılması düşünülen meydan ve park ise yapılmamış, caddeler de plandan çıkarılmıştır.

Genel Müfettişlik’in kurulması ve çok sayıda personelin kente gelmesi, zaten yoğun olan Suriçi’ne nüfus baskısını daha da artırmıştır. Bu nedenle sur dışında yeni konut bölgeleri oluşturulması zorunlu hale gelmiştir. 1940’lı yıllarda, surların hemen dışında, Dağ Kapı ve Urfa Kapı arasında yer alan düzlük alanda, bahçe içinde iki katlı evler yapılmaya başlanmıştır. Kent merkezine uzaklığı düşünülerek, sur dışında konut yapımına başlarda fazla ilgi gösterilmemiştir. Ancak 1940’lı yıllardan sonra Suriçi’nde yaşayan geleneksel ev sahipleri ve yerli aileler bu evlere taşınmaya başlamıştır. (Halifeoğlu, Dalkılıç, 2011).

1950’li yıllarda ülke genelinde görülen toplumsal dönüşümün yaklaşık on yıl gecikmesi ve bu durumun Diyarbakır’a yansıyan yanları ile 1960’larda kentte önemli değişiklikler yaşanmaya başlanmıştır. Eskinin, geniş, birleşik ve ataerkil aile yapısı parçalanmaya başlamış, kent sur dışına taşmış, çekirdek aile yaşamına uygun konut inşaatlarının yapımı hızlanmış, artan nüfusa koşturarak, mülk konut sahibi olma olanakları sınırlı toplumsal kesimlerin ortaya çıkışıyla, kiralık konut üretilmeye başlanmıştır. 1955 nüfus sayımında 60 bin olan kent nüfusu, 1965’te 100 binin üzerine çıkarken, kentte planlı bir mekân organizasyonu için hiçbir çaba harcanmamıştır (Arslan, 1998).

1950’den sonra sur dışında birçok idari, eğitim, sağlık yapısının yer aldığı yeni bulvarlar ile bunları birbirine bağlayan yollar açılmıştır. Dağ Kapı’dan açılan ve

Seyrantepe kavşağında sonlanan Elazığ Yolu ile Urfa Kapı'dan açılan ve İstasyon Bulvarı'nda sonlanan Akkoyunlu Caddesi'nin çevresinde kentsel yaşam alanları düzenlenmiştir. Her iki ana çıkış güzergâhını Suriçi'nde surlara paralel bir yol bağlarken, sur dışındaki imar çalışmaları sonucu yeni yollar oluşturulmuştur. Özellikle kooperatif ve kredi teşvikleriyle Müfettişlik çevresi ve Lise Caddesi üzerinde 2, 3 katlı özel mülkiyetli konutlar ile apartmanlar yapılmıştır. Bu yeni oluşumla birlikte mahalle çarşıları olarak tanımlanabilecek küçük alışveriş grupları oluşmuştur (Arslan, 1999). Toprak Mahsulleri Ofisi'nin çevresinde daha çok, bahçeli 2 katlı konutlarla kurulan yerleşim bölgesi Ofis Senti olarak gelişimine devam etmiştir.

3. MATERYAL ve METOT

3.1. Materyal

Bu çalışma kapsamında Diyarbakır Merkezinde tespit edilen yazlık, kışlık, günümüze ulaşan ve ulaşamayan, farklı tarihlerde inşa edilen yirmi bir adet sinema tespit edilmiştir (**Tablo 3.1**). Bunlardan üçü günümüze sinema kimliğini koruyarak gelebilmiştir. Bunlar: Dilan Sineması, Site Sineması ve Ordu Evi Sineması'dır. Nilgün, Emek, Ar ve Raman Sinemaları ise günümüze ulaşmayı başarabilen fakat sinema kimliğini büyük ölçüde yitiren sinemalardır. Nilgün Sineması düğün salonuna, Emek Sineması otoparka, Ar Sineması pasaja ve Raman Sineması ise mobilya mağazasına dönüşmüştür. Günümüze hiç ulaşamayan sinemaların büyük çoğunluğunu ise yazlık sinemalar oluşturmaktadır. Şehir merkezinde bulunan yazlık sinemalar çeşitli sebeplerle zaman içerisinde otopark ya da konut alanlarına dönüşerek tek tek yok olmuşlardır. Çok sayıda sinema yapısını barındırmış Diyarbakır' a bu konuda kapsamlı bir çalışma gerçekleştirilmemiştir. Sinema yapılarının büyük çoğunluğu özgünlüğünü kaybettiğinden, Diyarbakır' da bir bütün olarak geçmişten günümüze ulaşabilen sinemalar Dilan ve Site Sinemaları olup tescillidirler (Ek1). Diyarbakır' da Dilan ve Site Sineması çalışmanın ana materyalini oluştururken, koruma ve yeniden kullanım önerisi için incelenen çalışmalar da tezin ana dayanağını oluşturmuştur. Bunun yanında Dilan ve Site Sinemalarında yapılan rölöve ölçümleri de rölöve çizimlerinin materyalini oluşturmuştur. Rölöve ölçümleri sırasında kullanılan lazer metre, lazer kod ölçer, çelik şerit metre, fotoğraf makinası, su terazisi, ip, tebeşir, kırtasiye malzemeleri ve sinema dokuz yıldır kullanılmadığı için ölmüş kedi, fare, toz, havasızlık gibi olumsuz etkilerden korunmak için 3 m konik toz maskesi, iş önlüğü, iş eldiveni ve yapının birçok bölümünde elektrik olmadığından ısıldak, fener, projektör rölöve ölçümlerinde sürekli kullanılan materyaller olmuştur.

3.2. Metot

Dilan ve Site Sineması' nda rölöve ölçümleri Ekim 2016 ile Haziran 2018 tarihleri arasında hava koşullarına göre belli periyotlarda yapılmıştır. Bu tarihler arasında yapıdaki girilebilen tüm mekânlar ve dış cephe fotoğraflanarak gruplara ayrıldı. Rölöve ölçüm çalışması üç kişilik gruplar halinde yapılmıştır. Ölçümlerde üç şarjlı projektör, ısıldak, üç lazer metre, iki çelik şerit metre (5 m ve 3 m), milimetrik bloknot, tebeşir, lazer kod ölçer ve fotoğraf makinası kullanıldı. Rölöve çizimleri

çıkarılırken önce 1/100 ölçekli krokiler çıkarıldı, bu krokiler üzerine ölçüler işlenerek planlar çizildi. Çizimlerin tamamlanmasında önce planlar sonra cepheler ve en son olarak da kesitler çalışıldı. Plan durumunda ölçüler lazer metre ile alınırken saat yönünde soldan sağa yapılmıştır. İç mekanları birbirine bağlamak için her mekanda en az iki köşegen ölçüsü alınmıştır. Ölçümler yapılırken gözlenen malzeme bozulmaları ve diğer yapısal hasarlar krokilere işlenmiştir. Zemin kattan başlanan ölçüm işine diğer katlar ve bodrum katta eklenerek damda tamamlanmıştır. Sonrasında cephe ölçümleri yapılmıştır. Autocad 2014 programı ile bilgisayara aktarılmıştır. Fotoğraflar ve çizimler her ölçüm çalışması yapıldığında güncellenmiştir. Yapı sinema olarak kullanılmıyor olsa da bünyesinde barındırdığı ticari işletmeler yüzünden rölöve ölçümleri sırasında bile değişime uğramıştır bu sebeple rölöveler sürekli güncellenmiştir.

Dilan ve Site Sineması' nın tarihini ve restitüsyon evrelerini incelemek amacıyla sinemada çalışanlarla görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler çizimlere yansıtılmıştır.

3.2.1.Sinemanın Tanımı ve Türkiye Sinema Tarihi' nin Gelişimi

3.2.1.1.Sinemanın Tanımı ve Doğuşu

Sinema, peşi sıra gelen birçok resmin seri bir biçimde beyaz bir perdeye (günümüz teknolojisine göre ekrana) yansıtılması ile elde edilen görüntü topluluğudur. Bu eylem kendisinden yüzyıllar hatta bin yıllar öncesine varan düşünsel ve çizimsel eylemlere dayanmaktadır. Bu yönüyle sinema her ne kadar 19'uncu yüzyılın sonunda ve 20'inci yüzyılın başında belirli isimler üzerinden lanse ediliyor olsa bile tarihsel derinliği fikirsel paydaşlığı çok gerilere gitmektedir.(Özdemir, 1994: s 16)

Sinema kendi içerisinde iki ayrı aşamadan geçerek günümüze kadar gelmiştir. Birinci aşamayı vasıtasız çizimsel ve düşünsel eylemler oluşturmakta iken ikinci aşamayı ise görüntüyü kayıt altına alan ve yansıtan araçların icat edilmeye başladığı dönem olarak tanımlanabilir. Düşünsel boyuttaki tarihsel süreç 20 bin yıl önce İspanya'da bulunan Almira mağralarının duvarlarındaki resimlerden başlayarak, Tunç Çağı'ndan kalma İsveç'te bulunan ve 'Firavun zamanından kalma canlı resimlere benzerlik gösteren dizilme resimler' olan Kivik Anıtına, oradan da tarih öncesindeki Yunan eserlerinde hâkim olan kabartma işlemlere dek dayanmaktadır. İnsanoğlunun doğada var olan her varlığı, çevresel koşulları ve onların hareketlerini resmetmesi yaradılışından gelen bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. (Özön, 1964: s 5)

3.2.1.2. Görüntüyü Kayıt Altına Alan Araçların İcadı

Varlıkların ve hareketlerinin insanlar tarafından resmedilmesinden sonra gelen aşama ise bunların kayıt altına alınması kısmıdır. Buradaki aşamaya gelinmeden önce bu eylemin düşünsel altyapısı hazırlanmıştır. Bilhassa gözün yapısal işlevinden ileri gelen bir özellik yüz yıllar öncesinden sinemanın temellerinin atılmasına vesile olmuştur. M.Ö. 4. Yüzyılda yaşayan Aristo'nun 'Düşler Üzerine', M.Ö. 1. yüzyılda yaşayan Latin şair Lucretius 'De Rerum Natura', MS. 2. yüzyılda yaşayan Batlamyus 'Almagest' isimli eserlerinde ağtabaka izlenimi isimli bir konu üzerinde durmuşlardır. Bu bahsi geçen ağtabaka izlenimi sinemanın temelinde yatan yanılsamaya dayanmaktadır. Beynin gözün ağ tabakası üzerine düşen görüntüyü kaybolmasından sonra da kısa bir süre algılamayı sürdürmesi ve ardışık ağ tabaka görüntülerini, hareket eder biçimde algılaması olguları şeklinde ifade edilmektedir. Ağtabaka izlenimi sayesinde sinema fotoğrafçılıktan bile evvel bilinen bir olguydu. Defterlere sırayla çizilen resimler sayfaların hızla çevrilmesiyle bir sinema gösterisi haline dönüşüyordu.

19'uncu yüzyılın ilk yarısından itibaren artık teorilerin pratiğe dönüşmeye başladığı yıllar haline gelmiştir. Çünkü bu alanda reel görüntüyü kayıt altına alabilecek araçların keşfi ivme kazanmıştır. Özellikle 1832 yılında Belçikalı bir fizikçi olan Joseph Plateau, fenakistiskop'u icad etti. Bu araç belli bir hareketin aşamalarını tespit ederek, bir dizi görüntüye sırasıyla ve seri biçimde bakıldığında gözde hareket aldanması yaratıyordu. 1834 yılında İngiliz William George Horner, Zootrope adıyla, bir alet geliştirdi. Bu alet sinema filmini uzaktan hatırlatan ilk buluş olarak karşımıza çıkmaktadır. Horner, karton bir şeride resimleri sıralamıştı. 1851 'de ise Jules Duboscq, elle çizilmiş veya renktendirilmiş görüntüleri kullanmak yerine farklı bir yöntemle başvurarak, fotoğrafları kullanmıştır. Stereofantaskop ya da biyoskop adı verilen yeni araç zaman içinde sürekli bir revizyona uğrayarak gelişim göstermiştir. (Güvemli, 1960: s 6)

3.2.1.3. Film Makinesinin İcadı

1853 yılına gelindiğinde ise Avusturyalı Uchatius, kendisinden önce yapılan çalışmalardan büyülü fener ile fenakistiskopu harmanlayarak hareketli görüntüleri bir ekrana yansıtmayı başarmıştır. Bu düşünce sonradan, 1870'te, özellikle Bourbouze ve Heyl tarafından yeniden ele alındı. Bu sayede görüntülerin kayıt edilmesi hem de ekrana yansıtılması aşamasına geçilmiş oldu. Bu teknolojinin daha da ilerleyebilmesi adına 1892 yılında Thomas Alva Edison ve yardımcısı ürettikleri yeni bir makine olan Kinetoskop

sayesinde saniyede 40 nokta göstermeyi başarmışlardır. Daha evvel defter yapraklarının çevrilerek yapılan görüntüyü bu yeni makine ile uygulamaya başladılar. Ancak bu makinenin bir sorunu vardı ve görüntüyü ekrana yansıtma olanağından yoksundu. Çünkü bu alet, filmin bir büyütecini ardında düzenli bir hızla döndüğü bir kutudan ibaretti. Bu yüzden görüntüler küçüktü ve ancak tek bir seyirci tarafından izlenebilmekteydi. Ancak sergilerde gösterilen bu makine 1895 yılında Auguste ve Louis Lumiere kardeşler bu makineyi geliştirerek Sinematografi adını verdiler. Böylelikle günümüz sinema sektörünün de doğmasına vesile olan bir aracı icat etmiş oldular. Sinematografi 11 kg ağırlığındaydı hem film çekimi yapabilen ve hem de oynatabilen bir makine olma özelliğini taşıyordu (Betton, 1986: s 5).

3.2.2.İlk Film Gösterimleri

Fransa’da Lumiere’lerin ortaya çıkardığı sinematograf ile aynı dönemlerde Bioskop’un mucitleri Max ve Emile Skladanowsky kardeşler 1 Kasım 1895 tarihinde Berlin’in bir kasabası olan Pankow’daki Wintergarten müzik salonunda ilk gösterimi gerçekleştirdiler. Altı saniyelik birçok kısa filmlerden oluşan gösterim ticari bir amaç doğrultusunda para karşılığında bir süre devam eder. Modern çağ olarak adlandırılan o dönemde başlarda orijinal bir buluş izleyenler için farklı bir deneyim olması nedeniyle çok büyük bir ilgi görür. Ancak tarihçiler açısından kayıtlara geçen ilk resmi gösterimler olarak geçmez. Bunun nedeni Bioskop aletinin bazı teknik sorunlar yüzünden izleyenler üzerinde olumlu etkinin olumsuzla dönüşmesidir. Çünkü Skladanowsky kardeşlerin çift sistemli film yansıtıcıları oldukça kullanışsız bir yapıdadır.Skladanowsky kardeşlerin Bioskop’undaki eksiklikler Lumiere kardeşlerin Sinematograf’ının önünü hızlı biçimde açmıştır. Bu durumdan faydalanan Lumiere kardeşler, 13 Şubat 1895 yılında patentini aldıkları Sinematograf’ın 10 Haziran tarihinde Lyon’da halka tanıttıktan sonra gösterim için bir organizasyon hazırlığı içine girerler.

Niyahet 28 Aralık 1895 yılında Paris’te bir bodrum katında yer Grand Cafe adı verilen salonda 120 kişilik bir salonda para karşılığında 25 kişi için ilk gösterimi gerçekleştirirler (Şekil 3.1.). Tarihçiler tarafından ilk resmi gösteri olarak geçen bu genel sunum, Lumière kardeşlerin bu gösterimi on adet kısa filminden oluşmuştur. Her film 17 metre uzunluğundaydı ve yansıtıcıya çevrildikleri zaman 46 saniye sürmekteydi. Gösterilen filmler arasında ‘Sortie des Usines Lumiere à Lyon’ (Lumière Fabrikasından Çıkan İşçiler) ve bir trenin istasyona yaklaşırken alınmış kısa kesite yer verilmiştir. Bu

kesit tarihe en komik anekdotlardan birinin düşmesine de vesile olmuştur. O döneme dek bir perdeki hareketli görüntü deneyimine sahip olmayan izleyiciler tren filmi izlerken gerçekliği ayırt edemezler o bir anda trenin üzerlerine geldiğine zannederek yerlerinden kalkıp salondan dışarı çıkmak isterler. (Güvemli, 1960: s 9)

Şekil 3.1. Paris Grand Cafe

Lumiere kardeşlerin Grand Cafe'deki gösterimlerinin ardından bir yıl sonra, sinema, dünyanın birçok merkezine seri biçimde yayıldı. Bu hareketlenme önce Polonya'da gerçekleşmişti. 14 Kasım 1896'da Krakov Belediye Tiyatrosu'na gelenler Lumiere kardeşlerin sinematografının büyüsunü tecrübe etme fırsatı buldular. (Hendrykowska 1992: 115)

Yine Cineorama'yı icat Raoul Grimoin - Sanson da 1900 yılında Paris'in tarihi sergi alanı olan Exposition Universelle'de bir salonda gösterimini gerçekleştirmiştir. Bu gösteriyi izlemeye gelenler Sanson'un Avrupa ve Afrika'da çekmiş olduğu filmleri salonun ortasında oturup müdevver bir perde üzerinden seyretmekteydiler. Ancak Cineoama'nın da bazı handikapları mevcuttu. Projektörlerden gelen ısı ile ilgili sorunlar aletin kapanmasına neden oldu. Grimoin-Sanson, Cinéorama şirketinin bu başarısızlığına rağmen, Lumiere kardeşler ile beraber dönemin sinema gösterimi gerçekleştiren ilk icatçıları olarak tarihteki yerini almasına engel olmamıştır. (ERKSAN, 1993: s 14 -15)

3.2.2.1.Sinema Salonlarına Doğru Giden Süreç

Dünya 20'inci yüzyılın hemen öncesinde ve sonrasında hızlı bir kentleşme süreci içerisine girmişti. Bunda gelişmekte olan sanayinin de etkileri gözle görülür biçimde hissedilmekteydi. İnsanlar kent kavramını daha fazla benimsiyor ve bir kentli olarak kendi eğlence kültürlerini yeniden keşfediyor ve oluşturuyordu. Sinema bu eğlence devriminin merkezine yerleşmekte olan bir olgu haline geliyordu. Bilhassa kapalı mekanda seyir imkanının olması yatırımcılar için büyük bir kazanç kaynağını oluşturacak olan yerleşik sinema seyir alanlarının dizayn edilmesinin önünü açmaktaydı (Marie, 2004, s.73).

Lumiere kardeşlerin sinematoğrafi icat etmesi ve filmlerini Paris'teki Grand Cafe'de yayınlamalarının ardından Georges Melies bu olgunun aynı zamanda insanlar için temaşa zevki sağlayabileceğini düşünmektedir. Aslında patenti Lumier kardeşlerde olan bu araç üzerinden birçok gezici film göstergileri olsa bile sinemanın kendisine has yerleşik bir mekana sahip olabilmesi süreci yaklaşık 10 yılı bulmuştur. Böylesi bir süre zarfından sonra artık mekansal anlamda sinema salonlarının gündelik hayattaki gerçekliği, sözedilebilir bir konuna gelebilmiştir. Bu gerçeklik sinema seyircisinin artışı ile meydana gelmiş olsa bile sinema salonlarındaki artış sinema izleyici sayısını da aynı oranda artırmıştır. New York, Berlin, Paris, Londra gibi büyük kentlerde büyük rağbet gören sinema filmlerine artan talebi karşılayabilmek adına tiyatro opera ve en nihayet kendi has tasarımı olan mimari formlarına haiz binalarda gösterimlere başlanmıştır. (Jeancolas, 2014: 14)

Amerika'daki ilk Sinema Salonları

Sinemanın veya o zamanki tanımlaması ile hareketli resim gösteriminin Amerika'daki buluşması 14 Nisan 1894'te New York Broadway'de bulunan Andrew M. Holland'un fonograf mağazasında Kinetoscope gösterisi ile başlamıştır. Bu tip makine gösterimleri büyük Amerikan şehirlerindeki Kinetoskop salonlarında, otellerde, mağazalarda, barlarda ve eczanelerde kuruldu. Kitleler üzerindeki popülerliğini de 2 yıl kadar sürdürdü.

Sinemanın tıpkı tiyatro gibi bir temaşa sanatı olması başta tiyatro salonlarında ve insan topluluklarının bir araya geldikleri benzer mekanlarda film gösterimlerinin gerçekleştirilmesine neden oluyordu. 1900'lü yılların başlarında Kinetoscope marifetiyle elde edilen hareketli resimler vodvil tiyatrolarının küçük ve ticari amaçlı bir parçası

haline gelmişti. O dönemin piyasa koşulları içerisinde rekabetçi vodvil tiyatro pazarı, bu mekanların sahipleri tarafından sürekli olarak yeni eğlenceler aramasına neden olmaktaydı. Artık film projektörleri daha kolay erişilebilir hale gelmesi nedeniyle tiyatrolar ve mağazalar işletmeler artık sinema gösterim alanları haline getirilmeye başlandı. Ancak Beaux-Arts mimarisinin hâkim olduğu tiyatrolar aslında sinema gösterimi için elverişli koşullara sahip değildi. Yinede bu yeni eğlence biçimi işletme sahipleri için sadece para kazanma nedeni olarak görülmesine rağmen kitleler tarafından oldukça büyük talepler görmeye başlamıştı.

1902 yılında Vitascope projektörler ile gösterim yapan Vitrin Tiyatrosu doğdu. Boş vitrinlerin olduğu bölümlerin karşısına izleyicileri için sandalyeler donatılarak tasarlanan bu konseptte koyu renkli pencereler ve bir bilet gişesi olarak hizmet vermekteydi. Chicago ve New York'tan başlayarak tüm ülkeye yayılarak yaygınlaşan bu gösterim konseptinde gün boyunca sürekli hareketli resim akışı gerçekleştirilirdi. Bunun yanında sıcak iklimlerde ve yaz mevsiminde kuzey iklimlerde popülerleşen bir gösterim türü de 'Air Domes' (hava kubbesi). Çatısı olmayan, sadece yan duvarları ve çitleri olan kubbe biçiminde bir platformda, izleyiciler için vitrin tiyatrosunun boğucu ambiyansından faha ferah bir ortamda serinlik içinde seyir ortamı sunulmaktaydı

Yirminci yüzyılın başında Kuzey Amerika'da küçük mahallerdeki sosyal tabaka bakımından işçi sınıfını temsil eden dar gelirli insanlar için kurulan bazı gösterim yerleri vardı. Sanayi şehirlerindeki göçmen işçilerinin müşterileri olduğu bu mekânlara nikelden yapılma beş sentlik para ile Yunanca tiyatro anlamına gelen 'odeon'un birleşiminden oluşan 'Nickelodeon' adı verilmekteydi. Hareketli görüntüleri göstermeye yarayan ilk iç mekân sergi alanı türü olan Nickelodeon, vitrinler ile dönüştürülmüş küçük tiyatroları anımsatmaktaydı. En az 200 en çok da bin kişilik izleyici kapasitesine sahip bu alanda sert ahşap koltuklar bulunmaktaydı. Duvara aslı bir ekranın yanında bazen piyano ve bazen de davul ile sessiz görüntülere göre canlı müzik eşlemesi yapılmaktaydı. 1905 ile 1915 yılları arasında tiyatrovare görüntüleri sergileyen Nicelodeonlarda zaman ile güncel kaynaklı haber görüntüleri de verilmeye başlanmıştır (Steven,1991: 338).

Sadece 1908 yılında yapılan sayımlar neticesinde ABD'de yaklaşık 8000 adet nickeladeon bulunduğunu araştırmalar neticesinde ortaya çıkartılmıştır. Aradan geçen zaman zarfında nickelodeon patlaması azalmaya başladı ve girişimci, daha büyük izleyici kitlesinin daha uzun film programlarını görebileceği daha büyük oturma

kapasitesine sahip sinema salonları kurmaya başladı (Library of Congress, ‘Fictional Films Dominate’).

Sinemanın hızlı gelişimi ve kitleleri daha yaygın biçimde peşinde koşturuyor olması halkın moral motivasyonu açısından olumlu etkileri olduğu kadar bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bazı gösterimlerin içeriklerinin sıkıntılı olması devletin müdahale etmesine neden olmuş ve kilise, okul gibi bazı özellikli mekânlarda salonların kapatılmasına kadar uzamıştır. Bununla birlikte film izlenen mekânların konfor açısından noksanlıkların olması, havalandırma ve koltuk sayısı gibi genel unsurların yeterli düzeyde olmaması girişimcilere devlet yordamıyla daha nitelikli sinema salonlarının inşa edilmesine salık vermiştir. 1913 sayılı New York City yönetmenliği ile yasal tiyatro salonlarına benzeyen kentteki ilk sinema sarayları inşa edilmiş ve hizmete girmiştir. 2000 adet koltuk kapasiteli olan bu sinema sarayında, üniformalı yer göstericileri, büyük orkestra ile filmlerin daha spektaküler bir ortamda izlenmesine olanak sağlamıştır. 1914 yılında New York Manathan’da Strand Sinema Saray’ı açılmıştır. 3000 adet koltuğa sahip bu mekânda birçok canlı vodvil gösterileri yapılmıştır. Ulusal bütünleşmenin temini adına devlet burada hem özel bir orkestra ile önce milli marşı çalarken hem de haber içerikli kısa filmleri yayınlıyordu. Ardından da temalı ilk uzun metrajlı filmlere geçiliyordu (Movra, 2010).

Avrupa’daki İlk Sinema Salonları

Avrupa kıtasında iki büyük savaş öncesinde palazlanan sinema izleme alışkanlığı kentin mimari oluşumlarına da tesir eden bir unsur haline gelmiştir. Toplu taşıma faaliyetleri kentin trafik akslarını belirleyen öneme sahip olan sinema mekanları varoş alanlarda inşa edilmekteydi. Üstelik bu yapılar göze batacak derecede lüks mimari ayrıntılardan meydana gelen geniş fuayeleri ve o dönem baz alındığında konukların her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilecek konforda bekleme salonlarıyla büyük ilgi çekmekteydi (Movra, 2010).

Avrupa’nın üç önemli başkentlerinden bir tanesi olan Paris’te 1906 yılında, Londra’da 1907, Berlin’de ise 1910 yılında ilk sinema salonları hizmet vermeye başlamamıştır. Daha sonra zaman içerisinde Avrupa’nın dört bir köşesinde oradan da Güney Amerika ülkelerine yayılmıştır. Bazı ülkeler var olan mimari yapıları başta tiyatro binaları olmak üzere sinema salonuna çevirmiştir. Bazı ülkelerde daha çok

restoranlar ve otellerde sinema filmleri için restore edilirken. Bazı ülkeler ise baştan yeni yapılar inşa ederek sinemayı kitlelerle buluşturmaya ön ayak olmuştur.

Elbette yeni bir sanat dalı olması sinemanın getirilerinin neler olabileceği 20'nci yüzyılın başını kapsayan o dönem baz aldığımızda çok da öngörülebilir bir konu değildi. Devletlerin bu konuda başlarda oldukça temkinli yaklaşımları nedeniyle daha çok serbest yatırımcıların ve saygın girişimcilerin planları doğrultusunda ilerleyen bir dal haline gelmişti. Haliyle bu konuda adım atmayı cesaret eden iş adamları da tarihte sinemanın gideceği rotayı belirleyen isimler olarak yerlerini almaya başlamışlardı.

Fransa'daki Sinema Salonları

Fransa'nın ve dünyanın sinema işletmeciliği mantığını oturtan isim Charles Pathe'dir. O kaotik dönemi kendi devrine çevirmeyi başarmıştır. Üstün bir işletmecilik zekâsıyla sinemanın kitlelerle buluşmasına imkan tanımıştır. Meiles'in daha çok esnaf mantığı ile ele aldığı konuyu daha farklı boyutlara getirmiştir. Pathe'nin sinemanın kurumsallaşması için attığı adımlardan önce panayırarda, binlerce barakada film gösterilmeğe başlanmıştı. Kurumsallaşmanın sağlam adımı artık salt sinema için tasarlanmış bir salonun inşasına kalıyordu (Güvenli, 1960: s 27-28).

Fransa'da genelde sinemanın ulaştığı mekânlar sinemaya uygun diyan edilmiş ortamlar değildi. Daha çok tiyatrolardan ve onların seyirci ile alakalı bir temaşa ambiyansına sahip olmasının verdiği mirası devralan bu yeni sanat dalının sunumu bazen otellerde, restoranlarda ve benzeri mekânlarda da icra edildiği olmuştur. Ancak zaman içinde Fransız yatırımcıların da destekleriyle kendisi için özel olarak dizayn edilmiş ortamına kavuşmuştur.

3.2.2.2. Türkiye Sinema Tarihi

3.2.2.3. Cumhuriyet Öncesi Sinema Tarihi

19'uncu yüz yılsonları Osmanlı Devleti'nin modernleşme ve batılılaşma hareketleri içerisinde olduğu dönemlerdir. Avrupa'da o dönemlerde ortaya çıkan her türlü kültürel ve teknolojik gelişimin takip edilmesi neticesinde, tüm dünya için o yıllarda çığır açan bir unsuru teşkil eden sinema da bu takipten nasibini almıştır. Paris Grand Cafe'de yapılan ve Dünya'daki ilk film gösterimin ardından sadece iki sene sonra İstanbul'da 1897 yılında halka açık ilk gösterim gerçekleştirilir (Şekil 3.2.). Dönemin en

önemli sinema üreticisi dağıtıcı Pathe firmasının İstanbul'daki temsilcisi ve Romanya uyruklu bir Polonyalı olan Sigmund Weinberg'in girişimciliği sayesinde gerçekleştirilen bu gösterimden sonra film makinesinin mucitleri tarafından kendi icat ettikleri araçlar ile başka gösterimler de olmuştur. "1897 yılının Ocak ayında 'cirvitografli, aynı yılın Mart ayında Edison'un 'yeni sinernatograff makinesi ile bir başka gösteri gerçekleştirilmiştir. Hemen bir sene sonra 1898'de 'İngiliz yeni sinematograf ve yine bir yıl sonra 1899'da The Royal Biograph 1901 yılında 'Royal Cinernatograph ve 1902 yılında da Amerikan Biograph gibi film makineleri ile sinemanın ilk izleri Türkiye tarihindeki yerini almıştır (Scognamillo, 1998: s 16- 17).

Şekil 3.2. Paris Grand Cafe

Sinemanı varlığını temsil eden tüm bu yeni buluş makinelerin gösterimleri genelde konaklarda, tiyatrolarda ve birahanelerde yapılmaktaydı. Sinema İstanbul'da sürekli olarak seyyar bir yapıda ilerlemesini sürdürmekteydi. Henüz elektriğin de kent hayatında yeterince aktif kullanılamıyor olması böylesi mekânların açılmasının önünde ciddi bir engel teşkil etmekteydi. Ancak Meşrutiyet'in ilanından sonra elektriğe olan mesafeli yaklaşımın aşılmasıyla şehirdeki önemli binalara elektrik tesisatları kurulmaya başlanmıştı. Bu durum sinemanın yerleşik bir düzene geçmesi konusunda önemli bir engelin aşılmasına imkân tanımaktaydı (Scognamillo, 1991: 19-20).

Pathe Firması Fransa'dan sonra Avrupa'daki birçok ülke başkentinde sürdürmekte olduğu sinema açma geleneğini İstanbul'dan da sürdürmüştür. Daha evvel

saray içerisinde soylu sınıfa sunulan bu hizmetin halka da sunulmasının önü açılacaktı. Aslında halk sinemadan haberdar ama tam olarak ne olduğu konusunda yeterince bilgi sahibi değildir. Çünkü henüz film izleme deneyimini yaşamamışlardır. Bu sayede Türkiye’deki ilk yerleşik sinema salonu 1908 yılında “Pathe” adıyla hizmete açılmıştır (Gökmen, 1995:43-47).

Pathe sineması ile filmlerin halkla buluşmasından sonra talepler yeni salonların açılmasına vesile olmuştur. Özellikle ilerleyen yıllarda Beyoğlu’nda açılan diğer sinema salonları bu durumun en iyi örnekleridir. 1911’de Oryanto Sineması, 1912’de Santral Sineması, 1913 yılında ise beş sinema salonu birden açılmıştır. Fransız Gaumont yapım şirketi Beyoğlu’nda Gomon (Gaumont) ve Parlan (Parlant) Sinemalarını açmıştır. Bu sinemaları Amerikan (American), Lionve Artistik takip etmiştir (Gökmen, 1991:20-21).

Sinemanın ortaya çıktığı birçok ülkede gösterimler halka açılmış hatta kendi üretimlerini yapmaya başlamalarına rağmen Osmanlı’da sadece azınlıkların üretimlerinde görülmekteydi. Aslında siyasal açıdan bakıldığında ortaya çıkan milliyetçilik hareketleri, yaşanmakta olan isyanlar, yıllarca süren savaşlar ve tüm bunların neticesinde gücü zayıflayan imparatorluk için yıkılma sürecinin başlaması bu sanat dalına yeterince odaklanılmasını olanaksız kılmaktaydı. Bu açıdan o dönemler baz alındığında tam anlamı ile özgünce bir Türkiye Sineması gerçeğinden söz edilemez (Scognamillo, 1998: s 22).

1908 yılından itibaren halk yavaş yavaş sinema ile tanışmaya başlamıştı. Bu gösterimleri de yine yabancı uyruklular tarafından sağlanmaktaydı. 1914 yılına gelindiğinde Cevat ve Murat Beyler sayesinde ilk yerli üretim Türkiye Sineması açılır. 19 Mart 1914 yılında Şehzadebaşı’nda Milli Sinema adı ile gösterime açılan bu salon ile bir nevi yabancı egemenliğe de son verilmiş ve yeni yerli girişimcilerin önlerin açılmasına da ön ayak olunmuş olunur (Özön, 2010: 40).

Artık bir özgüven kazanan yerli girişimciler bu rüzgârı çok olumlu biçimde değerlendirerek yeni bir sinemayı daha kazandırırılar. Bu girişimcilerden iki kardeş Şakir Seden ile Faruk Uzkınay amcaları olan ve Lokanta işletmeciliği yapan Ali Efendi’nin de katkılarıyla ikinci sinemayı da hizmete sokarlar. Büyük hissedar olması nedeniyle işletmenin adına da Ali Efendi’ni ismi verilir (Aydın, 2004: 15).

Film üretimleri ise tıpkı salonlarda olduğu yabancı uyrukluların güdümünde yol almaktaydı. Örneğin sinema tarihinin önemli mucitleri arasında gösterilen Manaki

Kardeşler Yunanistan ve Makedonya tarihi arasında paylaşılamayan bir değer konumundaydılar. Ancak o tarihlerde Osmanlı'ya bağlı olmaları nedeniyle siyasal ve teorik açıdan Türkiye Sinema tarihi içerisinde gösterenler de olmaktadır. Bunun dışında 1905 yılında Lumier kardeşlerin mekân olarak İstanbul'da geçen ve Dünya tarihindeki ilk belgesel görüntüler arasında yer alan çekim dolaylı yoldan ilk üretimler arasında gösterilmektedir.

1914 yılına gelindiğinde Türkiye orjinli ilk çalışma gerçekleştirilir. Daha çok belgesel nitelik taşıyan bu çalışmada Ayestefanos Abidesi'nin Yıkılışı filme alınmıştır. Tabii bu çekim gerçekten yapıp yapılmadığına dair bazı şüpheleri de beraberinde taşımaktadır. Ancak 1915 yılından itibaren yeni kurulan Ordu Merkez Sinema Dairesi tarafından resmi törenlerin yer aldığı çeşitli belge ve haber filmler çekilir. Bu çekimler arasında "Sultan Resad'ın Cenaze Merasimi", "Sultan Vandettin' in Kılıç Kuşanması" yer almaktadır.

Yine aynı kurum bu sefer de ilk kurmaca film denemelerine girer ancak nihayete erdirmeye konusunda birçok sıkıntı yaşanır. İlk denemede Sigmund Weinberg'in yönetmenliğini yaptığı 'Lebleci Horhor' filmidir. Ancak bir türlü çekimler bitirilemez. Ardından 'Himmwt Ağa'nın İzdivaç'ı filmi çekilmeye başlar. Bu filmde yönetmenliğini Weinberg üstlenmektedir. O dönem Çanakkale Savaş'ına denk gelmesi ve oyuncular ile teknik ekibin cephede görevli olması nedeniyle film uzar. Ancak filmi tamamlama gayreti neticesinde uzun bir aradan sonra yönetmenliği Fuat Uzkınay üstlenir ve Türkiye Sinema tarihinde ilk kurmaca film çekilmiş olur.

Birinci Dünya Harbi'nin başlamasından sonra sinemanın propaganda gücünü kullanmaya karar veren Saray, sinemanın kurumsal hamlelerine ağırlık vermiştir. Merkez Ordu Sinema Dairesinden sonra 1916 yılında yılında Müdafaa-i Milliye Cemiyeti kurulur. Bu sayede savaşın seyrine dair halkı kendi düşünceleri doğrultusunda yönlendirebilecekleri, moral motivasyonu üst seviyelere çıkarabilecekleri yapımlara ağırlık vermeye başlamışlardır. Bu maksat ile sırasıyla "Anafartalar Muharebesi'nde İtilaf Ordularının Püskürtülmesi (1915), Çanakkale Muharebeleri (1916) ve Alman İmparatoru'nun Çanakkale Ziyareti (1917) " gibi tematik konu başlıklı adların bulunduğu filmler çekilmiştir (Çeliktemel 2010: 3).

Savaşın gidişatı olumsuz neticelmesi yüzünden işgal altına giren ülkemiz bu sefer başta Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğiyle bir kurtuluş harekâtına başlamıştı.

Bu hareket sadece top tüfek değil sinemanın da gücünden faydalanmıştır. Saray'ın desteklediği Merkez Ordu Sinema Dairesi ve Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin yerini bu kez Malul Gaziler Cemiyeti almıştır. Ahmet Fehim Efendi tarafından halkın bağımsızlık mücadelesi ruhunu güçlü tutabilmek için iki film çekilmiştir. 'Mürebbiye' ve 'Binnaz' isimli bu iki film 1919 yılında çekimleri tamamlanmıştır (Evren, 2010: 14).

3.2.2.4.Cumhuriyet Sonrası Sinema ve Sinema'nın Anadolu'ya Gelişi

1.Dünya Savaş'ı ardından koca bir imparatorluğun yıkılışı ve bunun üzerine bir milletin bağımsızlık mücadelesi için verdiği savaşların neticesinde Cumhuriyet'in ilanı gerçekleşmişti. Elbette bir devir kapanıp yeni bir devri açmak hiç kolay değildi. Bilhassa toplumsal hayatta yüzyıllardan beri gelen alışkanlıklar, genç Cumhuriyet yönetimi için büyük engeller teşkil etmekteydi. Bu engelleri aşmadaki en büyük kozlar bir tanesi olarak sinema görülmüştür. Üstelik hemen yanı başımızda bizden hemen önce bir devrim gerçekleştirmiş olan Sovyetler Birliği bu devrimin fakir ve eğitimsiz köylü nüfusa aşılanabilmesi adına sinemayı çok yetkin biçimde kullanarak başarılı sonuçlar elde etmişti. Zaten o dönemlerde nüfusu 13 milyon olan Türkiye Cumhuriyeti'nin neredeyse yüzde 80'lik bir dilimini taşralı nüfus oluşturmaktaydı. Daha kötüsü yüzde 90'lık dilim de okuma yazma bilmiyordu. Tüm bu eksiklikler alt alta getirilince sinemanın politik bir hareket olarak taşraya yayılması kaçınılmaz bir hale gelmekteydi (Erksan, 1983).

Aslında Cumhuriyet döneminden hemen önce Osmanlı Devleti'nin yıkılma sürecinde İstanbul hem ülkenin hem de sinemanın başkenti konumundaydı. Bu sayede birçok sinema salonu hizmet vermekteydi. Ancak daha o dönemlerde Anadolu'da da aslında çeşitli gösterimler gerçekleştirilmiyor değildi. Meşrutiyet'in ilanından sonra bazı bürokratik kısıtlamalar ortadan kalkmıştı. Bunun neticesinde Avrupalı girişimcilerin yordamıyla tıpkı İstanbul'da olduğu gibi seyyar olarak bazı gösterimler Anadolu'da da gerçekleştirilmeye başlanmıştı. Gayri müslim kesimin bu girişimleri Anadolu'da gösterimlerin icra edildiği şehirlerdeki ileri gelen yöneticiler tarafından olumsuz karşılandığı hatta engellemeler maruz kaldığı söylenmektedir. O döneme dair tarihi arşiv kayıtları, 1909 yılında Fransız vatandaşı bir ticaret erbabının vasıtasıyla Mersizfon, Sivas ve Adapazarı'nda film gösterimlerinin yapıldığını ve 1911 yılında da İtalyan bir girişimcinin de Uşak ilinde film gösterimi gerçekleştirdiğini belgelemektedir (Özuyar, 2007:77-81).

Sinema doğuşundan itibaren modern Batılı kentlerde vazgeçilmez sosyal-eğlence kavramı haline gelmişti. Bundan ana sebep kentsoyluluk bilincinin nüfusun eğitim ve kültürel açıdan demografik yapı gereği bu imkânı sağlamasından kaynaklanmaktaydı. Ancak Osmanlı zamanı özellikle Anadolu’da halk çiftçiydi. Kent yaşamı olgusundan çok uzaklardaydı. Üstelik elektrik enerjisi henüz İstanbul’da bile tam teşekküllü değilken Anadolu’da esemesi bile okunmamaktaydı. Bu durum da sinemanın taşra merkezlerinde yerleşik bir forma kavuşmasında çok ciddi bir engel taşımasına neden oluyordu. Cumhuriyet’in ilanından sonra da devam eden bu süreç zamanla atılan adımlar neticesinde semeresini almaya başlayacak ve kentlerin dışındaki birçok merkezde artık sinema gündelik hayatın bir parçası konumuna gelmeye başlayacaktı (Çakır, 2015: 260).

3.2.2.5. Anadolu’da İlk Sinema Salonları

Osmanlı döneminde sinema, İstanbul dışındaki taşra kabul edilecek yerlerde gösterimler devam etmekteydi. Her ne kadar İstanbul ile mukayese edilebilecek ölçüde ve sayıda olmasa da Anadolu halkı sinema ile tanışma fırsatı bulmuştu. Tabii Anadolu’da gayri Müslim tarafından gösterimlerin yapılıyor olması büyük tepkiler altında gösterimlerin yürütmesine neden oluyordu Bu yüzden film gösterimleri genel gezgin kumpanyalar şeklinde icra edilmekteydi. Ancak yine gayri Müslimlerin girişimciliğiyle henüz Osmanlı döneminde Anadolu’da çeşitli illerde sinema salonları açılmıştır. Anadolu’daki ilk sinema salonu 1909 yılında Trabzon’da Pilosyan isimli bir yabancı uyruklu tarafından hizmete açılmıştır. Aynı yıl içerisinde İzmir’de de yine gayri Müslim vatandaşların girişimleriyle yeni sinema salonları açılmaya devam etmiştir (Duca, 1997:44).

Gerek İstanbul’da gerekse Anadolu’da açılan sinema salonlarının ortak bir özelliği vardı. Bu da açılan kentlerin hepsinin deniz kenarında liman ticaretine uygun yer olmalarıdır. Özellikle tüccarlar için lojistik sağlama konusunda kolaylıklar sağlayan bu durum bu kentlerde sinemanın yayılmasına da olanak tanımıştır. Zira İstanbul hali hazırda o yıllarda dahi kozmopolit yapıya sahip iken İzmir ve Trabzon da gayri müslim ticaret erbaplarının yoğunlukla uğradıkları kentleri oluşturmaktaydı. Yine de sırf bu liman kenti özelliğinin dışında karasal bir alanda kurulan Konya şehrinde de 1913 yılında ilk sinema hizmete girmiştir. Konya Sanayi Mektebi bünyesinde kurulan bu sinema salonunda Amerikalı bir misyoner tarafından ilk film gösterimi yapılmı ve Konya halkı sinema ile tanışmıştır (Bayraktar, 2008: 62-63).

Milli mücadelenin başladığı tarihlerde de hem Ankara’da hem de vatan savunmasının gerçekleştiği yollar üzerinde çeşitli sinema salonları açılmıştır. Hatta bunlardan bir tanesi İnebolu’da askerler aracılığı ile hizmete açılmıştır. Yine 1921 yılında Kastamonu Sinema salonu savaşın olumsuz etkilerini artıya çevirmeyi amaçlayan propaganda filmlerinin sunulduğu mekân olarak hizmet vermeye başlamıştır (Boran, 2015: s 260).

İzmir Sinema Salonları

Sinemanın ülkemizdeki serüveni Osmanlı’yı da baz aldığımızda İstanbul’dan başlamakta idi. Tabii ki bu serüvenin ikinci adresi tarihi, kültürel ve ekonomik açıdan yine kozmopolit bir yapıya sahip olan İzmir’dir. Bu kentin sinema ile olan ilişkisinin yeşermesi de zaten kozmopolit yapısının yapı taşlarını teşkil eden gayri müslim vatandaşların bu konudaki girişimleridir. Önceleri seyyar başlayan bu girişim 1908 yılından itibaren yerleşik bir forma kavuşmuştur. Bilhassa İzmir’de sosyal hayatın adeta kalbi niteliğini taşıyan Kordon’da ilk sinema salonları açılmaya başlanmıştır. 1. Dünya Harbinden öncesine kadar İzmir’de toplam 10 tane sinema salonu hizmet vermiştir. Türk, Rum, Ermeni, Yahudi ve Avrupa kökenli Osmanlı vatandaşlarının sahipliğini üstlendiği bu işletmelerden 1909 yılında İtalyan Kramer kardeşler tarafından açılan "Pathé Freres Sinematografhanesi" İzmir’deki ilk yerleşik sinema mekanı olma özelliğini taşımaktadır. Tiyatro (Eksaristeron) olarak da adlandırılan Pathe Freres Sinematografhanesi, iç mekân özellikleri ve izleyiciler için sunmuş olduğu konfor bir bütün olarak ele alındığında aynı zamanda dönemin en sıra dışı örneklerinden bir tanesidir. Ayrıca tam ortasında bir buz pistine sahip olan sinema salonunda filmi izleyenler buzda kayanları da izleyebilmekteydi (Marie Onaran, 1993: s 31 – 36).

Genelde gayri müslimlerin hegemonyasında gelişen piyasadaki tek Türk sahipli sinema salonu ise 1913 yılında ‘Milli Kütüphane Sinema ve Tiyatrosu’ adı altına faaliyetlerine başlamıştır. Kentte açılan sinema salonlarının ortalama koltuk kapasiteleri 400 ile 600 arasında olmaktadır. Bir tek İtalyanların sahipliğini üstlendiği ve bir Musevi vatandaşların ağırlıklı olarak ikamet ettiği Irgat Pazar’ında kurulan Osmanlı Sinematografhanesi 800 koltuk kapasitesi ile en büyük salonlardan bir tanesi konumundaydı. Amerikalı bir misyonerin sahipliğini üstlendiği Theatre de Smyrne ise hem tiyatro hem de sinema salonu olma özelliğine sahipti. Bununla birlikte 500 kişilik oturma kapasitesi ve 42 locası mevcuttu. Fakat dönemin şahitleri açısından dile getirilen en dikkat çekici özelliğini iç mimarisi oluşturmaktaydı. Theatre de Smyrne cam

tavanının mevsime göre açılıp kapanması sayesinde yazlık ve kışlık sinema şeklinde hizmet verebilme çeşitliliğini içinde barındırabilmekteydi. 1914 yılının ardından sinema İzmir'deki diğer ilçelere de yayılarak 1921 yılı itibari ile yapılan bir araştırma neticesinde 15 adet sinema salonuna sahip olduğu belgelenmiştir. Ancak İzmir'de yüzyılın ilk yarısında gelişen önlenemez sinema kültürü, 1922 yılında kentin yönetiminin el değiştirip Türk yönetimine geçtiği dönemde büyük bir yangın faciası ile ciddi anlamda zayıf vermiştir. Çünkü Rum ve Ermeni mahallelerini de kapsayan bu büyük yangında neredeyse tüm sinema salonları da yok olmuştur. Az hasar ile kurtulan mekânlar ise Cumhuriyet'in ilanının ardından Türkçe isimler alarak faaliyetlerine yine sinema salonu olarak devam etmiştir. Bu salonlardan Cine Pallas sineması önce Palas sonra da Teyyare Cemiyeti'nin mülkiyeti sahiplenmesi neticesinde Tayyare Sineması adını almıştır. Yine daha önce Rumların sahip olduğu Parsion Sineması da Sakarya Sineması olarak hizmetine devam etmiştir (Yeralan, Kaya, 2014: 1-3).

20'nci yüzyılın başlarından itibaren harcı sağlamlaşan sinema kültürü sayesinde İzmir'de yüzyılın ikinci yarısında daha sağlam adımlar atılmaya başlanmıştır. Özellikle 1960'lı yıllar baz alındığında mevcut sinema salonu 60'tan fazla bir sayıya ulaşmıştır. Bu artıştaki en önemli etkenlerin başında İzmir'in iklim yapısının lokasyona sağlamış olduğu avantajdır. Kentteki havanın ılıman olması nedeniyle açık hava sinemaları büyük bir rağbet görmeye başlamıştır. Fiyatlarının da halk açısından ekonomik olması bu sinema salonu formunun büyük bir artış göstermesine vesile olmuştur. 1967 yılı içerisinde sadece Karşıyaka ilçesinde resmi olarak belgelenen açık hava sineması sayısı 21'dir (Karagözlü, Karşıyaka Sinemaları 2017- cemkaragozlu.blogspot.com.tr).

1960'lı yıllarda kapalı salonlar da ise açık alan sinema salonlarının aksine daha çok konfor ve lüks yatırımlar ön plana çıkmaktaydı. Burada asıl amaç varlıklı bir tabakaya hizmet eden nitelikte sinema salonlarını inşa etmektir. Bu açıdan bakıldığında dönemin en haşmetli salonu Elhamra idi. 2006 metrekaarelik bir alana inşa edilen binada, gerek iç gerekse dış mimari açısından her türlü estetik anlayış en ince ayrıntılarına kadar kendisini göstermekteydi. Büyük bir dinleme salonu izleyicileri girişte karşılamaktaydı. Burada dinlenen izleyiciler merkezi ısıtma sisteminden vantilatör ve aspiratörlerin olduğu her türlü iklimlendirme araçlarıyla her mevsim konforlu film izleme ayrıcalığına sahip oluyorlardı. Salonun iç planlaması ise 450 kişilik bir kapasiteye göre ayarlanmış 100 kişilik özel bölüm ve localardan oluşan 200 kişilik balkon bölümleri mevcuttu. Yine aynı yıllar içerisinde İzmir Konak'ta 2000 metrekaarelik bir alanda açılan

Sema sineması da 500 metrekare salonu, 220 metrekare fuaye alanı, 120 metrekarelik geniş bir giriş holü ve salon düzenlemesi gereği 144 metrekarelik alan ayrılmıştı. Bu alan içerisinde tek kat üzerine 750 koltuk kapasitesi sağlanmıştı. Sema Sinema salonu sahnesi ile sadece sinema değil tiyatro oyunları, konserler için de özenle inşa edilmiş bir yapıydı. 1968 yılında faaliyetlerine başlayan Şan Sineması da kalorifer tesisatı, havalandırma sistemi, kafeteryası ve 1.000 kişilik salonu ile dönemin gözde sinemalarında bir tanesini teşkil etmekteydi. Bu mekânın tüm bunlar dışında dikkat çeken bir diğer özelliği ise sinemada alkollü içki satışının yapılıyor olmasıydı (Savur, 2017: s 156-158).

1980’li yıllar ise ülkenin bütününde yaşanan siyasi, ekonomik gelişmeler, beraberinde sinemaya olan ilginin de kendi iç dinamiklerinden izole hale gelmesine neden olmuştur. Yaşanan kentsel dönüşüm ile elden geçen yenilenen binalar arasına birçok eski sinema salonu da girmiş ve çoğu yıkılmıştır. Yabancı sermayenin ülke iç pazarında rahat hareket imkânı bulmasıyla dünyaca ünlü film dağıtım şirketleri sinema salonlarını kendi denetim mekanizmaları içine alarak daha farklı bir oluşumun ortaya çıkmasına öncülük etmişlerdir. Bu durum İzmir’deki sinema salonlarının da kendi özgün yapılarını kaybetmelerine neden olmuştur (Şekil 3.3.), (Karagözlü, Karşıyaka Sinemaları 2017 - cemkaragozlu.blogspot.com.tr).

Şekil 3.3. İzmir Kütüphane ve Sineması

Ankara Sinema Salonları

Bağımsızlık mücadelesinin verildiği Kurtuluş Savaşı yıllarında Ankara mücadelenin kalesi haline gelmiş bir şehirdi. Henüz daha cumhuriyetin ilanı gerçekleşmeden üç yıl evvel Ankara ilk sinemasına kavuşmuştu. Bu sinemanın feyz aldığı yapı ise Fransa’da halkın kültürel etkinlikler ile destekli faaliyetlerle bir arada sosyalleştiği alanlar haline getirdiği ve adına halk bahçesi dediği mekanlardır. Bozkır bir mevkide kurulan taşra kasabası olan Ankara’da ise böylesi bir yapı 1920 yılından itibaren faaliyete geçebilmişti. Halk bahçelerinde genellikle kütüphane ve tiyatro gibi kültürel mekânlara yer verilmekteydi. Bunun yanı sıra sessiz filmlerin gösterildiği küçük bir alan da oluşturulmuş ve Ankara halkının o dönem sinema filmi izleme deneyimi kazanması sağlanmıştı. Cumhuriyet’in ilanında bir yıl sonra vilayetlerde belediyeçiliğin oluşması neticesinde bu alana Millet Bahçesi adı verilmiş. Sinema daha yerleşik daha film izlemeye uygun hale getirilerek adına da Millet Bahçesi Sineması denmiştir (İşçen, 2012 : <http://yavuziscen.blogspot.com>).

Cumhuriyet artık idari ve ekonomik açıdan yavaş yavaş kendine gelmeye başladıktan sonra toplumsal hayatı daha refah hale getirmeyi amaçlayan imar çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Bu gaye doğrultusunda kentlerde ören yerler, pastaneler, tiyatrolar ve elbette sinemaların inşa faaliyetleri hız kazanmıştır. Özellikle sosyal ve kültürel açıdan kentin en popüler yerleşim yerini Ulus oluşturmaktaydı. 1927 yılında “Hâkimiyeti Milliye” meydanı olarak adlandırılmış alanda ‘Kulüp Sineması’ hizmete açıldı. İki katlı ve ahşap malzemelerden inşa edilen binada ilk katta bir bar bulunmaktaydı. Hemen üst kata ise sinema salonuna yer verilmekteydi. 1400 koltuk kapasiteli salonun bir de balkon bölümü bulunmaktaydı. Kadife kaplı ve açılır kapanır koltukları ile dekorasyonda her türlü incelik göz önünde bulundurulmuştu (İşçen,2012: <http://yavuziscen.blogspot.com>).

1930’lu yıllarda temelleri atılan bu projelerin ve planların meyveleri 1940’lı yıllarda belirgin bir biçimde toplanmaya başlanmıştır. Özellikle Ankara Ulus’ta kamusal yaşam alanları çoğalmış ve ilk önemli yerleşik sinema mekânlarına sahip olmuştur. Ulus’un ilk önemli sinema binasını Yeni Sinema, teşkil etmekteydi. Bunun yanı sıra Ankara genelinde Ulus Sineması ve Büyük Sinema olarak isim alan bu sinemalar ile halkın rağbet ettiği kültürel mekânlar çoğalmıştı (Şekil 3.4.), (Şekil 3.5), (Gültekin, Onsekiz, 2005: 139-140).

Şekil 3.4. Ulu Sineması

Şekil 3.5. Büyük Sinema

Dönemin Ankara'nın ilk kültürel merkezi olan Ulus'ta kurulan üç büyük sinemadan birisi olan Yeni Sinema tarihi açıdan bir özelliği daha bulunmaktadır. İki katlı binada hizmet veren salon geniş bir iç mekâna ve localara sahiptir. Üstelik bu localardan bir tanesi Atatürk için özel olarak tahsis edilmiştir. Önemli Hollywood yönetmenlerinin ve yıldızlarına ait dönemin önemli yapımları bu sinemada Ankara

halkının izleyebilmesine olanak sağlanmıştır. Ayrıca önemli tiyatro oyunları ve diğer gösteri sanatları, canlı performanslar da Yeni Sinema’ da sergilenmiştir (Betton, 2013: 6-7).

Ankara gelişmeye başladıkça sosyal ve kültürel merkezler de çoğalmaya başlamıştı. Tıpkı Ulus gibi Kızılay da önemli insanların uğrak alanlarından bir tanesi haline gelmişti. Elbette insanların bu kadar rağbet ettikleri sosyal merkezlerde sinema da eksik olamazdı. Bu merkezin en önemli sineması ise Ulus Sineması’ydı. 1939 yılında hizmete giren bu sinemanın yeri aslında dönemim milletvekillerinden birisi adına inşa edilmiş ve yine o dönemin dikkat çekici mimari bir modele göre tasarlanmış dört binanın birleşiminden oluşmuş alana kurulmuştu. Ulus Sineması gerek iç gerekse dış mimari özellikleriyle modern bir yapıya sahipti. Sinema salonun iç dekorasyonu tavana doğru katlanarak açılan büyük perde ile donatılmış, etkili ışık düzeni, o dönem iç mekânlarında ender görülen kaloriferli iklimlendirme sistemi ve havalandırma düzeni sayesinde uzun yıllar yüksek talep görmüş mekânlardan biri olmuştur (İşçen, 2012: <http://yavuziscen.blogspot.com>).

1943 yılında faaliyetlerine başlayan Ankara Sineması da yine yoğun ilgi gören salonların başında geliyordu. Seyirci kapasitesi 1100’ü geçkin, 3 katlı bir salon sistemine göre tasarlanan sinemada alt kat, orta kat ve balkon bölümlerinden oluşmaktaydı. Seyircilerin rahat girişi çıkış yapabilmeleri adına her bölümün kendi tahliye kapısı mevcuttu. İndirimli biletleriyle dar gelirli vatandaşların ve öğrencilerin daha fazla ziyaret etmesine imkân tanınmaktaydı (İşçen, 2012: <http://yavuziscen.blogspot.com>) (Bayraktar, 2013: 7).

Kentte dönemin en özel protokol mekânlarından bir tanesi 1949 yılında Atatürk Bulvarı’nda Kızılay-Sıhhiye hattı üzerinde açılan Büyük Sinema’dır. 1600 kişilik oturma kapasitesi sayesinde yaklaşık 20 yıl boyunca adı ile müstesna olarak Ankara’daki en büyük sinema salonu ünvanına sahip oldu. Binanın mimari tasarımı, ses ve akustik düzeni açısından sadece sinema filmleri için değil tiyatro oyunları, konserler ve çeşitli danslı performanslar için de uygun şartlar sağlayabilecek şekilde yapılmıştı. Protokol konukları dışında festivaller ve gala gecelerinin de en çok talep gören mekanlarından bir tanesiydi. Oscar Ödül törenlerinden görmeye alışkın olduğumuz kırmızı halı uygulaması bu mekânda da tatbik edilmekteydi (İşçen, 2012: <http://yavuziscen.blogspot.com>) (Bayraktar, 2013: 7).

Park, Süs ve Sümer sinemaları da 1930'lı yıllardan 60'lı yıllara kadar süren süreçte gene halkın uğrak adreslerinden olmaktadır. 1960'lı yıllara gelindiğinde ise Türkiye'de büyük bir iç göç hareketinin yansımaları kentlerde kendini iyiden iyiye hissettirmeye başlamıştı. Artan nüfusun neticesinde yerleşim alanlarının imar politikası taşralardan gelen insanların daha çok barınabilecekleri meskenleri ön plana çıkarmaktaydı. Bu dönemde adından en çok söz ettiren sinema salonu 1957 yılında açılan Renkli Sinemasıdır. İki katlı bir salona sahip sinemada kadife kumaştan yapılmış 11 metrelik perdesi, 9 hoparlörden oluşan 1000 voltluk gelişmiş ses sistemi ve salon içi yaz kış 20 derecelik iklimlendirme sistemi ile dönemin en modern sinema salonu olarak gösterilmekteydi. 1966 yılında çıkan yangın nedeniyle kullanılamaz hale gelen sinema bir daha yenilenmemiş ve tarihe karışmıştır.

1970'li yıllara gelindiğinde ise 1760 koltuk sayısı ile Arı Sineması hem Büyük Sinemanın saltanatına son vermiş hem de Türkiye'nin en çok kapasiteye sahip sineması olma özelliğini kazanmıştır. Sonradan TRT'nin stüdyosu haline gelen Arı Sineması ile birlikte 1500 koltuk kapasiteli Dedeman Sineması da 70'lerin ses getiren salonları arasındaki yerini almıştır (Şekil 3.6.). 1980 yılı ile başlayan ve tüm dünyada etkisini gösteren değişim rüzgârları Ankara'daki sinema salonlarının yapısını da derinden etkilemiştir. Artık kendine özel meskenlerde inşa edilmiş sinema mekânları yerine alışveriş ve eğlence merkezlerinin bir parçası konumuna gelmiştir. Belli bir katta daha çok hızlı tüketim yemek satışının yapıldığı alanlarda kurulan salonlar kapitalist çarkın bir parçası konumuna getirilmişti (Gültekin, Onsekiz, 2005: 140 - 142).

Şekil 3.6. Dedeman Sineması

Konya Sinema Salonları

Osmanlı'nın son dönemlerini de kapsayacak şekilde bakıldığında sinemanın Anadolu toprakların ilk durak noktalarından bir tanesi Konya şehridir. 1910 yılında Amerikalı bir misyoner olan Dr. Dat kendi özel hastanesinde Hıristiyan Gençlik Teşkilatı'nın da ön ayak olduğu gösterim gerçekleştirilir. Hareketli görüntü ile ilk kez burada tanışan Konya halkı bu gösterimden tam üç yıl sonra Ekrem Reşat Bey'in Sanayi Mektebi müdürlüğünü üstlendiği zamanda Sanayi Mektebi Sineması hizmete girer. Film gösterimlerinin yapıldığı salon olarak ise Sanayi Mektebi'nin içerisinde bulunan bir marangoz atölyesinin üst katındaki bölüm ayarlanmıştı. Aslında bu bölüm marangoz atölyesinde imal edilmiş ürünlerin sergilenmesi için tasarlanmıştı. Ahşap panjurları ve ahşap kapıları olan bu salon çift kanatlı ve 6 adet penceresi bulunmaktaydı. Tavan yüksekliği yaklaşık ve genişliği yaklaşık 7 metre olan salonun boyu ise yaklaşık 20 metreydi. Bu iç mekân özellikleri sayesinde tiyatro oyunları da sergilenmekteydi. Yaklaşık 300 kişilik seyirci kapasitesine sahip salonda koltuk yerine tabureler kullanılmaktaydı. Mevki adı verilen ve loca ya da şimdiki VIP ile eşdeğer alanda ise protokol yer almaktaydı. Tabii ki şehirdeki halkın neredeyse hiçbir maddi imkânları nedeniyle bu mevki kısmından yer alamıyordu. Zaten hem 1. Dünya Savaş'ı hem de Kurtuluş Savaş'ı esnasında halka ücretsiz gösterimler sunularak, moral ve direnç ayakta tutulmaya çalışılmıştır. Konya'da sinema salonları adına tarihi açıdan önemli bir diğer mekân ise Belediye Sineması'dır.

1910 yılında hizmet vermekte olan bir Rum Okulu'nun öğrencilerine ihtisas edilen ve öğrencilerin hazırladıkları piyesler için uygulama alanı olarak kullanılan sahne zaman içinde film gösterimlerinin de adresi haline gelmiştir. Gökalp Tiyatrosu ile de anılan mekân geniş bir salon, iki katlı yirmi dört loca ve en üstte de bir paradiden oluşmaktaydı. Elit tabakanın izleyici olarak yer aldığı Belediye Sineması önemli filmlerin, tiyatro oyunlarının sergilendiği ve şehir insanının sosyalleştiği özel bir yer olarak anılmaktadır. Bunların dışında Belediye Sineması'nın da bir zamanlar işletmecisi olan Tevfik Ceylani tarafından 1938 yılında inşa ettirilen Yeni Sinema'dır. 750 kişilik oturma kapasitesi olan ve yabancı filmlerin gösteriminin yapıldığı sinema aynı zamanda özel sinemacılık açısından Konya'da milat sayılmaktadır (Şekil 3.7.), (Aydın, 2008: 62-68).

Şekil 3.7. Konya Sinema Salonları

Şekil 3.8. Konya Sinema Salonları

Sinema salonları zaman geçtikçe Konya'nın köylerine ve kasabalarında da açılmaya başlanmıştır. Özellikle Bozkır ilçesi bu konuda en çok hareketliliğin yaşandığı yerdir. Yeni sinema binaları yapılmaz ama bir zamanlar başka bir amaçla açılmış ve sonradan kullanılmaz hale gelen meskenler örneğin çamaşırhane gibi alanlar sinema gösterimi yapan mekânlara çevrilmiştir. Yine Osmanlı döneminde Rum ustaların ibadethane olarak kullandıkları alan daha sonra Rumların bu yöreden ayrılmalarının ardından önce bir depoya çevrilen bir mesken de sonradan sinema salonuna dönüştürülmüştür. İlerleyen yıllarda Konya'da da yazlık sinemalar büyük rağbet

görmüştür. Meslek liseleri ve düğün salonları gibi alanlarda yaz dönemleri halka film gösterimleri gerçekleştirilmiştir Gül, 2016: 1481- 1485).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1.Diyarbakır'da Sinemanın Tarihi ve Gelişimi

20'nci yüzyılın başından itibaren tüm dünyaya büyük bir dalga ile yayılmaya başlayan sinema, Osmanlılar döneminden itibaren yurdumuz topraklarında faaliyetlerini göstermeye başlamıştı. İstanbul'dan tüm Anadolu kentlerine ve taşraya kadar uzanan sinema serüveninin Şark illerine ulaşması da Cumhuriyet öncesine dayanmaktadır. Bu illerimizde de diğer Anadolu kentlerimizde olduğu üzere gayri müslim tüccarlar ki başta Ermeni ve sonrasında Rum vatandaşlar sinema filmlerinin gösteriminde öncülük yapan şahıslar olarak ön plana çıkmışlardır (Değertekin, 2012: 176-178).

Binlerce yıllık uygarlık tarihi içinde gerek Anadolu'da gerekse Orta Doğu'daki en önemli yerleşim merkezlerinden bir tanesi olan Diyarbakır'ın sinema ile buluşması 1920'li yılların başlarına denk gelmektedir. Diyarbakır'ın Sur ilçesi Alipaşa Mahallesi'nde yer alan Surp Sarkis Kilisesi'nde (yerli halk tarafından bilinmekte olan diğer adları olanı 'Hızır İlyas ' ve 'Çeltik' Kilisesi) ilk sessiz film gösterimleri yapılmıştır. Avrupa Kiliseler Birliği'nin propaganda amaçlı kent tanıtımlarını içeren sessiz filmler burada izleyici ile buluşmaktaydı (www.diyarbakirmuzesi.gov.tr – s 124).

Bu mekânda 1925 yılında Cumhuriyet tarihinin o dönemki en büyük ayaklanmalarından bir tanesine neden olan Şeyh Sait ve arkadaşlarının da yargılandığı Şark İstiklal Mahkemesinin kurulması da tarihinde önemli bir yer arz etmektedir. Sırf bu mahkemelere ev sahipliği yapıyor olması nedeniyle sinema gösterimleri Çardaklı Hamam yolu üzerinde yer alan Süryani Katolik Kilise'sine aktarılmıştır. 1936 yılına dek film gösterimleri bu mekânda sürdürülmüştür. 1940'ların başında ise o dönemde tüm Anadolu'da iktidarın bir taşra politikası olan halka kültür ve eğitim hizmeti sağlanması maksadını güden halkevi sinema gösterim hizmetlerini devralmıştır (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>).

İlk halkevi Diyarbakır şehrinde hizmete girdiği andan itibaren sanat ve kültür alanlarında birçok faaliyetlere ev sahipliği yapmıştır. Tiyatro ve musiki gösterilerinin icra edildiği bu merkez, büyük bir kütüphanesi ile halkın okuma alışkanlığı kazanması hususunda da önemli olmuştu. Elbette 20'nci yüzyılın en önemli sanat etkinliği olan sinema da halkevi sayesinde Diyarbakır insanlarına büyümlü kapısını açıyordu. Diyarbakır'daki ilk şehir sineması olma özelliğini taşıyan salon Halkevi'nin hemen giriş katına kurulmuştu.

Sinema salonunda artan izleyici talebi ve beklentiler o günün şartlarında ücretsiz bir hizmet sunan Diyarbakır Halkevi'nde işletme tekniğine dönük bazı sorun ortaya çıkmasına neden olmuştu. Bu işi devletin desteğiyle bir yere kadar icra edebilen amatör ruhlu ama iyi niyetli işletmeciler daha bu çalışmaya yatkın insanlara ihtiyaç duymaya başladılar. Bu sebepten Diyarbakır'da bulunan Dilan kardeşlere bu görevi devrettiler. Bu sayede şehirde devlet politikası ile yürütülen sinema filmi gösterimleri artık özel teşebbüsün kontrolüne geçmişti. Dilan kardeşler bu aşamadan sonra kente ikinci bir salon açtılar. Şafak Sineması adı altında 1941 yılında hizmete giren salon çok uzun süre hizmet verememiştir. Yaklaşık iki yıl içinde kapatılmak zorunda kalmıştır. 1943 yılında açılan Esin ve Atlas sinemalarının akıbeti Şafak gibi olmuş ve fazla uzun sürmemiştir. Bunda ana neden ise o yıllarda tüm Dünya'da gerçekleşmekte olan 2. Dünya Savaş'ının ülke ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileridir. Diyarbakır'da artık insanlar öncelikle iş ve aş derdine düşmeleri yüzünden sinema ve benzeri toplumsal eğlenceler ikinci plana atılmıştı (Özer, 2010).

Yine iktidar teşvikli Halkevi sinema gösterim yöntemi bir süre daha sürse de savaştan önceki ilgiyi artıramamıştır. Savaşın bitimi ve hemen ardından seçimler ve hükümetin değişmesi ülke genelinde bazı köklü değişikliklere yol açmıştır. Bunlardan bir tanesi de yeni hükümetin, eski hükümetin bir icraatı olan Halkevlerinin kapanmasına olanak tanıyan hamleleri olmuştur. Daha fazla girişimciyi destekleyen bir politika güden Demokrat Parti yönetimi sayesinde, 1950'li yıllarda Diyarbakır'da arka arkaya sinema salonları açılmaya başlanmıştır. Nilgün, Dilan, Dicle, Ar, Site, Emek, Yıldız, Elmas, Raman, Melek, Saray, Dicle Yeni Şehir, Şekerciler adı altında açılan bu sinema salonlarının çoğunun ortak özelliği ise daha çok yazlık sinema olmalarıdır (Şekil 4.1.), (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>).

Şekil 4.1. Dilan Sineması 1950' ler (Çetin Oruç Ejder, 2015, Kişisel Fotoğraf Arşivi, Diyarbakır)

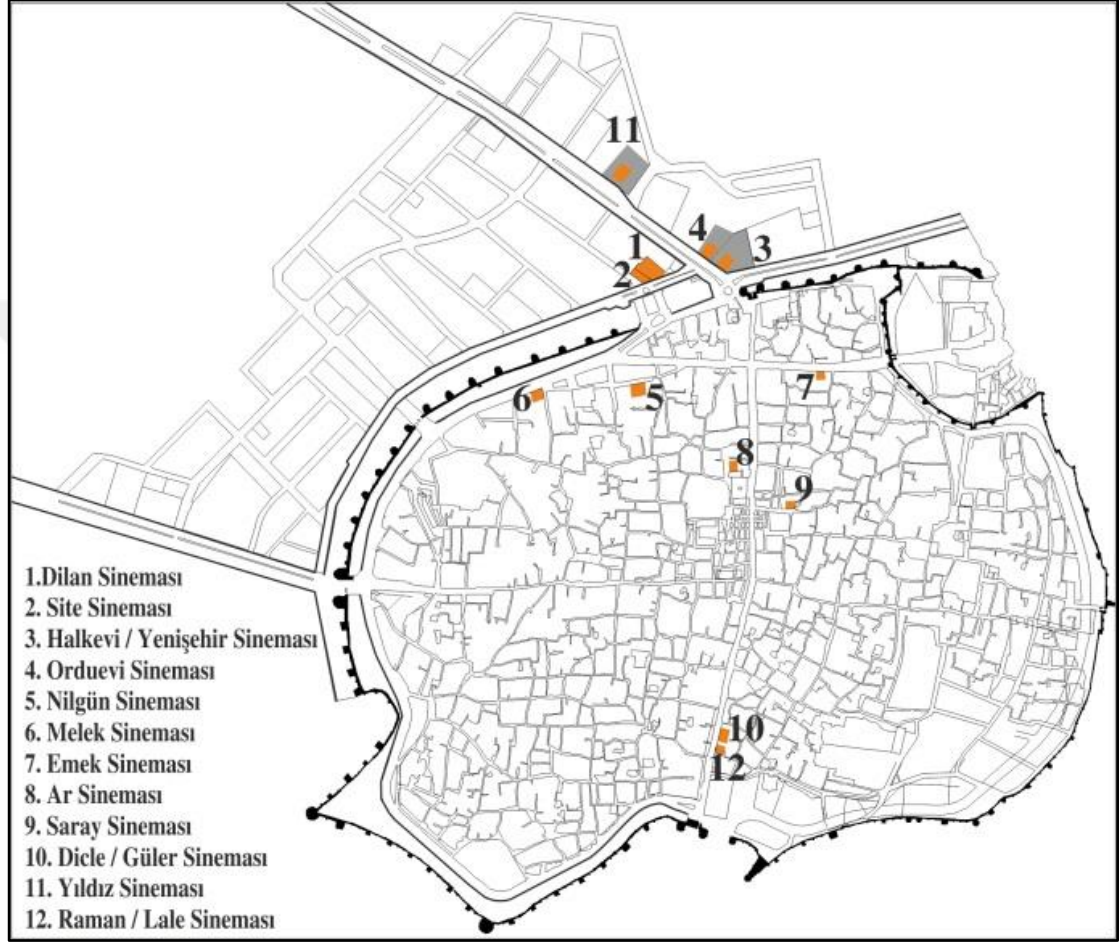
Aslında sinema film gösterimlerinin şart koştığı fizik ortamı sağlama açısından kapalı kışlık sinemalar da mevcuttu. Bu sinemaların mimarı açıdan bina özellikleri genelde iki kattan oluşmaları, üst katta bir balkona sahip olan salonun ayrıca her iki katta da localara sahip olması gibi daha birçok benzeşen yanları bulunmaktaydı. Oturma yerlerinin tahta olması nedeniyle konfor açısından bazı handikapları gündeme getiriyor olsa bile zaman içinde balkondaki alanlardan başlayarak tüm salonlar koltuklarla döşenmişti. Localar ise genelde dört kişi kapasiteliydi. Taleplerin artması ile birlikte bu kapasite altı kişiye kadar çıkartılabiliyordu.

Kışlık sinemaların ayrıca mevsimsel açıdan tasarlanmış yazlık sinema kısımları da mevcuttu. Yazın hava sıcaklığının en üst seviyede olduğu haziran, temmuz ve ağustos aylarında faaliyete açılan yazlık sinema bölümlerinin arka kısımlarında localar da bulunmaktaydı. Oturma yerleri tahtadan yapılmış sandalye ve kanepelerden oluşmaktaydı. Sağlam bir biçimde platformlarına sabitlenen sandalye ve kanepeler her yaz ayı geldiğinde kullanılmaktaydı. 1950’li yıllarda neredeyse tüm kapalı sinemalar bir yazlık sinema bölümü tahsis etmekteydi. Çoğu ya sinemanın bitişik arsasına inşa edilirken bazıları kendi binasının teras kısmına restore ederdi. Bazıları ise kendi işletmesiyle aynı adı taşıyan başka bir alana yazın açılmak üzere yazlık sinema inşa ederdi (Pancar, Öğrendik, 2014) .

1960’lar boyunca hem yazlık hem de kışlık sinema salonları ciddi talep görmüş mekânlardı. Ancak 1970’li yıllarda TRT’nin yayınlarının ülkenin dört bir köşesine yayılmaya başlaması neticesinde sinema salonlarına giden izleyici sayısını azaltmış ve Anadolu’nun diğer şehirlerinde yaşanan kötü son başta yazlık sinemalar olmak üzere tüm sinema salonlarını etkisi altına almaya başlamıştı. 1990’lara kadar süren bu düşüş bu dönemden sonra biraz yukarı doğru ivme gösterse de 2000’li yılların başında tekrar aşağıya düşme eğilimi göstermişti. Sinema salonu işletmecileri artık büyük alışveriş merkezlerinin kurulmasını ve oralarda kendi işletmelerini açabilmeyi hayal edebilir duruma gelmişlerdi. Diyarbakır’ın yerleşik sinema mekânı açısından serüveni ülkenin genelinde hüküm süren kentsel dönüşüm politikalarının güdümünde kendisine yeni bir yol haritası çizebilmişti. Bu durum diğer Anadolu kentlerinden pek de farklı bir durum içermemiştir.

4.2.Diyarbakır Sinemaları

Sinema kültürünün ve sinema işletmeciliğinin geliştiği Diyarbakır’da farklı isim ve boyutlarda 21 adet sinema yapısı inşa edilmiştir (Harita 4.1.). Zamanla önemli bir kısmını kaybettiğimiz bu yapılar, halkın sosyal ve kültürel yapısına önemli değerler katarken, kent ekonomisinde de canlılık yaratmıştır (Değertekin, 2000; 176).

Çizelge 4.1. Diyarbakır Sinemalarının yerleşim durumu (Konumları hakkında kesin bilgiye ulaşılamayan sinemalar haritada gösterilememiştir).

Halkevi kapatılmış olsa da, Diyarbakır’da sinema salonları gelişimine devam etmiş, Halkevi zamanında açılanlar zaman içindeki seyrine devam ederken yeni sinema salonları da bu seyre dahil olmuştur. Türk sinemasının en parlak çağı sayılan 1950-1970 arasında Diyarbakır Sinemaları bu dönemde altın çağını yaşamıştır (Mercan, 2010). Dilan Sineması dışında, Halkevinin Yenişehir Sineması ismiyle uzun süre kullanımı devam etmiştir. 1950’li yıllara kadar Dilan Ailesinin işletmeciliğini üstlendiği yapı 1988 (Yenişehir Sineması 1988 yılında yıkılmıştır. Sözlü Kaynak : Aytaç Bölek, 2018) yılında yıkıldı. Günümüzde binanın bulunduğu yerde çok katlı sağlık ve iş merkezleri yer almaktadır. Yenişehir Sineması’nın ardından Esin Sineması açılan ikinci sinema

olarak gösterilmektedir. Öyle ki birçok uzmana göre kendine has mimari özellikleri sayesinde yerleşik sinema mekanı konusunda ayrı bir örnek olmasından dolayı bu anlamda ilk sinema salonu olduğu bile belirtilebilmektedir. 1960 yılına kadar bulunduğu yerde sürekli el değiştiren ama sinema olarak faaliyetini sürdüren yapı, sırasıyla Sümer, Melek ve Atlas Sineması adlarını almıştır (Mercan, 2010). Yıldız Sineması ise Elazığ Caddesi üzerinde bugünkü Galeria İş Merkezinin arkasında yer alan bir araziye kurulmuş yazlık bir sinemaydı. Sade ve samimi bir aile sineması olan Yıldız, 1980’li yıllara kadar faaliyetini sürdürmüştür. Günümüzde bu sinema alanı aynı isimle çay bahçesi olarak kullanılmaktadır. 1956 yılında açılan Nilgün Sineması ise görkemli yapıtlara ve kalabalık izleyici kitlesine hitap ederken televizyonun yayılması ile gücünü kaybetmiş, 1970’li yıllarda düğün salonuna dönüştürülmüştür (Mercan, 2010).

Diyarbakır halkına sinemayı sevdirmesi açısından önemli hizmetleri olan Emek Sineması 1970’li yıllarda faaliyete başlamıştır. Hem yazlık hem de kışlık salona sahip olan sinemanın geniş bir salonu bulunmaktaydı. Salonunda bulunan kadife koltukları sayesinde Diyarbakır’daki en konforlu oturma alanına sahipti. Emek Sineması, 1970’lerden itibaren televizyonun ön plana çıktığı ve sinemaların bir bir kapandığı dalgaya karşı 1990’ların sonuna kadar ayakta kalmayı başarsa da 2000 yılında kapanmıştır (Şekil 4.2.). Yapının Zemin katı günümüzde otopark olarak kullanılırken üst katları kapalı olup kullanılmamaktadır.

Şekil 4.2.Emek Sineması 1980’ler (Fotoğraf *Diyarbakir Sinemaları Belgeseli*’nden ekran alıntısıdır. 2006, Nafiz Tanrıku).

Saray Sineması, Suriçi’nde Çifte Han Sokakta Borsa Han’ının karşısındaki 4 katlı Mehmet Han Pasajının son katında bulunan yazlık bir sinemaydı. Diyarbakır’ın yazlık

sinemalarından biri olan yapı,1970’li yıllarda ekonomik sebepler yüzünden kapanmıştır (Mercan, 2010). Raif Asena adlı bir işletmecinin sahipliğini üstlendiği Raman/Lale Sineması ise yazlık bir düzenlemeydi. Dönemin en popüler yerli ve yabancı yapım gösterimlerinin gerçekleştiği sinema, zaman içerisinde yeterli ilgiyi bulamaması ve işletmecilerin zarar etmesi nedeniyle kapanmak zorunda kalmıştır (Mercan, 2010). Suriçi’n deki sinemalardan olan Ar Sineması, Akıncılar Sokaktaki Ar Pasajı’nda bulunmaktaydı. Yazlık ve kışlık bölümleri olan sinema, bugün pasaj olarak kullanılmaktadır.

Orduevi Sineması günümüzde mevcut olup, Elazığ Caddesi’ndedir. Yanında özel bir hastahane, karşısında ise Tatlıcılar Oteli olarak inşa edilen, daha sonra Subay Orduevi olarak kullanılan Diyarbakır’ın ilk 13 katlı binası bulunmaktadır. Askeri personele hizmet vermek için yapılmasına rağmen, bir dönem az ücret karşılığında sivil vatandaşların da film izleyebilmelerine imkan tanınmaktaydı (Şekil 4.3.), (Mercan, 2010).

Dicle/Güler Sineması,1950’li yılların başında Mardinkapı semtinde kurulmuş bir sinemadır. Dönemin en çok talep gören tasarımlarından olan yazlık ve kışlık sineması bir arada sunulan yapı günümüze ulaşamamıştır. Konumları belirlenemeyen diğer sinemalar ise; Yanık Köşk Sineması (Yanık Köşk Sineması Bağlar semtinde bulunup diğer sinemalara çok uzak olduğundan haritada işaretelenmemiştir. Sözlü Kaynak : Abdülhakim Dünder, 2018) , Yeşil Saha Sineması, Kent Sineması, Şafak Sineması, Mehtap Sineması, Başaran Sineması, Elmas Sineması, Seçil Sineması, Bağlar Dilan Sineması’dır (Mercan, 2010).

Şekil 4.3. Orduevi Sineması ve Yazlık Sinema Bölümü 1980’ler (Çetin Oruç Ejder, 2015, Kişisel Fotoğraf Arşivi, Diyarbakır).

Yenişehir Sineması

Dağkapi'da yer alan eski Halkevi binasının restorasyon çalışması sayesinde sinemaya çevrilmesi ile hizmete girmişti. Dönemin Avustralyalı meşhur bir mimarı tarafından çizilen bina dışarıdan görenler için oldukça büyük bir yapıyı andırıyordu. İç mimarisi daha farklı daha dar bir konseptte düzenlenmişti. Sinema salonunun cephe kısmında estetik açıdan düzgünce sıralanmış sütunlar yer almaktaydı. İki katlı yapı bir salon bir de balkondan oluşmaktaydı. Balkon o kadar geniş yapılmıştı ki alt katta yer alan salonda balkonun hemen altında yer alan bölümde bulunan sütunlar izleyicinin görüş alanına mani olmaktaydı. Bu handikabına rağmen sanatsal açıdan birçok faaliyete ev sahipliği yapmıştı. Başta tiyatro ve konserler olmak üzere çeşitli konferans ve kongre etkinlikleri için tercih edilen bir mekân olmuştu. Binanın yanı başında yazlık sinema bölümü de unutulmamıştı. 1950'li yıllara dek Dilan Ailesinin işletmeciliğini üstlendiği sinema salonu bu yıldan sonra Deveciler ailesi olarak tanınan şehirdeki başka bir gruba devredilmiştir. 1980'lerde yıkılan ve günümüze kadar ulaşamayan binanın bulunduğu yerde bugün büyük ölçekli sağlık ve iş merkezleri yer almaktadır. (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>) (Değertekin, 2010).

Esin Sineması

Diyarbakır'da Yenişehir Sineması'nın ardından açılan ikinci sinema olarak Esin sineması gösterilmektedir. Öyle ki birçok uzmana göre kendine has mimari özellikleri sayesinde yerleşik sinema mekânı konusunda ayrı bir örnek olmasından ötürü bu anlamda ilk sinema salonu olduğu bile belirtilebilmektedir. Nihayetinde Yenişehir Sineması Diyarbakır Halkevi'nin yerine sinema olarak restore edilirken, Esin Sineması bizzat sıfırdan sinema salonu olması için inşa edilmişti. 1942 yılında hizmete açılan Esin Sineması'nın ortaya çıkışının tuhaf bir hikâyesi mevcuttur. Jeoloji mühendisi olan ve lise yıllarından sinemalarda makinistlik görev üstlenen Ali Sarısu adlı bir vatandaşın paylaştığı anekdota göre Mardinli bir iş adamı olan Hüseyin Esin, bir gün eşiyle Yenişehir sinema salonuna film izlemeye gider ancak kendilerine yer kalmadığını öğrenince bu duruma çok içerlenir. Hemen karşıdaki araziye sinema salonu açmak gibi bir inada kapılır. Bir inat ile başlayan olay hayata geçer ve sinema salonu Esin Sineması olarak hizmete başlar. Ancak bu alanda yeterli tecrübeye sahip olmayan ve o dönemde 2.Dünya Savaş'ının da etkisiyle çevreden de yeteri kadar izleyici toplayamayan işletme zarar eder. Hüseyin Esin de sinemayı başkasına devreder. 1960 yılına kadar bulunduğu

yerde sürekli olarak el değiştiren ama sinema olarak faaliyetini sürdüren salon sırasıyla Sümer, Melek ve Atlas adlarını alır. (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>) (Değertekin, 2010).

Dicle Sineması

1950’li yılların başında Mardin kapı semtinde kurulmuş bir sinemadır. Günümüzde meyve sebze hali olarak kullanılan arazide Diyarbakır’ın tanınmış ailelerinden bir tanesi olan Deveciler tarafından kurulan sinemanın adı Diclespor Kulübünden esin kaynağı alınarak konulmuştur. Dönemin en çok talep gören konseptlerinden olan yazlık sinema formu kışlık sinema formu ile bir arada sunulan karma bir sinema konseptine sahipti. Açılışına sanat kültür camiasından önemli isimlerinde davet edildiği sinemanın ilk gösterilen “Acı Pirinç” filmidir. 1965’li yıllarda mülkü bütün olarak satışa çıkarılan sinema bazı kaynaklara göre şekerleme fabrikası bazı kaynaklara göre ise ayakkabı imalathanesine dönüştürüldüğü yönündedir. (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>) (Değertekin, 2010).

Nilgün Sineması

Diyarbakır ilinde hizmete girmiş olan dördüncü sinema olma özelliğini taşımaktadır. Yaklaşık iki yıl titiz bir inşaat sürecinin ardından 1956 yılında dönemin Diyarbakır’ında tanınmış diş hekimlerinden bir tanesi olan Doktor Aziz Giray ve Şilvanlı iş adamı olan Selahattin Azizoğlu’nun ortaklığı ile açılan Nilgün Sineması Refik Halit Karay’ın aynı adlı romanından bir uyarlama olan ve Yeşilçam’ın ilk renkli çekilen yapımı olan Nilgün filminden esinlenerek adını almıştır. Zaten sinemanın açılışında da gösterilen ilk film de ‘Nilgün’dür. Diyarbakır’daki sinemaların yaygın konsepti olan bitişğinde yazlık sinema bulundurma hali burada da geçerli bulunmaktaydı. Kışlık mekânın salonu oldukça büyüktü. Balkonlu keza salonun büyüklüğü ile paralellik göstermekteydi. Görkemli yapıtlara ve kalabalık izleyici kitlesine hitap eden bu sinema televizyonun yayılması ile gücünü kaybederek 1970’li yıllarda düğün salonuna dönüştürülmüştür. (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>) (Değertekin, 2010).

Ar Sineması

1964 yılında yıkılan Bozkurt Otel’inin bulunduğu araziye Arı Pasajı inşa edilmişti. Bu pasajın içerisinde de pasaj ile aynı ismi alan Arı Sineması açıldı. O yıllar baz alındığında gayet kaliteli filmlerin gösteriminin yapıldığı ve nezih bir izleyici kitlesi

ile modern bir salona sahip olan Arı Sineması, yazlık ve kışlık konsept bir arada yer almaktaydı. Kışlık gösterim yapan kapalı salon iki kattan oluşmaktaydı. Balkon ve locaları olan salonda yer alan perde bulunduğu konum sayesinde salondaki her yerden rahatlıkla seyredilebilecek şekilde tasarlanmıştı. Sinemanın balkon kısmı özenle dekore edilmişti. Ailelerin, daha nezih kültürlü ve olgun insanların seyir zevkini tecrübe ettiği özel bir bölümdü. Sinemanın kendine has bir ritüeli de vardı. Buna göre sadece film gösterimi ile günü bitirmemeyi amaçlayan işletmeciler film gösteriminden evvel o dönemin önemli orkestralarından bir tanesi olan Beyaz Kelebekler 'den esinlenerek kurulan Beyaz Kardeşler grubu dönemin en bilindik ve sevilen şarkılarını söyleyerek izleyicileri hoş bir seda ve dinginlik içinde filme hazırlıyorlardı. (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>) (Değertekin, 2010).

Emek Sineması

Diyarbakır şehrinin sinemayı halka sevdirmesi açısından önemli hizmetleri olan Emek Sineması 1970'li yıllarda faaliyetlerine başlamıştı. Hem yazlık hem de kışlık konseptte salona sahip olan sinemanın geniş bir salonu bulunmaktaydı. Salonunda bulunan kadife koltukları sayesinde Diyarbakır'daki en konforlu oturma alanına sahipti. Sıraç Kolsuz adlı bir girişimcinin işletmeciliğini üstlendiği sinemanın kapalı kısmının hemen yanı başında yazlık bölümü bulunmaktaydı. Emek Sineması, 1970'lerden itibaren televizyonun ön plana çıktığı ve sinemaların bir bir kapandığı dalgaya karşı 1990'ların sonuna kadar ayakta kalmayı başarsa da 2000 yılında kapanmıştır. 2005 yılında yaşanan büyük yangının ardında bina ciddi anlamda hasar görmüştür. (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>) (Değertekin, 2010).

Saray Sineması

Diyarbakır'ın yazlık sinemalarından bir tanesini teşkil eden Saray Sineması Yoğurt Pazarı ile kamyoncular çarşısı civarında yer almaktaydı. Genelde Yeşilçam ve özellikle de Sadri Alışık'ın Turist Ömer filmlerinin serisinin gösteriminin yapıldığı sinemanın ömrü televizyonun Diyarbakır'a ulaşması ve artık yeteri kadar izleyici tarafından sinemanın ilgi görmemesi yüzünden 1970'li yıllarda kapanmak zorunda kalmıştır. (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>) (Değertekin, 2010).

Ordu Evi Sineması

Bir dönem Halkevleri gibi devlet destekli bazı kamusal alanlar vardı ki sinema gösterimleri konusunda halka hizmet veren. Bunlardan bir tanesi de ordu menşeli Ordu

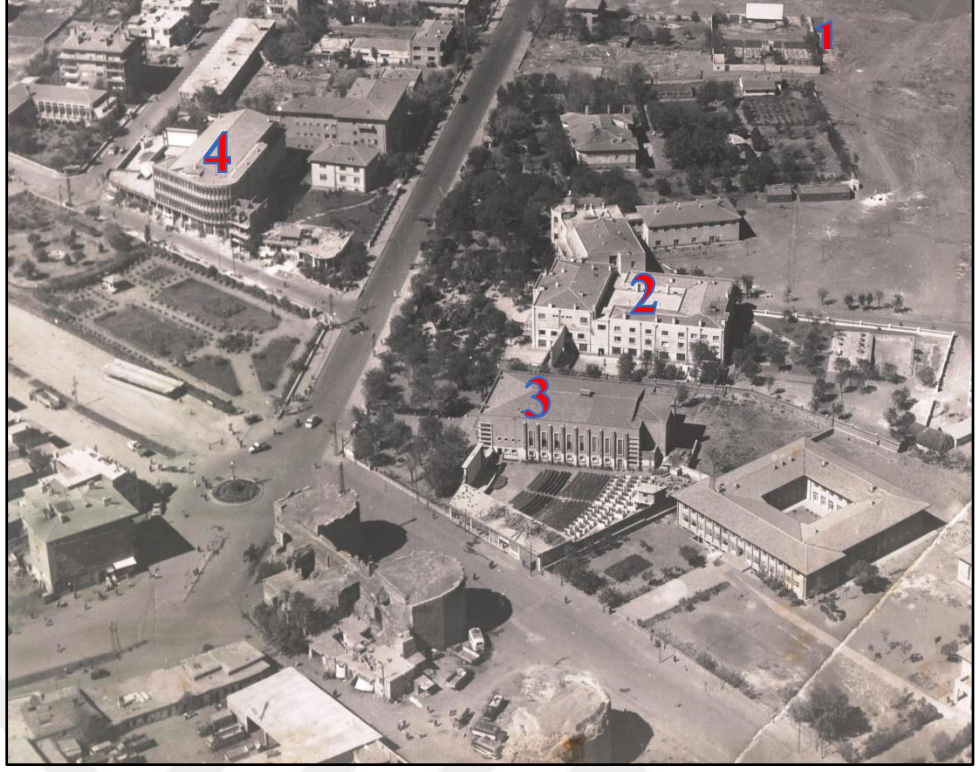
Evi Sineması'dır. Küçük ve naif bir salona sahip olmasına karşın gayet kaliteli ve yabancı filmlerin alt yazılı gösterimlerinin yapıldığı bir mekândı. Askeri personele hizmet vermek içi faaliyet vermesine rağmen bir dönem cüzi ücretler karşılığında sivil vatandaşların da film izleyebilmelerine imkân tanınmaktaydı (**Şekil 4.4.**), (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>) (Değertekin, 2010).

Şekil 4.4. Ordu Evi Sineması sağda Yenişehir Sineması solda Dilan Sineması

Yıldız Sineması

Günümüzde kent merkezinde Galeria iş merkezinin arkasında yer alan bir araziye kurulmuş yazlık bir sinema özelliği taşımaktaydı. Sinema bulunduğu konumu nedeniyle dört bir yanı açıktaydı. Döneme tanıklık eden ve bu sinemada zamanında film izleyenlerin aktarmış olduğu ortak bilgi aşırı derecede rüzgâra maruz kalmasıydı. Yine de Yenişehir adı ile kurulmuş yerleşim bölgesinde geniş ve açık bir alanda hizmet veren sinema izleyicilerine gayet konforlu bir seyir zevki sunmaktaydı. Sinemanın mekân dekorasyonu perdeden başlayarak tanılandırmak gerekirse perdeye en yakın kısımda birkaç sıra bank bulunmaktaydı. Bu bankların hemen arkasında birkaç sıra boyunca birbiriyle çivilenmiş haldeki tahtadan yapılmış sandalyeler yer almaktaydı. Bu grubun arkasına ise locaların eklendiği sinemada locanın da hemen arkasında üzerine bez örtülerle serilmiş bahçe masaları ve sandalyeler bulunmaktaydı. Sade ve samimi bir aile sineması olan Yıldız 1980'li yıllara dek faaliyetlerini sürdürmüş ve ondan sonra kapanıp, bulunduğu yapı yıkılmıştır (**Şekil 4.5.**), (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>) (Değertekin, 2010).

Şekil 4.5. 1.Yıldız Sineması, 2.Orduevi Sineması, 3.Yenişehir Sineması, 4.Dilan ve Site Sineması

Raman Sineması

Raif Asena adlı bir işletmecinin sahipliğini üstlendiği sinema yazlık bir konseptti. Dönemin en popüler yerli ve yabancı yapımlarının gösterimlerinin gerçekleştiği sinema da zaman içerisinde yeterli ilgiyi bulamaması ve işletmecilerinin zarar etmesi nedeniyle kapanmak zorunda kalmıştır. Günümüzde ise bir zamanlar yüzlerce insanın tutkulu ve romantik filmleri takip ettiği mekânda mobilyacı dükkanı açılmıştır. (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>) (Değertekin, 2010).

4.2.1.Diyarbakır’da Sinemanın Sosyal ve Kültürel Yaşama Katkıları

Görsel ve işitsel bir sanat olan sinemaya izleyici kavramı eklendikten sonra ayakları yere daha sağlam basan bir olgu haline dönüşmüş ve kitleleri etkileyen önemli bir unsur halini almıştı. Elbette insanlar açısından bir hikâyeyi izlemek ve hoş bir zaman dilimini geçirmek eğlence anlayışının bir türü olarak da tanımlanabilir. Bu bakımdan özellikle 20’nci yüzyıldan itibaren kentler kendi bir arada yaşama prensiplerini kurmuş yerleşim merkezleri olarak sinemanın bu eğlence anlayışına çabuk uyum göstermiştir. Taşranın ve diğer alanların ise biraz zaman almıştır. Anadolu illerimizde ve taşrada genelde o yıllarda gayri müslim tüccarların olduğu kadar misyoner din adamlarının ve

cemaatlerinin etkisiyle sinema bir inancın yayılmasını sağlamak adına gizliden gizliye bir araca dönüştürülmüştü.

Özellikle Diyarbakır'da ilk film gösterimlerinin Avrupa Kiliseler Birliği'nin propaganda amaçlı faaliyetleri doğrultusunda Surp Sarkis Kilisesi'nde başlatmış olması iyi bir örnek olarak gösterilebilir. Daha sonra bu mekânın Cumhuriyet Döneminde İstiklal Mahkemesine dönüştürülmesi ve ardından film gösterimlerinin bu sefer de Süryani Katolik Kilise 'sine aktarılması Osmanlı'dan başlayıp, Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar gelen süreçte Diyarbakırlılar için sinema demek dini ve misyonerlik amaçlı bir propagandanın hayat bulmuş şekliydi.

Başta Atatürk olmak üzere genç Cumhuriyet yönetimi sinemanın savaşıardan yorgun düşmüş fakir ve eğitimsiz halk üzerindeki etkisini görerek bunun bir eğlenceden daha ötesi olduğunu farkına varmıştır. Bu anlamda halkevleri kurulmuştur. Diyarbakır'da da kurulan halkevi insanlara ücretsiz kültür sanat konusunda farkındalık yaratabilecek etkinlikler düzenlemiştir. Bunlarında en başında da sinema gelmiştir. Tabii ki belli bir kural ve prensipler dâhilinde giden film gösterimleri halkın yoğun talebi ile karşılaşınca özel işletmecilere bırakılmıştır. Bu sayede Diyarbakır halkı kendi film izleme deneyimini kendi ortaya koyduğu daha özgür tepkiler sayesinde daha özgün hale getirmiştir.

1950'lerin başında Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu dönemlerde ise halkevleri birazda hâkim siyasi düşünce etkisiyle önce eski etkinliklerini yitirmeye sonrasında da bir bir kapanmaya başlamışlardır. Ancak doğa asla boşluk kaldırmaz kanunu devreye girmiş ve yeni hükümette sinemanın halkın kendisini kültürel anlamda geliştirme gücünden faydalanmak üzere politikalarını bu minvalde kurmuştur (Özer, 2010).

Demokrat Parti hükümeti Diyarbakır'da kent hizmetleri, sivil toplum örgütü ve eğitim faaliyetleri, kültür ve sanat alanındaki faaliyetleri içeren bir dizi araştırma, inceleme çalışmaları yürütmüştür. Bu çalışmanın neticesinde kentteki ulaşım, elektrik, haberleşme ağı olan telefon ve posta gibi servislerin eksikliğini tespit ederek bunların giderilmesi yoluna gitmiştir (Özer, 2010).

Ayrıca kentte bir de radyo istasyonu kurularak halkın ülkeden ve dünyada olup bitenlerden haber alma imkânını sağlamıştır. Bu çalışmaların akabinde sivil toplum örgütleri vasıtasıyla sanat eğitim enstitüleri ile halkın sanatla daha çok bütünleşmesine

olanak sağlayacak faaliyetlere girişmiştir. Bu girişimlerinden en önemli olanlardan bir tanesi de sinema filmi gösterimleri yer almaktaydı. Bu sayede o yıllarda sadece sinema değil diğer tüm sanat kültür etkinliklerine halkın katılımı ciddi oranda artış göstermeye başlamıştı (Pancar, Öğrendik, 2014).

Diyarbakır'da insanların başta sinema olmak üzere kültür sanat etkinliklerine olan teveccühü salonların da artışına neden olmaya başlamıştı. Salonların özel girişimciler doğrultusunda artışı da aralarında hizmet ve mekân kalitesi anlamında değişiklikleri beraberinde getirmişti. Bu durum izleyici kültürünü ve profilini de ciddi biçimde değiştirmişti. Diyarbakır'da eğlence mekânları sadece erkeklere hitap edecek cinsten yerlerden mefhumdu. Bu doğrultuda pavyon ve meyhaneler erkeklerin özellikle de gece hayatı bakımından en çok rağbet ettikleri eğlence mekânlarıydı (Değertekin, 2010).

Ancak sinema kadınlara ve çocuklara da kapılarını açabilen bir sosyalleşme alanı olması nedeniyle daha çok ailelerin ziyaret etmeye ve bir arada zaman geçirmeye başladığı mekânlar haline gelmişti. Artık sarhoş ve kavga çıkarmaya meyilli ilkel huylarla davranan topluluklar yerine daha nezih insanlar ve aileler bu yeni eğlence alanından faydalanmaya başlayarak şehirde yaşayan insan profilinin davranışsal özelliklerini de olumlu mana da değiştirmeye vesile olmuştu. Her ne kadar belli bir dönem kadın ve erkelerin ayrı ayrı film izlemelerine neden olan haremlik selamlık uygulaması tatbik edilmiş olsa bile başta orduvleri ile başlamak olmak üzere sonradan diğer özel işletmeler de karma oturma düzenine geçmişlerdir (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>).

Sinemanın insanlar için daha özgür bir seçenek olduğu, Diyarbakır halkı özelinde bu şehirden okumak ya da kısa süreli çalışmak maksatlı İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlere gidip dönen ve oradaki izlenimlerini paylaşan insanlar sayesinde kazanılan bir farkındalıkla anlaşılabilmiştir. Çünkü büyük kentlerde sosyal yaşamın en etkili eğlence mekânlarından biri olan sinema salonlarında halkın tercihleri dikkate alınarak filmler vizyona girmektedir. Diyarbakır'da da 1960'lar ve 70'ler döneminde halkın öncelikli tercihleri Yılmaz Güney ve Cüneyt Arkın filmlerine yönelik gelişmekteydi. Bu sebepten en çok gösterime giren ve en çok rağbet gören filmler bu aktörlerin filmlerinden oluşmaktaydı. Hatta popüler kültürün bir yansıması olan meşhur figürleri birbirleri ile kıyaslama olgusu bile bu aktörlerin filmlerinde icra ettikleri rollerdeki kahramanlar üzerinden yapılmaktaydı.

Yayınlanan her film ve o filminden belli bir zaman diliminde kazanılan hayat deneyimi insanları farklı düşünebilme edimleri kazandırmaktaydı. Kameranın önünde bulunan aktörler ve aktrisler filmlerde icra ettikleri roller sayesinde Diyarbakır'da yaşayan genç erkek ve genç kızların hayalleri ile vizyonlarının değişmesine vesile olmuştur. Aslında bu değişimin hayat deneyimi ve dünya görüşü noktasında insanlara düşünsel bir öğrenim kazandırmaktaydı.

Ancak özellikle genç erkek ve genç kızların öykündükleri karakterlerin yaşamlarını benimsemeleri ve bununla birlikte uygulamada Diyarbakır gibi bir ortamda buna imkân bulamamaları başta İstanbul olmak üzere daha büyük kentlere göçlerin meydana gelmesine tezahür eden sosyo-kültürel altyapı maddelerinden biri olarak sayılabilmektedir.

1950 ve 1970 yılları arasında artık Diyarbakır'da yaşayanların sinemaya gitmesi bu sosyal ortamı paylaşması tıpkı büyük kentlerdeki kentsoylu insanların kent yaşamındaki rutin alışkanlıklarında görülen bir reflekslerine dönüşmüştü. Buradaki zenginliği fark eden işletmeciler tüm Anadolu'da yayılan yazlık sinema furasına uyarak bu ilgiyi daha diri daha derin tutmayı başarmışlardı. Zira yazlık sinema kültürü tüm Anadolu ve taşra kültüründe olduğu üzere Diyarbakır halkı içinde çabuk benimsenen bir olgu haline gelmişti. Filmlere giden insanlar ucuza mal olan bu eğlence biçimine talep ederken güçlüklerle karşılaşmıyorlardı.

Film izlerken topluca sergiledikleri ortak duygu patlamaları kimseyi rahatsız etmediği gibi birbirleriyle etkileşim içinde gelişen bir unsur biçimine dönüşüyordu. Ayrıca Diyarbakır'da kent içinde kurulan yazlık sinemalar iç içe geçmiş mahalleler ve evlerden bile en azından işitsel olarak takip edilebiliyordu. Bazı haziran, temmuz ve ağustos akşamlarında filmlere gidemeyen insanlar yazlık sinemaya yakın evlerde ya da bu evlerin bahçelerinde, çardaklarında bir araya gelip sinema hoparlörlerinden gelen bu sesleri, diyalogları, film müziklerini dinleyerek bile bir arada filmi takip edebiliyorlardı. Bu haliyle filmler bir nevi radyo tiyatrosu tadında Diyarbakır halkının evlerine girmektedir.

Kentin sinema filmlerine olan düşkünlüğü artık işletmecileri çeşitli reklam tanıtım faaliyetlerini icat etmeye yöneltmişti. O dönemlerde büyük ve ışıklı reklam panoları yoktu. Ancak halkın ilerleyen dönemde vizyona girecek programdan haberdar olması için gezici bir sistem keşfedilmişti. Bu sisteme göre kentin çeşitli semtlerindeki

duvarlarda bulunan panolara afişler asılıyordu. Daha sonra bu panolar faytonlarla cadde ve sokaklar gezilerek de insanların programdan haberdar olması sağlanıyordu. Özellikle yeni filmlerin afişleri faytonlarla sokak sokak gezdirilir ve megafonla bir tanıtıcı tarafından tanıtımı yapılırdı. Tanıtım yapılırken bu filmlerin ünlü oyuncuların isimleri, filmlerdeki rolleri ve özellikleri halka belirtilirdi.

Filmler genç erkek ve genç kızları olduğu kadar demografik anlamda her yaş grubunda her cinsiyetten insanı farklı sebeplerden etkileye bilmekteydi. Çocuklar aksiyon filmlerinin etkisinde kalırken, ev kadınları ise izledikleri filmlerde yaşanan aile içi entrikaları filmin ertesi gününde bir araya geldikleri mekânlarda sohbet konusu haline getirebilmekteydiler. Hatta sinema salonu işletmecileri tarafında Cuma günleri gündüz öğle vakti saat 2 civarlarında kadınlara özel matineler tertiplenmekteydi. Yaşlılar ise daha ulusal kurtuluş savaşı ve dini içerikli filmleri takip etmekten hoşlanırdı. Bu ve benzeri halkın yoğun teveccühünde olan filmler uzun süre vizyonda kalır tüm Diyarbakır ahalisi birkaç defa izleyebilme şansı bulurdu.

Diyarbakır'da sinemalar; kültürel, sanatsal, toplumsal ve siyasal etkinliklerin de mekânıydı. Sinemalarda hem tiyatro hem konser faaliyetleri gerçekleştirildiği gibi. Çocuklar arasında kitap değişimi benzeri eğitimsel anlamda faaliyetler de gerçekleştirilirdi. Siyasi bakımdan ise Diyarbakır sinemaları anlatılan politik hareketlilik dönemlerinde " kuşlama " diye tabir edilen küçük siyasi el ilanlarının film başladıktan sonra havaya fırlatılıp dağıtılmasına da tanıklık ediyordu.

Sinema 1970'lerin ortasına dek Diyarbakır'da büyük ilgi gören bir eğlence kültürüne dönüşmeye başlayınca. Tıpkı İstanbul ve Ankara gibi filmlerin ilk gösterimlerinin önceliği açısından önemsenen şehirlerarasına girmeyi başarmıştı. Diyarbakır'da yazlık ve kışlık tam 18 sinema vardı. Tüm bu sinemaların işletmecileri artık nitelikli bir izleyici kitlesine haline alan Diyarbakırlı müşterilerini en ideal biçimde memnuniyetlerini sağlayabilmek adına ilk çıkan filmlerin en iyisi Diyarbakır'a getiriyorlardı.

Diyarbakır halkı tüm samimiyeti ile Yeşilçam yıldızlarını bağrına basıyordu. Hem kışlık hem de yazlık sinemalarda sürekli olarak ek matine ve seanslar düzenlenerek bu büyük talep karşılanmaya çalışılıyordu. Henüz kapitalist sistemin etkilerinin gözükmediği ve tüketim olgusunun hükmünün geçerliliğinin de olmadığı o

yıllarda insanlar yiyecek içeceklerini evlerinden getirerek sadece bir bilet parasına bir arada büyük bir paylaşımı da gerçekleştiriyorlardı.

4.3.Diyarbakır Sinemaları İçerisinde Dilan Sinemasının Yeri

Diyarbakır'da 1920'lerden itibaren başlayan sinema serüveninde önce Ermeni ve Rum Kiliselerinin dini propaganda amaçlı gösterimleri ön plana çıkmıştı. Bu gösterimler zamanın siyasi olayları ve kararları neticesinde kapatılmıştır. Ardından çok partili rejim dönemine kadar halkevleri Diyarbakır'da diğer Anadolu vilayetlerinde olduğu gibi kültürel açıdan öğretici bir misyonla hareket eden sinema salonları olarak hizmet etmiştir. Çok partili rejimin Cumhuriyet Halk Partisi'nden sonra ilk siyasi zaferini yaşayan diğer bir partisi olan Demokrat Parti döneminde ise halkevleri zamanla kapatılmıştır. Bu aşamadan sonra yerlerini yeni siyasi oluşumun vizyonları doğrultusunda hizmete açılan sinema salonları devralmıştır. Bir süre sonra sinema salonlarının idari açıdan zamanın teknolojik ve sosyokültürel yapısı gereği özel teşebbüslere geçmesiyle başka bir evreye geçilmiştir. Artık sinema salonları, devletin halkı eğitme misyonu doğrultusunda değil, sinemayı bir eğlence aktivitesi şeklinde algılayan, halkın beklentileri doğrultusunda bir gelişim süreci içerisine girmişti (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>).

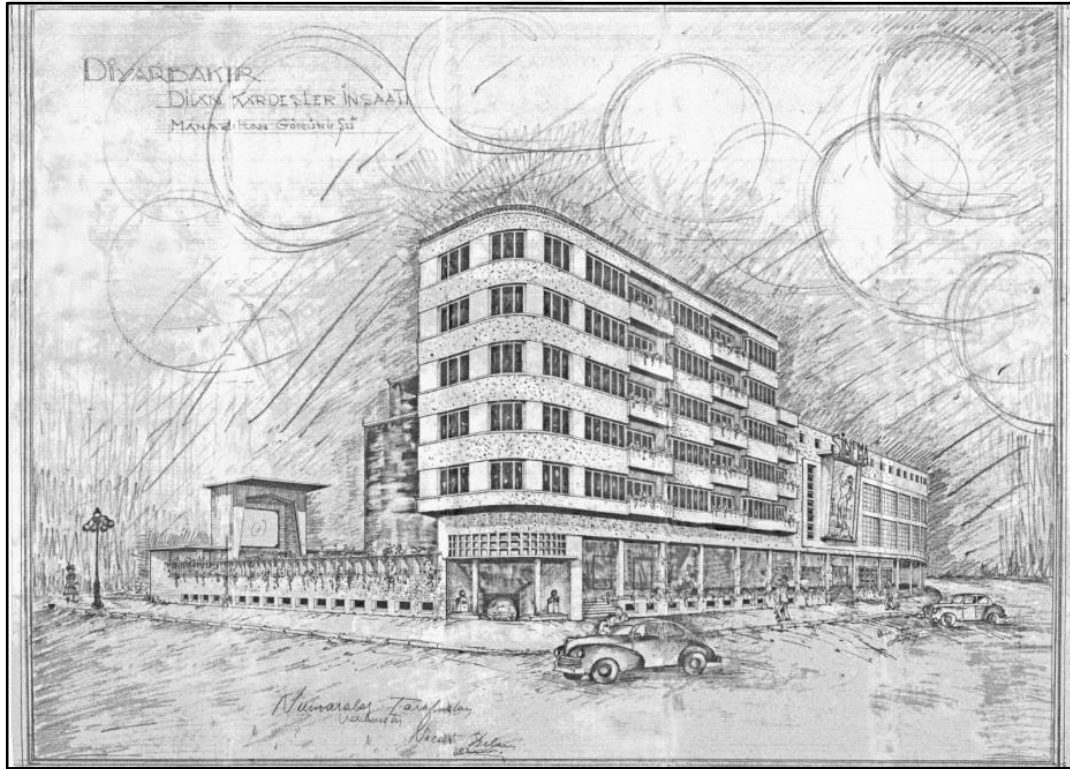
Sinemanın artık özel teşebbüs tarafından işletime geçildiği Diyarbakır'da halkın sosyal açıdan kentlilik bilinci gelişim göstermeye başlamış ve Anadolu insanına has olan ortak yaşam alanını paylaşım kültürü her açıdan uyum göstererek umulandan daha iyi bir gelişim kaydetmiştir. Gerek siyasi, gerek kültürel, gerekse toplumsal açıdan başkalaşım içine giren Diyarbakır halkı, sinema tercihlerini belirleme konusunda sinema salonlarının fiziksel formuna göre değişiklik göstermiştir. Gelir seviyesi yüksek kesim daha çok kapalı, localı, konforlu koltuklara sahip salonları tercih etmiş, gelir seviyesi düşük insanlar ise yazlık sinemalara rağbet göstermişlerdir. Diyarbakır'daki salonların tüm kuruluş, gelişim ve kapanış hikayeleri ele alındığında 2. Dünya savaşının o yıllarda gündeme getirdiği ekonomik dar boğazı bir kenara bıraktığımızda, ilerleyen yıllarda karşımıza çıkan en yıkıcı neden televizyon yayınlarının kentte faaliyete başlaması olarak gösterilebilir (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>).

Sinemanın insanlara verebildiğinden daha fazlasını tüm şehirlerde olduğu gibi Diyarbakır'da da daha ucuza aktarabilen televizyon başta yazlık sinemalar olmak üzere birçok sinema salonunun kapanmasına neden olmuştur. Kentsel dönüşümün etkisiyle

binalar yıkılmış yerlerine artık yeni yapılar, iş merkezleri kurulmuştur. Halkın bir arada olup ortak duygularını paylaştıkları alanlar yerine artık alışveriş merkezleri açılmış ve Diyarbakır’da insanlar tıpkı büyük şehirlerdeki insanlar gibi birbirlerinden uzakta iletişimsiz ikincil iletişime bürünmüşlerdir.

4.3.1.Yapının Konumu ve Tarihçesi

Diyarbakır’ın Dağ Kapı meydanına bakan Dilan sineması 1950 yılında sinemanın sahibi Nejat Dilan tarafından İtalyan Mimar Harutyen Sarrafyan’a tasarlatılarak İtalya operalarından esinlenerek 3 kat olarak yapılmıştır (**Şekil 4.6.**). Toplam 2300 m² alan üzerine inşa edilen Dilan sineması, yaklaşık 1900-2000 koltuk ve 70 ayrı balkon (loca) olarak uzun yıllar hizmet vermiştir (Erbay, V. 2018. www.gazeteduvar.com.tr. Erişim tarihi:28.01.2018).

Şekil 4.6. Mimar Harutyen Sarrafyan’ ın Dilan Sineması için yaptığı tasarım

Dilan sineması biri yazlık olmak üzere birçok salonda hizmet vermiş, ancak işletmeciler, yazlık sinemanın bir kısmını kapatarak cep salonlarının oluşturulduğu Site Sinemasına dönüştürmüşlerdir. Site sinemasının 800 adet deri koltuklu konforlu bir sinema olarak sosyal yaşama dâhil edilmiştir (Değertekin 2000).

Cumhuriyet’in ilanından sonra yaşanan kalkınma politikaları gereğince kurulan Diyarbakır Halkevi binası zamanla restore edilerek sinemaya dönüştürülmüştür. Tabii

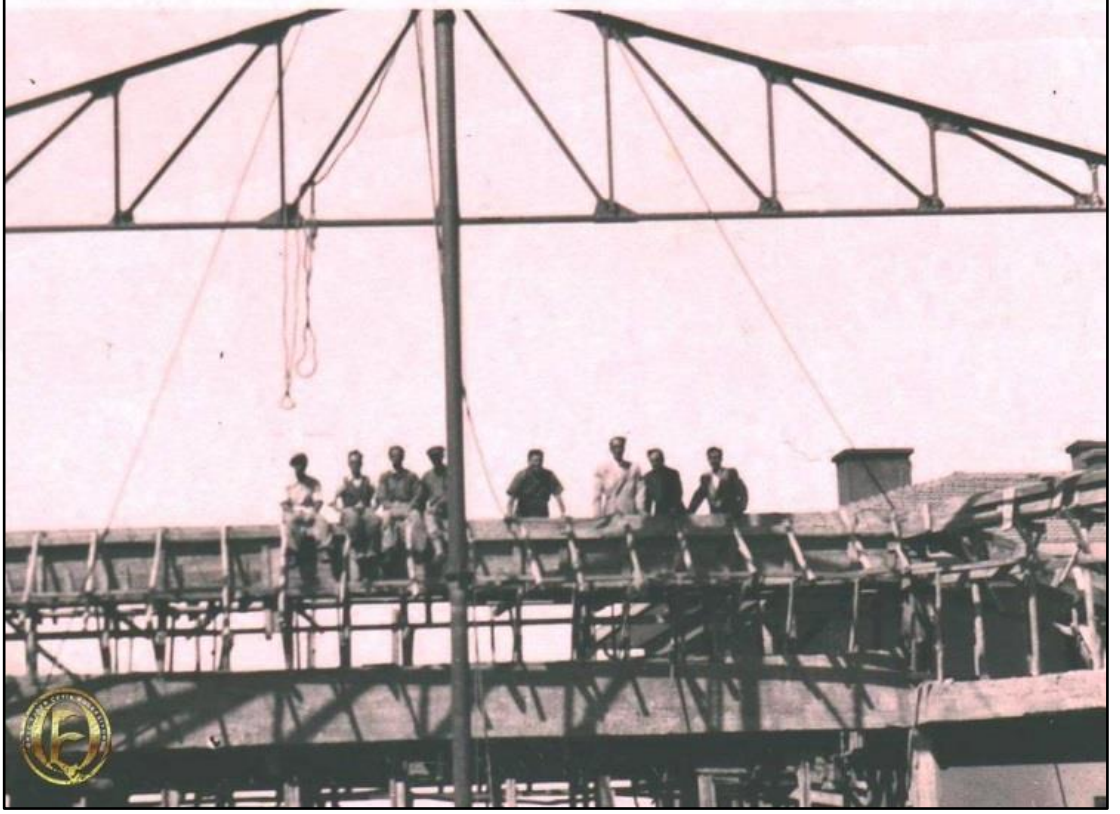
bu sinemanın bürokratik yöneticiler yerine bu işe kendisini doğrudan ve gönülden verebilecek işletmecilere ihtiyacı hâsıl olduğundan Cezair, Cemil ve Nejat Dilan kardeşler bu görevi üstlenmeye başlar. Sinemanın adı Yenişehir Sineması olur. Yaklaşık 20 yıl boyunca sadece Yenişehir Sineması değil bazı yazlık ve kışlık sinemaların da işletmeciliklerinden kazandıkları bilgi ve birikim Dilan Kardeşlerin önüne bu alanda yeni hedefler koyabilme imkânı sağlar.

Yaklaşık 20 yılın ardından Özel İdare mülkiyetinde olan Yenişehir Sineması'ndaki işletmecilik haklarından çekilirler. Onların yerine bu kez Viranşehir'den kente gelmiş olan Deveci ailesine kiraya verilir. Dilan Kardeşler bu ayrılık kararının ardından kendilerine sıfırdan yeni bir sinema salonu inşa etmeye karar verirler. Bu karar doğrultusunda arazi araştırması yaparlar ve önceleri futbol sahası olarak kullanılan bir arazi de mutabık kalırlar. 1950'li yılların ortasında biten inşaat faaliyetlerinin ardından Diyarbakır kent merkezindeki Dağ Kapı'da, Çocuk Parkı'nın karşısında, Ordu Evi'nin bitişiğinde ve kenti çevreleyen surların dışında inşa edilen ilk yapı özelliğiyle Dilan Sineması hizmete açılır. Açıldığı gün itibariyle sadece Diyarbakır'ın değil Türkiye'nin en büyük sineması konumundaki Dilan Sineması, açılışının ertesi günü ulusal basında yayınlanan gazetelere göre Balkanların da en büyük sineması olarak kabul edilmiştir (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>).

Dilan Sineması'nın mimarlığını ise 1950'li yıllarda İtalya'dan Türkiye'ye dönüş yapmış olan Ermeni asıllı Harutyun Sarafan üstlenmiştir. Dilan kardeşlerin sinema salonu işletmeciliğinin yanında müteahhit olmaları ve o dönemlerde gözde mekanlardan bir tanesi olan Turistik Palas'ın mimarı olan Safaran'dan haberdar olmaları neticesinde projeye dahil edilmiştir. Yıllarca yaşadığı ve çalıştığı İtalya'daki mimari çalışmalardan etkilenen Safaran oradaki opera binalarının mimarisinden feyz yapıyı tasarlamıştır. İnşaat bittikten sonra Sarafyan kısa süre içinde Diyarbakır'da tanınan ve sevilen bir sima haline gelmişti. Diyarbakır Belediyesi'nde de yıllarca görev yapan Ermeni asıllı mimar, Diyarbakır'da kaldığı yıllar içinde inşaatı gerçekleştirilen çoğu binanın projelerine bizzat çizmişti. Bilhassa yeni şehirde bazı zengin aileler özel istekleri doğrultusunda lüks villa projeleri de hazırlamıştı (Dağtekin, Özyılmaz, Paysalı-Oğuz, 2011).

Dilan sinemasının binasının inşaatı ise beş yıl süren bir çalışmanın ardından tamamlanmıştı (Şekil 4.7.). Dış görünümüyle tıpkı bir opera binasını andıran Dilan Sineması 2300 metrekare alana inşa edilmiştir. İnşaatı sırasında 280 ton demirin

kullanıldığı sinemanın çelikten yapılmış çatısını da yine o dönemin ünlü firmalarından bir tanesi olan Arşimds yapmıştır. Sinemanın inşaatına ayrıca eşlik edenler arasında Karadeniz'den getirtilen taş ve tuğla ustaları ile Kayseri'den getirttiler sıvacı ve boyacılar da yer almaktaydı (Dağtekin,Özyılmaz,Paysalı-Oğuz,2011), (www.diyarkapi.com).

Şekil 4.7. Dilan Sineması inşaat 1951-56 (Çetin Oruç Ejder, 2015, Kişisel Fotoğraf Arşivi, Diyarbakır)

Doğu batı doğrultusunda uzanan kavisli dış cephesi ile üç katlı Dilan Sineması'nın salonu 1900 kişilik bir oturma kapasitesine ve 70 adet locaya sahipti (Şekil 4.8.). Büyük bir alt salonun hemen karşısında opera genişliğinde bir de sahnesi bulunmaktaydı. 18 metrelik perdesi ile Türkiye'deki en büyük perdeye sahipti. Tüm bunlara ek olarak 1500 kişilik ses düzeni ile yine Türkiye'de döneminin çok ötesinde bir film izleme keyfi yaşıtıyordu. İstanbul Beyoğlu'ndaki Pera Palas gibi Diyarbakır'ın Pera'sı olarak tanımlanan sinemanın içerisinde dükkânlara, küçük restoranlara ve bir otele de yer verilirken, çevresinde ise dükkânlar ve gece kulüpleri bulunmaktaydı (www.diyarbakirmuzesi.gov.tr – s 273).

Şekil 4.8. Dilan Sineması (Yenişehir Tapu Müdürlüğü Arşivi, Diyarbakır, 2015)

Dilan sineması için dönemin tanıkları tarafından anlatılan ilginç bir detay da bulunmaktadır. Her ne kadar o dönemde var olan sinemalara göre birçok özelliği sayesinde daha ileri olmasına karşın, koltukları o kadar da konforlu değildi. Sinemaya gelen seyirciler birbirine yapışık ve düşük, tahtadan oluşan koltuklarda oturarak filmleri izlemekteydi. Bu durumun daha da ilginç bir nedeni bulunmaktaydı. Onca detaya özen gösteren ve hiçbir masraftan çekinmeyen ailenin maddi imkânsızlıkları söz konusu değildi. Asıl mesele izledikleri filmi beğenmeyen o dönem kabadayılarının deri koltukları tahrip etmelerinden koruma telaşı sinema sahiplerini böylesi bir çözüm yoluna itmişti.

Dönemin revaçta olan konseptlerinden bir tanesi yazlık sinema Dilan Sineması'nda da mevcut bulunmaktaydı. Hem yazlık hem kışlık sinemanın bir arada yer aldığı Dilan kalitesi, konforu, modern tasarımı ve ciddi işletmecilik anlayışı sayesinde o yıllarda Diyarbakır'daki sosyal hayata olumlu anlamda çok önemli katkı sağlamıştır. Ailelerin bir araya geldiği nezih bir kent mekânı halini alan sinemada izleyicilerin kılık kıyafetinden davranışlarına kadar profillerini olumlu manada değiştirebilecek daha bir sürü katkısı da bulunmaktaydı (**Şekil 4.9.**).

Şekil 4.9. Dilan Sineması girişi (Çetin Oruç Ejder, 2015, Kişisel Fotoğraf Arşivi, Diyarbakır)

Bir süre sonra Dilan'ın sahiplerini endişeye düşüren olay çıkartabilecek izleyici profili yerini daha olgun, çevresine saygılı ve duyarlı izleyiciye bırakmıştı. İşletme de bu saygın kitleyi daha çok çekebilmek ve olası münferit taşkınlıkların önüne geçebilmek adına bir takım önlemleri de ihmal etmemişti. Eli fenerli teşrifatçılar alkollü gelen hır çıkartma eğiliminde olan müşterileri uyarıyordu. Bu uygunsuz davranışları sürdürmeye devam ettiklerinde ise sinema dışına çıkartıyorlardı.

Dilan Sineması halk üzerinde yarattığı olumlu etkinin fazlasını çevresindeki işletmelerde de yaratmıştır. Diyarbakır eğlence hayatına çarpan etkisi geliştiren Dilan sayesinde hemen yanı başındaki Rico Pavyon da nasibini almıştı. İşletmecisi ziraat mühendisi olan bu mekânda da ciddi bir hizmet kalitesi söz konusuydu. İtalya'dan özel olarak sanatçıların davet edildiği bir işletmeydi. Yine Dilan Sineması çevresinde yer alan Dicle Bar da Diyarbakır gece hayatında ses getiren bir mekân olmuştu. Artık diğer tüm sinema salonları gösterime getirecekleri filmlerin kaliteli olmasına ve mekânlarının

konforlu olmasına Dilan'dan aldıkları feyiz doğrultusunda şekil vermekteydiler (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>).

1950'li yılların sonların Dilan Sinemasının bulunduğu muhitte konumlanan Emirgan parkı ve çevresindeki eğlence yerleri Diyarbakır'ın kültürel toplumsal yaşam kalitesinin en üst seviyelere çıktığı yerler olarak göze çarpmaktaydı. Devlet Senfoni orkestrası dâhil bütün sanatkârlar bu yeni cazibe merkezinde sahne almak için gelirlermiş. Bu sanatkârlar gittikleri yerlerde Diyarbakır ve Dilan Sineması hakkında sorular ile karşı karşıya kalırlarmış. Tabii ki Dilan Sineması'nın meydana getirdiği sinerji buraya gelen turistlerin de ilgisine mazhar olduğundan artık ünü sınırları aşmaya bile başlamıştı. Diyarbakır'ı ziyaret eden yerli olsun yabancı olsun tüm turistler için kentin tarihi dokusu kadar Dilan Sineması ile şöhret yakalayan Emirgan Parkı ve çevresindeki muhit de büyük ilgi görmeye başlamıştı (**Şekil 4.10.**), (Mercan, <http://www.diyarkapi.com>).

Şekil 4.10. Dilan Sineması ve Emirgan Parkı (Çetin Oruç Ejder, 2015, Kişisel Fotoğraf Arşivi)

1940'lı yıllarda başlayan kadınlara özel matine uygulamasını Dilan Sineması da sürdürmüştür. Salı ve cuma günleri uzun yıllar kadınlar matinesi uygulanmıştı. 1956 yılında sinema ilk açıldığında biletler 1 Liradan satışa sunulmuştur. Sinemaya halkın gösterdiği ilgi bir hayli fazla olduğundan arka sıralardan öne doğru 11 sıralık biletler kombine olarak yıllık şekilde satışa sunulur ve bir haftada tükenirmiş (**Şekil 4.11**),

(Şekil 4.12). Haliyle bu durumdan o dönemin kara borsacıları da nemalanırmış (Değertekin, 2012: 174).

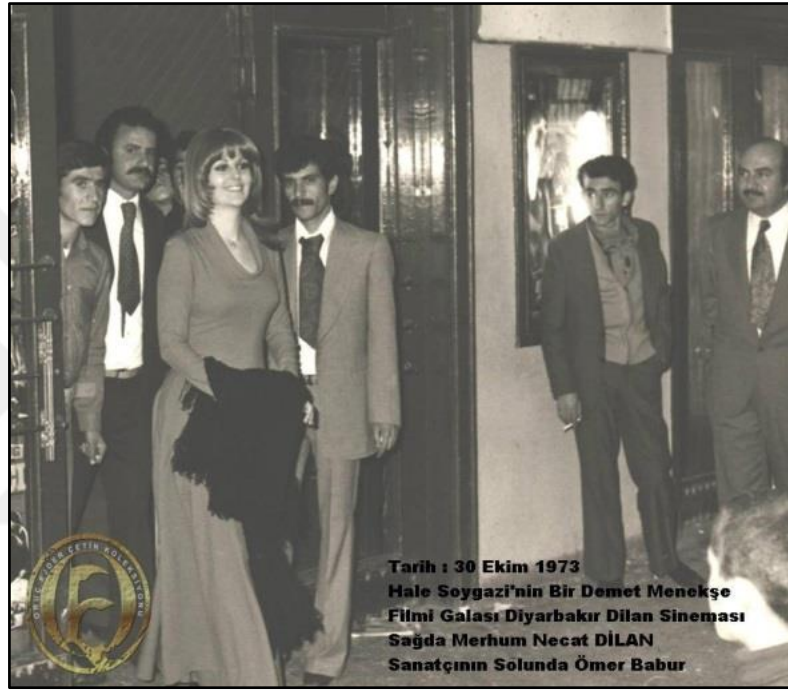

Şekil 4.11. Dilan Sineması Girişinde çok ilgi gören *Mem û Zîn* Filminin afişi önünde hatıra fotoğrafı çektiren Dilan Sineması çalışanı Abdulkadir Aydın ve arkadaşları

Şekil 4.12. Dilan Sineması' nda bir film galası

Kurulduğu andan itibaren Diyarbakır'daki eğlence ezberini kökten değiştiren Dilan Sineması mekânsal ve işlevsel açıdan ilk büyük değişimini 1974 yılında geçirmiştir (Şekil 4.13.), (Şekil 4.14.). Televizyonun etkisiyle bir bir kapanmak zorunda kalan yazlık sinemaların yaşadığı olumsuz etkiden Dilan Sineması'nın yazlık konsepti de etkilenir. İşletmeciler bu bölümü kapatarak ayrı bir kışlık sinema bölümüne dönüştürürler. Site sineması olarak da adlandırılan bu bölümün salonunda yer alan marokent koltuklar 800 adetti ve günümüz meclis koltuklarıyla eş değer bir konfor özelliği taşımaktaydı (Değertekin, 2012: 174).

Şekil 4.13. Dilan Sineması'nın popüler olduğu dönemler, Hale Soygazi

Şekil 4.14. Dilan Sineması , Yeşilçam oyuncularını.

Dilan Sinemasına dair ikinci restorasyon çalışması ise 1990 ve 1999 yılları arasında gerçekleşmiştir. Orta alanda bulunan ve karşılıklı duvarlarda locaları bulunan ana sinema salonu balkon bölümünden ayrılarak, düğün salonu olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1999 yılından itibaren işletmecisinin ekonomik sıkıntılarından dolayı satılığa çıkarılan Dilan Sinemalarına yeni bin yılın ilk zamanlarında ise yeni bir revizyon çalışması daha yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda düğün salonu da yatay ve dikey doğrultuda iki bölüme ayrılarak iki ayrı cep sineması meydana getirilmiştir (Dağtekin, Özyılmaz, Paysalı-Oğuz, 2011).

Orijinal dokusunu koruyarak günümüze kadar gelebilmiş olan yapı günümüzde 3 ayrı bölümden oluşmuştu. Bir bölümü bir dizi ticari faaliyetlerin yürütüldüğü pasaja çevrilirken, bir bölümü büyük bir salon diğer bölümler ise 5 adet cep sinema salonundan teşekkül etmekteydi. Betonarme bir üst örtüye sahip sinemanın bekleme mekânlarının dışa açılan pencereleri ise dikdörtgen bir form özelliği taşımaktaydı.

Sinema filmlerinin gösterimlerinin yapıldığı iç kısmın elden geçtikten sonra günümüze kadar gelen şeklini şu şekilde tarif etmek mümkündür. Yapının alt katı güneye bakan girişinde küçük merdivenlerden basit ama geniş bir kapıyla giriş yapıliyordu. Bilet satışın gerçekleştiği gişelerin bulunduğu girişte yuvarlak bir hol mevcuttu. Bu holün hemen ardında bulunan iki büyük kapının da ardında bekleme salonu yer almaktaydı. Bekleme salonuna geçen müşteriler buradan üç ayrı sinema salonuna dağılmaktaydı. Üst katta ise yine üç salon bulunmaktaydı. Bu salonlara sütunlar üzerine oturtulan yuvarlak kemerli bir kapıdan geçerek girilen küçük bir koridordan sonra ulaşılmaktaydı.

Tüm bu restorasyon çalışmalarına rağmen sinema artık sadece mekânsal özelliğin kusursuz bir şekle bürünmesi ile yürütülebilecek bir işlevsel konu olmaktan çıkmaya başlamıştı. Televizyon ile başlayan bir suni kültür önce sinemanın haber verme, popüler anlamda eğlendirme gücünü elinden almıştı. Sonra ev sinema sistemleri geliştikçe artık sinema salonları başlı başına bir güç olmaktan ziyade tamamlayıcı bir unsur haline gelmişti. Özne olmaktan çıkıp kullanılan bir nesne haline gelince bazı odakların da güdümünde ilerlemeye mecbur bırakılan sinema salonu işletmecilerinin yaşadığı sıkıntıları Dilan Sineması işletmecileri de yakinken hissetmeye başlamışlardı.

Dünyada sosyoekonomik anlamda her 10 yılda bir değişen düzen, hali hazırda Diyarbakır'ı da ziyadesiyle etkilemişti. 2000 yılından başlayarak işlevsel açıdan küçük

odalara bölünme fikri neoliberal ekonomik düzene uyum sağlayabilme çabasıydı. Ancak bu da yetmiyordu. Çünkü artık piyasa denen çarkta dişleri en kuvvetli olan parçalardan bir tanesi film dağıtım şirketleriydi. Artık mekânsal cazibe kendi başına seyirci çekmeye yetmiyor. Öncelikle sistemin önemli parçalarını memnun etmek onların gözüne girmek veya onlarla ters düşmemek gerekti.

Dilan Sineması 2005 yılında bir film den ötürü bir sinema şirketi ile arasında ciddi bir anlaşmazlık meydana gelir. Daralmış piyasada ortaya çıkan bir anlaşmazlık domino etkisi gibi bir başkasıyla da farklı bir husumeti gündeme getirebiliyordu. Bu sebepten hem yerli olsun hem de yabancı olsun tüm filmlerin gösterimlerine dair Dilan Sineması artık ciddi bir dar boğaza düşmüştü. Nihayetinde kuruluşundan itibaren varlık nedeni sinema olan bir kurumun içinde bulunduğu bu keşmekeş onu radikal kararları almanın arifesine itiyordu (www.cumhuriyet.com.tr).

Değişen düzene göre biçimlenerek tasarlanan alış veri ş merkezleri pop corn denen kültürün tam bağrında piyasa ile gayet onların arzu ettiğ i anlamda alış veri ş içindeyken ve Diyarbakırlı yeni neslin de bu sisteme tüketici zihniyetiyle benimsemeleri nihai kötü sonu daha hızlı hale getiriyordu. Yine de bu son bir mermi ile bu düzene karşı mücadele etmek isteyen Dilan Sineması sahibi Nejat Dilan, film şirketlerine filmleri geciktirdikleri ve modern sinemalara avantaj sağlayıp haksız rekabeti körükledikleri için davalar açtı. Bu davaları kazanmasına karş ın artık biçimlenmiş piyasa ve yeni kent yaşam ı düşü şe kald ığı yerden aynı hızla devam ettirmek zorunda bırakıyordu.

Başlarda haftada iki gün ve kapalı gişe gösterim gerçekleştiren Dilan Sinemaları, dağıtımcılardan gelen kalitesiz filmlerin ve düzenin iyicene kendileri adına içinden çıkılmaz hale gelmesi yüzünden 2010 yılının başında faaliyetlerini tamamen durdurmaya karar verdi. Kapanana dek son birkaç yılında her yıl büyük zararlar veren Dilan Sineması sahipleri bir yere kadar dayanabilmişlerdi. Yaklaş ık 60 sene boyunca Diyarbakır'ı ve Diyarbakırlıları kültürel açıdan zirvede tutan bir güç tükenerek yeni düzene teslim bayrağı çekmek zorunda kalmıştı. Aslında bu tükeniş ve sönüş sadece Diyarbakır'ı değil İstanbul'daki eski tarihi sinemaları bile vuruyordu. Atlas Sineması dahi bu dalgaya direnç gösterememişti. (Çilingir, 2009- <https://sadibey.com>) (Balsak, www.postseyyah.com).

Sinemayı Dilan ile tanıyan bir nesil ister izleyici olsun ister ucundan kenarından bu işletmede görev alanlar olsun. Onlar için düşler sahnesinin Diyarbakır'da ete kemiğe bürünmüş bir temsiliydi. Kimi insanlar için eğlence merkezi kimi insanlar için okul kimileri için hayatın yansıması olan Dilan Sinemasının bugün geçmişin sinema tutkunluğunun prestijli zamanlarının tanıklığıyla kapalı halde duruyor.

4.3.2.Mimari ve Yapısal Özellikleri

4.3.3. Yapının Genel Tanımsal Analizi ve Metodoloji

Dilan Sineması' nın ana mekânını üç sinema salonu oluşturmaktadır. Bunlardan ilki olan Salon 1' e +1.69 kotunda bulunan ana fuayeden üç basamakla geçilmektedir. Hemen bu salonun arkasında yine +1.69 kotunda bulunan Salon 2 bulunmaktadır. Salon 10'a ise +10.00 kotundan ulaşılmaktadır. Bu üç salon geçmiş yıllarda yatayda ve düşeyde bölünen 1500 kişilik Dilan Sineması' nın salonunun parçaları olarak günümüze ulaşmıştır. Dilan Sineması' nın iki girişi bulunmaktadır. Bunların ikisi de güneydoğu cephesinde Ali Emiri Caddesindedir. Bilet gişelerine açılan ana giriş bölümü kepenk sistemiyle kapatıldığından cepheden algılanamamaktadır. Diğer girişine ise sokak kotundan sekiz basamakla ulaşılmaktadır. İdari bölümlere ulaşmak için yapılan girişin güneydoğusunda Ticari Birim 07 (Kahvehane), güneybatısında ise Ticari Birim 06 (Kuaför) bulunmaktadır. Yapı farklı zamanlarda inşa edilen Dilan Sineması ve Site Sineması olarak iki farklı bölümden oluşmaktadır. Yapının analizi de bu doğrultuda Site ve Dilan Sineması için ayrı ayrı olmak üzere; genel tanımlama, dış tanımlama ve iç tanımlama olarak çalışılmıştır.

Genel Tanımlamada: yapının genel durumu, çevresindeki yapılarla ve sokakla olan ilişkisi, yapıda kullanılan malzeme, yapım tekniği ve strüktürel durumu incelenmektedir.

Dış Tanımlamada: Dilan ve Site Sineması tek tek bölüm olarak ele alınarak dış cepheler incelenmektedir.

Dış tanımlama yapılırken her cephe kat bazında ele alınırken saat yönünde yapı elemanlarının diğer yapı elemanına uzaklığı ile kapı, pencere, fuga, silme gibi yapı elemanlarının ölçüleri verilmiştir. Çeşitli nedenlerle oluşmuş cephedeki bozulmalarda anlatılmıştır.

İç Tanımlamada: Dilan ve Site Sinemasının önce genel tanımı, sonra her katta bulunan mekânlar anlatılmıştır.

Zemin tanımlamada; mekânın döşeme malzemesi, cinsi, boyutları ve konstrüksiyonu, tavan tanımlamasında malzeme, boyutu ve fiziki durumu anlatılmıştır.

4.3.3.1.Dilan Sineması

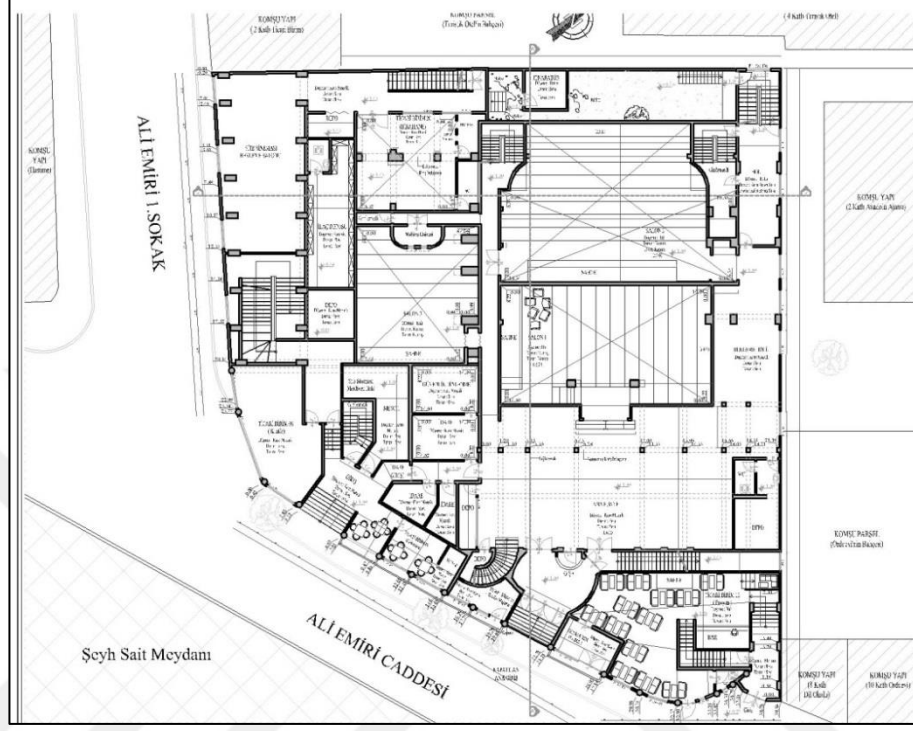
Genel Tanımlama

Dilan Sineması, Suriçi Bölgesi' nin dışında, Dağ Kapı (Harput Kapı) Burcu' nun yaklaşık 200m kuzeybatısında bulunmaktadır. Aynı zamanda Ali Emiri Caddesi'nde bulunan Dilan Sineması Dağ Kapı (Şeyh Sait) Meydanı' nın kuzeybatısında bulunmaktadır. Yapının güneydoğu cephesi Ali Emiri Caddesi' ne, güneybatı cephesi Ali Emiri 1.Sokak'a bakmaktadır. Dilan Sineması' nın kuzeybatı cephesi komşu yapı olan Turistik Otel'in bahçesine bakmaktadır, kuzeydoğu cephesi ise Ali Emiri Caddesi' nden başlayarak komşu yapı olan Dil Okuluna dayanmaktadır, kuzeydoğu cephesinin orta bölümü eski Diyarbakır Orduevi' nin bahçesine, cephenin son bölümü ise Anadolu Ajansı'nın bahçesine bakmaktadır.

Dilan Sineması 2009 yılından beri çeşitli sebeplerden dolayı sinema hizmeti vermeyi durdurmuştur. Yapıda şuan birçok ticari birim ve bir dernek bulunmaktadır. Bunlar; Ticari Birim 01 (Site Çay Evi), Ticari Birim 02 (Optik Merkezi), Ticari Birim 03 (Eczane), Ticari Birim 04 (Tekel Bayi), Ticari Birim 05 (Dönerci), Ticari Birim 06 (İnternet Kafe), Ticari Birim 07 (Otopark), Ticari Birim 08 (Kuaför), Ticari Birim 09 (Kahvehane), Ticari Birim 10 (Telefon Mağazası), Ticari Birim 11 (Büfe), Ticari Birim 12 (Pavyon), Ticari Birim 13 (Büfe), Ticari Birim 14 (Büfe), Ticari Birim 15 (Büfe), Ticari Birim 16 (Büfe), Ticari Birim 17 (Kuaför), Ticari Birim 18 (Büfe), Ticari Birim 19 (Büfe), Ticari Birim 22 (Bar) ve Erdemli İnsan Yetiştirme Derneği bulunmaktadır. Bu işletmelerin çoğu aktifken birkaçı pasif durumdadır. Yapı daha önce kapsamlı bir restorasyon çalışması geçirmemesine rağmen inşa edildiği günden itibaren çeşitli amaçlarla kullanılmaya devam etmiştir. Buna karşın Dilan Sineması' na 1970' lerde ek yapı olarak Site Sineması eklenmiş ve birçok tadilattan geçmiştir. Günümüze bir bütün olarak ulaşabilen yapı 4 kat ve 1 bodrum katından oluşmaktadır.

Dilan Sineması' nın güneydoğu cephesi 40,41 m uzunluğunda yüksekliği ise dil okuluna dayanan 4 katlı olan bölümde sıfır kotuna göre 19,49 m yazlık sinema tarafında ise 7,48 m yüksekliğindedir. Güneybatı cephesinin uzunluğu 44,29 m yüksekliği komşu yapıya dayanan bölümde 4 kat olup 17,12 m yazlık sinema tarafında ise 7,48 m, kuzeybatı cephesi 39,38 m uzunluğunda yüksekliği ise komşu yapı Anadolu Ajansı' na

bakan tarafta 20,97 m Ali Emiri 1.Sokak' a bakan bölümde 18,39 m yükseklik, kuzeydoğu cephesi 43,78 m uzunluğunda, komşu yapı Turistik Otel' e bakan bölümde 20,97 m diğer komşu yapı dil okuluna dayanan bölümde 18,04 m dir (Şekil 4.1).

Şekil 4.2. Dilan Sineması +4.00 Kot Planı

Yapı betonarme bir yapı olup kullanılan ana malzemeler tuğla, ateş/harman tuğla, sonradan eklenen bazı bölümlerde bims, çatıda ahşap ve çelik, bodrum katın duvarlarında bazalt taş kullanıldığı görülmüştür.

Dış Tanımlama

Güneydoğu Cephesi

Yapının güneydoğu cephesi 40,41 m uzunluğunda yüksekliği ise dil okuluna dayanan 4 katlı olan bölümde sıfır kotuna göre 19,49 m yazlık sinema tarafında ise 7,48 m yüksekliğindedir. Sinemanın kepenk sistemi ile kapatılan ana giriş merdivenleri ve günümüzde kullanılan girişi bu cephededir. Bu cephede birçok ticari birim bulunmaktadır. +1,00 kot planında incelenen 6 büfe ve 1 kuaför -0,35 kotunda bulunurken Ticari Birim 12 (Pavyon) ise -1,83 kotunda bulunmaktadır. Büfeler ve kuaför biriminde kullanılan kapının yüksekliği 2,40 m genişliği 0,80 m dir. Pavyon bölümünde kullanılan üç pencerenin yerden yüksekliği 2,70 m, iki tanesinin yüksekliği

1,50 m genişliği 1,20 m olup diğeri 1,00 m yüksekliğinde 0,80 m genişliğindedir. Yine Pavyon bölümüne ait iki kapıdan ana giriş cam olup, 1,50 m genişliğinde diğerkapı ise çelik ve 1,20 m genişliğindedir. Yükseklikleri 2,10 m olup aralarındaki mesafe 3,55 m dir. Bir üst kata geçtiğimizde +4,00 kot planında ifade edilen +1,69 kotunda bulunan Ticari Birim 08 (Kuaför), Ticari Birim 09 (Kahvehane), Ticari Birim 10 (Telefon Mağazası), Ticari Birim 11 (Büfe) bulunmaktadır. Bu cephede bulunan 12 adet ticari birimin tabelaları, güneşten korunmak için kullandıkları tenteleri, kepenk sistemleri, açılıp kapanan ama tabelası sökülmeyen işletmelerin tabela ve reklam panoları, 13 adet klimanın dış ünitesi, 15 adet televizyon uydu anteni, yapıya sonradan yapılan müdahalelerle hava almayan bölümlere eklenen 9 adet havalandırma pervanesi, yazlık sinema bölümünün bir dönem meyhane olarak işletilmesinden dolayı cephenin 1,90 m yüksekliğinde branda gerilerek çok sayıda demir çıta ile kapatılması gibi sebepler cephenin algılanmasını zorlaştırmaktadır. Bu cephenin güneyinde +3,73 kotunda Yazlık Sinema bölümü bulunmaktadır. Bu bölüm 1,20 m yüksekliğinde parapet ve üzerinde 0,43 m yüksekliğinde metal korkuluk ile 1,90 m yüksekliğindeki branda ile örtülerek dışarı ile bağı kesilmeye çalışılmıştır. Bu cephede yazlık sinema bölümüne bakan Site Sineması' nın cephesinde sadece makine dairelerine ait iki pencere bulunmaktadır. Site Sineması' nın yazlık bölümüne ait genişliği ve yüksekliği 0,40 m olan pencere ve kışık salonun makine dairesine ait genişliği ve yüksekliği 0,50 m olan havalandırma penceresi bulunmaktadır. Cephenin doğu bölümünde ise ticari birimlerden sonra üç kat boyunca aynı pencere sistemi kullanılmıştır. Genişliği 1,10 m yüksekliği 2,35 m olan bu pencerelerden üç kat boyunca her katta 24 tane bulunmaktadır. Her pencerenin altında 0,05 m kalınlığında beton denizlik bulunmaktadır. Yine her pencerenin arasında 0,15 m genişliğinde üç kat boyunca devam eden 12,40 m uzunluğunda 25 adet dikey silme bulunmaktadır. Bu dikey silmelerin arasında her pencerenin altında ve üstünde kalan cephe yüzeylerinin sıvasına fuga görünümü verilerek yatay çizgiler oluşturulmuştur (Şekil 4.15.).

Şekil 4.15.Dilan Sineması' nın Güneydoğu Cephesi

Güneybatı Cephesi

Yapının güneybatı cephesi 44,29 m uzunluğunda yüksekliği ise komşu yapıya dayanan 4 katlı bölümde 17,12 m, yazlık sinema tarafında ise 7,48 m dir (Şekil 3). Bu cephede Dilan Sineması' na ait olan ticari birimler bulunmaktadır. Dilan Sineması ile birlikte yapılan sokak kotundaki bu dükkânların üzerine Site Sineması yapılacağı zaman dükkânlar yıktırılıp Site Sineması ile birlikte yeniden yapılmıştır. Dükkânların üzerindeki üç kat ve yapının terasındaki yazlık sinema da Site Sineması' na aittir. Ayrıca Dilan Sineması' nın yazlık sinema bölümünün bir kısmı ve yazlık sinema bölümünün alt katında bulunan +2,71 kotundaki Ticari Birim 08 (Kuaför), kuaförün alt katında +0,19 m kotunda Ticari Birim 06 (İnternet Kafe) ve Dilan Sineması' nın otopark girişi de bu cephede bulunmaktadır. Dilan Sineması ve Site Sineması bölümü dilatasyonla birbirinden ayrılmıştır. +1,00 kot planında ifade edilen -0,10 kotunda Ticari Birim 01 (Site Çay Evi), -0,07 kotunda Ticari Birim 02 (Optik Merkezi), -0,03 kotunda Ticari Birim 03 (Eczane), -0,03 kotunda Ticari Birim 04 (Tekel Bayi), -0,03 kotunda Ticari Birim 05 (Dönerci), +0,19 kotunda Ticari Birim 06 (İnternet Kafe) bulunmaktadır. Bu dükkânların yüksekliği 3,55 m dir. Dükkânların üstündeki üç kat Site Sineması' na ait olan birimlerden oluşmaktadır. Bunlar; dükkânların üzerindeki ilk katta +3,55 kotunda kat yüksekliği 3,72 m olan Site Sineması' nın Bekleme Salonu bulunmaktadır. Bekleme Salonunun üstünde ise +7,42 kotunda kat yüksekliği 3,92 m olan Ticari Birim 21 (Bar) yer almaktadır. Bu birimin üstünde ise +11,50 kotunda kat yüksekliği +4,00 m olan Ticari Birim 23 (Kahvehane) bulunmaktadır. +15,65 kotundaki terasta ise Site Sineması' nın yazlık sinema bölümü bulunmaktadır. Dükkân katından sonraki üç katın cephesi birbiri tekrar edecek şekilde yapılmıştır. Fakat Bekleme Salonu ve Ticari Birim 23 (Kahvehane)' ün bulunduğu cephelerdeki bazı pencereler iptal edilerek kapatılmıştır. Böylelikle cephe boyunca devam eden pencerelerin sürekliliği ve

uyumu bozulmuştur. Dilan sineması' nın güneydoğu cephesinde pencerelerin arasında üç kat boyunca kesintisiz devam eden düşey silmeler gibi bu cephede de üç kat boyunca devam eden sabit aralıklarla yerleştirilmiş metal çıtalar bulunmaktadır. Bu çıtalar 1,00 m aralıklarla yerleştirilmiş olup yükseklikleri 12,52 m dir. Cephede 8 adet havalandırma pervanesi, 6 adet klimanın dış ünitesi, 3 adet uydu anteni, ticari işletmelerin tabela ve tenteleri bulunmaktadır. Sonradan eklenen bu elemanlar, cephenin okunmasını zorlaştırmaktadır. Bekleme salonu katında bulunan pencerelerin bir kısmı kapatılıp iptal edilmiş, diğerleri ise sadece demir parmaklıklarla kapatılmış ve yükseklikleri sabit 2,30 m olup genişlikleri komşu yapıya yakın olan pencereden başlayarak 1,40 m, 2,20 m, 2,40 m ve 2,20 m dir. Bu pencereler arasındaki mesafe ise aynı sıra ile 3,12 m, 2,33 m ve 2,70 dir. Sonraki kat olan +7,42 kotundaki Ticari Birim 21 (Bar) katında ise pencereler cephe boyunca devam etmekte olup yükseklikleri 2,60 m dir. Son kat olan +11,50 kotundaki Ticari Birim 23 (Kahvehane) katında da pencerelerin bir kısmı kapatılmıştır. Bu katta da pencere yüksekliği 2,60 m dir. Pencerelerin genişliği komşu yapıya yakın olan pencereden başlayarak ilk üç pencere 2,15 m genişliğinde son pencere ise 5,21 m dir. Düşeyde pencereler arasında 1.55 m mesafe bırakılmıştır. Parapet 1,33 m yükselmiştir. Parapetin hemen arkasında Site Sineması yazlık bölümünün cepheden 1,50 m uzunluğundaki ortalama 3,50 m aralıklarla yerleştirilmiş aydınlatma elemanları görülmektedir. Dilan Sineması' nın yazlık bölümünün arkasında yükselen hareketsiz cephe, yazlık bölümün derinliği sebebiyle sokaktan tam algılanamamaktadır (**Şekil 4.16.**). Bu cephede +14,97 kotunda 10,60 m uzunluğunda bir saçak mevcuttur. Bu saçak Dilan Sineması' nın yazlık bölümünün perdesini korumak amacıyla yapılmıştır (**Şekil 4.17.**).Yazlık bölümde 1,20 m yüksekliğinde parapet, parapetin üzerinde 0,43 m yüksekliğinde metal korkuluk ve 1,15 m yüksekliğinde metal sac bulunmaktadır. Bu sac 10,0 m genişliğinde parapet boyunca devam edip güneydoğu cephesinden gelen 1,90 m yüksekliğindeki brandaya dayanmaktadır. Dilan Sinemasının ana salonunun üst örtüsü olan 29,37 m uzunluğundaki beşik çatı +21,69 üst kotundan +18, 29 alt kotuna kadar inmektedir (**Şekil 4.18.**).

Şekil 4.16. Dilan Sineması Dükkanlar Bölümü ve Site Sineması

Şekil 4.17. Dilan Sineması Yazlık Bölüm

Şekil 4.18. Dilan Sineması yazlık bölümdeki saçak (Arşiv Fotoğrafı)

Kuzeybatı Cephesi

Yapının bu cephesi 39,38 m uzunluğunda, yüksekliği ise komşu yapı Anadolu Ajansı' na bakan tarafta 20,97 m Ali Emiri 1.Sokak' a bakan bölümde 18,39 m dir. Bu cephe hem Dilan Sineması' nın hem de Site Sineması' nın sağır cephesidir. Komşu yapı olan Turistik Otel ile Dilan Sineması arasındaki sınırı 5,00 m yüksekliğindeki duvar oluşturmaktadır. Bu cephenin sağ bölümünü (Anadolu Ajansına yakın olan) Dilan Sineması' nın dört kat yükselerek +18,34 kotuna çıkılmasını sağlayan merdiven oluşturmaktadır. Bu merdivenin 1,70 m genişliğinde dört penceresi bulunmaktadır. Bu pencerelerin yüksekliği yukarıdan aşağıya doğru 0,60 m, 0,80 m, 0,80 m ve 0,90 m genişliğindedir, ayrıca zemin kattaki pencereye güvenlik sebebi ile metal parmaklık yapılmıştır. Bu merdivenin yanında bir merdiven bölümü daha vardır fakat bu ikinci merdiven terasa kadar çıkmayıp konut bölümü olan +10,00 kotuna kadar çıkmaktadır. İkinci merdivenin 1,15 m genişliğinde 0,55 m yüksekliğinde iki penceresi bulunmaktadır. Merdivenin üstündeki konut bölümüne ait odanın 0,90 m genişliğinde 1,00 m yüksekliğinde iki adet penceresi vardır. Bu bölümün üzerindeki teras katın parapeti 2,15 m dir. Cephenin orta bölümünü Dilan Sineması' nın ana sinema salonunun (Dilan Sineması'nın ilk tasarımında yapılan ama şuan yatayda ve düşeyde bölünmüş salon) sahne duvarı oluşturmaktadır. Beşik çatı ile örtülen çatının üst kotu +21,69 dur. Cephenin sağ tarafını ise 5,00 m yüksekliğindeki bahçe duvarına dayanan Site Sineması oluşturmaktadır. Site Sineması'nın da sağır cephesi olan bu cephede dört adet tuvalet

penceresinden başka pencere bulunmamaktadır. Bu pencerelerin üç tanesi yazlık sinema bölümüne ait olup teras katındadır. Diğer pencere ise Site Sineması' na ait olan Ticari Birim 21 (Bar)' in tuvalet penceresidir. Bu cephenin Site Sineması bölümü ve orta bölümü Turistik Otel beyaza boyatıp Site Sineması bölümüne otel ismini yazdırmıştır. Bu cephe hem Dilan Sineması hem de Site Sineması için sağır bir cephe olduğundan çok fazla detay bulunmamaktadır (Şekil 4.19.).

Şekil 4.19.Dilan Sineması ve Site Sineması' nın kuzeybatı cephesi

Kuzeydoğu Cephesi

Bu cephe 43,78 m uzunluğunda, yüksekliği komşu yapı Turistik Otel' e bakan bölümde 20,97 m diğer komşu yapı dil okuluna dayanan bölümde ise 18,04 m dir. Komşu yapıların bahçesine ve bir bölümünde de komşu yapının kendisi olan dil okuluna dayandığından yapının diğer cephelerine oranla daha zor algılanmaktadır (Şekil 4.20).

Şekil 4.20.Dilan Sineması' nın kuzeydoğu cephesi

Cephenin zemin katında yapının dil okuluna dayandığı tarafta Ticari Birim 12 (Pavyon) ve Dilan Sineması' nın ana fuayesinde bulunan deponun bulunduğu bölümde pencere yoktur. Ana fuayeden Salon 3 e ve merdivenlere geçişi sağlayan koridor bulunmaktadır. Bu koridorda yerden yüksekliği 2,95 m olan altı tane 1,70 m uzunluğunda 0,60 m yüksekliğinde pencere mevcuttur. Bu metal pencerelerin camlarının büyük çoğunluğu kırılmış olup, 0,05 m kalınlığında beton denizlikleri bulunmaktadır. Bu kattaki son pencereni altındaki duvar 2,50 m yüksekliğinde 1,80 m genişliğindeki alan sebebi bilinmeyen sebeplerden ötürü yıktırılmıştır. Daha sonra pencerenin altındaki duvar yeniden örülmüş, sıva ve cephe boyası yapılmamıştır. Zemin +1 katında (+7,70 kotlu plan) ise yine Ticari Birim 12 (Pavyonun Misafirhane Bölümü), zemin katta bulunan ve iki kat yüksekliğinde olan Salon 2 ve Salon 3 ün koridoru bulunmaktadır. Bu katta sekiz adet pencere bulunmaktadır. Pencerelerden beş tanesinde demir parmaklık mevcuttur. Pencerelerin yükseklikleri 1,40 m olup ilk iki pencere tek kanadı açılan 1,10 m genişliğinde, sonraki beş pencere ise iki kanadı açılan 1,70 m genişliğinde, son pencere ise yine tek kanadı açılan 1,10 m genişliğindedir. Zemin +2 katında (+10,70 kotlu plan) Ticari Birim 22 (Bar) ye çıkan merdivenler, Dilan Sineması Salon 1 e çıkan merdivenler, koridor ve koridorun sonunda zeminden başlayıp teras

katına kadar çıkan çift kollu merdiven bulunmaktadır. Bu katta bulunan dokuz pencerenin altı tanesinde de metal parmaklık bulunmaktadır. Alt kattaki pencerelerle aynı boyutta ve aynı hizada olan bu altı pencere dışındaki üç pencere ise 0,90 m yüksekliğinde ve 0,80 m genişliğindedir. Zemin +3 katında (+13,70 kotlu plan) Dilan Sineması' nın konut bölümü, koridor ve yine koridorun sonundaki çift kollu merdiven bulunmaktadır. Bu katta on üç tane pencere bulunmaktadır. Bunlardan altı tanesi alt katta da bulunan koridora ait olduğundan aynı akstadır. Kalan yedi pencerenin ilk dört tanesi 1,30 m yüksekliğinde ve 1,00 m genişliğindedir. Sonraki pencereler ise sırasıyla 0,60 m, 1,70 m, 0,80 m genişliğinde ve yine sırasıyla 0,50 m, 0,90 m, 1,40 m yüksekliğindedir. +18,34 kotundan başlayan parapet ve 1,50 m yüksekliğindedir. Konut bölümüne denk gelen parapette sıva ve boya yokken diğer bölümde vardır. Bu cephede zemin katta başlayıp parapetin 1,20 m üstüne çıkan 0,15 m yarıçapında iki tane havalandırma bacası, +11, 84 kotundan çıkan yine 0,15 m yarıçapında 1,60 m uzunluğunda bir havalandırma bacası daha bulunmaktadır. Ayrıca yedi tane su oluğu teras katından başlayıp +4,40 kotuna inip aynı kotta yatayda bulunan 40,13 m uzunluğundaki olukla birleşmektedir. Bu cephede su oluklarının sızdırmasından kaynaklı bozulmalar görülmektedir.

Dilan Sinemasındaki Salon ve Ticari Mekânların Mimari Özellikleri

Dilan Sineması Bodrum Katında Bulunan Mekânlar

Dilan Sinemasında Ali Emiri Caddesi'nde girişi bulunan %22 eğim verilerek rampayla inilen günümüzde otopark ve oto yıkama olarak kullanılan mekân ve 3 adet depo dışında diğer alanlara girilememiştir. Bodrum kattan üst katlara çıkan tüm merdivenler kapatılmıştır. Bu nedenle bu kotlara bodrum kattan ulaşım sağlanamamıştır. Ayrıca Ticarethane (Ticari Birim 12- Maşiri Bar) olarak adlandırılan ticari mekândan -1.83 kotuna inen merdiven bulunmaktadır. Bu mekânın da bodrum katla bağlantısı bulunmamaktadır.

Dilan Sineması Zemin Katında Bulunan Mekânlar

Dilan Sinemasına +1.69 kotuna ulaşıldıktan sonra, girişin doğusunda kahvehane olarak işletilen bir ticari mekân bulunmaktadır. Sinemanın idari bölümünün girişi ile kahvehane girişleri yan yanadır. Bu giriş holünde Site sinemasının üst katlarına ulaşımı sağlayan merdiveni olmasına rağmen bu alana girilememiştir. İdari bölüme bir koridordan geçilerek ulaşılmakta ve bu alanda birbirinin içinden geçilerek girilen iki

adet oda bulunmaktadır. İdare koridorundan sonra ana fuayeye girilmektedir. Daha sonraları kapatılan girişin ve gişenin bulunduğu ana fuayenin doğusunda yer almaktadır. Giriş fuayesinde yuvarlak form lu bilet gişesinin iki yanında ana fuayeye giriş kapıları mevcuttur (Şekil 4.21.). Ana fuayede bir WC ve depo bulunmaktadır. Ana fuayeden 2 adet rıhtla Salon 2'ye ulaşılmakta, çevresinde galeri katı bulunmaktadır. Zemin döşemesi karo mozaik olan ana fuayenin üstü kaset döşeme ile geçilmiştir.

Şekil 4.21.Dilan Sinemasının zemin kat ana fuayesine giriş ve bilet gişesi

Salon 2

Dilan Sinemasının zemin katında ve galeri kısmının altından girilen bu salondaki eğim, beton döşemede sekiler yaparak oluşturulmuştur. Boyutları 8,22 m x 13,19 m olan bu salon 123,16 m² alana sahiptir. Günümüzde perdesi, duvarda akustik malzemeleri ve kaplamaları kısmen korunan bu salonun ana giriş kapısının her iki yanında kare kesitli betonarme kolonlar bulunmaktadır. En düşük kotu hmin= 4.75m ve en yüksek kotu hmax=+ 5.73m yüksekliğindeki salondaki diğer taşıyıcı elemanlar duvar ve kaplamaları altında kalmıştır. Salonun üst örtüsü taş yünü asma tavanla geçilmiş olup, kısmen hasara uğramıştır (Şekil 4.22.), (Şekil 4.23.).

Şekil 4.22. Dilan Sineması Salon 2 Mevcut Durumu

Şekil 4.23. Dilan Sineması Salon 2 Mevcut Durumu

Salon 3

Dilan sinemasının zemin katında Salon 2 ile yan yana olan salonun boyutları 10,99 mx 16,30 m toplam alanı 151,64 m² dir. Yanlardan kavisli olan bu salonun en düşük kotu hmin=2.00 m, en yüksek kotu ise hmax=6.00 m olarak ölçülmüştür. Salonun tavanı taş yünü asma tavanla kapatılmıştır (Şekil 4.24.), (Şekil 4.25.).

Şekil 4.24. Dilan Sineması Salon 3 Mevcut Durumu

Şekil 4.25. Dilan Sineması Salon 3 Mevcut Durumu

Ticari Mekân (Ticari Birim 12-Maşiri Bar)

Dilan Sinemasının doğu yönündeki en son noktadan Ali Emiri Caddesi üzerinde + 0.27 kotu ile bir girişi olan (Ticari Birim 12-Maşiri Bar) ticari mekân bulunmaktadır (Şekil 4.26.), (Şekil 4.27.).

Şekil 4.26. Dilan Sineması Maşiri Bar Girişi

Şekil 4.27. Dilan Sineması Maşiri Bar Girişi

Bu mekândan 8 rıhtla inilerek -1.83 kota ulaşılmaktadır (**Şekil 4.28.**). Bar olarak işletilen bu mekânın giriş kısmında üst kata çıkan çeyrek kollu merdiven bulunmakta, birinci kat misafirhane olarak kullanılmaktadır. Mekân içerisinde giriş kısımlarındaki döşeme granit olarak değiştirilmiş ana salonlar halı ve duvarlar kumaşla kaplanmıştır. (**Şekil 4.29.**).

Şekil 4.28. Maşiri Bar Giriş Merdivenleri

Şekil 4.29. Dilan Sineması Maşiri Bar

Galeri Katı

Galeri katı, Dilan sineması ana fuayesine bakan kare kesitli kolonlarla taşınmakta olup, yüksekliği $h=+4.92$ metredir (Şekil 4.30.). Galer katına ana fuayeden çıkan yarım döner formlu merdivenle ulaşılmaktadır (Şekil 4.31.). Galer katına çıkan yarım dönüşlü merdivenden, +4.92 kotundaki yazlık sinemaya giriş bu kattan 5 adet basamakla inilerek sağlanmaktadır. Yazlık sinema günümüzde kullanılmamakta olup, perdesi bulunmamaktadır.

Şekil 4.30.Dilan Sineması Fuayesi ve Kaset Sistem

Şekil 4.31. Dilan Sineması galeri katına çıkan dönüşlü merdiven

1.50 m enindeki galeri katı ve altında 28x28 cm boyutlarında kare kesitli 6 adet kolon yer almaktadır. Galeri katındaki kolonların üstünde aşağı doğru genişleyen kirişler bulunmaktadır (Şekil 4.32).

Şekil 4.32. Dilan Sineması h=+4.92 m kotundaki galeri katında

buluna kolon ve eğimli kirişler

Galeri katı, Salon 2'nin giriş kısmının üstünde koruyucu olarak yapıldığı düşünülen demirlerle geçilmiş 1.50 mx 13.19 m'lik boşluk bırakılmıştır (Şekil 4.33). Galeri katında Salon 2 'nin üzerinde 2.28 m boyunda ve 126.4 m eninde yarım daire formunda döşemede çıkma yapılmıştır (Şekil 4.34). Salon 2 ve Salon 3'ü çevreleyen koridorun sonunda ve Salon 3'ün her iki kenarında konumlandırılmış iki kollu merdivenlerle çıkılarak ulaşılmasına rağmen, bu alanlar kapalı olduğu için bu merdivenler kullanılmamaktadır.

Şekil 4.33. Güvenlik Sebebiyle Kapatılan Bölüm

Şekil 4.34. Galeri katı ve galeri katına ulaşan dönüşlü merdiven

Zemin kat karo seramikle döşenmesine rağmen, galeri katında döşeme kaplaması yok olmuş ve günümüze ulaşmamıştır (Şekil 4.35).

Şekil 4.35. Fuaye Ve Galeri Katı

Ticari Mekân (Ticari Birim 12-Pavyon-Misafirhane)

Dilan Sinemasının +7.70 kotunda bulunan bu mekâna zemin kattaki çeyrek kollu merdivenle ulaşılmakta olup, misafirhane olarak kullanılmaktadır.

Dilan Sinemasının +10.01 Kotundaki Salon 1, Loca Katı ve Ticari Mekânlar

Dilan Sinemasının Salon 2, Salon 3 ve galeri katı ile ticari mekânların (Ticari birim 22-Bar) bulunduğu kattır. Dilan Sineması Salon 2 ve Salon 3'ün yanındaki koridor başlarında bulunan iki kollu merdivenlerle ulaşılmaktadır. Salon 2 ve Salon 3'ün üstünde loca katı olarak isimlendirilen ve çelik makas sistemlerle kapatılmış bir salon daha bulunmakta olup, günümüzde kullanılmamaktadır.

Salon 1

Dilan sinemasının boyut ve kapasitesi bakımından en büyük salonu olan Salon 1, +10.01 kotunda, galeri katının üstünde konumlandırılmıştır. 500 kişilik kapasitede olan bu salonun perde ve sahnesi diğer Dilan ve Site sineması tüm salonlarından daha büyüktür. Makine dairesi arkasında olan bu salonun üstü ahşap makas sistemle geçilmiş olup, günümüze kısmen hasarlı ulaşmıştır (Şekil 4.36.), (Şekil 4.37.).

Şekil 4.36. Dilan Sineması 500 kişilik Salon 1 Mevcut durumu

Şekil 4.37. Dilan Sineması 500 kişilik Salon 1' in Perdesi

Salon 1 duvarlarının alt kısımları ölçüleri 1.00-1.50m yükseklikte ahşap malzemeye kapatılmıştır. Üst kısımların tümü kumaşla kaplanmış olup, tavanda alçı asma tavan kullanılmıştır. Beton sekiler üzerine koltuklar yerleştirilmiş olup, kısmen tefriş malzemelerinde eksiklikler bulunmaktadır. Genel olarak, Dilan Sinemasının en büyük salonu olan Salon 1'in fiziki durumu diğer salonlara göre daha korunmuş durumdadır. Salon 1'in yanındaki koridorlar bekleme alanlarıdır. Makine dairesine salonun yanındaki koridordan 8 rıhtla çıkılarak ulaşılmaktadır. Salon 1'in tavan yüksekliği $h_{max}=6,21$, $h_{min}=2.00$ m boyutlarındadır. Makine dairesi bakımsızlık ve terk nedeniyle fiziki koşulları bakımından oldukça yıpranmıştır. Makine dairesinin üstü betonarme döşeme ile geçilmiştir (Şekil 4.38), (Şekil 4.39).

Şekil 4.38. Dilan Sineması 500 kişilik salon makine dairesi

Şekil 4.39. Makine Dairesi Mevcut Durum

Loca Katı

Loca katı olarak adlandırılan bu kata, koridor uçlarında bulunan iki kollu merdivenle ulaşılmaktadır. 10.35 x 3.01 m boyutlarında bulunan sahnenin çevresine 0.30m'lik ahşap çerçeve yapılmıştır (Şekil 4.40). Boş durumdaki bu salonun döşemesinin (Salon 2 ile Salon 3 üstü) tümü makas sistemle kapatılmıştır. Bu katta makas yüksekliği 1.15 m, döşemeden tavana kadar kat yüksekliği 6.20 m olarak ölçülmüştür. Duvarlar plastik boyalı olup, Salon 3 kısmında bulunan kavisli duvar kısmı alçı kaplama ile kapatılmıştır. Tavan alçı asma tavanla kapatılmış olup, kısmi hasarlar mevcuttur. Aktif olarak kullanılmayan bu katta döşeme üstünde uzay sistem elemanları arasına cam yünü serilerek döşemede ısı yalıtımı yapılmıştır (Şekil 4.41).

Şekil 4.40. Dilan Sineması Bölünen Ana Sahne

Şekil 4.41. Dilan Sineması çelik makaslarla geçilen loca katı

Ticari Mekân (Ticari Birim 22-Bar)

10.01 kotunda bulunan bu mekâna zemin katta bulunan (Maşiri Bar) içindeki merdiven ile mekânın yanında yer alan tek kollu merdivenlerle ulaşılmaktadır. Mekân günümüzde kullanılmamakta olup, kapalı olduğu için girilememiştir.

Dilan Sinemasının +14.17 m Kotundaki Lojman- Konut Bölümü

Dilan Sineması'nın Zemin +3 katında ve 14.17 m kotunda bulunan konut bölümü günümüzde boş ve kullanılmamaktadır (Şekil 4.42).Dilan sinemasının lojman kısmı tek odalı, konut bölümü ise içinde mutfak, WC ve odaların bulunduğu müstakil bir daire olarak tasarlanmıştır. Duvarlar sıvalı ve boyalıdır (Şekil 4.43).

Şekil 4.42. Dilan Sineması konut bölümü

Şekil 4.43. Dilan Sineması Lojman katı mevcut durumu

Lojman ve konut bölümüne doğu yönde konumlanmış olan koridorda bulunan tek kollu merdivenle ulaşılmaktadır (Şekil 4.44), (Şekil 4.45).

Şekil 4.44. Dilan Sineması Lojman Konut Girişleri

Şekil 4.45. Dilan Sineması Lojman Merdiveni

Lojman kısmının birçok odasında boş ve bakımsızlık nedeniyle kapı ve pencerelerde eksilmeler meydana gelmiştir (Şekil 4.46.), (Şekil 4.47.). Dilan Sinemasının konut bölümünden 18.34 m kotundaki çatı katına tek kollu merdivenle ulaşılmaktadır.

Şekil 4.46. Konut bölümü mevcut durumu

Şekil 4.47. Konut bölümü mevcut durumu

4.3.3.2.Site Sineması

Site Sinemasındaki Salon ve Ticari Mekânların Mimari Özellikleri

Site Sineması Zemin Katında Bulunan Mekânlar

Site sinemasının zemin katına güneybatıdaki Ali Emiri 1. Sokaktan sağlanmaktadır. Site Sinemasının zemin katında optik merkezi, eczane, tek el bayisi, internet kafe ve döner salonu olarak işletilen toplam 5 adet ticari mekân ile oto yıkama ve otopark bulunmaktadır. + 0.20 kotundan + 1.43 kotuna basamaklarla çıkılarak Site Çay evine ulaşılmakta olup, merdiven aralığında bulunan bu mekândan Site sineması birinci katına çıkan merdiven bulunmaktadır. Günümüzde üst kata çıkan merdiven kapatılmış ve kullanılmamaktadır.

Ticari Mekân (Ticari Birim 21-Birahane)

Site Sinemasının Salon 4'ün arkasında bulunan, önceleri birahane olarak işletilen ve günümüzde boş olan ticari mekânda sonradan oluşturulan mutfak ve WC bölümleri bulunmaktadır (Şekil 4.48.), (Şekil 4.49.).

Şekil 4.48. Site Sineması Ticari Mekânı (Birahane) Girişi

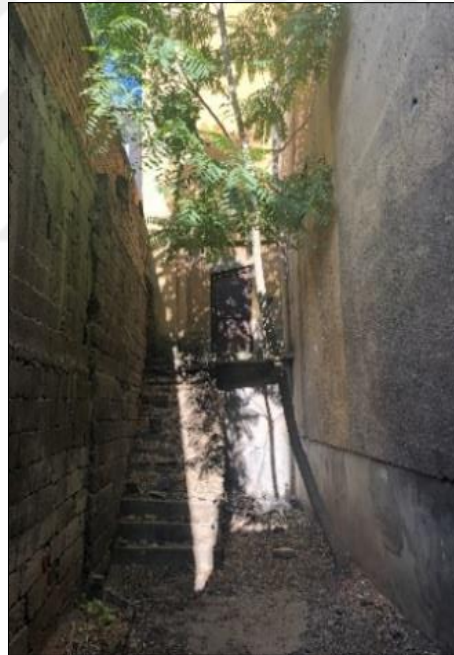

Şekil 4.49. Site Sineması Ticari Mekânı (Birahane)

Ayrıca +1.43 kotundan birinci kata çıkmayı sağlayan günümüzde kapatılmış tek kollu merdiven ile iç bahçe olarak bırakılmış aydınlık bölümünde bulunan jeneratör odasına 6 (altı) rıhtla inilmektedir (Şekil 4.50.). Jeneratör odasının bulunduğu aralıktan birinci kata çıkan bir adet tek kollu merdiven bulunmakta olup, merdivenin üst kata çıkışları tümüyle kapatılmıştır (Şekil 4.51.).

Şekil 4.50. Jeneratör Odası

Şekil 4.51. Tek Kollu Merdiven

Ticari Mekân (Ticari birim 08 -Site Kuaför)

Site sinemasının güneyindeki ve Dilan sinemasına +1,69 kotundaki girişinin batısında Ticari batısındaki 6 rıhtlık tek kollu merdivenle çıkılarak +2.71 kotundaki kuaför olarak işletilen ticari mekâna (Ticari birim 8) ulaşılmaktadır. Bu mekânın altında Dilan Sineması bodrum kata inen otoparkın girişi bulunmaktadır. Site Sineması' nın günümüzde kullanılmayan ve kapatılmış olan merdiveni ile Dilan sineması idari birimleri, mescit ve güvenlik bölümlerinin bulunduğu alanın tümünün üstü yazlık

sinema olarak kullanılmıştır (Şekil 4.52.). Yazlık sinemaya zemin katından kapatılmış olan merdivenle çıkıldıktan sonra 6 (altı) rıhtla basamaklarla inilerek ulaşılması gerekirken yazlık sinemaya giriş günümüzde sağlanamamaktadır (Şekil 4.53.).

Şekil 4.52. Ticari Birim 8 (Site Kuaförü)

Şekil 4.53. Dilan Sineması Yazlık Sineması

Salon 4

Site Sinemasının zemin katında yer alan bu salona Salon 2 ve Salon 3' ün yanında bulunan +1.69 kotundaki koridordan girişi sağlanmaktadır. Boyutları 8,46 m x 9,48 m olan bu salonun toplam alanı 79,70 m² dir. Site sinemasındaki salon boyutları, Dilan sinemasındaki salonlara göre daha küçük boyuttadır. Bu salonun 0.80 m'lik bir koridorla ulaşılan makine dairesi, salonun içinde kalmıştır. Salonun girişinden 4,5 m sonra beton sekiler oluşturulmuş, makine dairesinin yanında bu sekiler devam etmiştir. Giriş zeminden yükseklik $h_{max}=4.00$ m olup, makine dairesindeki en düşük yükseklik $h_{min}= 3.25$ m ye kadar azalmıştır. Salon 4 girişinin bulunduğu duvarda boyutları üst

kotta 59 x 1.70 m den, 59 x 1.20 m ye kadar azalan büyük taşıyıcı kolonlar yer almaktadır (Şekil 4.54.). Salonun tüm duvarlarının zeminden 1m' ye kadar olan kısımları ahşap lambri ile kapatılmış olup, üst kısımları ve tavanı kumaşla kaplanmıştır (Şekil 4.55.).

Şekil 4.54. Site Sineması Salon 4'de bulunan taşıyıcı kolonlar

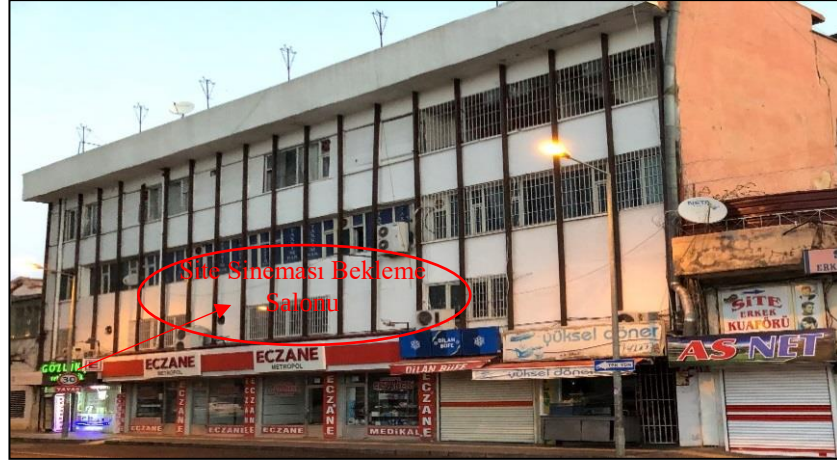

Şekil 4.55. Site Sineması Salon 4

Site Sineması Birinci Katında Bulunan Mekânlar

Bekleme Salonu

Site sinemasının zemin katında bulunan ticari mekânlarının üzerinde +3.55 kotunda bekleme salonu bulunmaktadır. Bu salona zemin katta dönüşlü basamaklarla başlayan iki kollu merdivenle ulaşılması gerekirken günümüzde buraya ulaşamamaktadır. Site Sineması bekleme holüne açılan çıkışlar kapatıldığı için bu salona girilememiştir. Merdivenin yanında depolar bulunmakta ve bu alanlarda kapatılmıştır (Şekil 4.56.).

Şekil 4.56. Site Sineması bekleme salonunun mevcut konumu

Site Sineması Salonları + 7. 42 Kotunda Bulunan (Salon 5, Salon 6, Salon 7) ve Ticari Mekânlar

Site Sineması salonlarına zemin katta bulunan Dilan sineması kısmındaki Salon 3'ün yanlarında konumlanmış iki kollu merdivenlerle çıkılmaktadır. İki kollu merdivenle çıkılan bu kattaki koridordan sonra tekrar 5 rıhtla daha çıkılarak Salon 5, Salon 6, Salon 7 girişleri bulunan hole ulaşılmaktadır.

Site Sinemasının + 7.42 kotunda bulunan Ticari Birim 21, Salon 5, Salon 6 ve Salon 7 salonları bulunmaktadır.

Salon 5

Site sineması + 7.42 kotunda bulunan boyutları, 11.83 x 8.03m olan ve 95.27 m² alana sahip olan bu salona giriş üç salonun bulunduğu ortak holden sağlanmaktadır. Bu salonda yerleşim düzeni enine yapılmıştır (Şekil 4.57). Holden salona girildikten sonra sahneye 7 adet basamakla ulaşılmaktadır. Tefriş malzemelerinin yıpranması nedeniyle büyük kısmı kaldırılmıştır. Duvarların 1.50 m ye kadar olan kısmı, perdenin altında 1.00 metrelik yüzey ile kare kesitli kolonların tümü lambri malzemeyle kaplanmıştır. Tavan panel alçı asma tavanla kapatılmıştır. Tavan yükseklikleri en düşük kotta hmin:5.68 m, en yüksek kotta hmax:6.88m olarak ölçülmüştür (Şekil 4.58).

Şekil 4.57. Şekil Site Sineması Salon 5'in mevcut durumu

Şekil 4.58. Şekil Site Sineması Salon 5 ve Perdesi

Salon 6

Site sinemasının 5.75 x7.19 m boyutlarında 41.34 m² lik bir alana sahip salonlarından biridir. Diğer salonlara göre daha küçük boyutta bulunan bu salonun perdesi girişte olup, 6 (altı) basamaklıdır. Diğer salonlara göre fiziki olarak daha az yıpranmış olan bu salonun girişi ile Salon 7'nin girişi yan yanadır. Salonun en düşük tavan boyu hmin:5,75m ve en yüksek tavan boyu hmax:6,80m olarak ölçülmüştür.

Site Sineması Salon 4'ün duvarları 1.50 metreye kadar ahşap lambri ile kaplanmış olup, duvarlar akustik sağlanması amacıyla alçı ile kapatılarak, plastik boyalıdır. Tavan panel alçı asma tavanla kademeli olarak yapılmıştır (Şekil 4.59.).

Şekil 4.59.Site Sineması Salon 6’nın Mevcut durumu

Salon 6 nın makine dairesine metal merdivenle çıkılmakta olup makine dairesi oldukça bakımsız durumdadır (Şekil 4.60), (Şekil 4.61).

Şekil 4.60. Makine Dairesi Merdiveni

Şekil 4.61. Salon 6'nın makine dairesi

Salon 7

Site sinemasının birinci katta bulunmakta olup, boyutları 5,88 m x 11,16 m, 65,63 m², alana sahiptir. Salon 5, Salon 6 ve Salon 7 aynı holde bulunmakta olup, Salon 7 de tefriş malzemeleri bulunmamaktadır. Tavan yüksekliği hmax:6.85m ile hmin:5.50 olarak ölçülmüştür. Döşeme halıyla kaplanmış olup, duvarlar 1.50 m ahşap lambri, duvarın üst kısımları kumaşla kaplanmıştır. Kumaşın tavanla birleşim yerlerinde şeritler halinde ışıklı ahşap bantlar kullanılmıştır. Tavan panel alçı tavanla kapatılmıştır (Şekil 4.62.).

Şekil 4.62. Site Sineması Salon 7'nin mevcut durumu

Ticari Mekân (Ticari birim 21 -Bar)

Bu mekâna bir aralıktan girilmekte ve daha sonra üst kattaki ticari mekâna (Ticari birim 21 -Bar) iki kollu merdivenle çıkılmaktadır (Şekil 4.63.), (Şekil 4.64.), (Şekil 4.65.).

Şekil 4.63. Bar Girişi

Şekil 4.64. Bar Merdiveni

Şekil 4.65. Bar

Site Sineması + 11.50 m Kotunda Bulunan Ticari Mekânlar

Site Sinemasında Ticari Birim 23 olarak adlandırılan mekân yakın döneme kadar kahvehane olarak işletilmiş günümüzde boş ve kullanılmamaktadır (Şekil 4.66). Bu mekânda salon içerisinde mutfak, personel odası ve WC bölümleri oluşturulmuştur (Şekil 4.67).

Şekil 4.66.Site Sineması Kahvehane Olarak İşletilen Mekân

Şekil 4.67.Site Sineması Kahvehanenin Birimleri

Döşeme kaplaması bulunmamakta olup duvarlar sıvalı ve boyalıdır. Bu mekândan Site sinemasının 15.65m kotundaki çatı katına iki kollu merdivenle çıkılmaktadır (Şekil 4.68.).

Şekil 4.68. Terasa Çıkan Merdiven

4.3.3.3.Yapım Tekniği ve Malzeme

Betonarme karkas yapım tekniğiyle yapılmış Dilan ve Site Sinemaları ayrı salonlara ayrılmıştır. Her sinemanın ayrı makine dairesi ve kapasiteleri değişik salonları bulunmaktadır. Dilan Sineması' nın giriş bölümünde bulunan fuaye alanının üstü kaset döşeme ile geçilmiştir. Dikdörtgen formdaki fuayede kaset döşeme ile geçilen uzun kenar 20.60 m' dir. Döşemeyi kare formu betonarme kolonlar taşımaktadır. Dilan Sineması' nın koridorları ve Site Sineması' nın Bekleme Salonu, Ticari Birim 21 (Bar) ve Ticari Birim 23 (Kahvehane) mekanlarının üstü nervür (dişli) döşeme ile geçilmiştir.

Dilan Sineması' nın üst örtüsü beşik çatı ile örtülmüştür. Çatının uzun kenarı ile geçilen mesafe 39.49 m olup kısa kenarıyla geçilen mesafe 21.55 m dir. Çatının üstü ise alaturka kiremitle kaplanmıştır. Beşik çatının etrafında ise üzerinde yürünebilen teras çatı bulunmaktadır. Çatının taşıyıcı elemanları ahşap mertekler olup yığma yapım tekniğiyle yapılan duvarların bir bölümü de taşıyıcı özellik göstermektedir. Site Sineması' nın üstü ise üzerinde gezilebilen teras çatıdır.

Yapıda bulunan çelik kirişler sonradan eklenmiş olup Dilan Sineması' nı düşeyde bölen döşemeyi taşımaktadır.

Bodrum kat duvarlarında bazalt taş duvar örülmüştür. Bodrum duvarları dışında yapıda bazalt malzeme kullanılmamıştır. Yapıdaki diğer duvarlarda ise briket,

ateş/harman tuğla, delikli tuğla kullanılmıştır. Briket ve delikli tuğla sonradan eklenen bölümlerde kullanılırken ateş tuğla yapının özgün bölümlerinde gözlemlenmiştir.

Ana fuayede bulunan kolon görünümlü kare kesitli taşıyıcı elemanların içerisinde donatı olmadığı ateş tuğladan yapılmış ayaklar olduğu gözlemlerle ve tarama sonuçlarında tespit edilmiştir. Balkon bölümünde de aynı görevi üstlenen ayaklar tespit edilmiştir. Kolonlarda yapılan yalıtımın ve sıva-boyanın sıyırılması ile kolonlarda donatılara ulaşılmıştır.

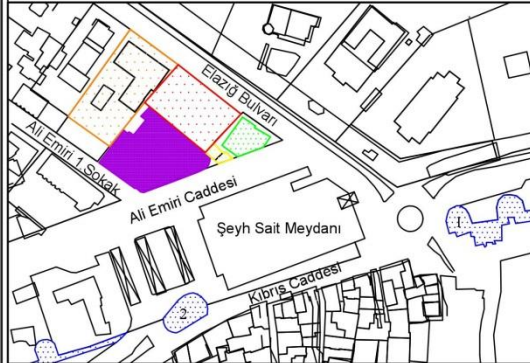
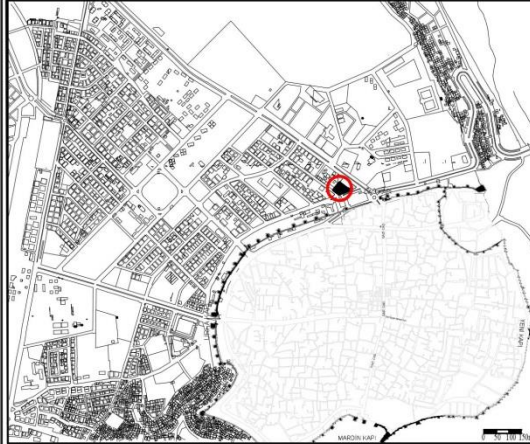
Yapıda döşeme malzemesi olarak ıslak hacimlerde seramik, mozaik kullanılırken sinema salonlarında düzeltme betonun üzerine halı kaplama yapılmıştır. Ayrıca fuaye, koridorlar ve medivenlerde mozaik kullanılmıştır. Konut bölümünde ise bir odada ahşap döşeme mevcuttur. Pencere ve kapılarda ahşap kullanılırken yenilenen bölümlerde pvc kapı ve pencereler kullanılmıştır. Ayrıca sinema salonlarının kapıları yalıtım amaçlı ahşap üzerine kumaş ya da deri ile kaplanmıştır. Yine sinema salonlarında yalıtım için ahşap elemanlar ve kumaş kaplama kullanılmıştır.

Yapıdaki tüm merdivenler betonarme iken makine dairesine çıkan bir çelik merdiven de bulunmaktadır.

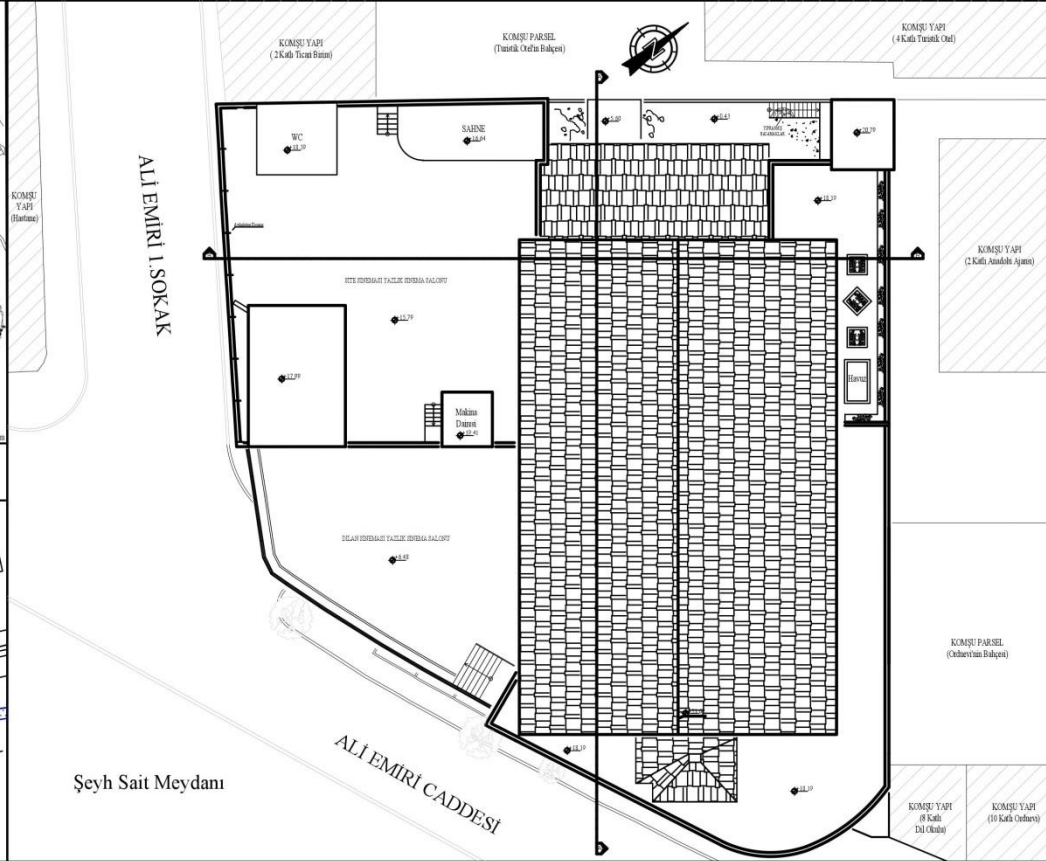
4.4. Rölöve Çizimleri

DIYARBAKIR YERLEŞİM PLANINDA DİLAN SİNEMASI'NIN YERİ

- DİLAN SİNEMASI
- TURİSTİK OTEL
- BASIN YAYIN - ENFORMASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ VE ANADOLU AJANSI
- DİL OKULU
- ESKİ ORDEVI
- DİYARBAKIR SURLARI
- 1 DAĞKAPI BURCU
- 2 TEK BEDED BURCU

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DİLAN SİNEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ. DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- RÖLÖVE
- RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- RESTİTÜSYON
- RESTİTÜSYON ANALİZİ
- RESTORASYON
- RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

PAFTA ADI : VAZİYET PLANI

PLANLAR

SET NO:

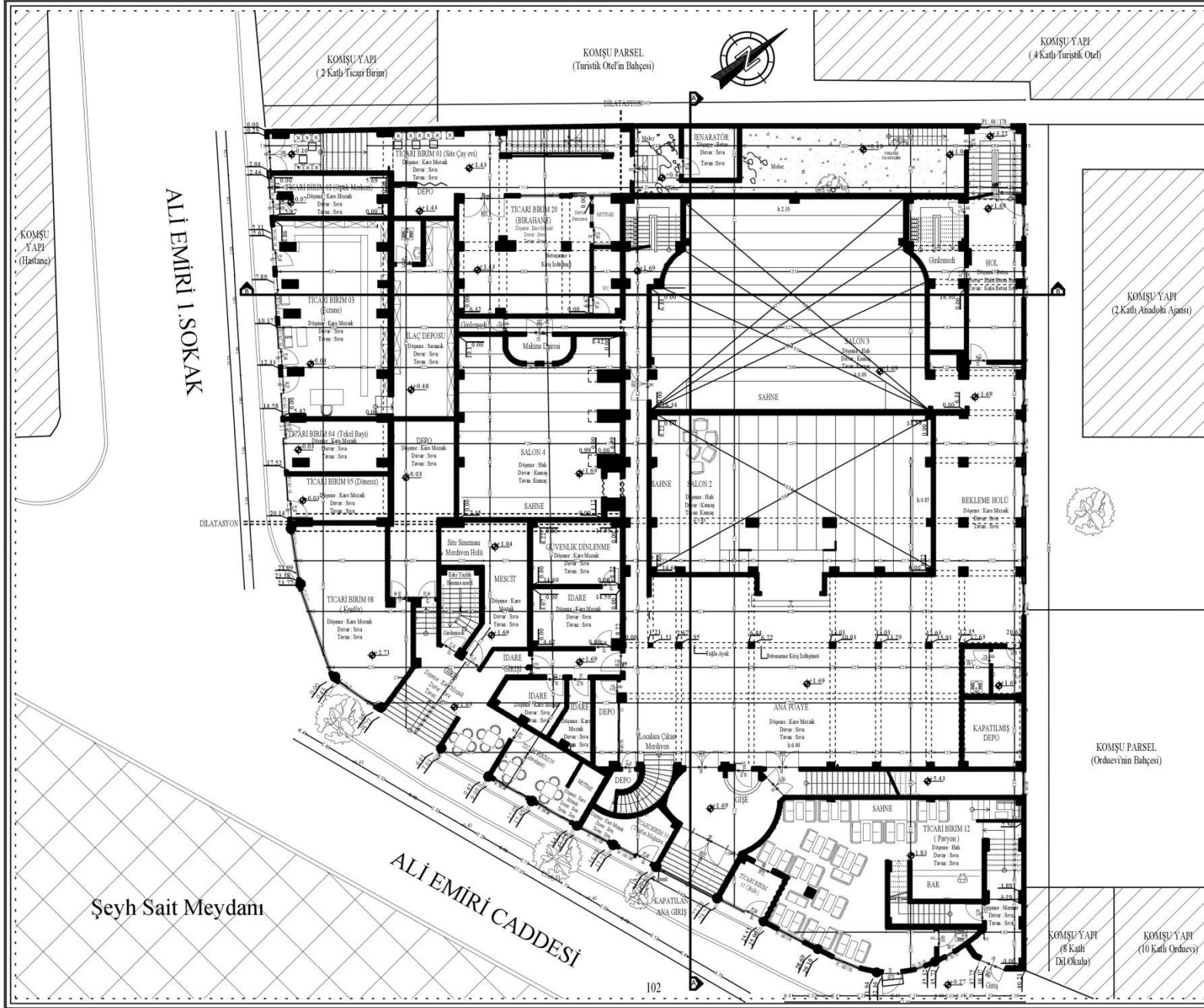
PAFTA NO:

ÖLÇEK

01

01

0 1 2 3m

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

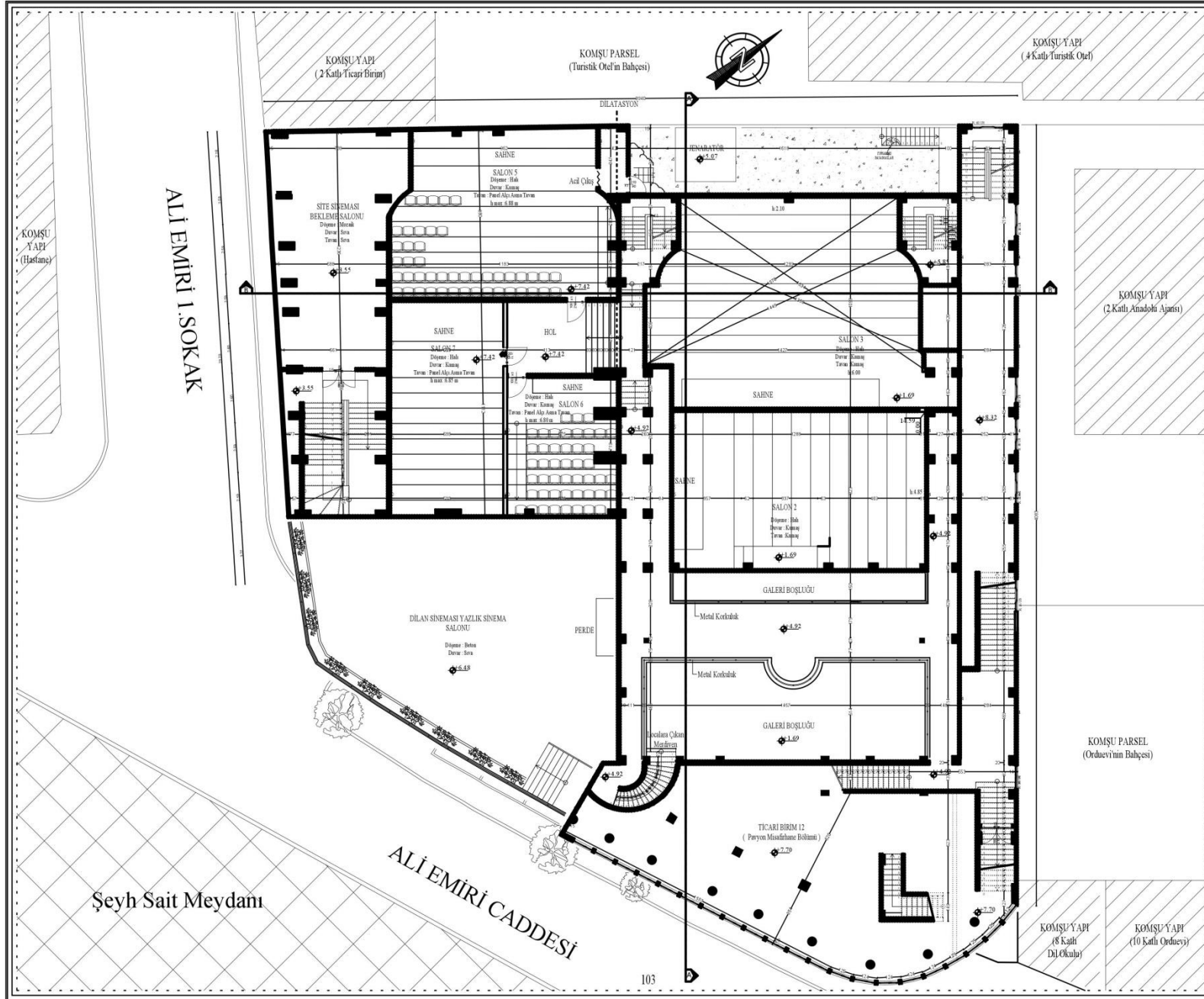
ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☒ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

PAFTA ADI : ZEMİN KAT PLANI

PLANLAR

SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	03	0 1 2 3m

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

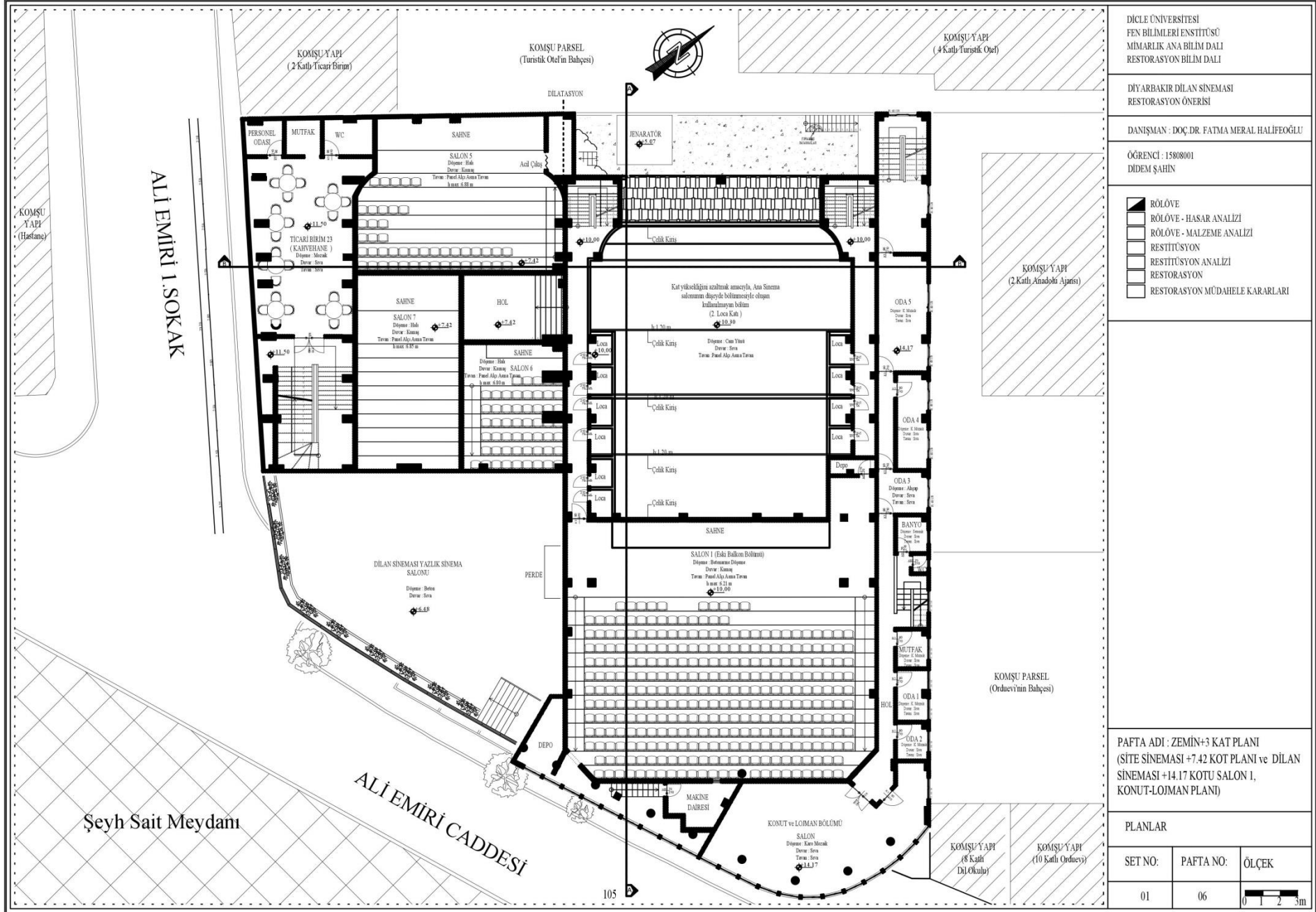
ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

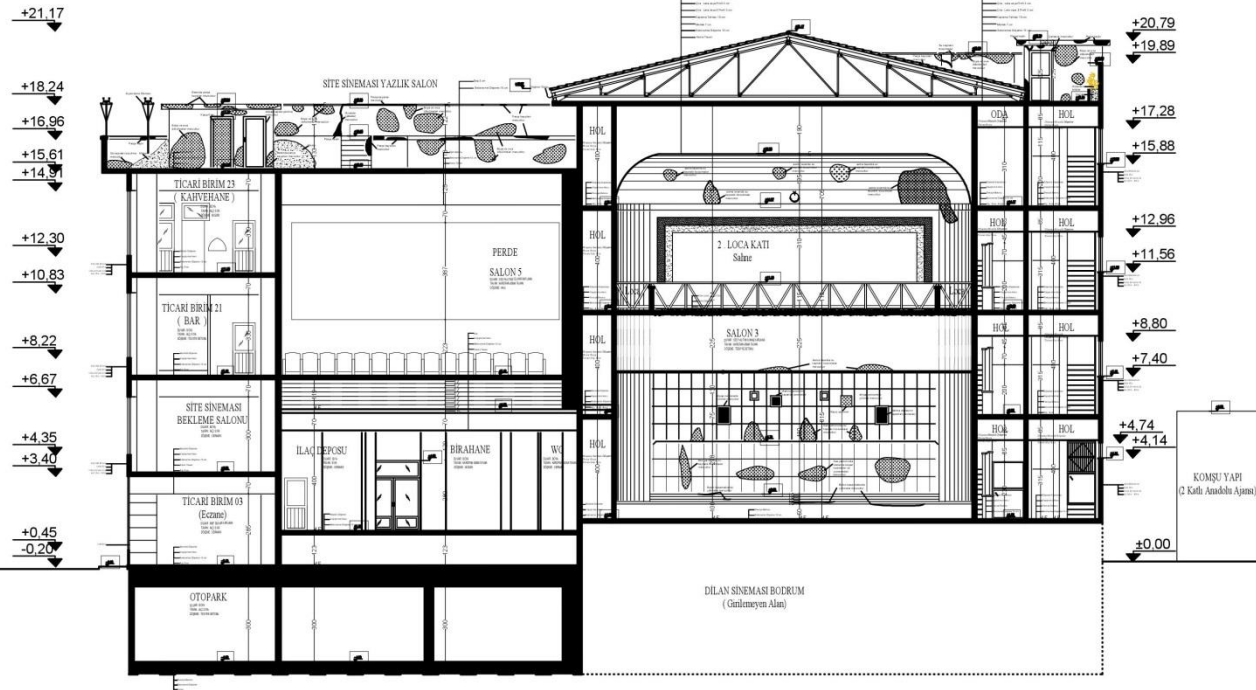
- ☒ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

PAFTA ADI : ZEMİN +1 KAT PLANI
(SİTE SINEMASI ZEMİN+1, DILAN SINEMASI
GALERİ KAT PLANI)

PLANLAR

SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	04	0 1 2 3m

B - B' KESİTİ

DICLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

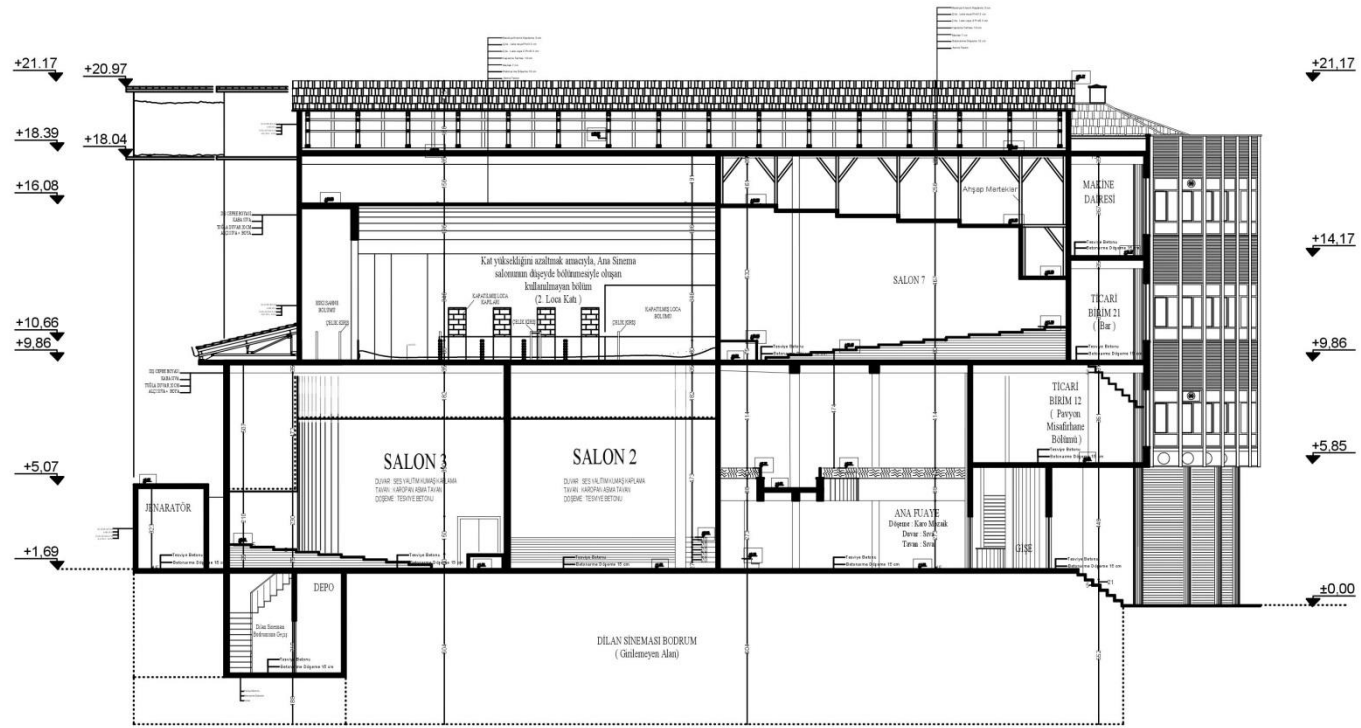
ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☒ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

PAFTA ADI : B - B' KESİTİ

KESİTLER

SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	07	0 1 2 3m

A - A' KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☒ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

PAFTA ADI : A - A' KESİTİ

KESİTLER

SET NO:

PAFTA NO:

ÖLÇEK

01

08

0 1 2 3m

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DİLAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

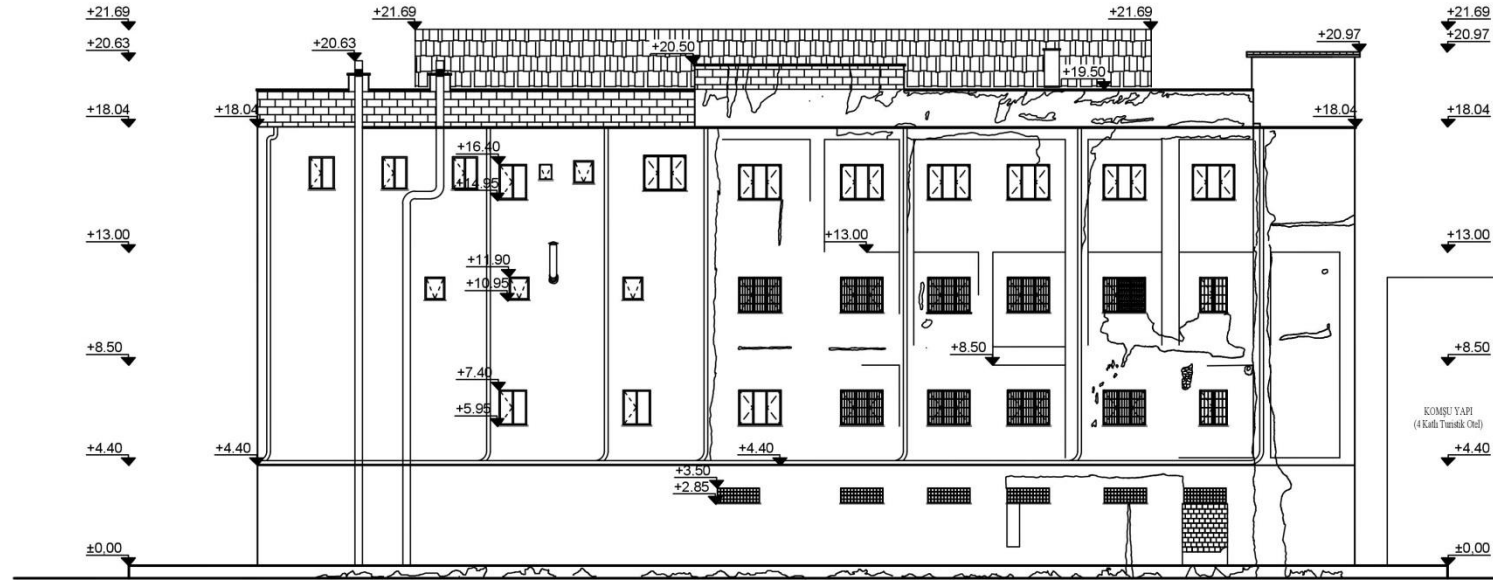
ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

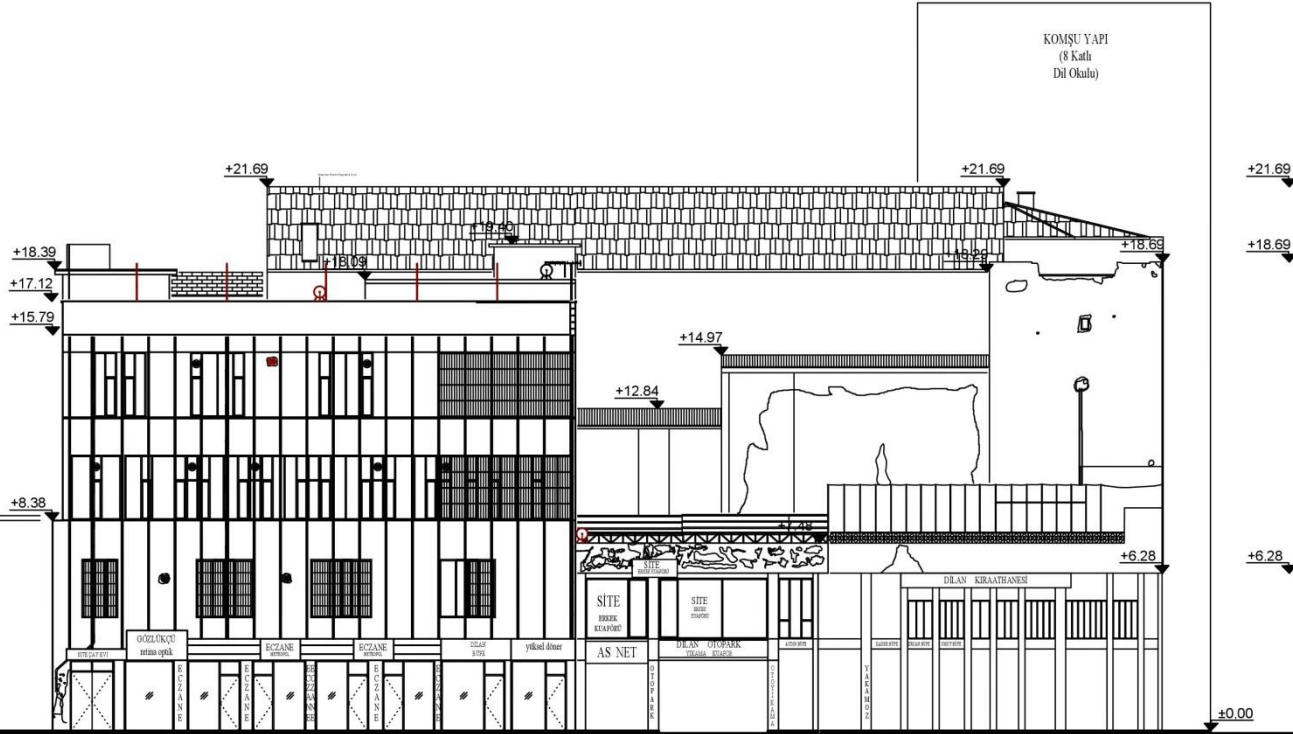
- RÖLÖVE
- RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- RESTİTÜSYON
- RESTİTÜSYON ANALİZİ
- RESTORASYON
- RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

PAFTA ADI : KUZUYBATI CEPHESİ

CEPHELER

SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	09	0 1 2 3m

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☒ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

PAFTA ADI : GÜNEYDOĞU CEPHESİ

CEPHELER

SET NO: PAFTA NO: ÖLÇEK

01

11

0 1 2 3m

4.5. Dilan ve Site Sineması' nda Meydana Gelen Hasarlar

Dilan ve Site Sinema salonları ile ticari mekânlarında 2016-2019 tarihleri arasında meydana gelen hasarlar gözlemsel olarak tespit edilmiş olup, Nisan 2019 tarihinde gözlemsel tespitler güncellenmiştir. Tespit edilen bozulmalar; strüktürel bozulmalar, yüzey-doku kayıpları, ekleme-kapatma, metal elemanlarda bozulmalar, ahşap elemanlarda bozulmalar, yapı elemanlarına aykırı müdahaleler ile neme bağlı bozulmalar başlıkları altında incelenmiştir. Dilan ve Site sinema salonları ile ticari mekânlarda yapılan gözlemsel tespitler sonrasında taşıyıcı sistemi etkileyecek önemli bir hasar oluşmadığı görülmüştür.

Site Sinemasında Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Bozulmalar

Site Sinemasında gözlemsel olarak strüktürel bozulmalar, yüzey-doku kayıpları, ekleme-kapatma, metal elemanlarda bozulmalar ve ahşap elemanlarda bozulmalar, yapı elemanlarına aykırı müdahaleler ile neme bağlı bozulmalar tüm katlarda her mekân için ayrı ayrı incelenerek tespit edilmiştir. Bu tespitler sonrasında genel olarak Site sinemasında yapısal sorun oluşturacak bir bozulmanın bulunmadığı görülmüştür.

Site Sinemasında Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Strüktürel Bozulmalar

Site Sinemasına Ali Emiri 1. Sokaktan +0.20 kotundan girilerek, +1.43 m lik kota merdivenlerle ulaşılmaktadır. Bu kotta birinci kata çıkılmasını sağlayan merdiven kapatılarak üst katla irtibatı kesilmiştir (**Şekil 4.69**).Merdivenin kullanılmaması ile bakımsızlık ve kullanıcıya bağlı kısmi malzeme kayıplarının olduğu görülmüştür. +1.43 kotundaki koridordan beş basamakla inilerek jeneratör odası ve iç bahçenin bulunduğu alana ulaşılmaktadır. Jeneratör odası olarak ayrılmış, kapı penceresi bulunmayan bu depo, bakımsız ve günümüzde aktif olarak kullanılmamaktadır. Jeneratör odasının bulunduğu iç bahçeden üst kata ulaşımı sağlayan kullanılmayan ve kapatılmış tek kollu merdiven bulunmaktadır. İç bahçede bulunan bu merdiven dış ortam koşullarının etkisiyle kısmen yıkılmış ağır hasarlı ve kullanılamaz durumdadır (**Şekil 4.70**).

Şekil 4.69.Site Sineması İptal
Edilen Merdiven

Şekil 4.70. Malzeme kaybı hasarları

Bu merdivenin üstü ahşap kirişlerle kapatılarak Dilan sineması zemin katına geçiş kapatılmıştır. Merdivenin ahşap kirişli döşeme yapılarak kapatılmış, zaman içerisinde bakımsızlık ve terk nedeniyle kısmi sehim hasarları ve çürümeler meydana gelmiştir. Sonradan kapatılan merdivenin üstündeki ahşap kirişlerde kiriş birleşim yerlerinde yer yer ayrılmalar olduğu görülmüştür. Ayrıca bu ahşap döşeme duvar üzerine oturtulmuş altında metal kiriş ve kare kesitli çubuklarla taşınmıştır (Şekil 4.71.).

Şekil 4.71. Dilan Sineması Zemin katına çıkılmasını sağlayan ve üstü ahşap kirişli döşemeyle kapatılan merdiven

Site Sineması +1.43 kotunda bulunan ve ticari mekânda (Ticari birim 20-Birahane) zemin döşemesinde kaplamalar kısmen kalkmıştır. Bu mekândaki duvar, kolon ve kirişler boyalı olup herhangi bir hasarı bulunmamaktadır.

Site sineması birinci katında bulunan bekleme salonuna girilemediği için strüktürel hasar olup olmadığı belirlenememiştir. Bu katta bulunan Salon 4 ve makine dairesinde taşıyıcı elemanlar ve duvarların tefriş malzemeleriyle kaplanması nedeniyle görülmemiştir. Ayrıca kare kesitli kolon kaplamalarında taşıyıcı sistemi etkileyecek herhangi bir deformasyonun görülmemesi nedeniyle strüktürel açıdan herhangi bir sorunun bulunmadığı düşünülmektedir. Salon 4’de bulunan ve yukarıdan aşağı daralan kolonların gerçek boyutları mevcut kaplamalar nedeniyle tespit edilememiştir. Taşıyıcı kolon boyutları kaplamalarla mevcut haliyle ölçülerek projelendirilmiştir. Salon 4 makine dairesi salonun içinde köşeleri yuvarlak formlu ayrı birim olarak kalmıştır. Makine dairesine ulaşan 0,80m’ lik koridora dışarıdan girilememiştir.

Site Sinemasının güneybatısındaki otoparkın yanında +1.69 kotuna çıkan merdivenlerden sora +2.71 kotuna çıkan ticari mekân da (Ticari birim 8- Site Kuaförü) günümüzde aktif olarak kullanılması sebebiyle herhangi bir strüktürel bozulma bulunmamaktadır.

Site Sineması +7.42 kotunda bulunan ve ticari mekânda (ticari birim 21-Bar) taşıyıcı kolon ve kirişlerle duvarlarda herhangi bir hasar görülmemiştir.

Site Sineması Salon 5, Salon 6 ve Salon 7’ de taşıyıcı kolonlar ve tavan döşemesi ve duvarların farklı malzemelerle kaplanması nedeniyle hasarlar tespit edilememiştir. Ayrıca bu salonlardaki alçı tavan panellerdeki kısmi malzeme kayıpları görülmekle birlikte bu durumun taşıyıcı sistemde hasar oluşturmadığı düşünülmektedir.

Site Sineması Salon 6’nın makine dairesindeki duvarlarda sıva kayıpları bulunmakta ve betonarme kirişte kısmi sıva kayıpları yer almaktadır (Şekil 4.72.), (Şekil 4.73.).

Şekil 4.72. Bacada meydana gelen malzeme kaybı hasarları

Şekil 4.73. Kiriş duvarda meydana gelen malzeme kaybı hasarları

Site Sineması 11.50 kotunda bulunan ticari mekân (ticari birim 23- kahvehane) duvar kolon ve kirişlerin boyalı olması nedeniyle gözlemsel olarak herhangi bir hasar oluşmadığı görülmüştür. Ancak bu kattan çatıya çıkan merdivende kısmi malzeme kayıpları bulunmaktadır (Şekil 4.74.), (Şekil 4.75.).

Şekil 4.74. Site sineması çatı katına çıkan merdiven

Şekil 4.75. Damda görülen kısmi malzeme kaybı hasarları

Site Sinemasında Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Yüzey ve Doku Kayıplarına Bağlı Oluşan Bozulmalar

Site Sineması güneyinde Ali Emiri Caddesinden % 22 eğimle inilen ve otopark olarak kullanılan bodrum katında mevcut taşıyıcı elemanların (kolon, kiriş) malzeme kaybına bağlı kısmen bozulmaya uğradığı görülmüştür. Ayrıca döşemelerde daha sonra yapılan müdahalelerde donatının görüldüğü sıva kayıpları ile zemin döşemesinde kot düzensizlikleri meydana gelmiştir (Şekil 4.76.), (Şekil 4.77.).

Şekil 4.76. Site Sineması otoparkında döşeme, kolon ve kirişlerde oluşan malzeme kayıpları

Şekil 4.77. Site Sineması otoparkında döşeme, kolon ve kirişlerde oluşan malzeme kayıpları

Site Sinemasında meydana gelen yüzey, doku kaybı otopark cephesi (**Şekil 4.78.**), (**Şekil 4.79.**), döşemesi ile diğer mekânlardaki duvar, döşeme ve merdivenlerde meydana geldiği görülmüştür. Ayrıca Site sineması otoparkın içinde Dilan sineması bodrum katına geçişin sağlandığı ancak günümüzde kapalı olan duvarın önünde 5 (beş) rıhtlık merdiven bulunmaktadır. Bu duvarın orta bölümü kısmi açılarak Dilan sineması bodrum bölümünün bulunduğu koridora ulaşılmıştır. Bu bölümde 3 adet depo ve Dilan sineması zemin katına çıkan çeyrek dönüşlü merdiven bulunmaktadır. Ancak merdiven bu katta ahşap kirişli döşeme ile kapatılarak işlevsiz bırakılmıştır (**Şekil 4.80.**), (**Şekil 4.81.**), (**Şekil 4.82.**).

Şekil 4.78. Koridorda meydana gelen hasarlar

Şekil 4.79. Merdivendeki hasar

Şekil 4.80. Duvarlardaki doku kaybı hasarları

Şekil 4.81. Döşemelerdeki doku kaybı hasarları

Şekil 4.82. Duvar ve tavanlardaki doku kaybı hasarları

Site Sinemasındaki Mekânlarda Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Ekleme-Kapatmaya Bağlı Oluşan Bozulmalar

Site Sinemasında merdivenlerin bir kısmının kapatılması ve mekânlara sonradan yapılan eklentiler olduğu tespit edilmiştir. Site sinemasının otoparkından Dilan sinemasına geçiş koridorunun sağlandığı duvarda delik açılarak ulaşılan koridorda, Dilan sineması zemin kata çıkışı sağlayan merdiven ahşap kirişli döşeme ile kapatılmıştır. Site sineması Ali Emiri 1. Sokaktaki girişinden Site sineması birinci kata çıkan merdiven kapatılarak kullanılmamaktadır. Birinci katta bulunan bekleme salonuna ve üst katlardaki ticari birimlere çıkan merdivenlerin sadece ticari mekâna açıldığı ve diğer bağlantı koridorlardaki duvarların malzemelerle kapatıldığı görülmüştür. Ayrıca Site sinemasında salon 6'nın makine dairesine çıkılmasını sağlayan metal merdiven eklenmiştir (Şekil 4.83.), (Şekil 4.84.).

Şekil 4.83. Site Sineması salonları girişleri ve kapatılan merdiven

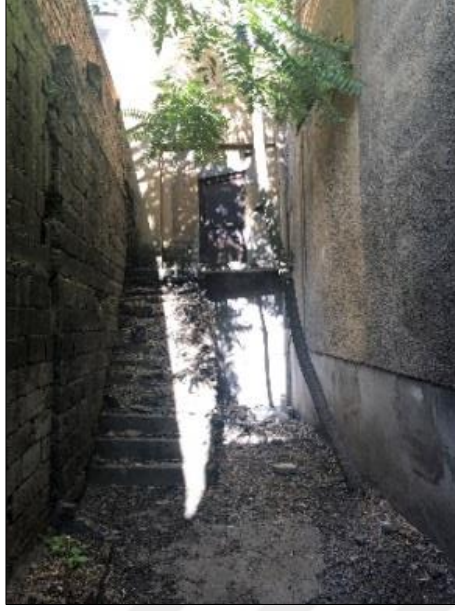

şekil 4.84. Salon 6 makine dairesine ulaşmak için eklenen metal merdiven

Site Sinemasından jeneratör odasının bulunduğu ve Dilan sineması birinci kata çıkan merdiven de kapatıldığından üst katlara çıkış bulunmamaktadır (şekil 4.85.), (şekil 4.86.).

şekil 4.85. Site Sinemasındaki merdivenler

Şekil 4.85. Dilan Sinemasındaki merdivenler

Site Sinemasında ticari birim 20 (Birahane) mekânında WC ve mutfak, ticari birim 21(bar) mekânına personel odası, WC ve mutfak birimleri eklenmiştir. Bu birimlerin tesisatlarına bağlı, duvar döşemelerde kısmi hasarlar olduğu görülmüştür (Şekil 4.87.), (Şekil 4.88.).

Şekil 4.87. Site Sinemasındaki ticari birimlere eklenen mekânlar

Şekil 4.88. Site Sinemasındaki ticari birimlere eklenen mekânlar

Site Sineması Mekânlarında Kullanılan Ahşap ve Metal Elemanlarda Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Bozulmalar

Site sinemasında metal elemanların kullandığı alanlar oldukça sınırlı kalmıştır. Site sineması otoparkından Dilan sinemasına geçiş koridorunda bulunan ve ahşap kirişli döşemeyle kapatılmış merdivenin üst döşemesine metal direk ve kirişler eklenmiştir. Ahşap kirişlerde sehim hasarı metal elemanlar konularak giderilemeye çalışılmıştır. Ancak destek olarak eklenmiş metal elemanlarda oluşan korozyon duvarlarda yüzey kaybı ile ahşap kirişlerde çürümeye neden olmuştur (Şekil 4.89.), (Şekil 4.90.).

Şekil 4.89. Ahşap kirişli döşemede oluşan sehim, çürüme

Şekil 4.90. Metal elemanlardaki korozyona bağlı hasar

Site Sinemasında Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Yapı Elemanlarına Yapılan Aykırı Müdahaleler

Site Sinemasında yapı elemanlarına yapılan aykırı müdahalelerle oluşan önemli bir hasar görülmemiştir.

Site Sinemasında Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Neme Bağlı Oluşan Bozulmalar

Site sinemasında neme bağlı bozulmalar özellikle sonradan eklenen mekânlardaki tesisatlara bağlı oluşmuştur. Ayrıca çatıdaki izolasyon eksikliği ve döşemedeki kısmi kaçaklar nedeniyle Salonlar ile bazı makine dairelerinde neme bağlı duvar ve döşemelerde bozulmalar meydana gelmiştir (**Şekil 4.91.**), (**Şekil 4.92.**). Site Sineması çatı katında ve duvarlarında da yağmur sularına bağlı oluşan bozulmalar mevcuttur. (**Şekil 4.93.**).

şekil 4.91. Salon 6 makine dairesinde neme bağlı
oluşan bozulmalar

şekil 4.92. Salon 5 ve Salon 6 da neme bağlı
oluşan bozulmalar

Şekil 4.93. Site Sineması çatı katında ve duvarlarında yağmur sularına bağlı oluşan bozulmalar

Dilan Sinemasında Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Bozulmalar

Dilan Sinemasında gözlemsel olarak tespit edilen strüktürel bozulmalar, yüzey-doku kayıpları, ekleme-kapatma, metal ve ahşap elemanlardaki bozulmalar, yapı elemanlarına aykırı müdahaleler ile neme bağlı bozulmalar zemin, galeri katı, birinci kat, ikinci kat ve üçüncü kattaki salon, makine dairesi, ticari, sosyal mekânlar, koridorlar v.b ayrı ayrı incelenerek tespit edilmiştir.

Dilan Sinemasında Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Strüktürel Bozulmalar

Dilan sinemasında yapılan gözlemsel tespitler sonrasında yapıda strüktürel sorun oluşturacak bozulmaların olmadığı, ancak kaplamaları kaldırılan taşıyıcı kolonlarda kesit daralması olduğu görülmüştür. 1950’li yıllardan günümüze kısmi bozulmaların oluştuğu, ancak meydana gelen bozulmaların sinemanın aktif olarak kullanılmaması ve bakımsızlık, terke bağlı meydana geldiği gözlemsel tespitlerle belirlenmiştir.

Dilan sinemasında bulunan Salon 1, Salon 2 ve Salon 3 ile galeri katı, loca katı bölümlerindeki taşıyıcı elemanlar (kolon, kiriş vb) her mekân özelinde incelenerek, yapısal sorunların oluşturacak boyutlara ulaşmadığı görülmüştür.

Dilan sineması zemin katındaki Salon 2 ve Salon 3 ve bekleme holleri ile salonların yanında üst kata çıkan iki kollu merdivenler bulunmaktadır. Bu mekânlardaki bozulmalar her mekân özelinde tespit edilmiştir.

Salon 2 de tüm duvarlar, tavan ve döşeme farklı malzemelerle kaplanmıştır. Salon 2'deki kare kesitli kolonlar kısmi olarak ahşap lambri ve kumaşla kaplanması nedeniyle strüktürel bozulmalar görsel olarak tespit edilememiştir. Ancak bu salonda bulunan iki taşıyıcı kolon kaplamaları kaldırılarak kolon mevcut durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Kaplamaların sökülmesi sonrasında kolon yüzeylerinde sıvalarda donatıları görünecek kadar yüzey kayıplar ve kesit daralması olduğu görülmüştür. Bu nedenle salonlarda farklı kaplamalar ile kapatılmış taşıyıcı kolonların tümünün mevcut durumların belirlenmelidir. Ayrıca kesit daralması olan kolon ve kirişlerde gerekiyorsa güçlendirme çalışmaları başlatılmalıdır (Şekil 4.94.), (Şekil 4.95.).

Şekil 4.94. Strüktürel bozulmalar

Şekil 4.95. Strüktürel bozulmalar

Dilan sinemasındaki Salon 2 ve salon 3 sırt sırta gelecek şekilde konumlanmıştır. Salon 3’de taşıyıcı kolon ve kirişler ile duvarların malzeme ile kapatılması nedeniyle strüktürel bozulmalar tespit edilememiştir.

Dilan sineması zemin katındaki salonların yanındaki bekleme holü ve koridorlarındaki bazı kiriş ve kolonlarda donatının görüldüğü sıva kayıpları bulunmaktadır (**Şekil 4.96.**).

Şekil 4.96. Dilan sineması zemin kat koridorlarındaki kirişlerdeki sıva kayıplarına bağlı oluşan bozulmalar

Dilan sineması galeri katında strüktürel bozulmaya yol açacak herhangi bir deformasyon görülmemiştir.

Dilan sineması Salon 2 ve Salon 3 olarak isimlendirilmiş iki salonun üstü uzay sistem elemanları (makas sistem) yardımıyla kapatılmıştır. Sahnesi bulunan loca katı günümüzde kullanılmamakta olup, salonların üst örtüsü uzay sistem taşıyıcı elemanları bu katta görülmüştür. Makas sistem araları ısı yalıtım malzemesi cam yünü kullanılarak salonlarda ısı kaybı önlenmeye çalışılmıştır (**Şekil 4.97.**), (**Şekil 4.98.**).

Şekil 4.97. Uzay sistemle geçilmiş loca katı

Şekil 4.98. Uzay sistemle geçilmiş loca katı

Loca katında ve makas sistemde strüktürel bozulma oluşturacak herhangi bir deformasyon görülmemiştir.

Salon 1, Galeri katının üstü kapatılarak oluşturulmuştur. 500 kişilik salonda strüktürel bozulma bulunmamakla birlikte, bu salonun ahşap makasla geçilen üst örtüsünde kısmi malzeme kayıpları bulunmaktadır. Bu salonun üstündeki makine dairesinde kısmi malzeme kaybı olmasına rağmen, strüktürel bozulma oluşturacak düzeyde olmadığı belirlenmiştir.

Dilan Sinemasında Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Yüzey ve Doku Kayıplarına Bağlı Oluşan Bozulmalar

Dilan sineması Salon 1'in duvar döşeme ve tavanı farklı malzemelerle kapatıldığı için yüzey ve doku kaybı hasarları gözlemsel olarak belirlenememiştir. Ancak 500 kişilik Salon 1'in makine dairesine yakın bölümlerinde tavan kaplaması kırılmış ve buradan açılan kısımda ahşap makaslarda kısmi bozulmalara uğramış olduğu görülmüştür (**Şekil 4.99.**).

Şekil 4.99. Salon 1'de asma tavan kaplamasında ve ahşap kirişlerde meydana gelen bozulmalar

Salon 1'in 8 (sekiz) rıhtla çıkılan makine dairesine ulaşılmaktadır. Makine dairesinde betonarme döşemenin sıvaları dökülmüş ve döşemedeki donatısı görünecek düzeyde yüzey kayıpları meydana gelmiştir (**Şekil 4.100.**), (**Şekil 4.101.**).

Şekil 4.100. Salon 1 makine dairesinde meydana gelen yüzey ve doku kaybı hasarları

Şekil 4.101. Salon 1 makine dairesinde meydana gelen yüzey ve doku kaybı hasarları

Salon 2 ve Salon 3'ün üstünde bulunan loca katı döşemesindeki uzay makas sisteminin mesnetlendiği duvarlarda kısmi yüzey ve doku kayıpları bulunduğu görülmüştür (Şekil 4.102.), (Şekil 4.103.).

Şekil 4.102. Loca katında meydana gelen yüzey ve doku kaybı hasarları

Şekil 4.103. Loca katında meydana gelen yüzey ve doku kaybı hasarları

Dilan Sinemasındaki Mekânlarda Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Ekleme-Kapatmaya Bağlı Oluşan Bozulmalar

Dilan sinemasında Salon 2 ve Salon 3'ün üstü uzay sistem elemanlarıyla geçilecek şekilde kapatılarak, düşeyde iki mekâna ayrılmıştır. Loca katı günümüzde kullanılmamakta olup, bu katta loca kapıları tuğla malzeme ile kapatılarak yapı döşeme ve duvarlarda aşırı yüklemeye bağlı malzeme kayıpları ve bozulmalar oluşmuştur (**Şekil 4.104.**), (**Şekil 4.105.**).

Şekil 4.104. Loca katında yapılan makas sistem

Şekil 4.105. Loca katında bulunan kapıların tuğla malzemeyle kapatılması

Salon 1’de ve çevre koridorlarında herhangi bir ekleme ya da kapatmaya bağlı bozulma görülmemiştir.

Dilan sineması lojman katı ve misafirhane kısmında ıslak hacim mekânları eklenerek, bu bölümler konut olarak düzenlenmiştir. Bu mekânlarda bakımsızlığa bağlı bozulma dışında hasar oluşturacak önemli bir deformasyon bulunmamaktadır. (Şekil 4.106.), (Şekil 4.107.).

Şekil 4.106. Lojman katında bakımsızlığa bağlı duvar ve döşemelerde oluşan kısmi bozulmalar

Şekil 4.107. Lojman katında bakımsızlığa bağlı duvar ve döşemelerde oluşan kısmi bozulmalar

Dilan Sineması Salon ve Diğer Mekânlarında Kullanılan Ahşap Elemanlarda Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Bozulmalar

Dilan sinemasında Salon 1'in üstünde ahşap çatı elemanları kullanılmıştır. Marsilya kiremidi kullanılarak kaplanan kiremit altı ahşap elemanlar ile makas elemanlarında dış ortam koşullarına bağlı olarak kısmi bozulma meydana gelmiştir. Bu bozulma çatı strüktürünü etkileyecek boyutta değildir (**Şekil 4.108.**).

Şekil 4.108. Dilan sineması salon 1 üzerindeki ahşap çatı elemanlarında meydana gelen kısmi bozulma

Dilan sineması tüm katlarda bulunan ahşap pencere ve bazı (lojman katı, misafirhane, loca katı vb.) kapılarda kullanıcıya ve bakımsızlık nedeniyle zaman içerisinde kısmi bozulmalar meydana gelmiştir (**Şekil 4.109.**), (**Şekil 4.110.**).

Şekil 4.109. Ahşap pencere ve kapılarda Bakımsızlık ve kullanıcı etkisiyle meydana gelen bozulma

Şekil 4.110. Ahşap pencere ve kapılarda Bakımsızlık ve kullanıcı etkisiyle meydana gelen bozulma

Dilan Sineması Salon ve Mekânlarında Kullanılan Metal Elemanlarda Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Bozulmalar

Dilan sinemasında Salon 2 ve Salon 3'ün üzeri metal makas sistemiyle geçilerek loca katıyla ayrılmıştır. Loca katında metal elemanlarda yapısal sorun oluşturacak düzeyde bozulma görülememiştir. Ancak metal elemanların ısı yalıtım malzemesi ile birleşim noktalarında kısmi korozyon izleri olmakla birlikte korozyon oluşumunun kapalı olan bu alanda yoğunlaşmaya bağlı olduğu düşünülmektedir (Şekil 4.111.), (Şekil 4.112.).

Şekil 4.111. Kapatılan loca katı döşemesinde oluşan bozulmalar

Şekil 4.112. Kapatılan loca katı döşemesinde oluşan bozulmalar

Dilan Sinemasında Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Yapı Elemanlarına Yapılan Aykırı Müdahaleler

Dilan sinemasında en önemli yapı elemanlarına yapılan aykırı müdahale Salon 2 ve Salon 3'ün metal makas sistemle kapatılarak loca katının işlevsizleştirilmesidir. Özgün mimari yapıya sahip olan salon ve loca katının ayrılmasıyla özgün mimarisi değiştirilmiş olup, özellikle loca katı Dilan sinemasının aktif olarak kullanılamayacak bir mekâna dönüştürülmüştür. Bu mekânın özgün mimariye uygun şekilde tekrar düzenlenmesi gerektiği ve mekânın eski işlevine dönüştürülerek, bu mekanda bakımsızlık ve kullanıcı kaynaklı meydana gelecek bozulmaları önleyeceği düşünülmektedir (Şekil 4.113.).

Şekil 4.113. Yapı Elemanlarına yapılan aykırı müdahale örneği loca katının işlevsizleştirilmesi

Dilan Sinemasında Gözlemsel Olarak Tespit Edilen Neme Bağlı Oluşan Bozulmalar

Dilan sinemasında neme bağlı bozulmalar özellikle loca katında ve Salon 1'in üstündeki çatıdan sızan yağmur sularına bağlı oluşmuştur. Çatı kaplaması olan Marsilya kiremidinin düzenli bakımının yapılmaması ve dış ortam koşullarına bağlı sızıntılar meydana gelmiş ve bu sızıntılara bağlı tavan kaplamalarında bozulmalara neden olmuştur (Şekil 4.114.), (Şekil 4.115.).

şekil 4.114. Üst örtüde neme bağlı oluşan bozulmalar

şekil 4.115. Üst örtüde neme bağlı oluşan bozulmalar

Dilan sineması Salon 1 taşıyıcı kolonlarında üst kısımlarında yağmur sularının sızmasına bağlı yüzeyde kabarmalar meydana geldiği görölmüştür. Bu alanlarda sıva ve kaplamalarda neme bağlı bozulmalar tüm üst yüzeyde devam etmiştir (**şekil 4.116.**), (**şekil 4.117.**).

Şekil 4.116. Taşıyıcı kolon kaplamasında neme bağlı oluşan bozulmalar

Şekil 4.117. Tavan kaplamasında neme bağlı oluşan bozulmalar

Dilan sineması lojman ve misafirhane katında çatıdan gelen sızıntıların etkisiyle kısmi bozulmalar meydana gelmiştir. Oluşan nem etkisiyle duvar ve döşemelerde kısmi yüzey kayıpları oluşmuş, sıva ve boyalar dökülmüştür (Şekil 4.118.), (Şekil 4.119.).

Şekil 4.118. Lojman ve misafirhanede neme bağlı oluşan bozulmalar

Şekil 4.119. Lojman ve misafirhanede neme bağlı oluşan bozulmalar

Dilan Sineması ikinci katta bulunan Salon 1'den 8 rıhtla çıkılan makine dairesinin üstü betonarme döşeme ile geçilmiştir. Bu döşemede yağmur sularının etkisiyle küflenme, kireçlenme şeklinde bozulmaların olduğu görülmüştür (Şekil 4.120.), (Şekil 4.121.).

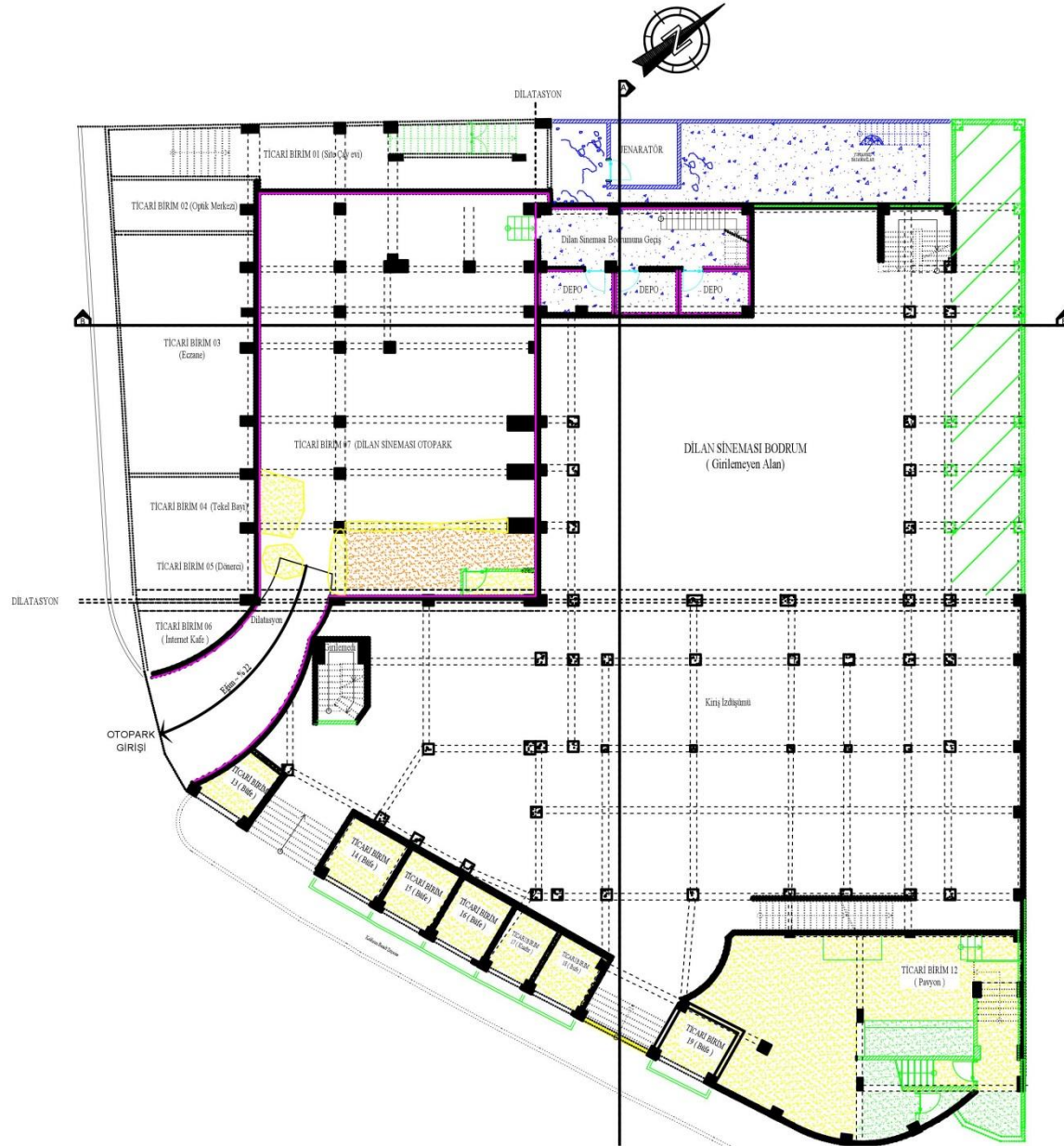
Şekil 4.120. Makine dairesinde neme bağlı oluşan bozulmalar

Şekil 4.121. Makine dairesinde neme bağlı oluşan bozulmalar

4.6. Hasar Analizi Çizimleri

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DİLAN SİNEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHALE KARARLARI

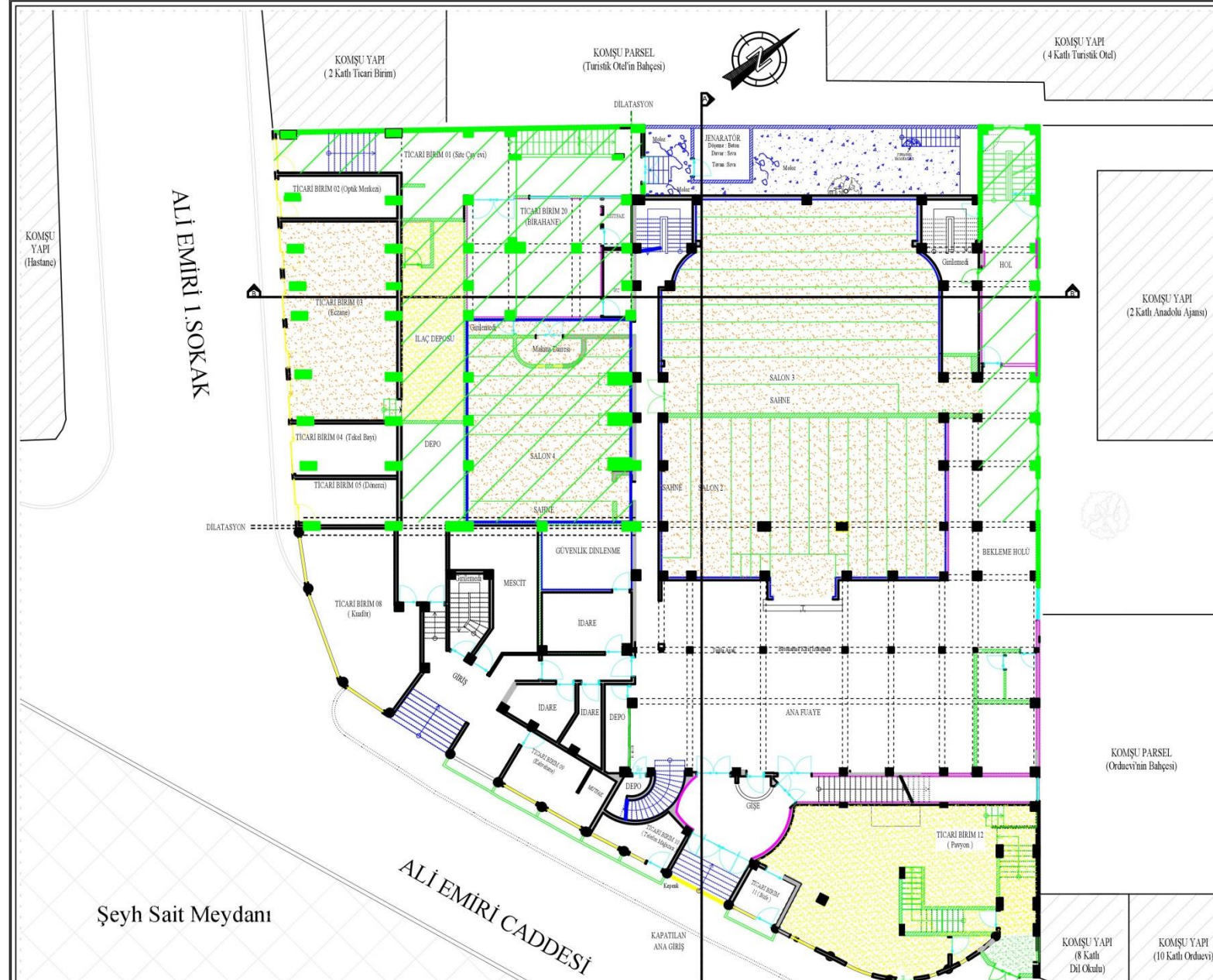
RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ

- ZAMAN/DOĞA ETKİSİYLE OLUŞAN BOZULMALAR
- STRÜKTÜREL BOZULMALAR
- YÜZEY VE DOKU KAYIPLARI
- EKLEMELER / KAPATMALAR
- NEM ETKİSİ İLE OLUŞAN BOZULMALAR
- METAL ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- AHŞAP ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- YAPI ELEMANLARINDA AYKIRI MÜDAHALELER

PAFTA ADI : BODRUM KAT PLANI

PLANLAR

SET NO: PAFTA NO: ÖLÇEK

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DİYARBAKIR DİLAN SİNEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHALE KARARLARI

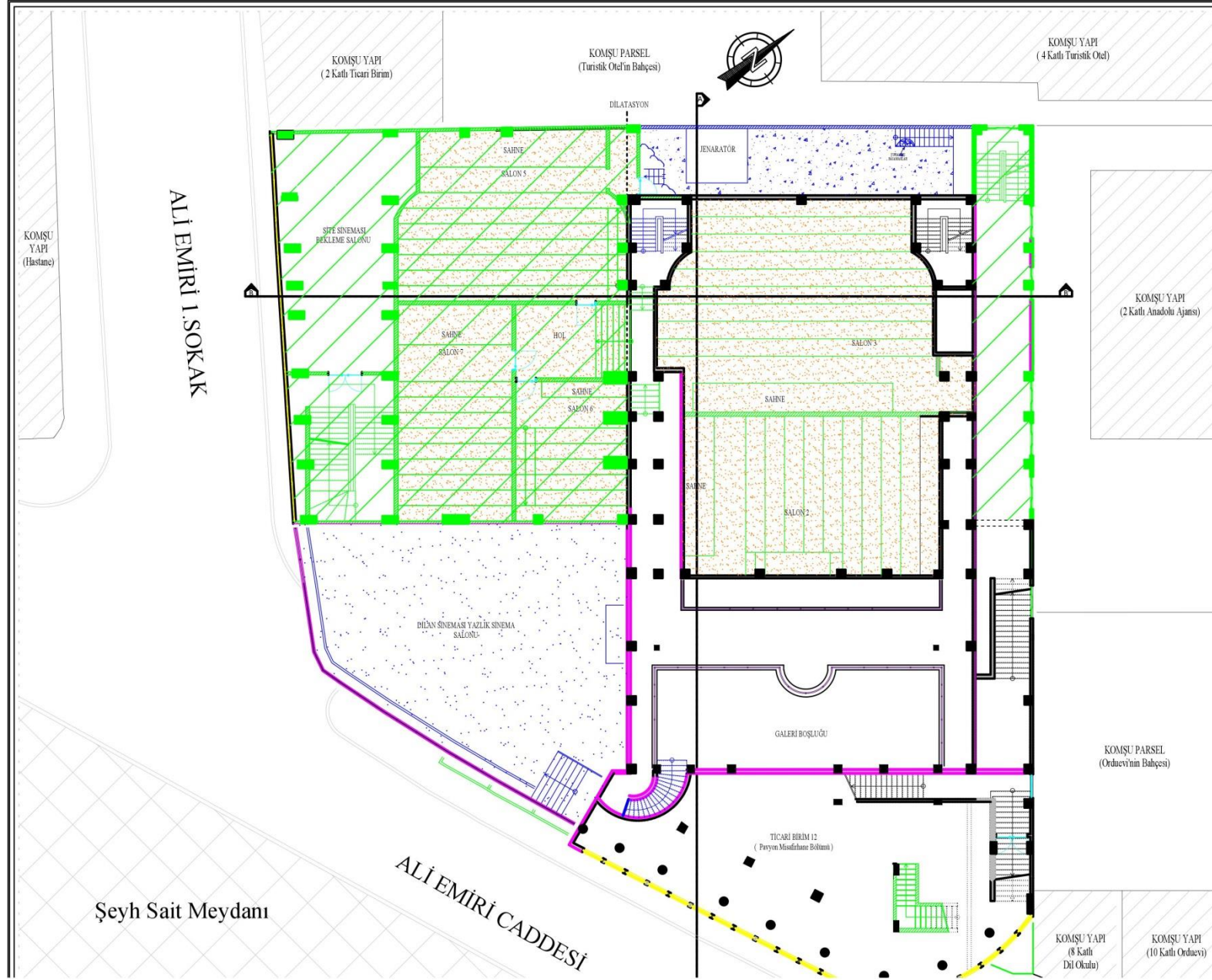
RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ

- ZAMAN/DOĞA ETKİSİYLE OLUŞAN BOZULMALAR
- STRÜKTÜREL BOZULMALAR
- YÜZEY VE DOKU KAYIPLARI
- EKLEMELER / KAPATMALAR
- NEM ETKİSİ İLE OLUŞAN BOZULMALAR
- METAL ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- AHŞAP ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- YAPI ELEMANLARINDA AYKIRI MÜDAHALELER

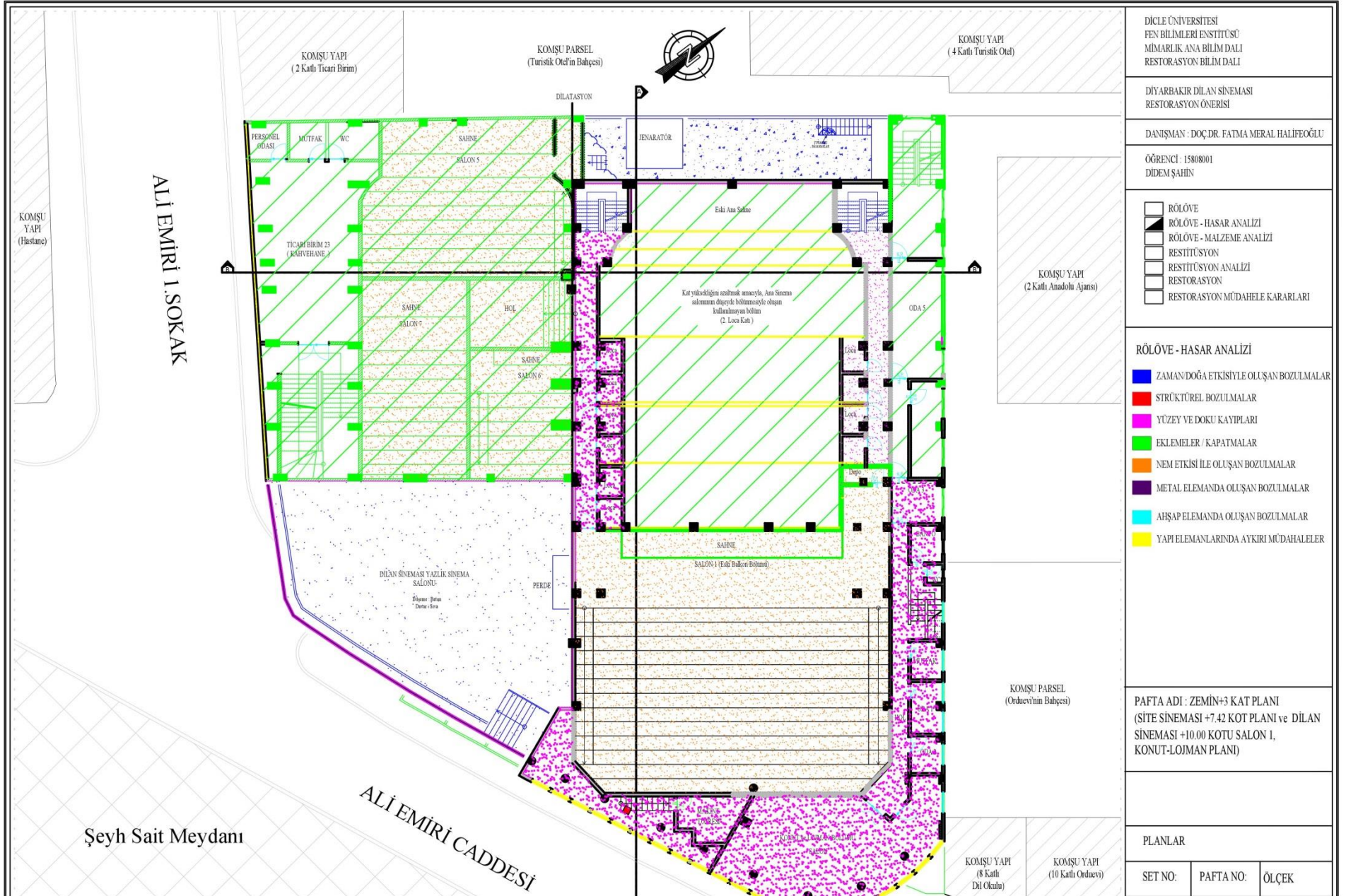
PAFTA ADI : ZEMİN KAT PLANI

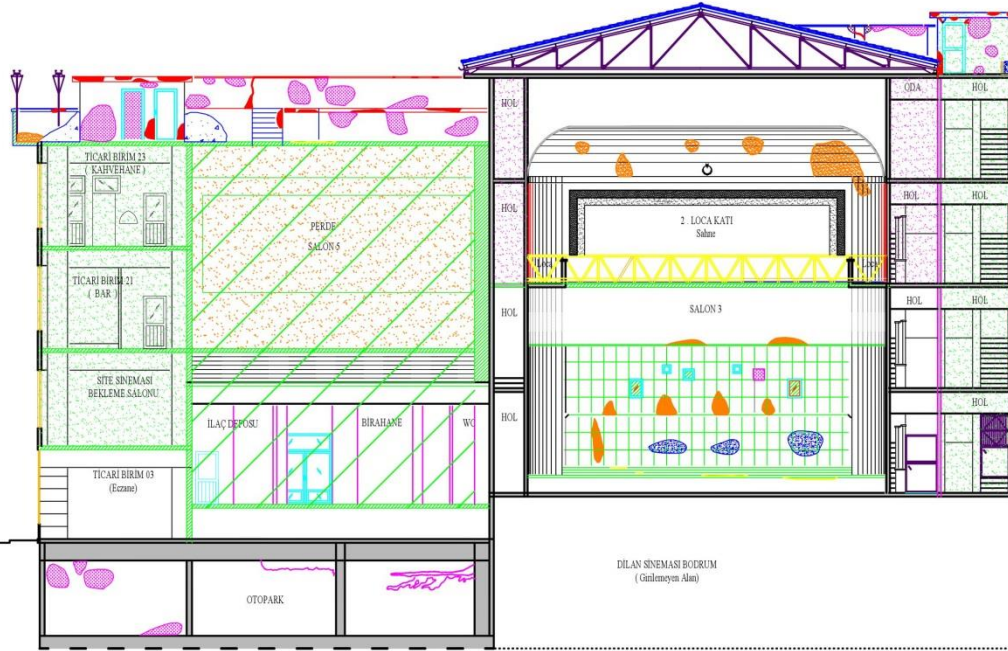
PLANLAR

SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK:
---------	-----------	--------

DİCLE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON BİLİM DALI		
DİYARBAKIR DİLAN SINEMASI RESTORASYON ÖNERİSİ		
DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU		
ÖĞRENCİ : 15808001 DİDEM ŞAHİN		
RÖLÖVE RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ RESTİTÜSYON RESTİTÜSYON ANALİZİ RESTORASYON RESTORASYON MÜDAHALE KARARLARI		
RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ ZAMAN/DOĞA ETKİSİYLE OLUŞAN BOZULMALAR STRÜKTÜREL BOZULMALAR YÜZEY VE DOKU KAYIPLARI EKLEMELER / KAPATMALAR NEM ETKİSİ İLE OLUŞAN BOZULMALAR METAL ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR AĞŞAP ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR YAPI ELEMANLARINDA AYKIRI MÜDAHALELER		
PAFTA ADI : ZEMİN+1 KAT PLANI (SİTE SINEMASI ZEMİN+1, DİLAN SINEMASI GALERİ KAT PLANI)		
PLANLAR		
SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK

B - B' KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFEOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ

- ZAMAN/DOĞA ETKİSİYLE OLUŞAN BOZULMALAR
- STRÜKTÜREL BOZULMALAR
- YÜZEY VE DOKU KAYIPLARI
- EKLEMELER / KAPATMALAR
- NEM ETKİSİ İLE OLUŞAN BOZULMALAR
- METAL ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- AĞAÇ ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- YAPI ELEMANLARINDA AYKIRI MÜDAHELELER

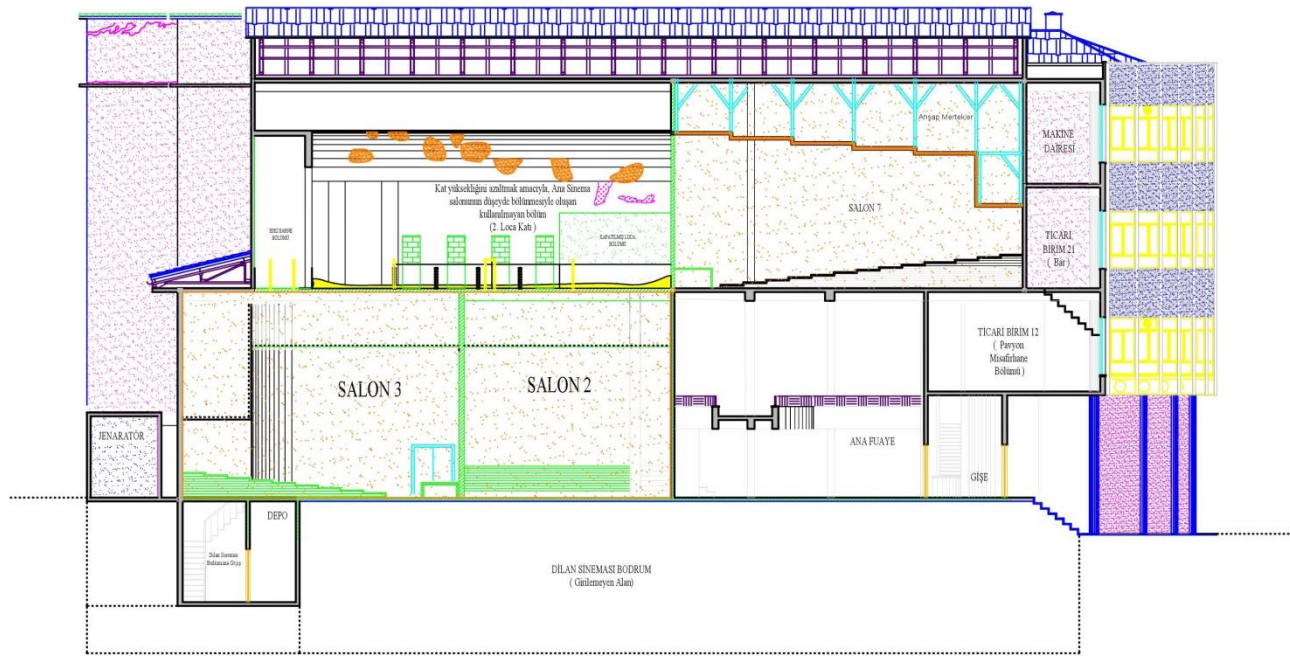
PAFTA ADI : B - B' KESİTİ

KESİTLER

SET NO:

PAFTA NO:

ÖLÇEK

A - A' KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DİLÂN SİNEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFEOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHALE KARARLARI

RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ

- ZAMAN/DOĞA ETKİSİYLE OLUŞAN BOZULMALAR
- STRÜKTÜREL BOZULMALAR
- YÜZEY VE DOKU KAYIPLARI
- EKLEMELER / KAPATMALAR
- NEM ETKİSİ İLE OLUŞAN BOZULMALAR
- METAL ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- AHŞAP ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- YAPI ELEMANLARINDA AYKIRI MÜDAHALELER

PAFTA ADI : A - A' KESİTİ

KESİTLER

SET NO: PAFTA NO: ÖLÇEK

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ

- ZAMAN/DOĞA ETKİSİYLE OLUŞAN BOZULMALAR
- STRÜKTÜREL BOZULMALAR
- YÜZEY VE DOKU KAYIPLARI
- EKLEMELER / KAPATMALAR
- NEM ETKİSİ İLE OLUŞAN BOZULMALAR
- METAL ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- AĞAÇ ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- YAPI ELEMANLARINDA AYKIRI MÜDAHALELER

KOMŞU YAPI
(4 Katlı Turistik Oteli)

PAFTA ADI : KUZEBATİ CEPHESİ

CEPHELER

SET NO:

PAFTA NO:

ÖLÇEK

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☒ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

KOMŞU
YAPI
(Hastane)

RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ

- ZAMAN/DOĞA ETKİSİYLE OLUŞAN BOZULMALAR
- STRÜKTÜREL BOZULMALAR
- YÜZEY VE DOKU KAYIPLARI
- EKLEMELER / KAPATMALAR
- NEM ETKİSİ İLE OLUŞAN BOZULMALAR
- METAL ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- AHŞAP ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- YAPI ELEMANLARINDA AYKIRI MÜDAHALELER

PAFTA ADI : KUZEYDOĞU CEPHESİ

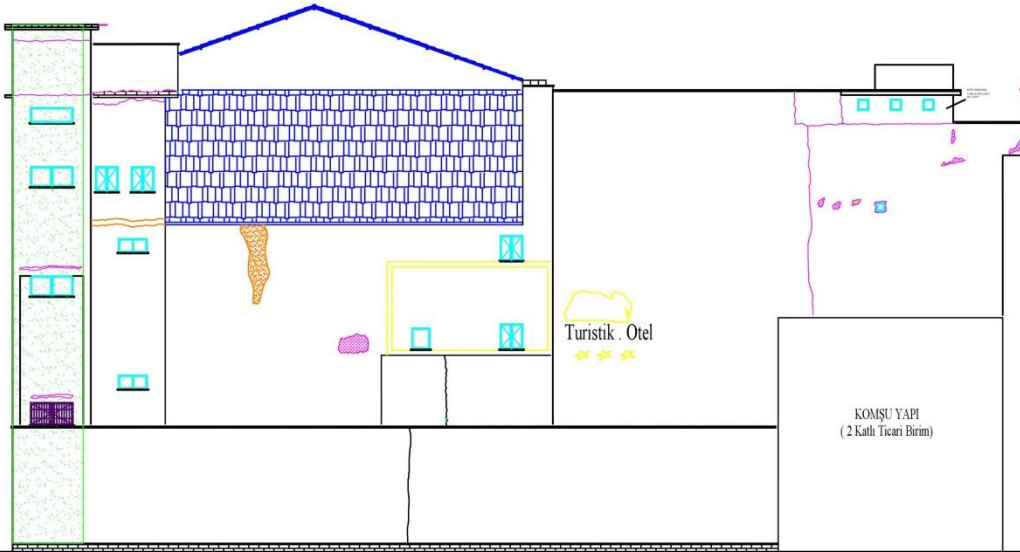
CEPHELER

SET NO:

PAFTA NO:

ÖLÇEK

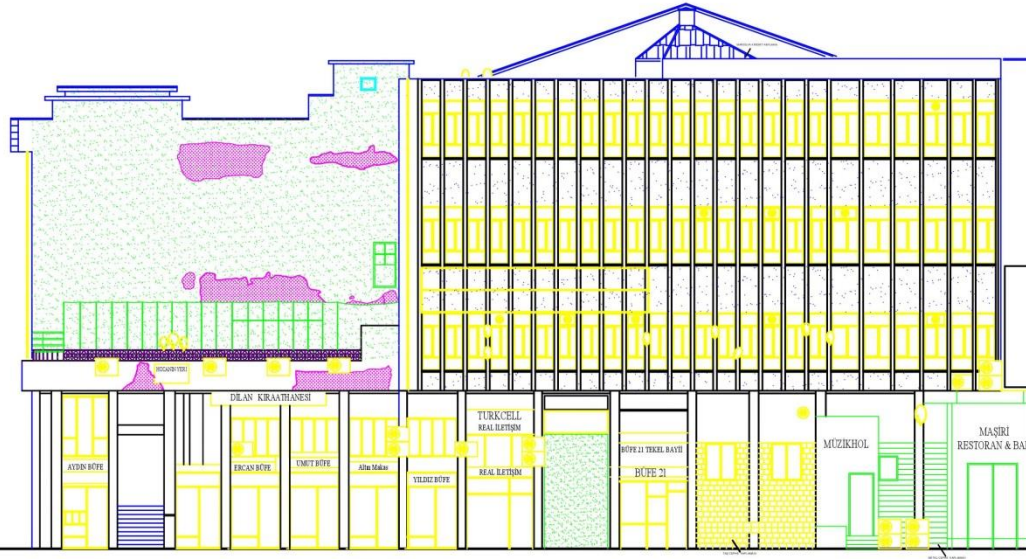
KOMŞU YAPI
(2 Katlı Anadoluhisari Apartmanı)

Turistik Otel
★ ★ ★

KOMŞU YAPI
(2 Katlı Ticari Birim)

KOMŞU
YAPI
(Hastane)

KOMŞU
YAPI
(8 Katlı
Dil Okulu)

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHALE KARARLARI

RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ

- ☐ ZAMAN/DOĞA ETKİSİYLE OLUŞAN BOZULMALAR
- ☐ STRÜKTÜREL BOZULMALAR
- ☐ YÜZEY VE DOKU KAYIPLARI
- ☐ EKLEMELER / KAPATMALAR
- ☐ NEM ETKİSİ İLE OLUŞAN BOZULMALAR
- ☐ METAL ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- ☐ AĞAÇ ELEMANDA OLUŞAN BOZULMALAR
- ☐ YAPI ELEMANLARINDA AYKIRI MÜDAHALELER

PAFTA ADI : GÜNEYBATI CEPHESİ

CEPHELER

SET NO: PAFTA NO: ÖLÇEK

4.7. Restitüsyon

4.7.1. Metodoloji ve Restitüsyon İçin Kaynak Kullanımı

Dilan ve Site Sinemalarının restitüsyon çalışmalarındaki amaç, yapının günümüze kadar uğradığı değişimleri belirleyerek, somut delil ve kaynaklara dayalı dört dönem (1955, 1970, 1980, 1990 ve günümüz dönemi) halini tespit etmek ve restorasyon önerilerine zemin hazırlamaktır.

İlk olarak bilgiye dayalı kaynaklar başlıklar halinde düzenlenerek restitüsyon projesi çizilmiştir. Projedeki değerlendirmeler daha sonra restitüsyon projesinin analizlerinde gösterilmiştir.

Dilan ve Site Sinemalarındaki restitüsyon projesinde kullanılan kaynaklar aşağıdaki gibidir.

Yapıdaki İz Ve Örneklerden Gelen Bilgiler

Bu bölümden edinilen bilgiler iki başlık altında incelenmiştir.

Varlığı kesinlikle bilinenler; rölöve çalışmaları sırasında tespit edilen veriler.

İzi olan yeri, boyutu, malzemesi yapıdaki diğer örneklerden edilen veriler.

Yazılı, Çizili, Görsel ve Sözlü Kaynaklardan Gelen Bilgiler

Bu bölümden gelen veriler de iki başlık altında incelenmiştir.

Yazılı, çizili kaynaklar ile bilinenler; yapılan araştırmalar sonucu elde edilen yazılı, çizili kaynaklar ve fotoğraflardan elde edilen verilerdir. Bu kaynaklar arasında en önemli görsel Harutyun Sarafyan' ın imzasını taşıyan Dilan Sineması' nın ilk tasarım cephe çizimi oluşturmaktadır. Ayrıca Site Sineması' nın tadilat çizimleri, Tapu Müdürlüğü'nden alınan tapu kayıtları, Diyarbakır K.T.V.K.K' dan alınan tescil fişi belgeleridir.

Sözlü kaynaklar ile bilinenler; en önemli sözlü kaynak ise Dilan Sineması' nın 1990' larda geçirdiği tadilat sürecinde çalışan Murat Yaşar' dan alınan verilerdir.

Mimari Gereklilik

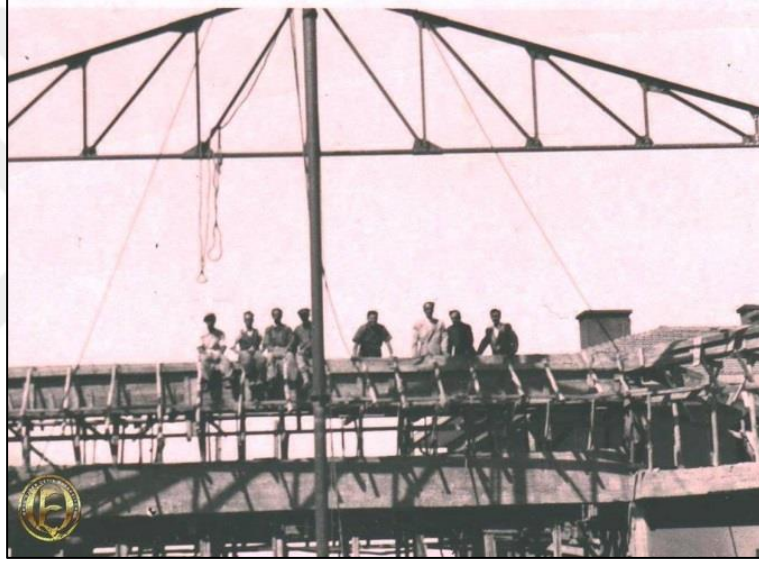
Mimari gereklilik nedeniyle tamamlananlar; kullanılması sebebiyle yapıda gerekli olan yapı elemanlarıdır.

4.7.2. Yapının Restitüsyon Çalışmasında Kaynak Kullanımı

Dilan ve Site Sinemaları yapısal boyutta incelendiğinde farklı tür bozulmalarla karşılaşmaktadır. Ayrıca plan ve boyutsal olarak da değişime uğramıştır.

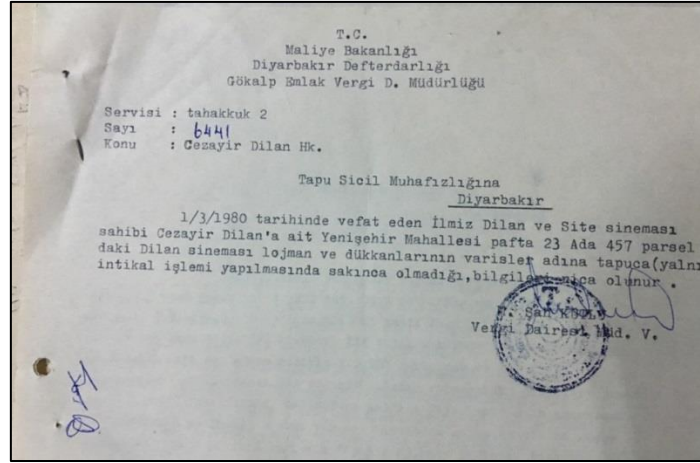
Dilan Sineması' nın çizimleri Diyarbakır Yenişehir Tapu Müdürlüğü' nden alınan belgelere göre 1953 yılında yapılmıştır (Yazılı, çizili kaynaklar ile bilinenler).

Diyarbakır K.V.K.B.K' dan alınan tescil fişinde de 1955 yılında Dilan Sineması' nın yapım sürecinin bittiği belirtilmiştir (Yazılı, çizili kaynaklar ile bilinenler), (**Şekil 4.122**). Bu belgeleri doğrulayan aynı verilere Diyarbakır Kent Müzesi'nden de erişilmiştir.

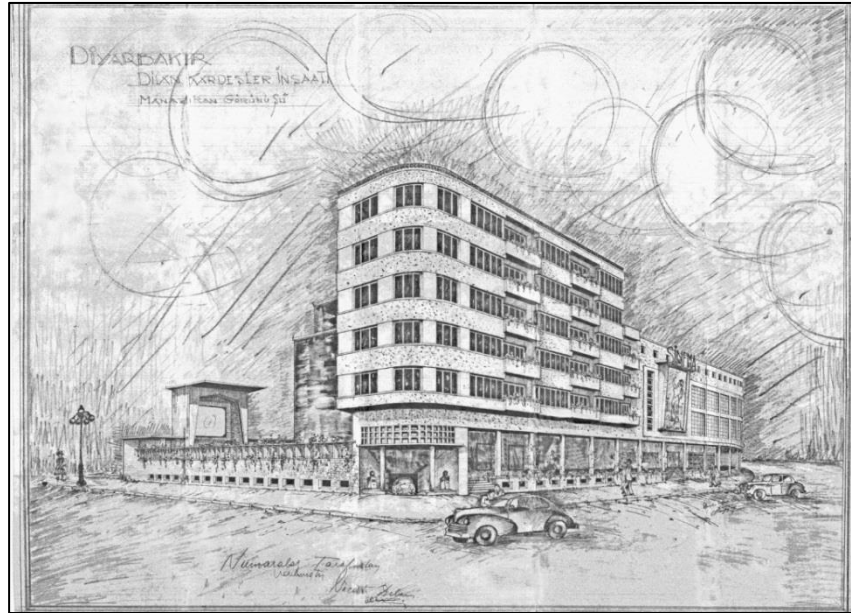
Şekil 4.122. Dilan Sineması' nın inşaatı

Yenişehir Tapu Müdürlüğü' ndeki tapu kaydında 23 pafta, 457 ada ve 6 parsel numaralı yapı Dilan ve Site Sineması olarak belirtilmiştir (EK 4) (Yazılı, çizili kaynaklar ile bilinenler).

EK 4. Yenişehir Tapu Müdürlüğü’nden alınan belge (2015)

Diyarbakir Kent Müzesi’ n den alınan çizime göre mimar Harutyan Sarafyan’ ın ilk tasarımı olan cephe tasarımı bire bir uygulanmamıştır (EK 5). Sarafyan’ ın tasarımında günümüzdeki Dilan Sineması’ nın olduğu alana Otel, yine günümüzdeki Orduevi' nin yerine ise sinema salonu tasarlamıştır. Fakat 1955 yılında inşaatı biten yapıda otel bölümü hiç yapılmamış, onun yerinde sinemanın son katına misafirhane bölümü yapılmıştır. İlk tasarımda yapı 6 katlı otel ve 3 katlı sinema bölümü olarak tasarlanırken, Dilan Sineması 4 katlı yapılmıştır (Şekil 4.123).

Ek. 5. Harutyan Sarafyan’ ın Dilan Sineması tasarımı

Şekil 4.123 .Dilan Sineması 1970’ler

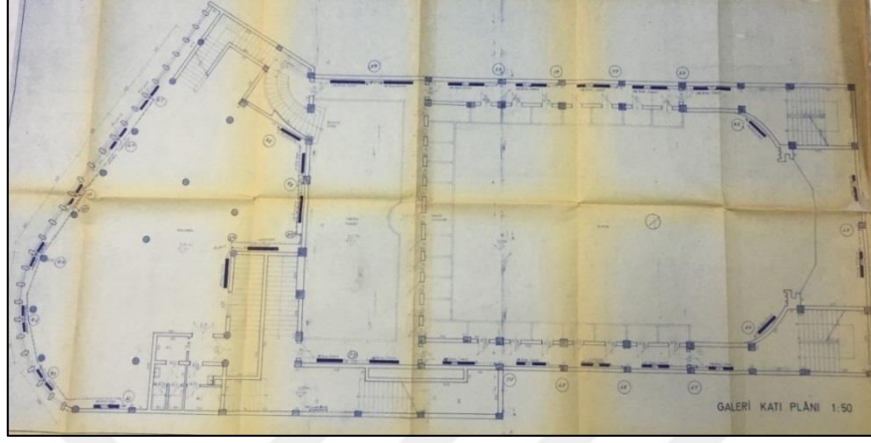
Dilan Sineması’ nın 1990’ lara kadar 1500 kişilik olan ana salonu plansal boyutta bozulmadan gelmiştir. Fakat 1990’ ların başında 500 kişilik balkon bölümü (Salon1) kapatılarak, günümüzde Salon 2 ve Salon 3 düğün salonu olarak kullanılmaya başlanmıştır. (Yazılı, çizili kaynaklar ile bilinenler), (**Şekil 4.124**).

Şekil 4.124. Dilan Sineması (Diyarbakır K.V.K.B.K, 1990’ lar)

1990’ ların sonunda düğün salonu olarak kullanılan 1000 kişilik ana salonun önce kat yüksekliğini azaltmak amacı ile 1.loca katı yıktırılıp üstü çelik kirişlerle

kapatılmıştır. Daha sonra da düşeyde bir duvarla bölünerek Salon 2 ve Salon 3 yapılmıştır. (Sözlü Kaynak, Murat Yaşar), (**Şekil 4.125**). Böylelikle 1500 kişilik büyük bir salona sahip olan Dilan Sineması 3 adet küçük cep sinema salonuna bölünmüştür.

Şekil 4.125. Dilan Sineması Yıkıtılan Loca Katı Planı

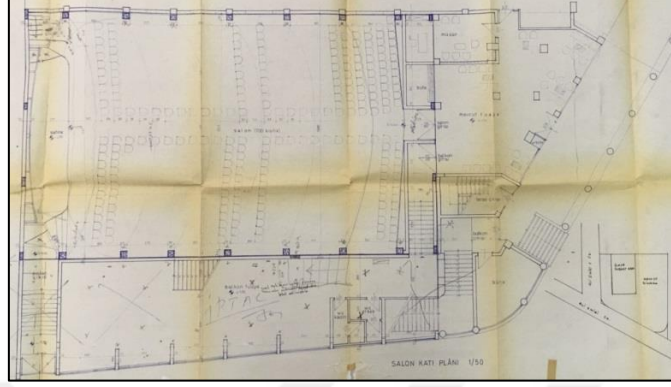
1955 yılında inşa edilen Dilan Sineması' na 1972 yılında Site Sineması eklenmiştir (**Şekil 4.126**).

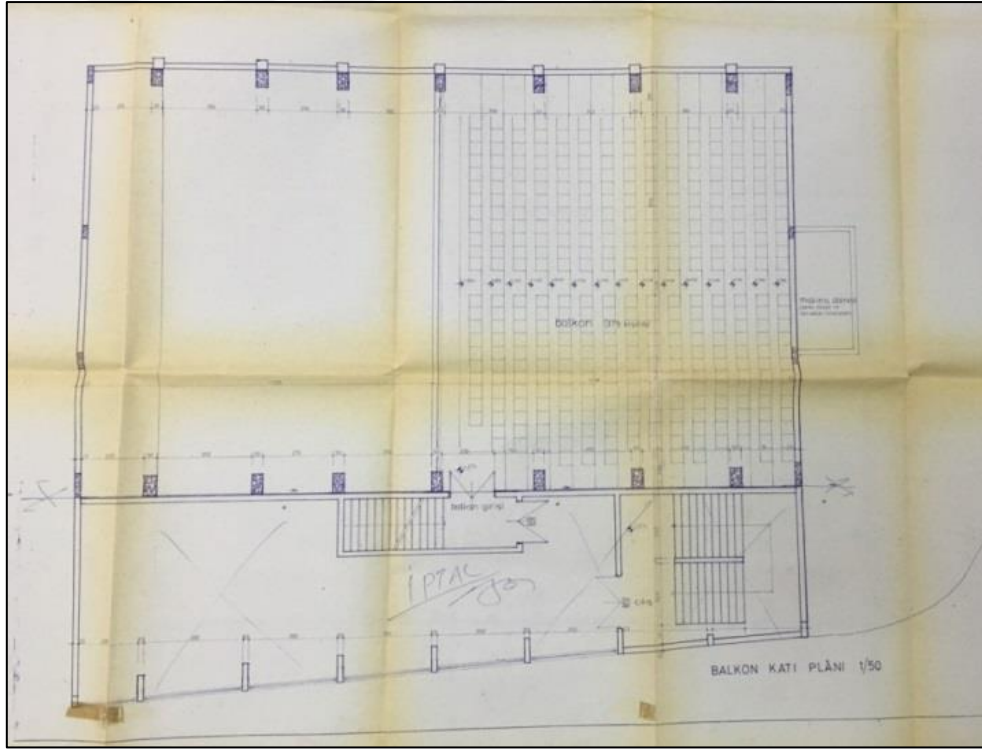
Şekil 4.126. Dilan ve Site Sineması 1970' ler

Site Sineması salonu tek salon olarak inşa edilmiş ve 1075 kişilik yapılmıştır. Salonun giriş katı 700 kişiliktir (**Şekil 4.127**). Balkon katı ise 375 kişi oturma kapasitesine sahip olacak şekilde yapılmıştır (**Şekil 4.128**). Bu salonun altına ise birçok dükkandan oluşan pasaj bölümü yaptırılmıştır (**Şekil 4.129**). Site Sineması'nın 1075

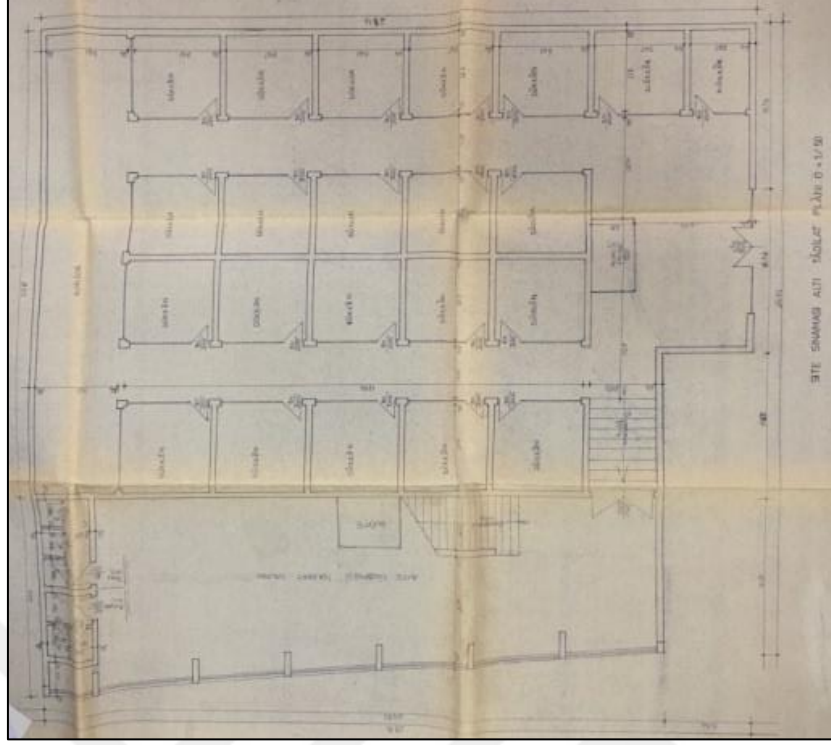
kişilik salonu ve pasaj bölümü günümüze ulaşamamıştır. 1986 yılında yapılan tadilatla pasaj bölümü günümüzdeki Ticari Birim 20 (Birahane) ve Salon 4' e dönüşmüştür. Büyük Salon ise üçe bölünerek Salon 5, Salon 6, Salon 7' ye dönüşmüştür.

Şekil 4.127. Site Sineması 700 kişilik salon
(Kent Müzesi Arşivi, 2015)

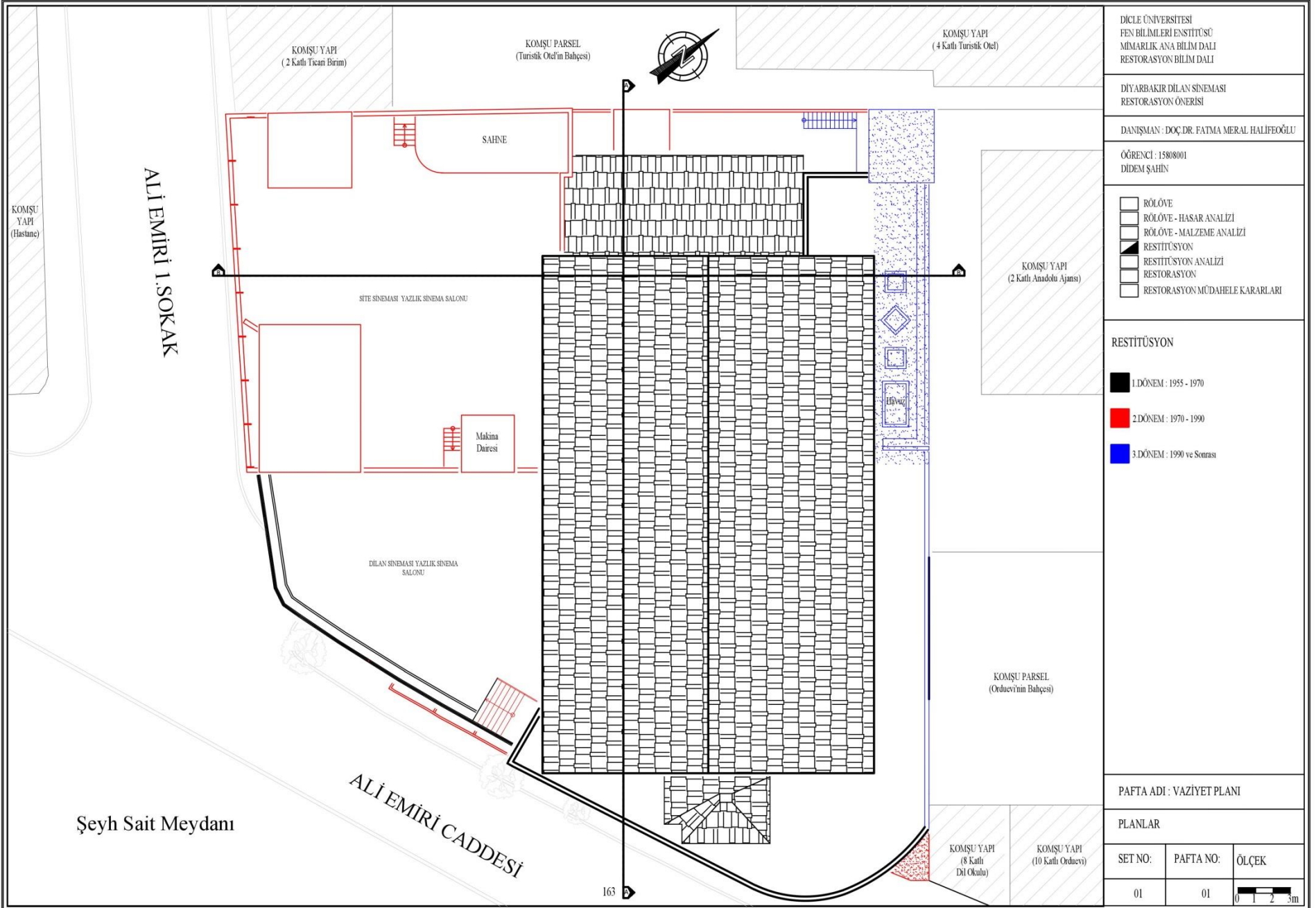
Şekil 4.128. Site Sineması 375 kişilik Balkon Bölümü, (Kent Müzesi Arşivi, 2015)

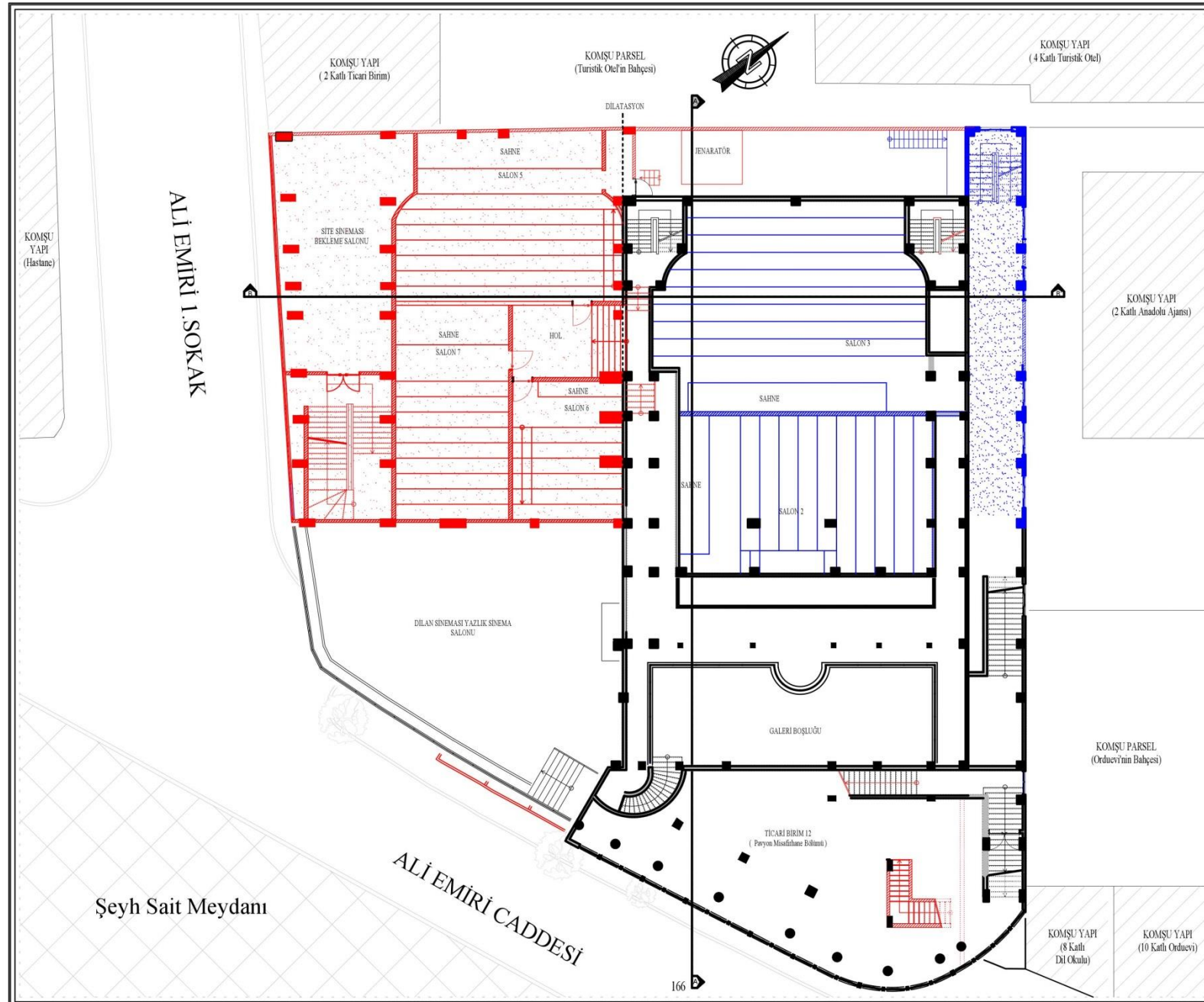

Şekil 4.129. Site Sineması Pasaj Bölüm, (Kent Müzesi Arşivi, 2015)

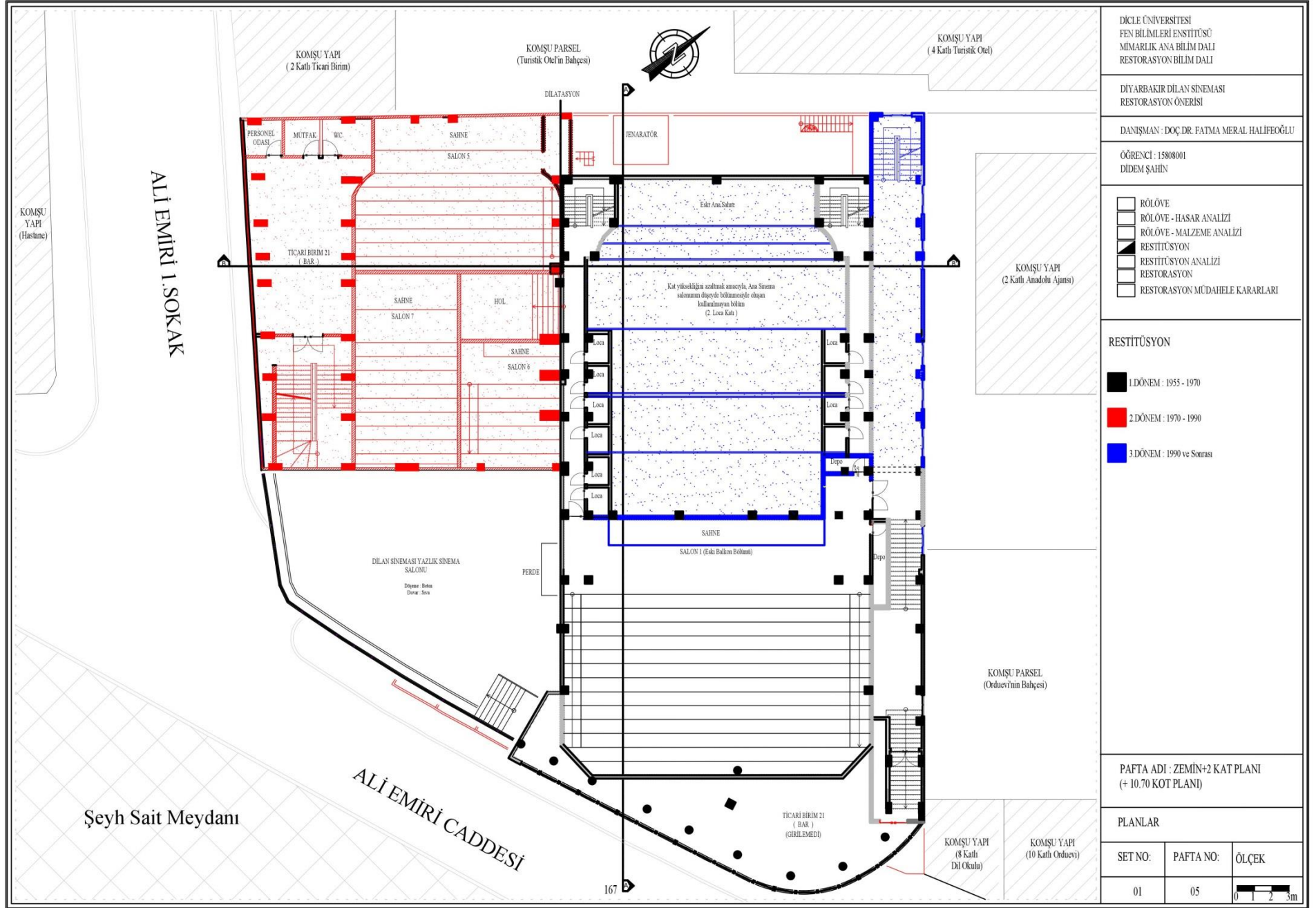
4.7.3. Restitüsyon Çizimleri

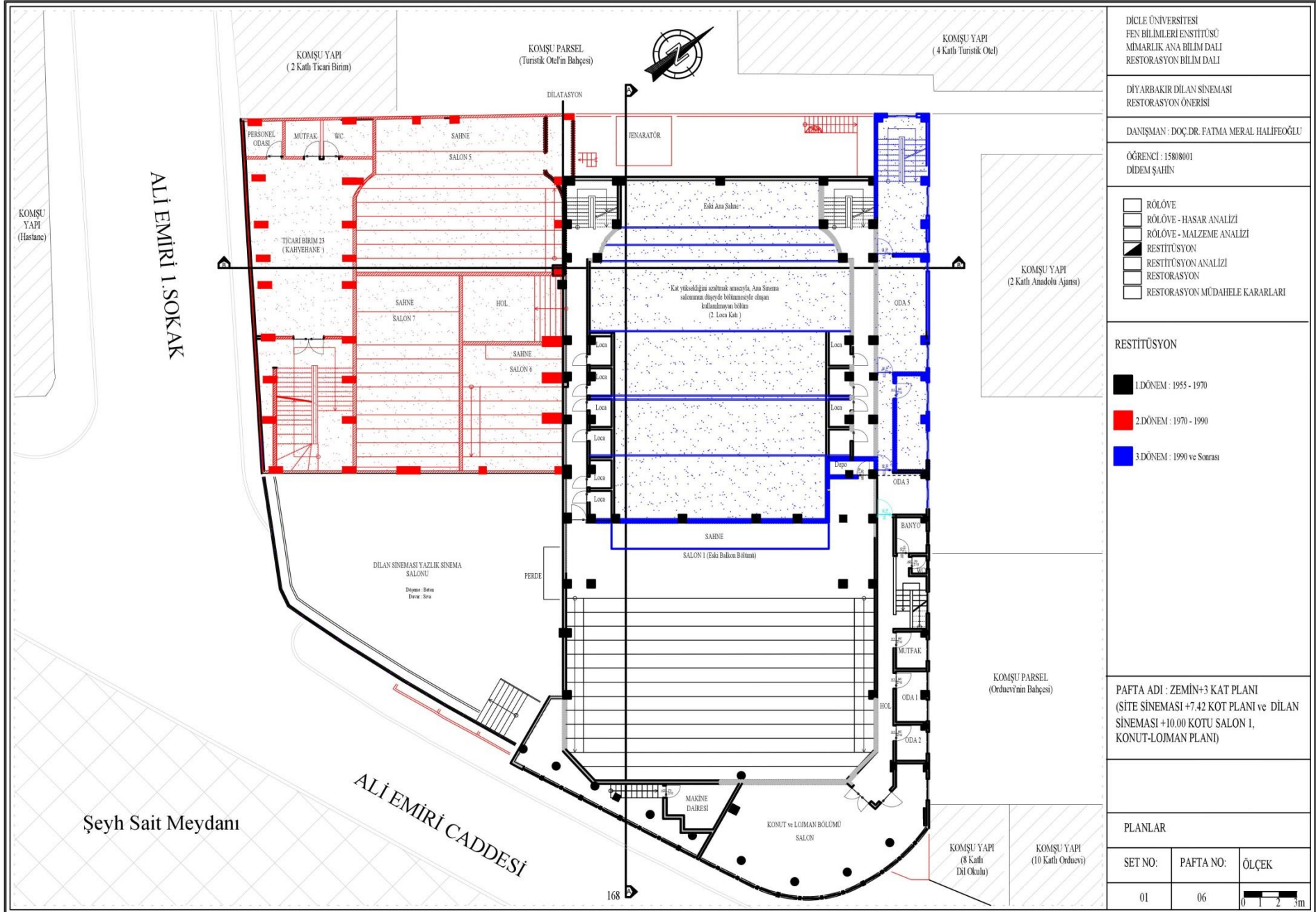

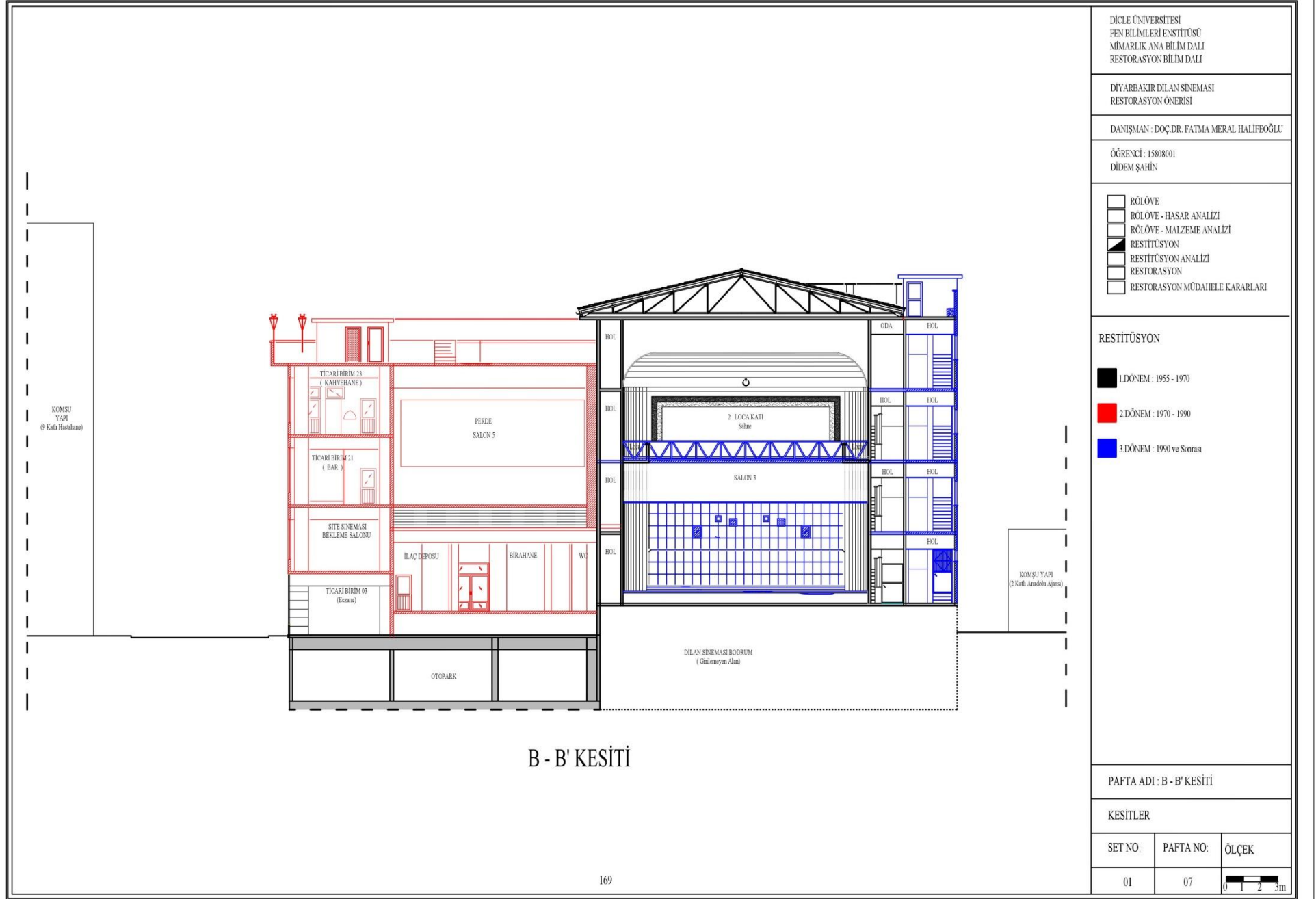

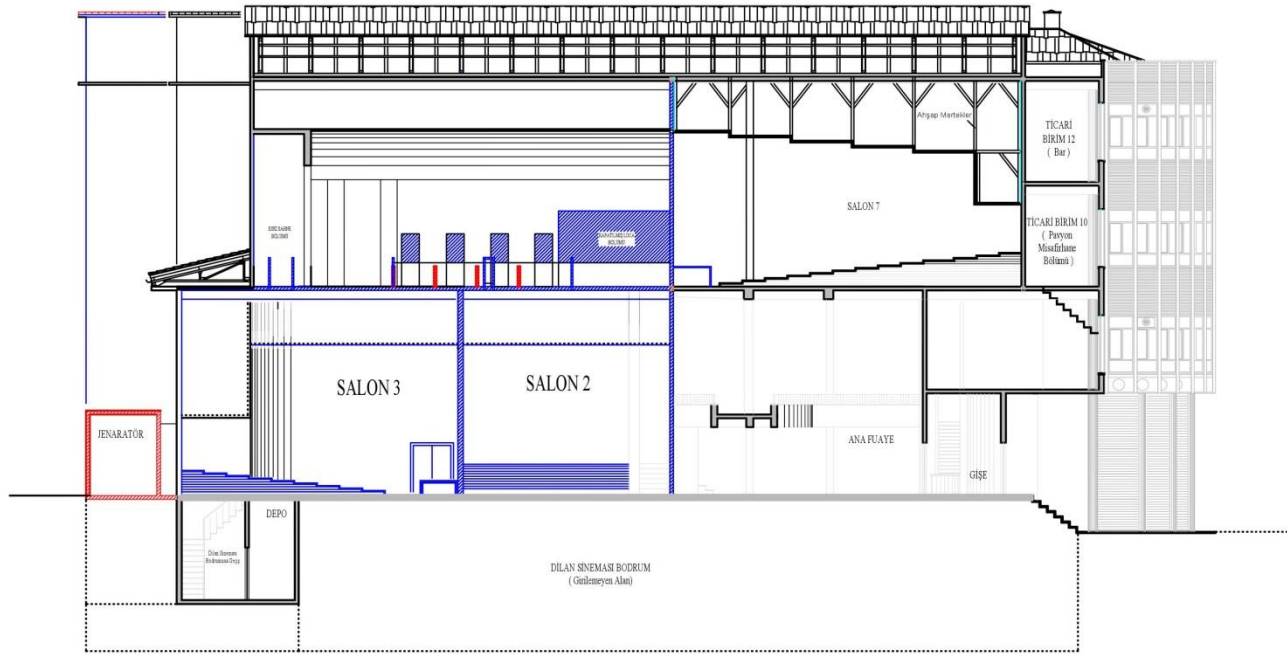

4 RİT GİT AR VE TARTISMA

A - A' KESİTİ

DICLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DİLAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

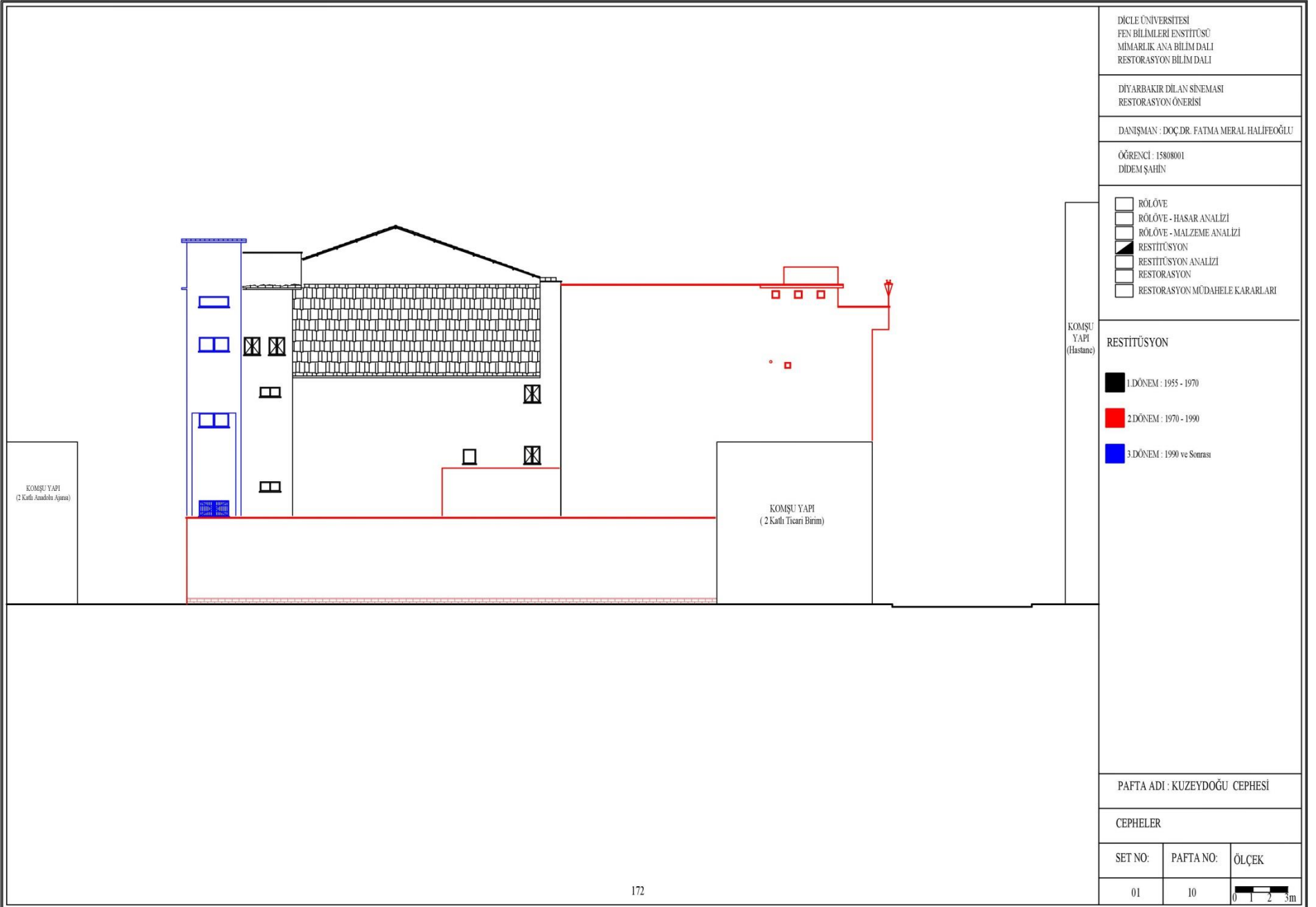
RESTİTÜSYON

- ☒ 1.DÖNEM : 1955 - 1970
- ☒ 2.DÖNEM : 1970 - 1990
- ☒ 3.DÖNEM : 1990 ve Sonrası

PAFTA ADI : A - A' KESİTİ

KESİTLER

SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	08	0 1 2 3m

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DİLAN SİNEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFEOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

☐	RÖLÖVE
☐	RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
☐	RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
☒	RESTİTÜSYON
☐	RESTİTÜSYON ANALİZİ
☐	RESTORASYON
☐	RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

RESTİTÜSYON

- 1.DÖNEM : 1955 - 1970
- 2.DÖNEM : 1970 - 1990
- 3.DÖNEM : 1990 ve Sonrası

PAFTA ADI : GÜNEYBATI CEPHESİ

CEPHELER

SET NO:

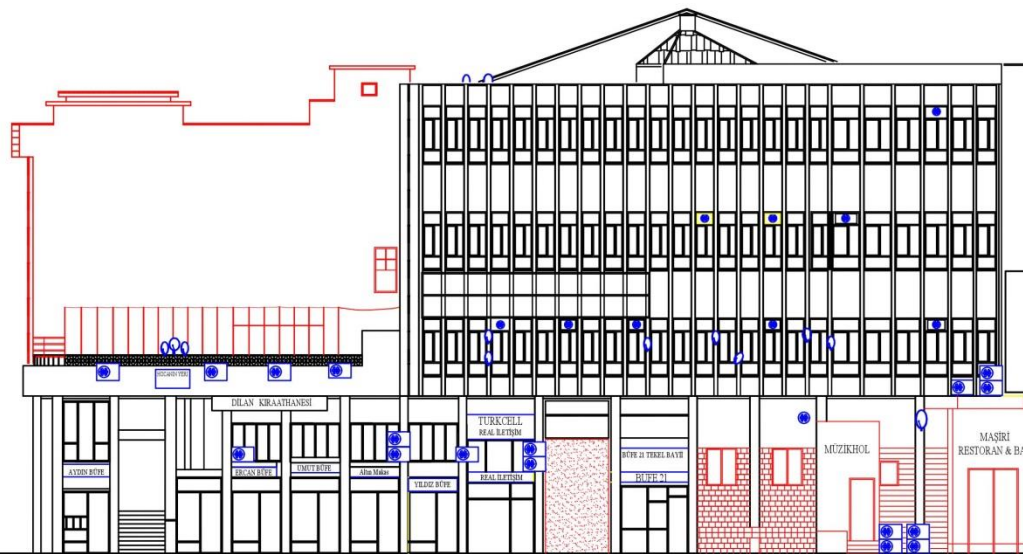
PAFTA NO:

ÖLÇEK

01

12

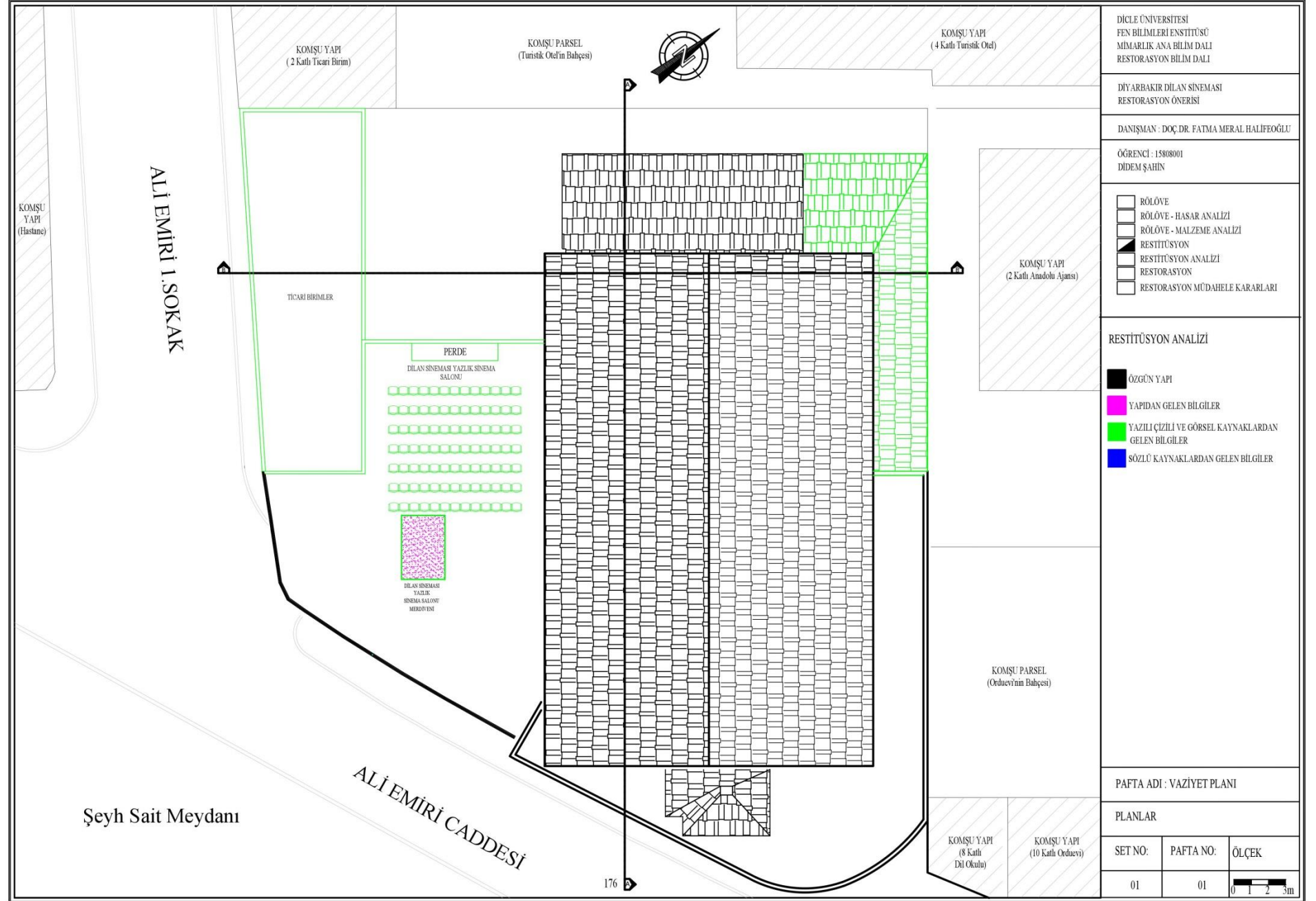
A horizontal beam of total length 3m is shown. A rectangular area between $x = 1$ m and $x = 2$ m is shaded black, representing a uniformly distributed load of 1 kN/m . The beam is supported at $x = 0$ and $x = 3$ m.

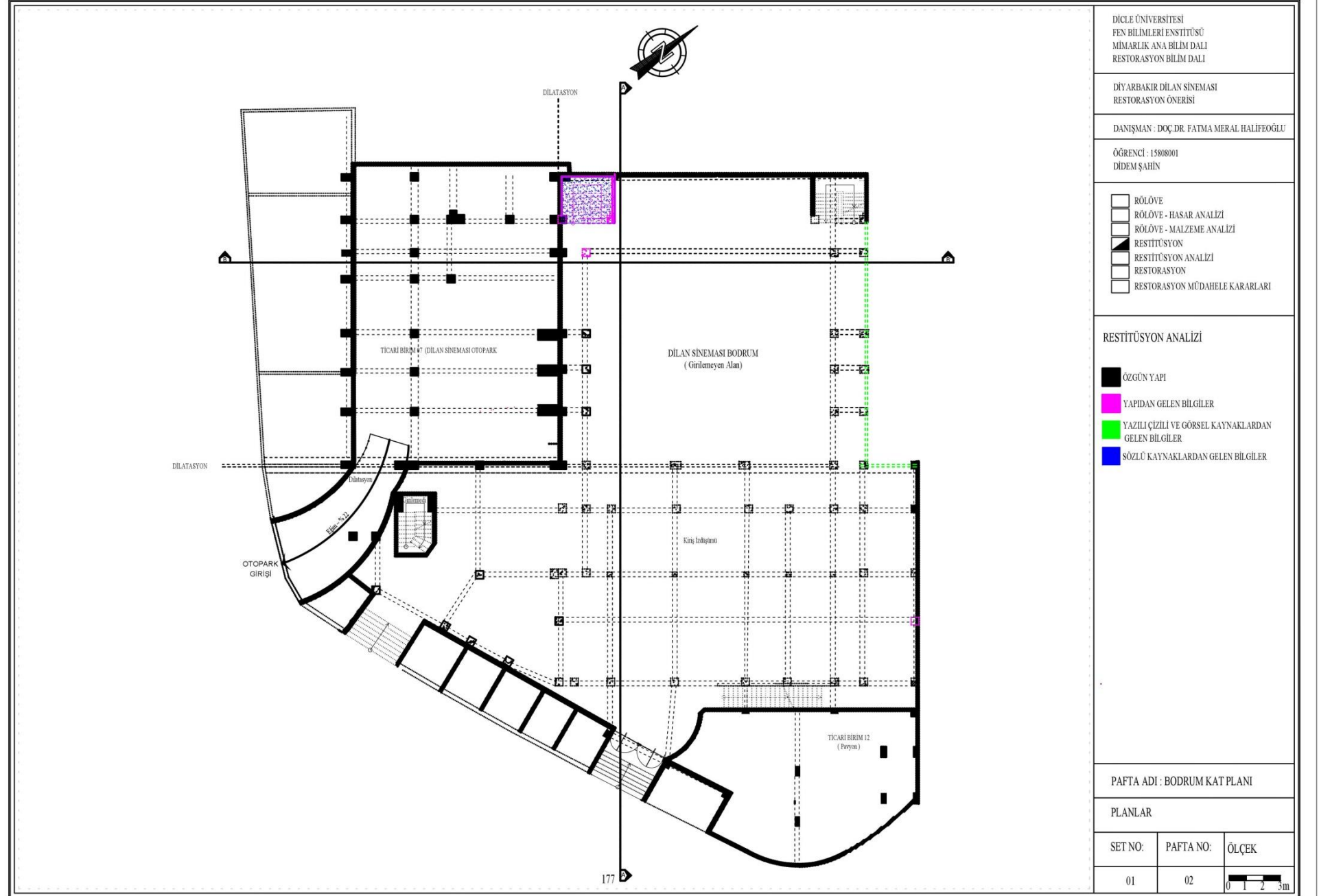

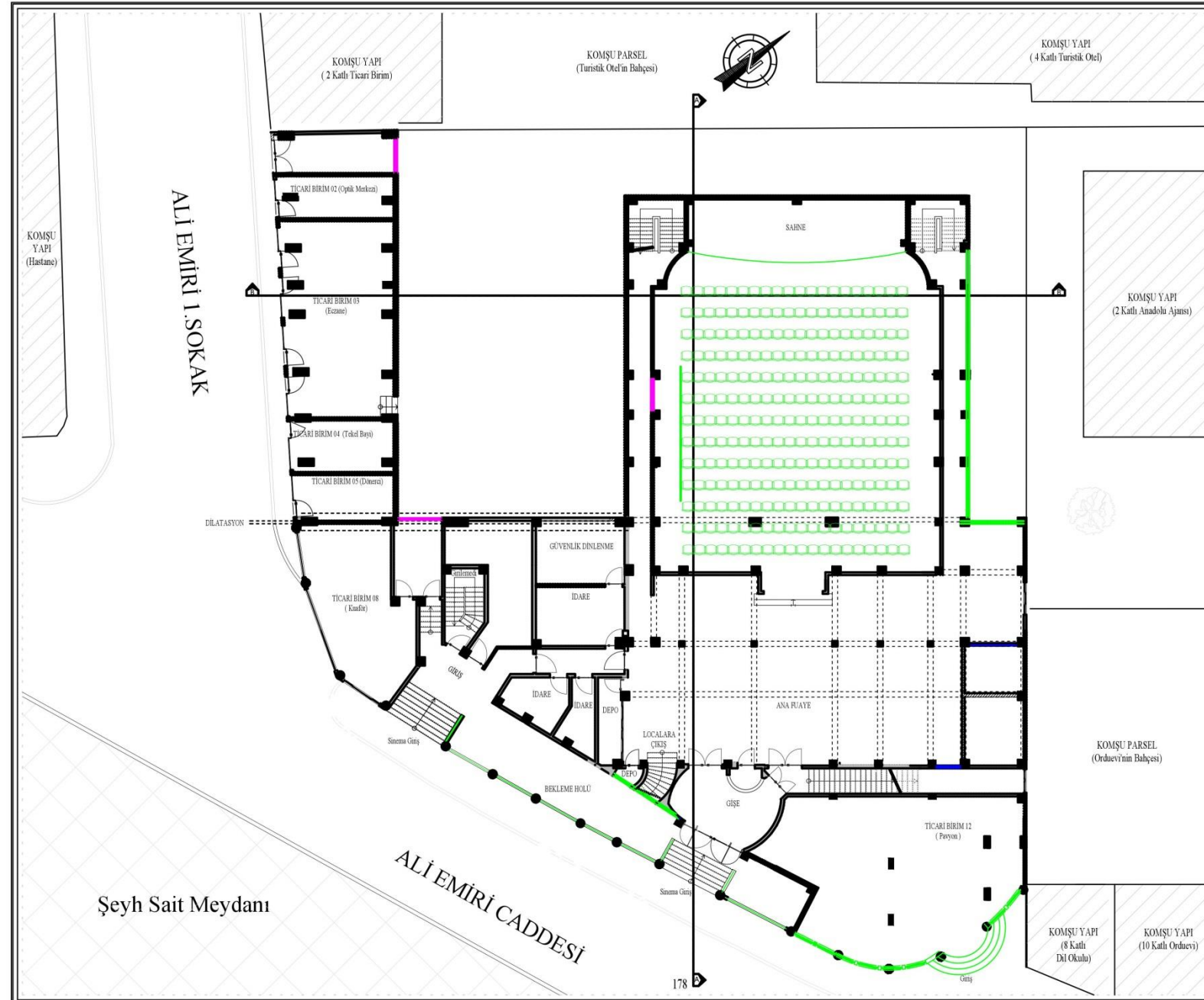
KOMŞU
YAPI
(8 Katlı
Dil Okulu)

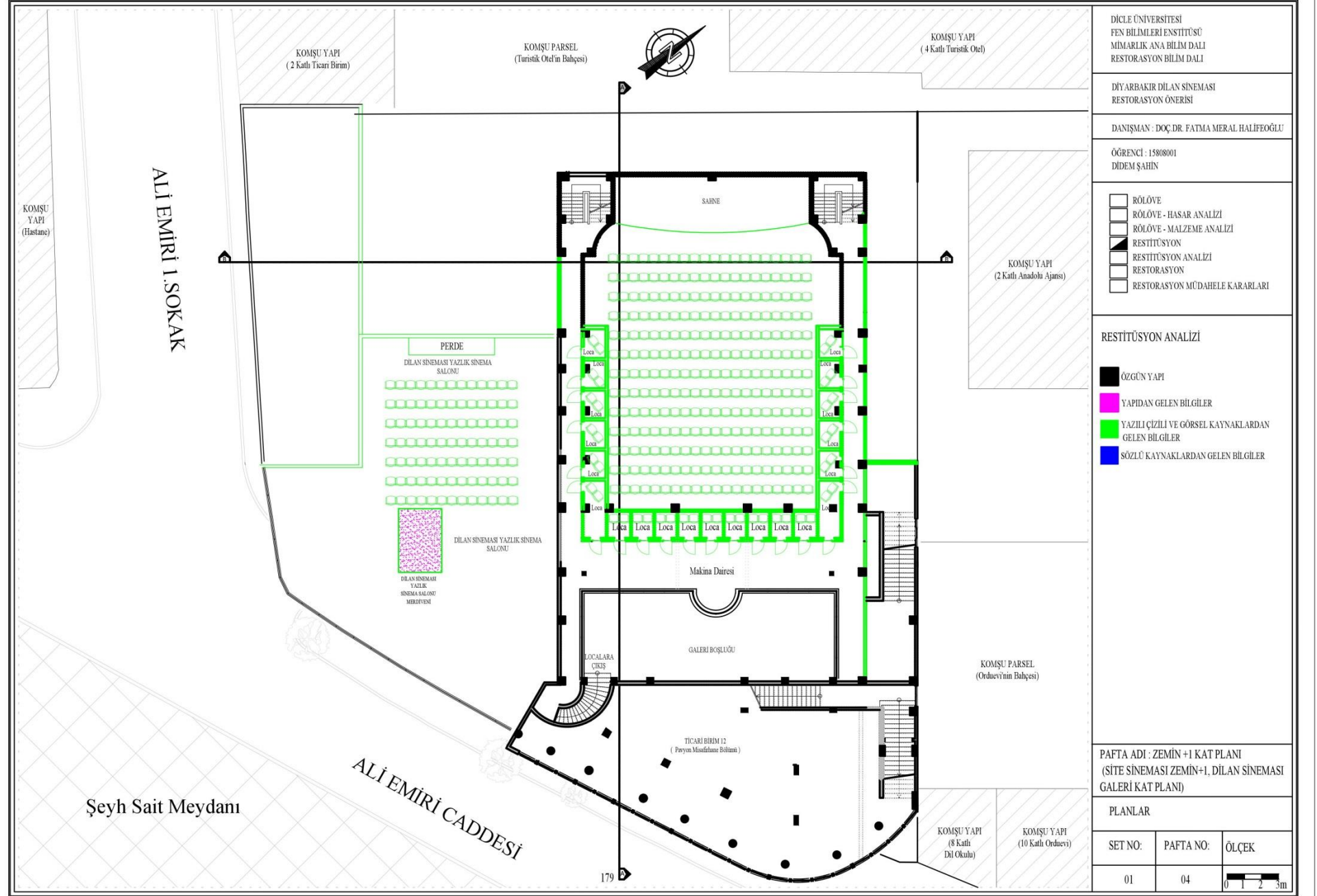
4.7.4. Restitüsyon Analiz Çizimleri

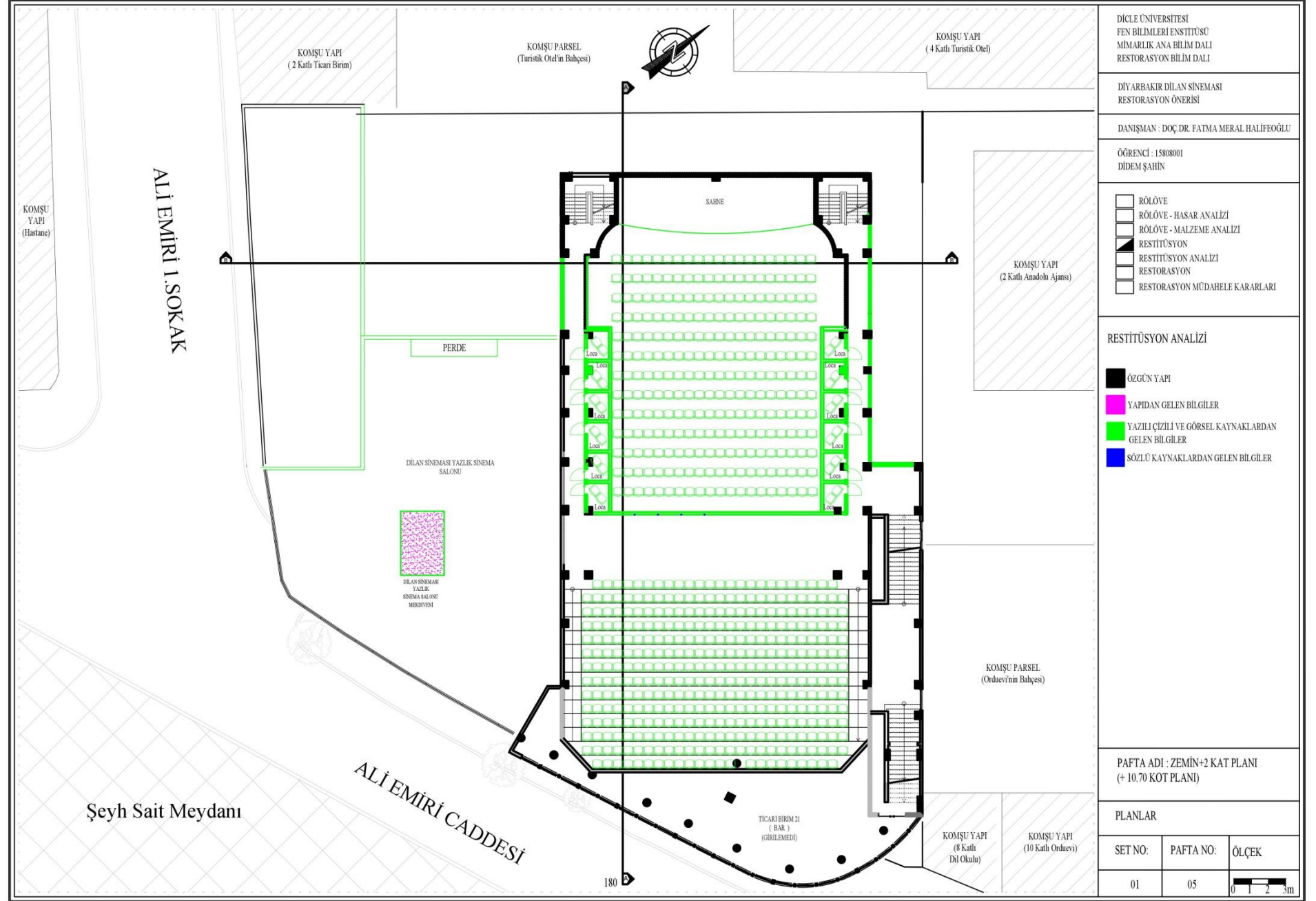

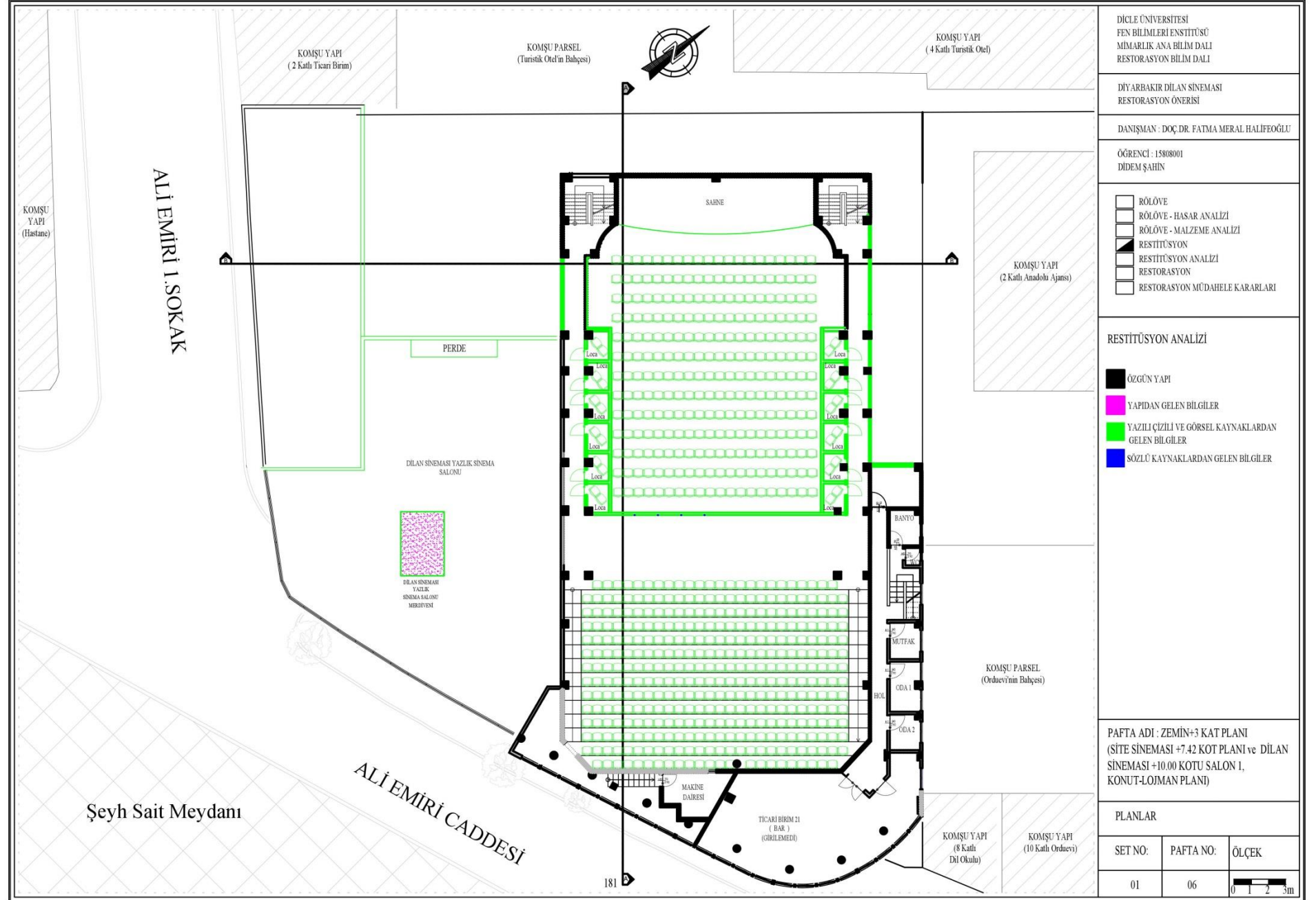

4.8. Restorasyon

4.8.1. Restorasyon Yaklaşımı

Yapıların yaşamlarını sürdürebilmeleri için kullanılmaları gerekir, ancak bu kullanım onların estetik ve tarihi kimliklerine saygılı bir amaca yönelik olmalıdır. Özel mülkiyetteki anıtların korunmaları için kamu yetkilileri koruyucu önemler almalıdır. Tarihi anıtların çevresine saygı gösterilmeli, anıtların onarımında çağdaş tekniklerin olanaklarından akılcıca yararlanılmalıdır (Ahunbay 1996;18). Yapının bilimsel ilkeler ve proje doğrultusunda restore edilmesi önemli olsa da bu hususlar koruma için yeterli değildir. Bu sebeple restorasyon çalışması yapısal, çevresel, sosyal ve hukuki açıdan değerlendirilmiştir.

4.8.2. Yapısal Faktörler

Dilan ve Site Sineması yapı grubunun, yapılan araştırmalar ve belgeleme çalışmalarıyla birlikte, restitüsyon projesi ile restorasyon ilkeleri doğrultusunda restorasyon projesi ve müdahale kararları belirlenmiştir. Dönem malzemesi ve dönemsel yapım tekniği doğrultusunda yapının strüktürel ve mimari olarak korunması hedeflenmiştir.

4.8.3. Çevresel Faktörler

Dilan ve Site Sineması Sur'un hemen dışında Dağ Kapı Meydanı'nın batısında Ali Emiri Caddesi ile Ali Emiri 1. Sokağın kesiştiği noktada bulunmaktadır. Sur'un dışındaki bu bölge Diyarbakır'da kentsel ölçekte gelişimin yaşandığı ilk bölge olma sebebiyle önemlidir. Bölgede çok sayıda erken cumhuriyet döneminde yapılmış okul, hastane ve kamu kurumu bulunmaktadır. Diyarbakır'ın ilk çok katlı yapılarından olan Orduevi binası ile komşudur. Bu bakımdan Dilan ve Site Sineması restorasyon kararları çevresel ölçekte düşünülmelidir. Detaylı bir proje çalışmasını gerektirecek bu çalışma öncesinde Dilan ve Site Sineması'nın dış çevresi için de öneriler geliştirilmiştir. Yapının komşu yapılar ile olan ilişkisi özgün yapısına uygun detaylarla tamamlanmalıdır. Yapı çevresindeki yer altı sularının tahliyesi amacıyla drenaj sistemi yapılmalı, sinemanın cephesini kapatan ve özgün silüetini bozan tüm eklentiler kaldırılmalıdır.

4.8.4. Sosyal ve Kültürel Faktörler

Dilan ve Site Sineması'nın restorasyonun yanında, 2009 yılında çeşitli sebeplerle durdurulan film gösterimi işlevini sürdürmesi ve bu doğrultuda hazırlanan projeye göre kullanılması, yapının sosyal ve kültürel yönünün sürdürülmesi için önemlidir. Sadece film gösterimlerinin değil yapıda gerçekleştirilen konser ve toplantı gibi etkinliklerin de yeniden canlandırılması yapının kültürel kimliğinin devamlılığı için önemlidir.

4.8.5. Hukuki Kabuller

İnsanlığın ortak mirası olan kültür varlıklarının korunması üzerinde önemle durulan evrensel bir konudur (Ahunbay 1996;134).

Türkiye' de 1869 ilk yasal düzenleme yapılarak kültür varlıklarının korunmaya alınmıştır (Ahunbay 1996; 135).

Ülkemizde kültür varlıklarının birçoğu vakıf eseridir. Medreseler, Kervansaraylar, Külliye Vakıflar Genel Müdürlüğü' nün mülkiyetinde olan varlıklardır. Eserlerin bakım ve onarımı kurum uzmanları kontrolünde, Vakıflar Genel Müdürlüğü' nün tahsis ettiği bütçe ile yapılmaktadır (Ahunbay 1996; 138).

Cumhuriyet döneminde kültür varlıklarının korunması daha önce milli eğitim bakanlığının çatısı altında Müzeler Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür. Kültür varlıklarının bakım ve onarım çalışmalarının kontrolü Müzeler Müdürlüğü' nün sorumluluğundadır. Bu müdürlüğe bağlı alt kuruluşlar bulunmaktadır. Bunların başlıcaları, bölge merkezlerinde bulunan Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları, ülke genelinde bulunan Rölöve ve Anıtlar Bölge Müdürlükleri ile İstanbul' da bulunan Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarıdır (Ahunbay 1996).138

Dilan ve Site Sinemalarının restorasyon kararları yukarıda belirtilen hukuki kabuller doğrultusunda kararlaştırılmıştır. Ayrıca Dilan ve Site Sineması sahibi Nejat Dilan tarafından 2015 yılında yapının tescil kararının iptali için yerel mahkemeye başvuru yapılmıştır. Mahkeme tescilin iptal kararını reddetmiş olup karara itiraz eden yapı sahibi konuyu üst mahkemeye taşımıştır. Mahkeme süreci hala devam ettiğinden yazılı belgelerin örneklerine ulaşılamamıştır.

4.8.6. Restorasyon Müdahaleleri

Dilan ve Site Sinemalarının restorasyon kararları, tespit ve belgeleme ile elde edilen araştırma kaynakları sonucu hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon teknikleri ile yapılmıştır. Site sineması daha geç dönemde yapıldığından müdahale kararları da bazı noktalarda farklılıklar göstermiştir. Ancak hem Dilan Sineması hem de Site Sineması bölümlerinde öneriler temizleme, sağlamlaştırma, yenileme ve yeniden yapma başlıklarında ele alınmış, restorasyon önerileri ile yeniden işlev kazandırma planları yapılmıştır.

4.8.6.1. Temizlik

Bu bölümde yapının genel etkisini bozan, tarihi ve estetik bir değeri olmayan eklerin yapıdan arındırılması uygulaması yapılacaktır. Dilan ve Site Sinemaları'nda temizlik çalışmaları; temizlenecek alan, malzeme ve yoğunluğa göre değişiklik gösterdiğinden temizleme yöntemleri de, yapının kimliğine zarar vermeyecek şekillerde farklı olabilecektir. Yapıya ek ve yapıya aykırı birimlerin yapıdan uzaklaştırılması da bu bölümde değerlendirilecektir. Söküm ve temizleme çalışmalarında farklı yöntemler uygulanacaktır. Betonarme ve beton gibi sökümü büyük enerji gerektiren yapı elemanları elektrikli kesici aletler yardımıyla sökülürken, yoğunlukla cephede bulunan klima, tabela, havalandırma pervanesi, çeşitli kablolar, televizyon antenleri, ticari birimlerin tente ve kepenk sistemleri mekanik yöntemler kullanılarak yapıdan temizlenecektir.

Temizleme çalışmaları maddeler halinde aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

Cephede bulunan klima, tabela, havalandırma pervanesi, çeşitli kablolar, televizyon antenleri, ticari birimlerin tente, kepenk sistemleri ve kullanılamaz durumda olan su olukları sökülmelidir.

Yapının güneybatı cephesinde arşiv fotoğraflarından da anlaşılacağı gibi sonradan duvar örülerek kapatılan yuvarlak kesitli kolonların arasındaki duvarlar kolonlara zarar vermeden sökülüp hafriyat yapıdan uzaklaştırılmalıdır.

Yine yapının güneybatı cephesinde bulunan sonradan eklendiği tespit edilmiş olan Ticari Birim 12 (Pavyon)'nin giriş bölümü taşıyıcı sisteme zarar vermeden tamamen sökülmelidir.

Dilan Sineması yazlık bölümünün etrafını saran ve cephede kirliliğe neden olan çelik çıtalarla tutturulmuş olan perde sökülmalıdır.

Cephedeki özgün olmayan pencereler ve pencerelerde bulunan demir parmaklıklar yapıya zarar vermeden sökülmalıdır.

Bodrum katta Ticari Birim 07 (Dilan Sineması Otopark)' da bulunan sonradan eklenmiş ve yalıtımı yapılmamış ıslak hacimler yapıya zarar verdiğiinden sökülmalıdır.

Yine bodrum katta otoparkta bulunan Dilan Sineması' na geçişi sağlayan sonradan eklenmiş rıhtı bozuk, yıpranmış merdiven sökülmalıdır.

Yapının kuzeydoğu cephesinde bulunan komşu yapı Turistik Otel ile sınır oluşturan eskimiş bahçe duvarı yapıya zarar vermeden sökülmalıdır. Bu bahçe duvarına dayanmış yapıdan bağımsız olan Jeneratör bölümü de çok eskidiğinden sökülüp mevcut durumda da bulunan hafriyat ile birlikte yapıdan uzaklaştırılmalıdır.

Cephede özellikle su oluklarının etrafında oluşan yosunlaşma ve küflenme duvar yüzeylerine zarar verdiğiinden temizlenmelidir.

Jeneratör odasının bulunduğu üstü açık alandaki merdiven doğa zaman koşulları etkisinde çok yıpranıp kullanılamaz hale geldiğinden yapıya zarar vermeden sökülmeli ve hafriyat yapıdan uzaklaştırılmalıdır.

Ticari Birim 09 (Kahvehane) bölümündeki sonradan eklenmiş mutfak bölümü tamamen sökülmeli kahvehanenin girişini oluşturan kapısının da bulunduğu duvar da yapıya zarar vermeden sökülmalıdır.

Ticari Birim 12 (Pavyon) bölümündeki sonradan eklenmiş olan bir üst kata çıkışı sağlayan betonarme merdiven taşıyıcı sisteme zarar vermeden sökülmalıdır.

Salon 3 ve Salon 2 arasında bulunan iki kat yüksekliğinde olan sonradan eklenmiş duvar taşıyıcı sisteme zarar vermeden sökülmelidir.

Site Sineması' nın bölünmesiyle ortaya çıkan cep sinemaları olan Salon 5, Salon 6 ve Salon 7' yi oluşturan duvarlar yapıya zarar vermeden sökülmeli ve hafriyat yapıdan uzaklaştırılmalı.

Eski balkon bölümü olan Salon 1' de perdenin asıldığı sonradan eklenmiş olan duvar tamamen sökülmalıdır.

Salon 2 ve Salon 3' ün üstünü örten ana salonun bölünmesiyle yapılmış döşeme ve asma tavan sistemi tamamen sökülmeli ve bu sistemleri taşıyan çelik kirişler de taşıyıcı sisteme zarar vermeden kaldırılmalıdır.

Salon 1' in Depo birimi olarak kullanan sonradan eklendiği tespit edilmiş olan mekan tamamen sökülüp localar ortaya çıkarılmalıdır.

Localardaki kapı boşluklarına briket örülerek kapatılan boşluklar, kapı boyutları bozulmadan söküm işlemleri yapılmalıdır.

Salon 5, Salon 6 ve Salon 7'ye çıkışı sağlayan sonradan eklenmiş olan 7 basamak yapıya zarar vermeden sökülmelidir.

Dilan Sineması' nın üstünü örten beşik çatının zaman ve doğa etkisiyle bozulmuş olan kiremitleri ve ahşap mertekleri sökülmelidir.

Yapıda yer alan tüm bölümlerdeki sıvalar ve yalıtım malzemeleri yapıya zarar vermeden temizlenmeli ve sonrasında dilatasyon noktaları da temizlenmelidir.

Yapıda bulunan bacalar temizlenmeli ve çalışır hale getirilmelidir.

Dilan ve Site Sinemaları' nda bulunup zaman ve doğa etkisi ile oldukça yıpranmış olan parapetler yapıya zarar vermeden sökülmelidir.

4.8.6.2. Sağlamaştırma

Üç bölümde ele alınan sağlamaştırma; yapı malzemesi, taşıyıcı sistem ve yapının üzerinde bulunduğu zemin sağlamaştırması olarak incelenir (Ahunbay 1996).90

Tarih boyunca mimarlar deprem, zemin oturmaları gibi çeşitli sebeplerle anıtlarda meydana gelen ayrılma, çatlama gibi hasarları önlemek için payanda ve gergiler yerleştirmiş ya da taşıyıcı sistemi bozulan birimleri yıkıp yeniden tamamlayarak yapının hayatta kalmasını ve işlevini sürdürebilmesini sağlamışlardır (Ahunbay 1996;92).

Dilan ve Site Sinemaları 'nda sağlamaştırma çalışmaları maddeler halinde aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

Statik alanında uzmanlar tarafından yapının bütünsel taraması yapılmalı, gerekli görülürse yapı özeline uygun güçlendirme çalışması yapılmalıdır.

4.8.6.3. Tamamlama

Yapıda bir bölümü ya da tamamı hasar görmüş ve yok olmuş yapı elemanları ve yapının bölümleri ilk tasarımlarındaki formlarına ulaşacak biçimde geleneksel ya da çağdaş malzemeler kullanılarak uygulanan tamamlama işlemine denir (Ahunbay 1996; 92).

Kuzeybatı cephesinde bulunan eksik pencereler tamamlanmalıdır.

Cepheden sökülen klima, tabela, havalandırma pervanesi, ticari birimlerin tente ve kepenk sistemleri söküldükten sonra cephede oluşan boşluklar sıva ile tamamlanmalıdır.

Ticari Birim 12 (Pavyon) bölümüne sonradan eklenip bir üst kata çıkışı sağlayan betonarme merdiven, temizlik aşamasında söküldüğü için döşemedeki boşluk kapatılarak tamamlanmalıdır.

Salon 2 ve Salon 3' ün üstünü örten döşeme, asma tavan sistemi ve sistemleri taşıyan çelik kirişler temizlik aşamasında söküldüğünden söküm sürecinde duvarlarda oluşan malzeme kayıpları tamamlanmalıdır.

Localardaki kapı boşlukları briketlerden temizlendiğinden oluşan kapı boşlukları için diğer localarda kullanılan ahşap kapılar kullanılarak tamamlanmalıdır.

Yapıdaki tüm merdivenler kullanıma ve zamana bağlı olarak yıpranmaya maruz kaldığından bozuk rıhtlar ve eksik basamaklar tamamlanmalıdır.

4.8.6.4. Yeniden Yapım

Yapıda bulunan yapı elemanı ya da yapının bir bölümü tamamen yıkılmış, yok olmuş ya da harap durumda ise elde bulunan kaynak ve belgelere dayanarak yeniden yapılması işlemidir. Yapının bire bir aynısını inşa etmek tarihi açıdan anlam taşımasa da yapım tekniğini yaşatma geleneği bakımından korumaya yönelik bir davranış olarak değerlendirilebilmektedir (Ahunbay 1996; 97).

Kent Müzesi, Yenişehir Tapu Müdürlüğü, kişisel fotoğraf arşivleri ve sözlü kaynaklardan edinilen ve birbirini destekleyen bilgilerle yeniden yapılması önerilen bölümler özgün malzeme ve yapım tekniğiyle yapılmalıdır.

Bu bölümler aşağıda sıralanmıştır.

Yapının güneybatı cephesindeki yuvarlak kesitli kolonların arasındaki duvarların sökümü sonrasında serbest kalan yuvarlak kesitli kolonların arasına eldeki fotoğraflara dayanarak metal korkuluk ve denizlik yapılmalıdır.

Tamamen sökülen Ticari Birim 12 (Pavyon)' nin giriş bölümü yerine cephenin özgün halinde var olan kavisli yapısını devam ettirecek şekilde duvar örülmelidir. Yapının orijinalinde olan oval basamaklarla mekana giriş sağlanmalıdır.

Eski balkon bölümü olan Salon 1' de perdenin asılması için sonradan eklenmiş olan duvar tamamen söküldüğünden yapıda yer alan diğer localardaki gibi balkon duvarı ve ahşap denizlik yapılmalıdır.

Salon 1' in depo birimi olarak kullanılan ve sonradan eklendiği tespit edilmiş olan mekan tamamen sökülüp yerine projenin orijinalinde bulunan localar yapılmalıdır.

Salon 2 ve Salon 3' ün üstünü örten döşeme, asma tavan sistemi ve bu sistemleri taşıyan çelik kirişler temizlik aşamasında söküldüğünden yapının ilk yapım aşamasında balkon katı ile aynı katta bulunan 2. Loca katında bulunan on iki adet loca yapıda var olan ve edinilen arşiv bilgilerindeki kaynaklara göre yeniden inşa edilmelidir.

Yapının ilk yapım döneminde Galeri Katı (1.Loca Katı)' nda bulunan on bir loca restorasyon projesindeki gibi yeniden yapılmalıdır.

Dilan Sineması' nda yapının özgün halinde olduğu gibi ana salonun kuzeybatı yönüne film perdesi ve sahne yapılmalıdır.

Site Sineması Salon 5, Salon 6, Salon 7' nin duvarlarının kaldırılmasıyla oluşan alana yapının ilk halinde olan restorasyon projesinde belirtilen Site Sineması tek büyük salon yapılmalıdır.

Dilan Sineması' nın balkon katının bulunduğu kata restorasyon projesindeki gibi Site Sineması bölümünde de Site Sineması' nın balkon bölümü yapılmalıdır.

Dilan Sineması' nın Yazlık Salonuna çıkmak için kullanılacak merdiven projede belirtildiği yerde yapılmalıdır.

Site Sineması' nın terasında bulunana yazlık bölümündeki sahne, makine dairesi ve wc ler projedeki gibi yeniden yapılmalıdır.

Dilan ve Site Sinemaları' nda bulunan parapetler projede olduğu gibi aynı yükseklikte olacak ölçülerde yeniden yapılmalıdır.

Dilan Sineması fuayesinde bulunan restorasyon projesinde belirtilen alanlara gerekli wc ler yapılmalıdır.

4.8.6.5. Yenileme

Yapıda kullanılan malzemeler, yapı elemanları zaman içerisinde yıprandığından özelliğini yitirmektedir. Bu sebeple bu elemanların yapı genelinde hasarı arttırmaması ve yapının devamlılığı için hasarlı, tahrip olmuş elemanların yenisiyle değiştirilmesi gereklidir. Yapıda özgün malzeme ve özgün yapım tekniğiyle yapılan bu değişikliğe yenileme işlemi denilmektedir.

Zaman ve doğa koşulları etkisinde yıpranmış olan tüm ahşap kapılar ve pencereler yenilenmelidir.

Dilan Sineması' nın üstünü örten beşik çatının zaman ve doğa etkisiyle bozulmuş olan kiremitleri ve ahşap mertekleri yenilenmelidir.

Localarda bulunan ve zaman etkisiyle yıpranan ahşap denizlikler yenilenmelidir.

Yapının kuzeydoğu cephesinde bulunan komşu yapı Turistik Otel ile sınır oluşturan eskimiş bahçe duvarı yeniden yapılmalıdır. Bu bahçe duvarına dayanmış yapıdan bağımsız olan jeneratör bölümü de günümüzdeki cihazlara uygun bir biçimde yeniden yapılmalıdır.

Jeneratör odasının bulunduğu üstü açık alandaki merdiven doğa ve zaman koşulları etkisinde çok yıpranıp kullanılamaz hale geldiğinden yenilenmelidir.

Yapıda bulunan tüm su olukları zaman ve doğa etkisinde bozulduğundan yenilenmelidir.

Dilan ve Site Sineması'ndaki salon, duvar, döşeme ve tavan yalıtım malzemesi ile kaplanmalıdır.

Yapının sıva, boya ve yalıtımı ile dekoratif tüm elemanları yenilenmelidir.

4.8.6.6. İşlevlendirme

Zamanla değişen yaşam biçimleri ve değişen istekler sebebiyle tarihi yapılar özgün işlevlerini yitirip, özgün yapım amacından daha farklı amaçlar doğrultusunda

kullanılabilmektedir. Yeniden işlen kazandırma tarihi binaların terk edilmesi ya da yıkımdan kurtarılması için önemli bir araçtır (Ahunbay 1996; 99).

Dilan Sineması'nda son film gösterimi 2009 yılında yapılmış olup bu yıldan itibaren yapının sinema işlevi durdurulmuştur. Diyarbakır' da bulunan tarihi sinemalar içinde özgün işlevini sürdürmeye en uygun sinema yapısı olmasına rağmen günümüzde sinema dışında birçok ticari işletme olarak kullanılmaktadır. Sinema yapısı olarak yeniden özgün işlevinde kullanılması ve buna ek olarak bazı kültürel etkinliklere ev sahipliği yapabilecek, kentin sinema tarihini ve sinema kültürünü anlatabilecek ve tanıtabilecek şekilde düzenleme yapılması önerilmektedir. Bu Amaçla;

Site Sineması bölümünde Ticari Birim 03 (İlaç Deposu)' e ait olan depo küçültülerek deponun bir bölümü Site Sineması wc leri, bir bölümü de mutfak olarak işlev kazandırılmıştır.

Ticari Birim 20 (Birahane) olan mekana Site Sineması Bekleme Salonu olarak işlev verilmiştir.

Ali Emiri 1. Sokak' a bakan ticari birimlerin yine dükkan olarak kullanılması ama nostaljik hediyelik ürün ve Diyarbakır el sanatlarından örnekler taşıyan eşyaların satıldığı dükkan olarak işlev verilmiştir.

Ticari Birim 09 (Kahvehane) ve Ticari Birim 10 (Telefon Mağazası) Dilan Sineması Bekleme Holü olarak işlev verilmiştir.

Dilan Sineması Ana Fuaye Alanının işlevini sürdürmeye devam etmesinin yanında bazı sanatçıların fotoğraf, Şekil, heykel ve el sanatları gibi eserlerini sergileyebileceği sergi salonuna olarak da işlev verilmiştir.

Dilan Sineması' nda Salon 2 ve Salon 3' ün birleştirilmesiyle bu katta 240 kişilik tek salon olarak işlevlendirilmiştir. Bu bölümün üstünde galeri katında 1.loca katı yapılarak 52 kişilik loca işlevlendirilmiştir. Ana Salonun en üst katı olan balkon bölümünde 360 kişilik oturma alanı ve 2.loca bölümünde ise 24 kişilik oturma alanı işlevlendirilmiştir.

Dilan Sineması Yazlık Salon olan bölüm yine özgün işlevinde düzenlenerek 94 kişilik oturma kapasitesi ile yazlık sinema olarak işlevlendirilmiştir.

Ticari Birim 12 (Pavyon) mekanı Diyarbakır kùltürüne uygun Müzikli Eğlence Mekanı olarak işlev verilmiştir.

Galeri Katında bulunan Pavyon Misafirhane Bölümü Dilan Sineması Kafe bölümü olarak yeni işlev verilmiştir.

Ticari Birim 21 (Bar) bölümü Müze olarak işlevlendirilmiştir.

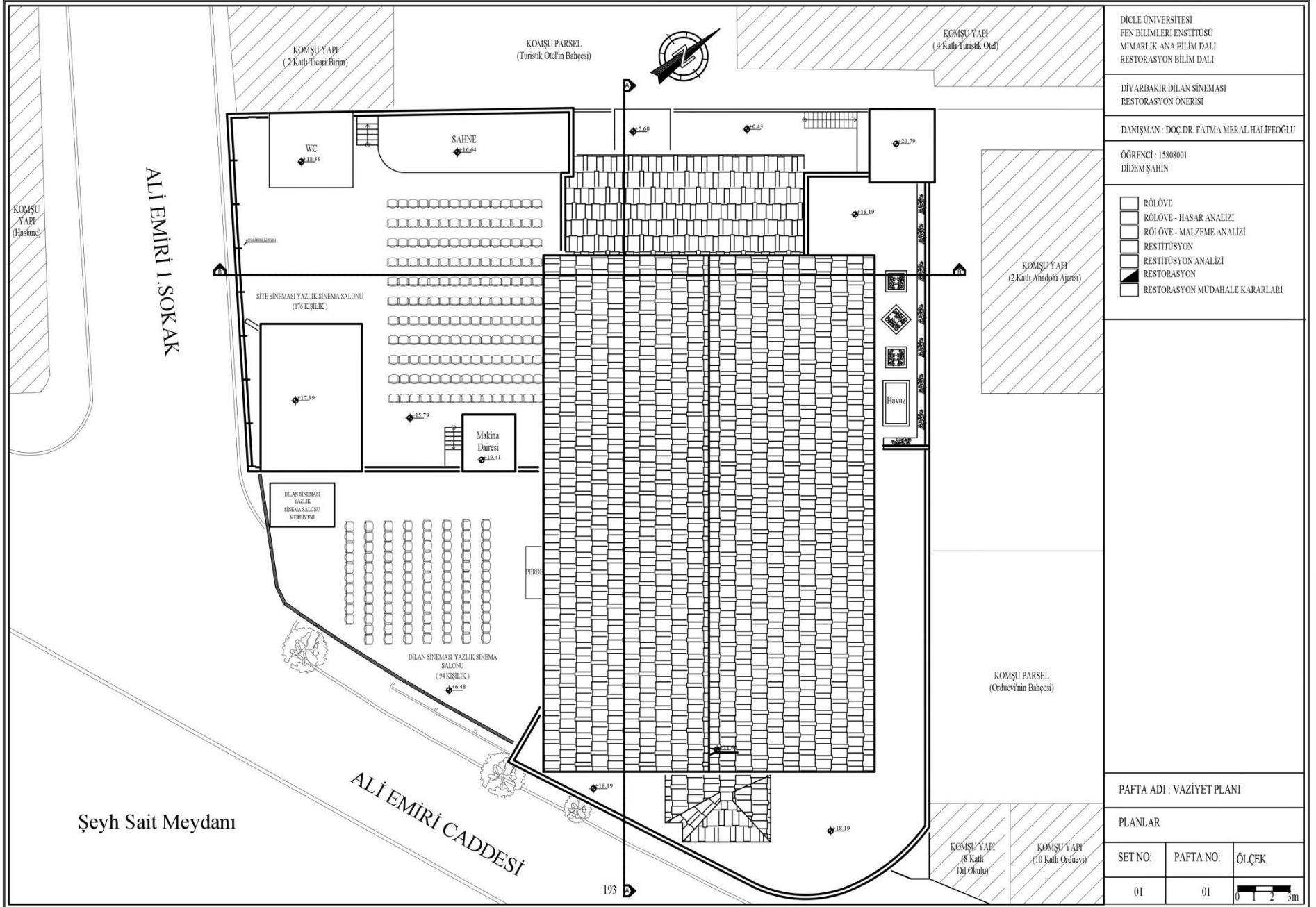
Site Sineması Bekleme Salonu Site Sineması Kafe olarak işlevlendirilmiştir.

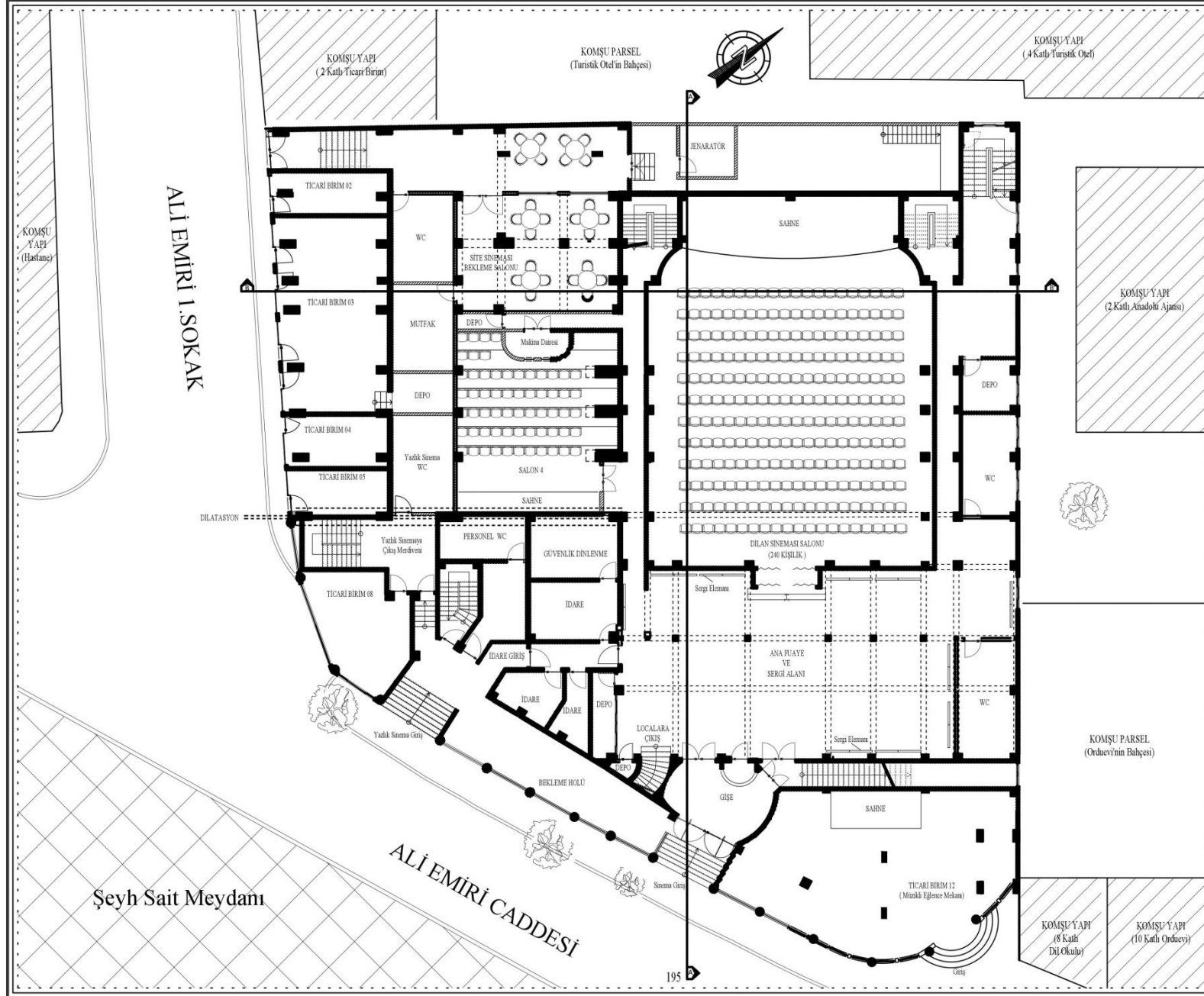
Site Sineması Ticari Birim Bar bölümü sinema ve Diyarbakır hakkında bilgiler içeren, araştırmacılarının faydalanabileceği Kütüphane olarak işlevlendirilmiştir.

Site Sineması Ticari Birim 23 (Kahvehane) mekanı sinemacıların eğitim verebileceği, sunum ve söyleşi yapabilecekleri elli kişilik Eğitim Salonu olarak işlevlendirilmiştir.

4.8. Restorasyon Çizimleri

DICLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

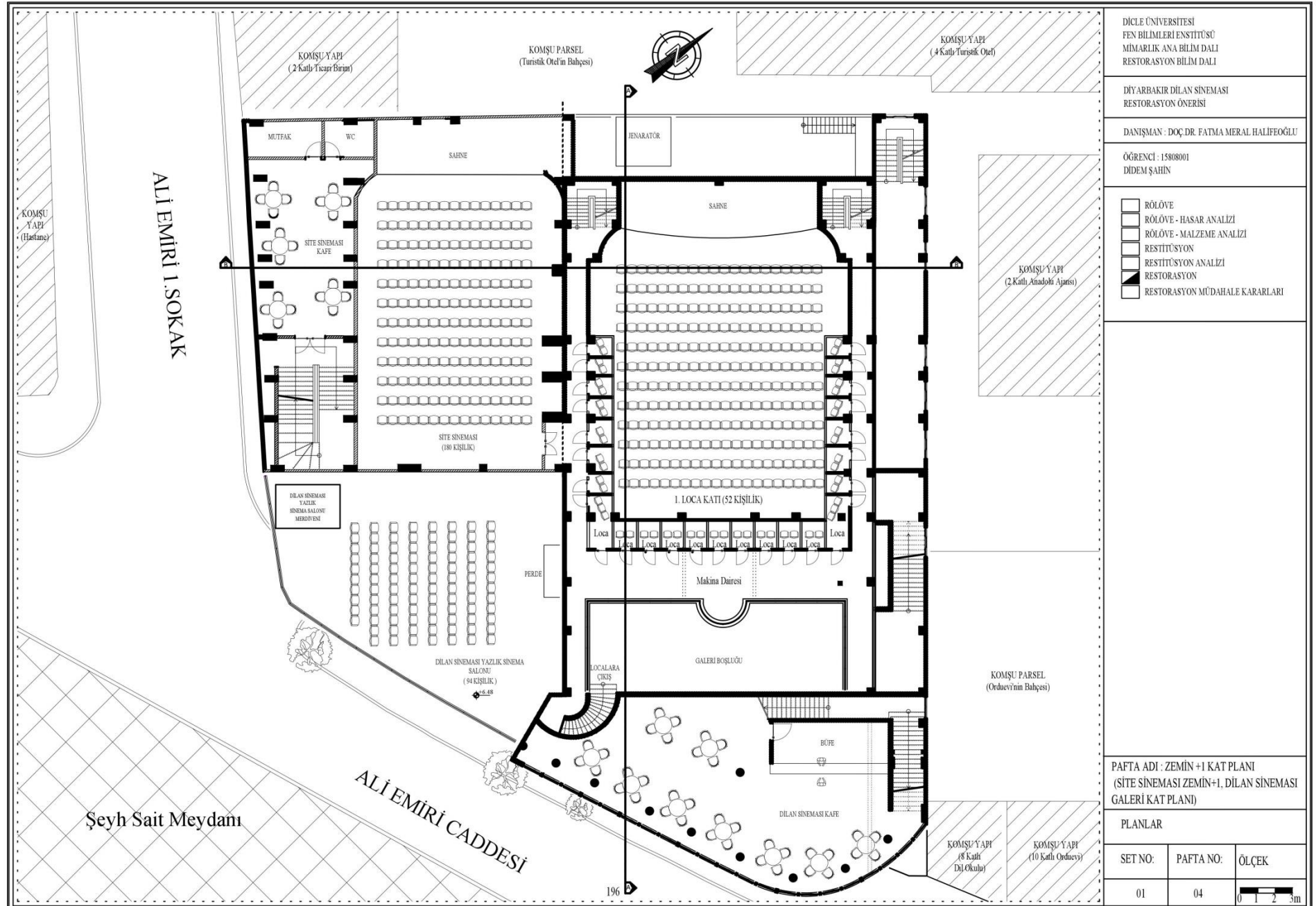
DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

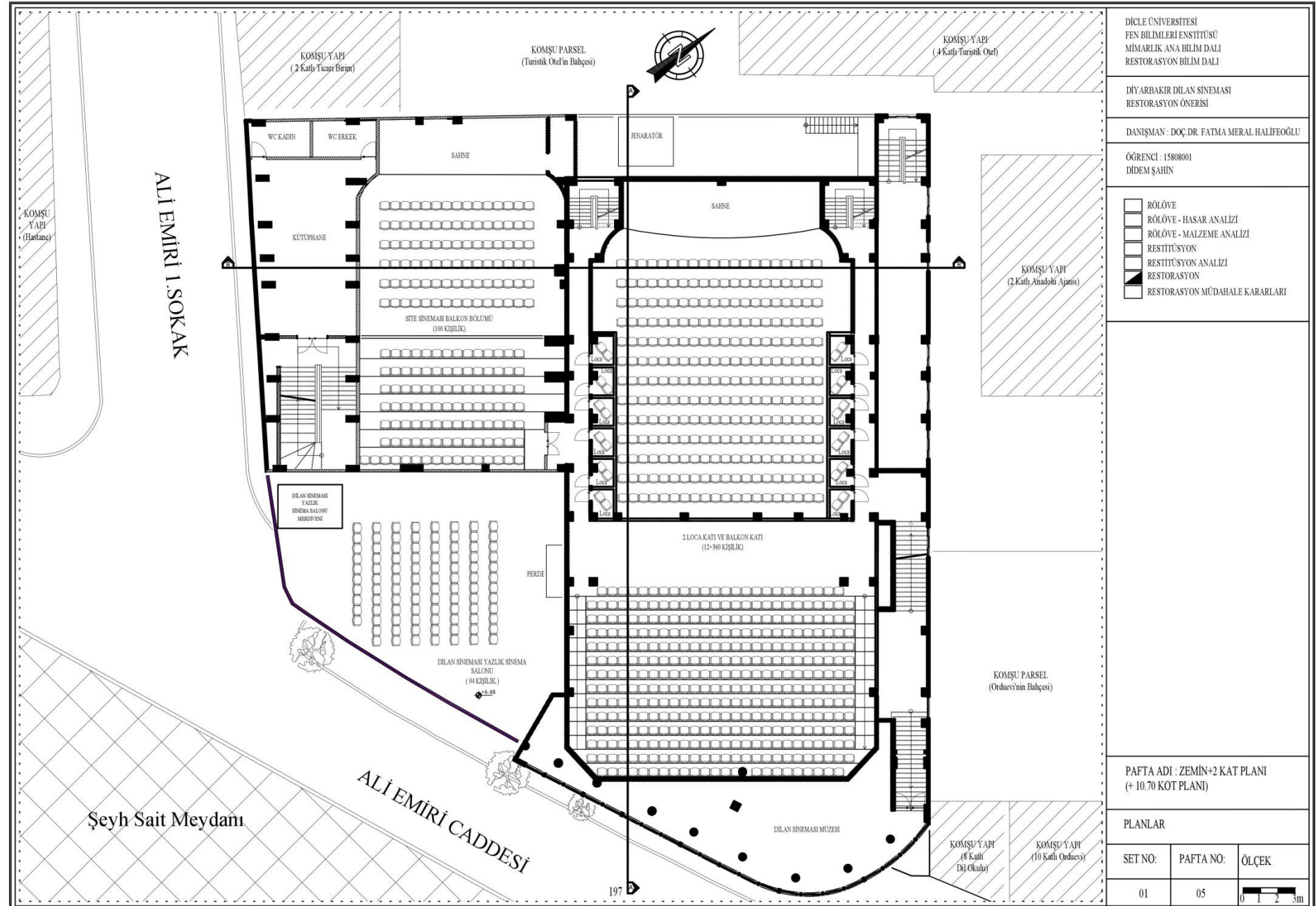
PAFTA ADI : ZEMİN KAT PLANI

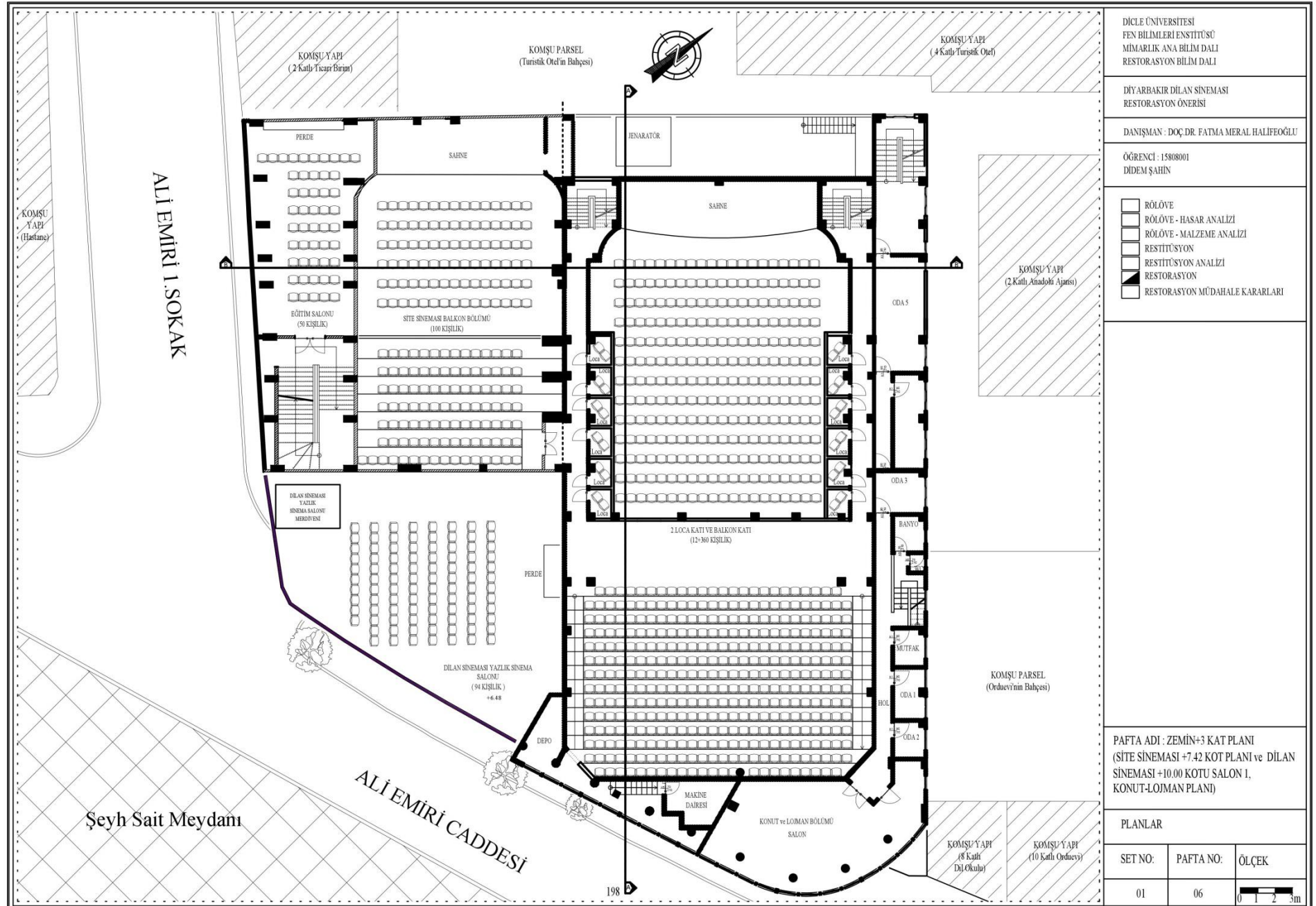
PLANLAR

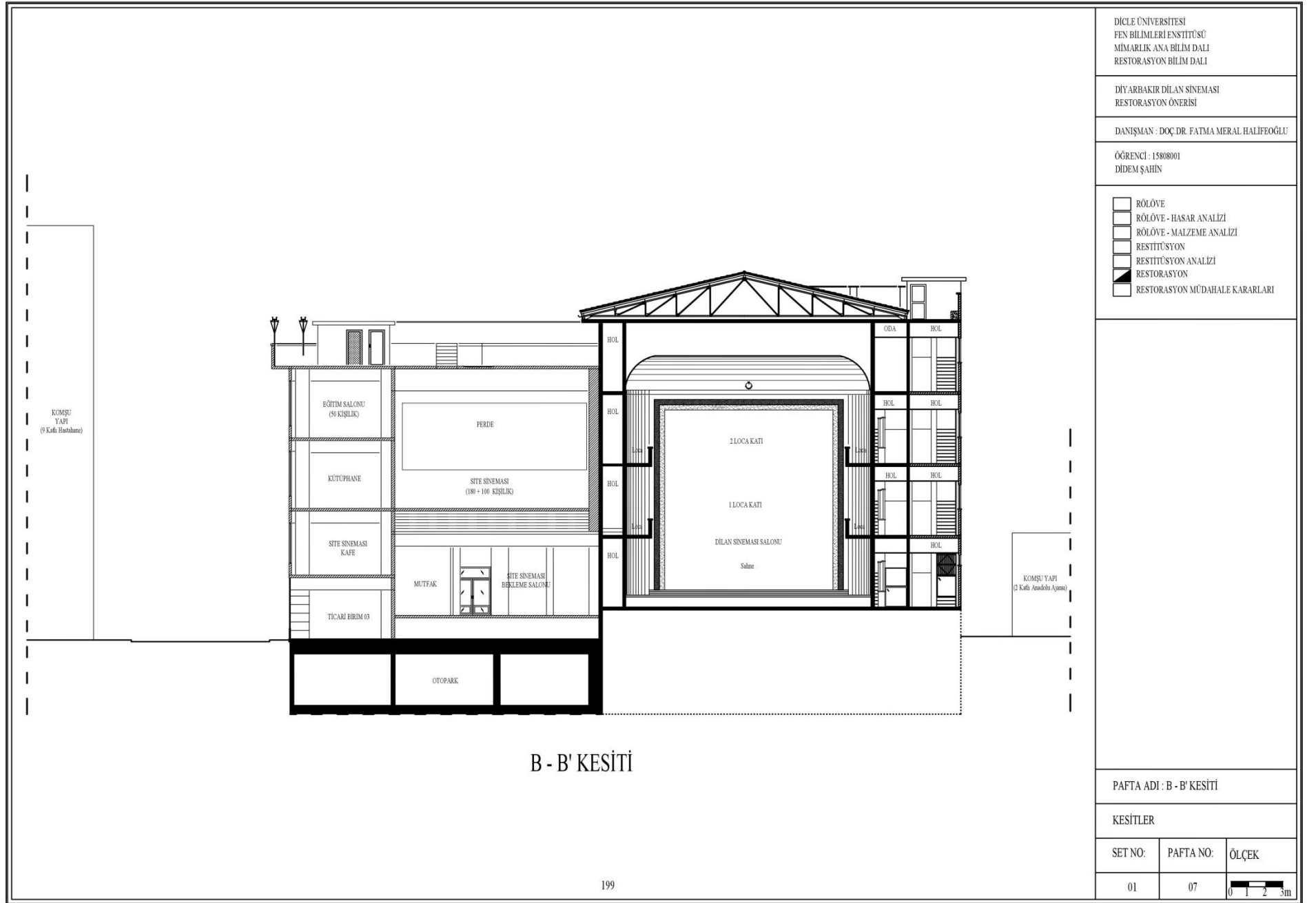
SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	03	0 1 2 3m

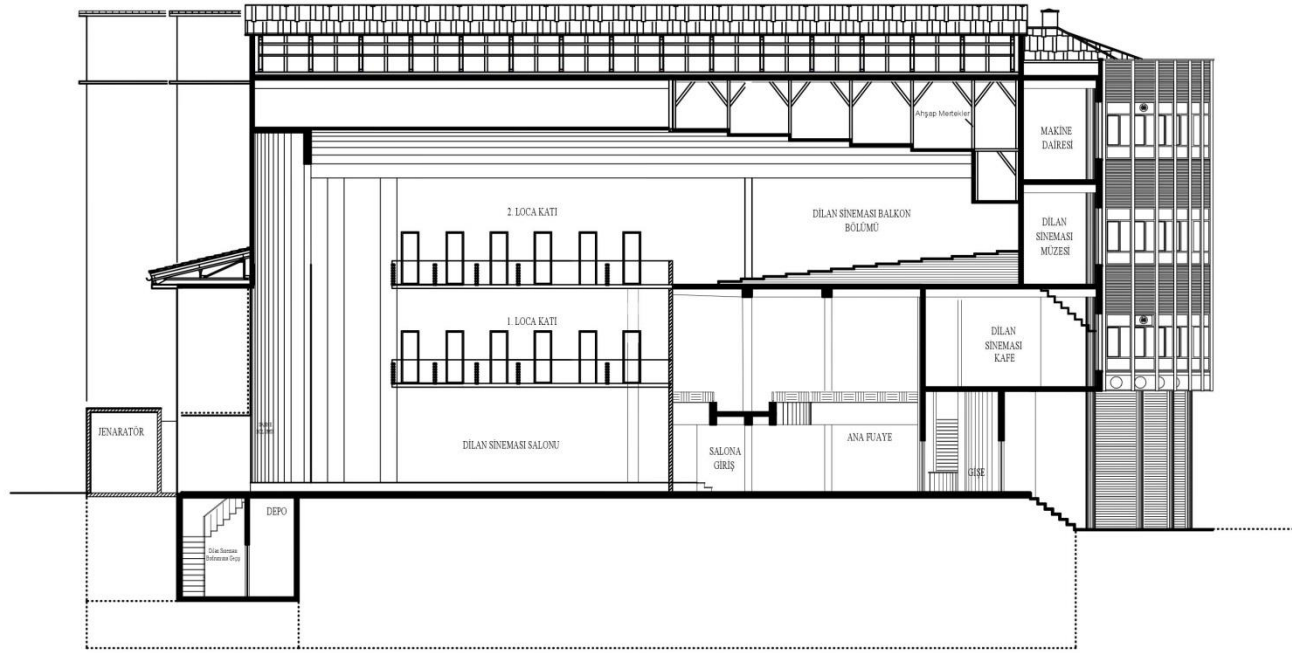

4 RINGILAR VE TARTISMA

A - A' KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

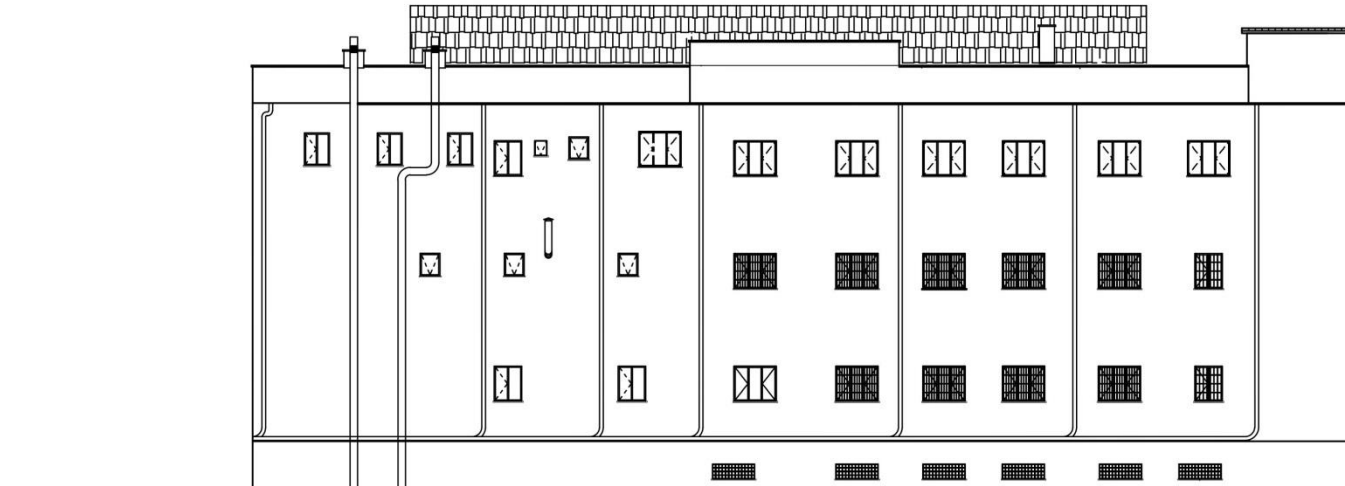
ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHALE KARARLARI

PAFTA ADI : A - A' KESİTİ

KESİTLER

SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	08	0 1 2 5m

KOMŞU YAPI
(4 Katlı Tıbbi Otel)

DICLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DİLAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

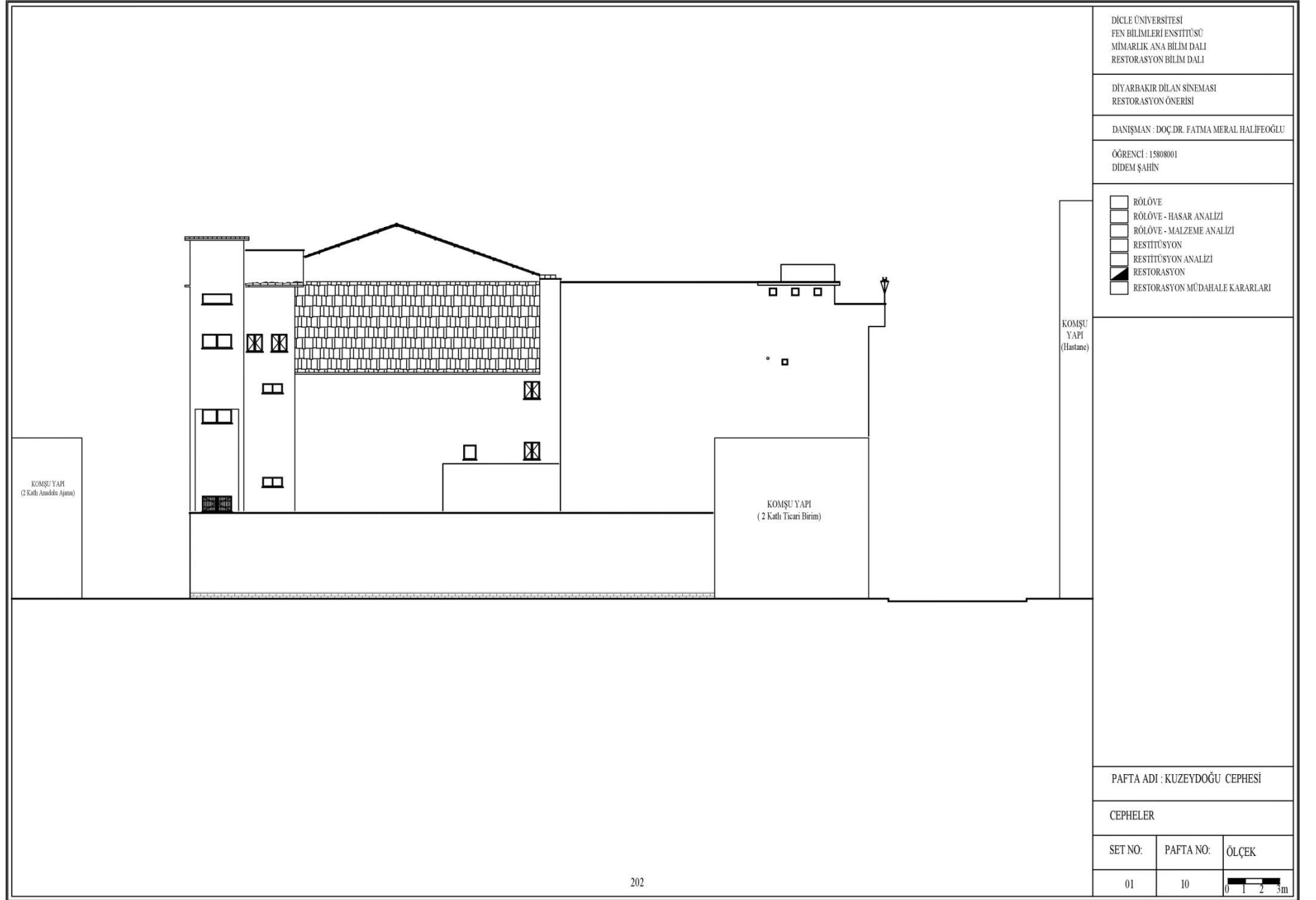
ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

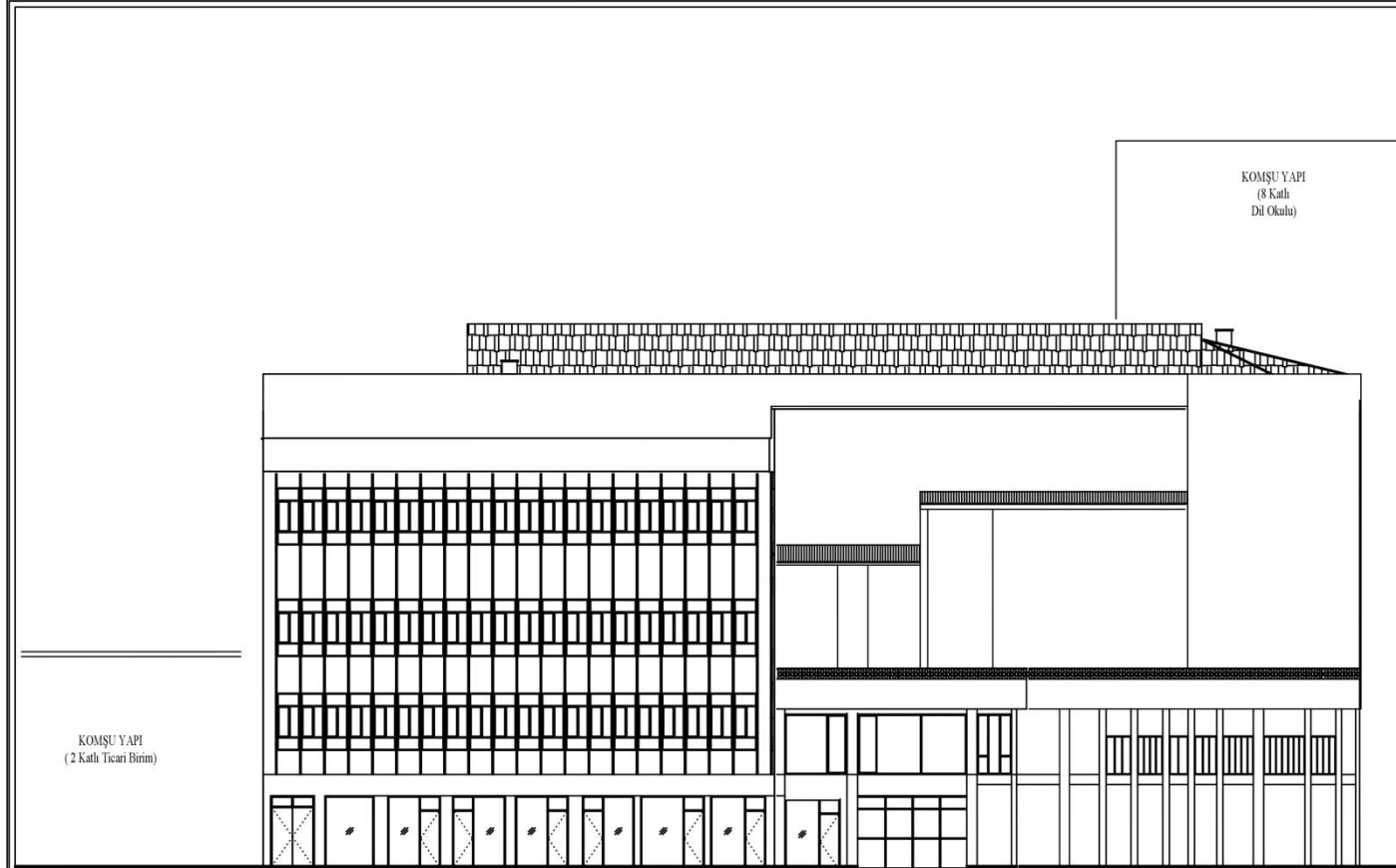
- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHALE KARARLARI

PAFTA ADI : KUZAYBATI CEPHESİ

CEPHELER

SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	09	0 1 2 3m

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFEOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

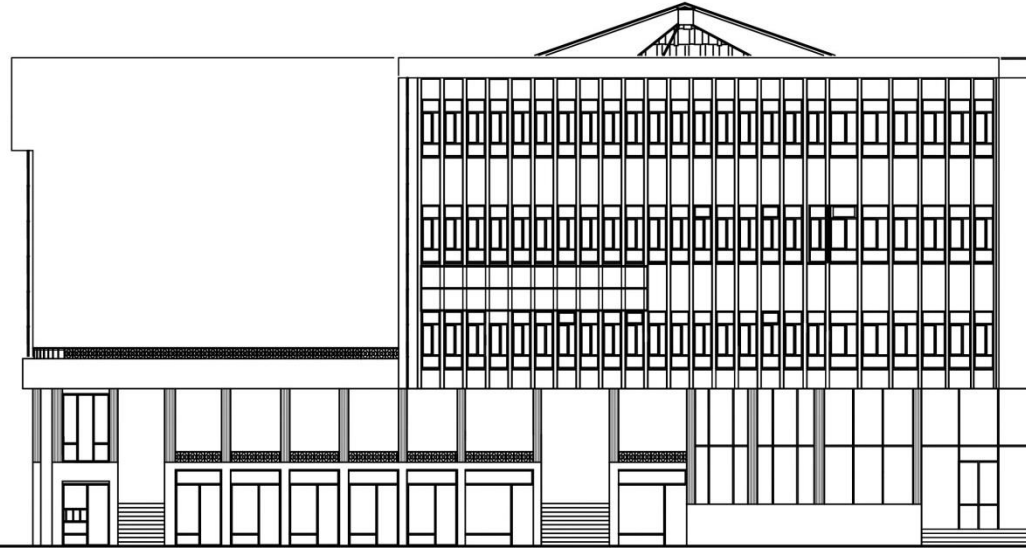
- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHALE KARARLARI

PAFTA ADI : GÜNEYDOĞU CEPHESİ

CEPHELER

SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	11	0 1 2 3m

KOMŞU
YAPI
(Hastane)

KOMŞU
YAPI
(8 Katlı
Dil Okulu)

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFEOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHALE KARARLARI

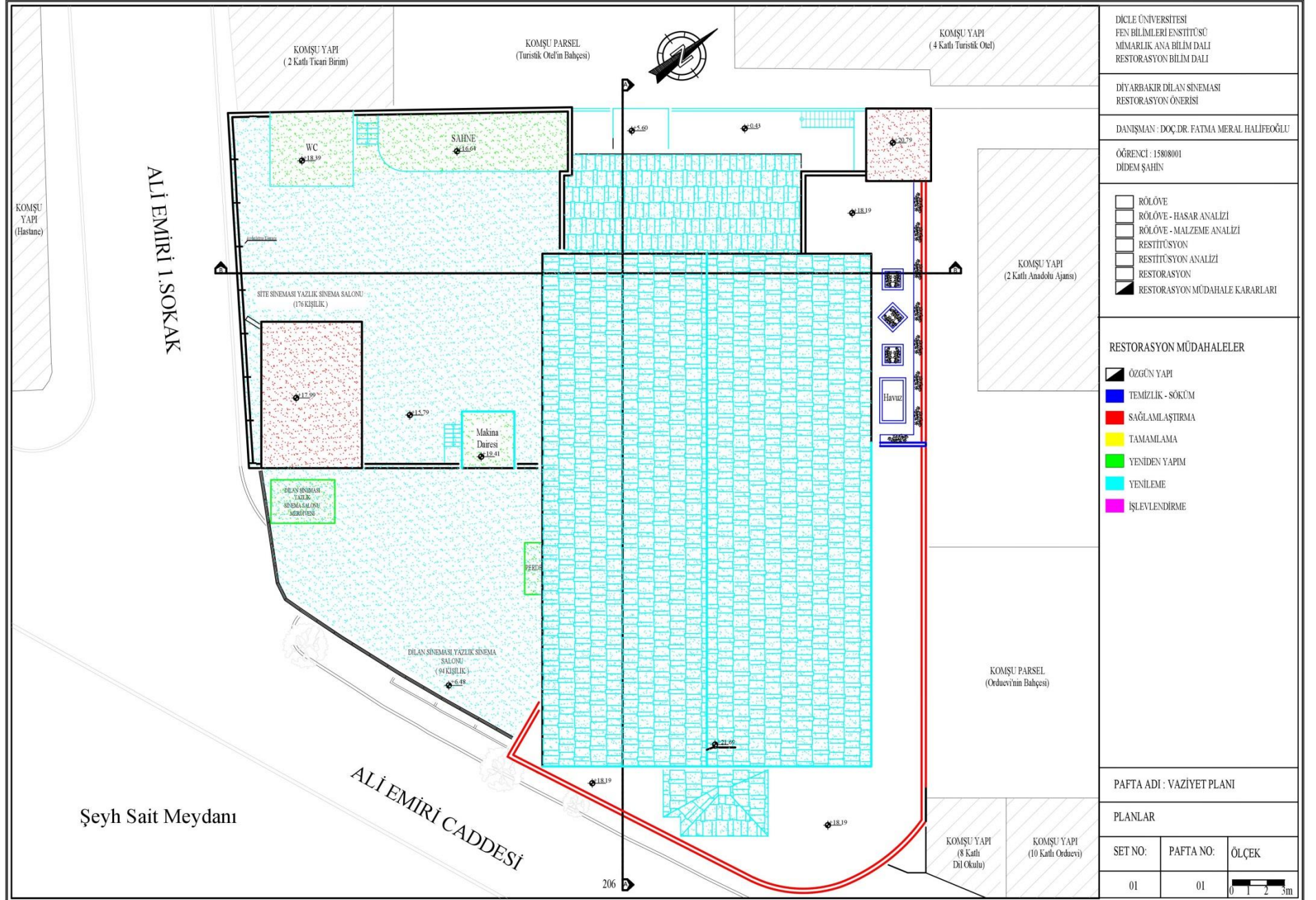
PAFTA ADI : GÜNEYBATI CEPHESİ

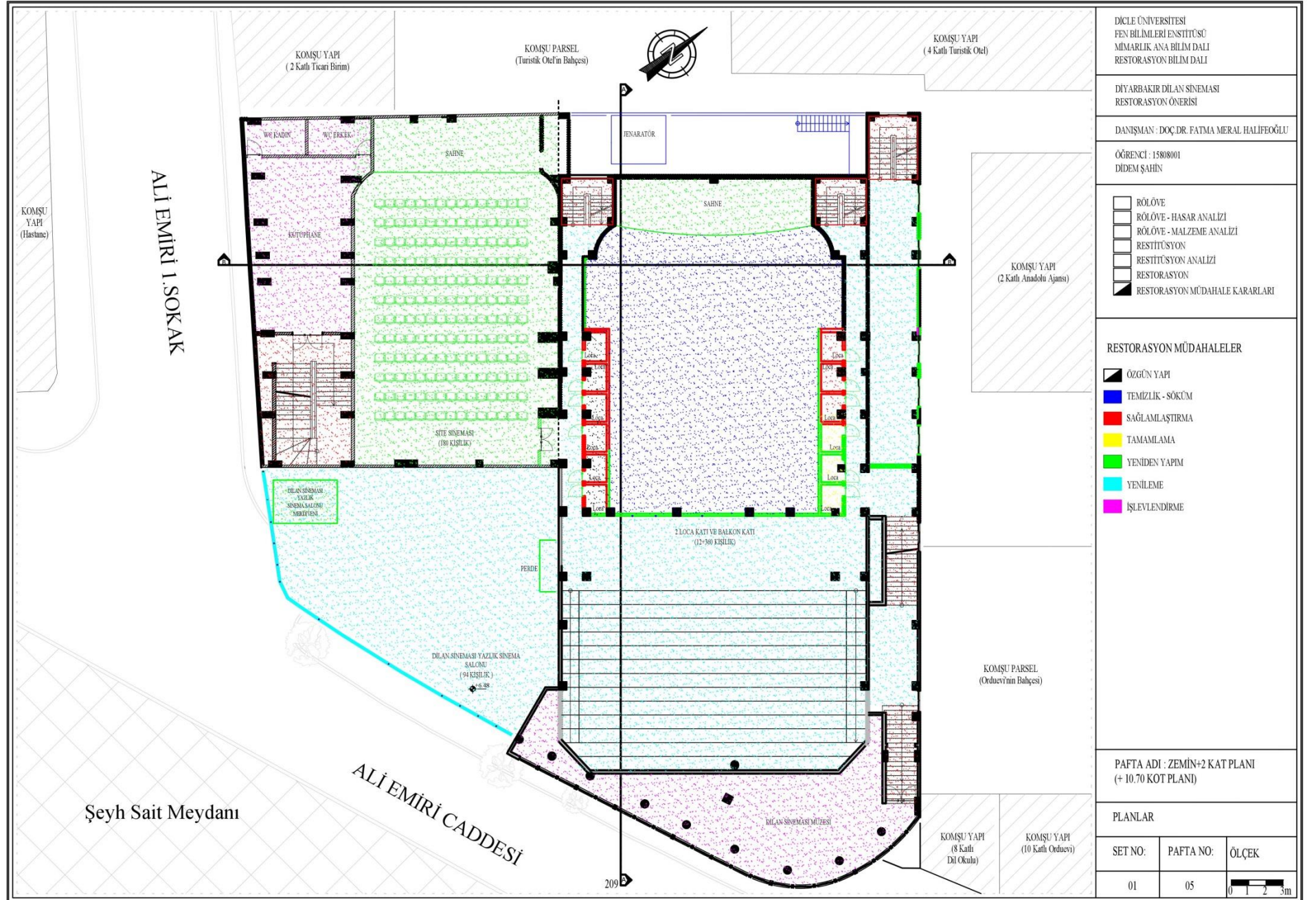
CEPHELER

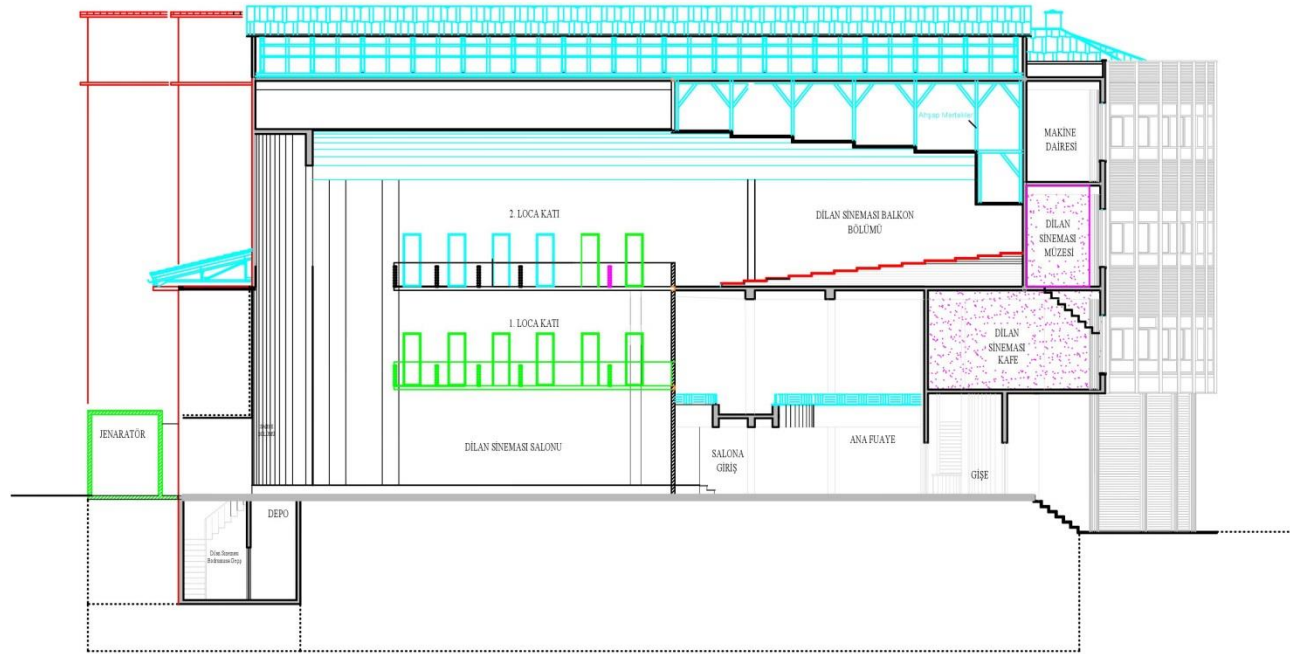
SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	12	0 1 2 3m

4.8.1. Restorasyon Analiz izimleri

A - A' KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DİYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFEOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☒ RESTORASYON MÜDAHALE KARARLARI

RESTORASYON MÜDAHALELER

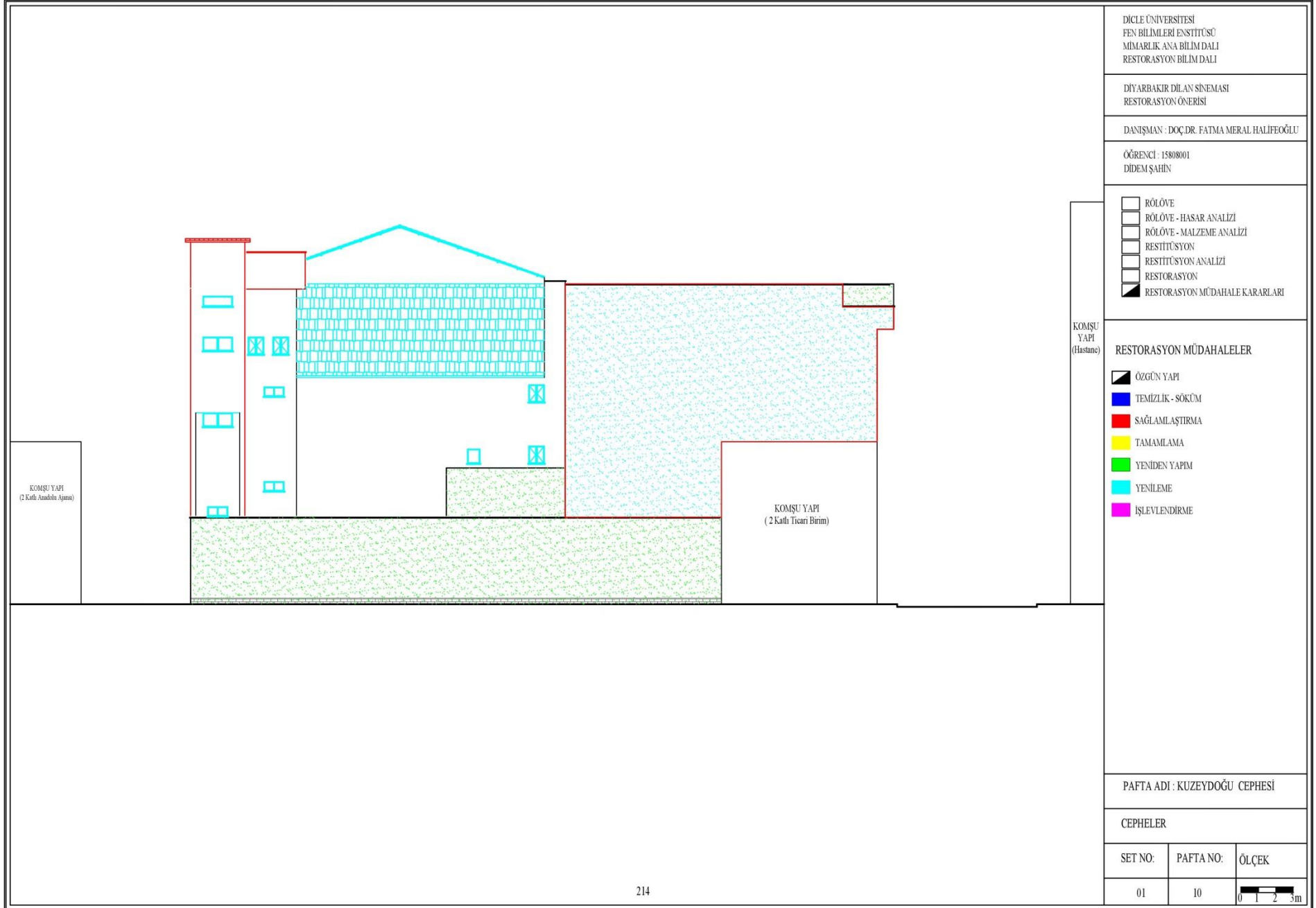
- ☒ ÖZGÜN YAPI
- ☐ TEMİZLİK - SÖKÜM
- ☐ SAĞLAMLAŞTIRMA
- ☐ TAMAMLAMA
- ☐ YENİDEN YAPIM
- ☐ YENİLEME
- ☐ İŞLEVLENDİRME

PAFTA ADI : A - A' KESİTİ

KESİTLER

SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	08	0 1 2 3m

DICLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFEOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☒ RESTORASYON MÜDAHALE KARARLARI

RESTORASYON MÜDAHALELERİ

- ☒ ÖZGÜN YAPI
- ☐ TEMİZLİK - SÖKÜM
- ☐ SAĞLAMLAŞTIRMA
- ☐ TAMAMLAMA
- ☐ YENİDEN YAPIM
- ☐ YENİLEME
- ☐ İŞLEVLENDİRME

PAFTA ADI : GÜNEYDOĞU CEPHESİ

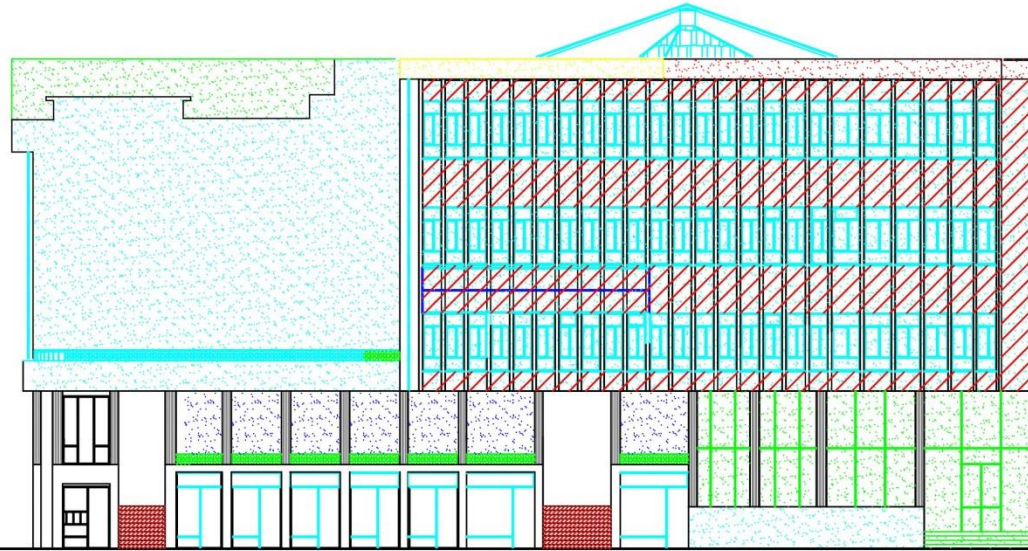
CEPHELER

SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	11	0 1 2 3m

KOMŞU YAPI
(8 Katlı
Dil Okulu)

KOMŞU YAPI
(2 Katlı Ticari Birim)

KOMŞU
YAPI
(Hastane)

KOMŞU
YAPI
(8 Katlı
Dil Okulu)

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR DILAN SINEMASI
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN : DOÇ.DR. FATMA MERAL HALİFOĞLU

ÖĞRENCİ : 15808001
DİDEM ŞAHİN

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHALE KARARLARI

RESTORASYON MÜDAHALELER

- ☐ ÖZGÜN YAPI
- ☐ TEMİZLİK - SÖKÜM
- ☐ SAĞLAMLAŞTIRMA
- ☐ TAMAMLAMA
- ☐ YENİDEN YAPIM
- ☐ YENİLEME
- ☐ İŞLEVLENDİRME

PAFTA ADI : GÜNEYBATI CEPHESİ

CEPHELER

SET NO:	PAFTA NO:	ÖLÇEK
01	12	0 1 2 3m

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dilan ve Site Sineması; mimari yapıları, sosyal ve kültürel hayata kattıkları değerler, Diyarbakır' ın sinema tarihi içindeki yerleri, aynı zamanda Anadolu ve Türkiye Sinema Tarihi içindeki önemi ile sadece Diyarbakır için önemli bir yere sahip olmakla kalmayıp tarihi sinemalar bütünselliği için de önemlidir.

1500 kişilik oturma kapasitesi ve yirmiden fazla çalışanı ile ulusal basında yayınlanan gazetelere göre *Ortadoğu ve Balkanların en büyük sineması* ¹ olarak tanıtılan Dilan Sineması altmış yıllık bir tarihi geçmişe sahip olmanın yanında Diyarbakır' ın geçmişine de ışık tutan bir hafıza mekânıdır.

Dilan Sineması günümüz durumu.2019.

Dilan ve Site Sinemalarından önce de Diyarbakır' da film gösterimleri başlamış olmasına rağmen Dilan Sineması' nda kullanılan film makineleri, sinemanın konforu, filmlerin kalitesi, tecrübeli makinist ve disiplinli sinema çalışanları gibi film izleme kalitesine etki eden birçok konuda Diyarbakır' da sinema faaliyetlerine öncülük etmiştir. Zamanla film şirketlerinin vizyona giren filmleri geç yollamaları, filmlerinin kalitesinin düşmesi, sinema salonlarının alışveriş merkezlerinde konumlanmaları, neredeyse her eve giren televizyon ve internetin film izleme alışkanlığını değiştirmesi,

¹ Dilan Nejat (Konuşmacı), 2006, Diyarbakır Sinemaları Belgeseli, Diyarbakır Sinema Atölyesi, Yönetmenler: Nafiz Tanrıku, Kubilay Dengiz.

ekonomik sorunlar gibi problemler yüzünden Dilan Sineması son film gösterimini 2009 yılında yapmış ve sinemacılık faaliyetlerine son vermiştir. Ticari birçok işletmeyi ise bünyesinde barındırmaya devam etmektedir.

Bu tez çalışmasının ilk bölümünde Dilan ve Site Sinemalarının bulunduğu il olan Diyarbakır'ın Sur dışında kentleşme süreci, sosyal yapısı, coğrafi bilgileri ve kısa kent tarihi incelenmiştir. İkinci bölümde sinemanın tarihsel gelişimi incelenerek, sinemanın tanımı ve doğuşu, film makinesinin icadı, ilk film gösterimleri, sinema salonlarına doğru giden süreç, Türkiye Sinema Tarihi, Cumhuriyet öncesi sinema tarihi, Cumhuriyet sonrası sinema ve sinemanın Anadolu'ya gelişi, Anadolu'da ilk sinema salonları önceki çalışmalardan da yararlanılarak detaylıca ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde Diyarbakır'da sinemanın tarihi ve gelişim evreleri, Diyarbakır sinemaları tek tek ele alınmış, Diyarbakır'da sinemanın sosyal ve kültürel yaşama katkıları, Diyarbakır sinemaları içerisinde Dilan Sineması'nın yeri, yapının konumu ve tarihçesi, mimari ve yapısal özellikleri, yapının genel tanımsal analizi ve metodoloji, yapım tekniği ve malzeme, rölöve çizimleri, Dilan ve Site Sineması'nda meydana gelen hasarlar açıklanmıştır.

5.1.Sosyal açıdan öneriler

Sinemayı Dilan ile tanıyan bir nesil ister izleyici olsun ister ucundan kenarından bu işletmede görev alanlar olsun, onlar için düşler sahnesinin Diyarbakır'da ete kemiğe bürünmüş bir temsiliydi. Kimi insanlar için eğlence merkezi kimi insanlar için okul, kimileri için hayatın yansıması olan Dilan Sineması, bugün geçmişin sinema tutkunluğunun prestijli zamanlarının tanıklığıyla kapalı halde durmaktadır. Kentin sosyal ve kültürel gelişiminde uzun yıllar boyunca etkili olan Dilan Sineması'nın yeniden kent hayatına kazandırılması toplumsal belleğinin yaşatılmasına olanak verecektir. Bu yapının gelecek nesillere sağlıklı bir biçimde ulaşması ise ancak kapsamlı bir koruma ve restorasyon çalışmasıyla mümkün olacaktır.

5.2.Mimari açıdan öneriler

Dilan Sineması'nın yapım yılı ve kullanılan yapı malzemelerinin ömrü düşünüldüğünde restorasyon çalışmasının hayati önem taşıdığı fark edilmektedir. Sinemada çeşitli sebeplerle yapısal bozulmalara maruz kalan bölümlere restorasyon teknikleri çerçevesinde gerekli müdahaleler yapılmalıdır. Karma yapı (betonarme ve

yığma) grubunda olan Dilan Sineması'nın taşıyıcı duvar ve kolonlarının uygun teknikler kullanılarak güçlendirilmesi gerekmektedir. Yapıya sonradan eklenen ve özgünlüğünü bozan cephedeki klima, tv antenleri, işletme tabelaları gibi elemanlar kaldırılmalıdır. Restorasyon ilkeleri dışına çıkmadan yapının korunması ve yapıldığı dönemin özelliklerini yansıtan bir kültür varlığı olarak yaşatılması Diyarbakır'ın sosyal ve kültürel yaşamının önemli bir bölümünün belleklerden silinmesini engelleyecektir.

6. KAYNAKLAR

Ahunbay, Z. 1996 Tarihi Çevre Koruma Ve Restorasyon, Yem Yayınları, Sayfa 18, 92, 97, 99, 134, 135, 138, İstanbul.

Akçura, G. 2004. Aile Boyu Sinema. İthaki Yayınları. Sayfa 179, İstanbul.

Anonim 2009. http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/90176/Bir_doneme_taniklik_etmisti.html, Erişim Tarihi: 10.09.2016.

Anonim 2016. <http://www.diyarbakirkulturturizm.gov.tr/TR-56882/tarihce.html>, Erişim Tarihi: 24.05.2019.

Anonim 2017. <https://www.loc.gov/collections/edison-company-motion-pictures-and-sound-recordings/articles-and-essays/history-of-edison-motion-pictures/fictional-films-dominate/>, Erişim Tarihi: 11.03.2017.

Arslan, R. 1991. Diyarbakır Tarihi Kentsel Kesiminde Toplumsal, Ekonomik ve Mekânsal Yapı Özellikleri, Diyarbakır'ı Tanıtan Yazar Şevket Beysanoğlu'na 70. Yaş Armağanı, San Matbaası. Sayfa 90-108. Ankara.

Arslan, R. 1998. Diyarbakır ve Güneydoğu Anadolu Sorunları Üzerine, Bölge içi Zorunlu Göçten Kaynaklanan Toplumsal Sorunların Diyarbakır Kenti Ölçeğinde Araştırılması, TMMOB Yayınları. Sayfa 105, 113, Ankara.

Arslan, R. 1999. Diyarbakır Kentinin Tarihi ve Bugünkü Konumu, Diyarbakır Müze Şehir, YKY, Sayfa 81-94-96-107, İstanbul.

Aydın, H. 2008. Sinemanın Taşrada Gelişim Süreci: Konya'da İlk Sinemalar ve Gösterilen Filmler (1910–1950) - Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 19, Konya.

Balsak E. 2016. Dilan Sineması Seyyahın Gündemi. <http://www.postseyyah.com/dilan-sineması-2/>, Erişim Tarihi : 10.09.2016.

Bayraktar N. 2013. Başkent Ankara'da Cumhuriyet Sonrası “Modern” Yaşam ve Mekansal Kurgu, Kontrast ‘Fotoğraf Dergisi’ Özel Sayı: “Dünden Bugüne Ankara” Sayı: 37, Ankara.

Betton, G. 1986. Sinema Tarihi 'Başlangıcından 1986'ya kadar' Çeviren:Şirin Tekeli İletişim Yayınları, İstanbul.

Beysanoğlu, Ş. 1961. Diyarbakır coğrafyası, s 21, İstanbul.

Beysanoğlu, Ş. 1963. Bütün Cepheleriyle Diyarbakır 1. Baskı, Şehir Matbaası, İstanbul.

Beysanoğlu, Ş. 1998. Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi Cilt I, sayfa 3, Ankara.

Beysanoğlu, Ş. 2001. Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi, Cumhuriyet Dönemi, cilt:III, Neyir Matbaası, ss.1031-1032-1055-1056, Ankara.

Boran, T. 2015. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Taşrada Sinema Seyri: Çankırı Örneği, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergi, 2015: Sayı: 41.

Çakır, H. 1997. 1920'lerde Taşrada Sinema Hayatı, Toplumsal Tarih, İstanbul: Tarih Vakfı Yayını, 1997:8 48.

Çilingir, S. 2009. <https://sadibey.com/2009/10/04/tarihi-diyarbakir-dilan-sinemasi-kapaniyor/>. Erişim Tarihi : 10.09.2016.

Dağtekin, E. 2015. <http://v2.arkiv.com.tr/p10615-diyarbakir-dilan-sinemasi.html>. Erişim Tarihi : 11.09.2016.

Değertekin, H. 1999. Diyarbakır Surlarının Bugünkü Durumu, Diyarbakır Müze Şehir, YKY, ss.179-193, İstanbul.

Değertekin, H. 2010. <http://diyarbakiranilari.blogspot.com.tr/2010/12/bir-zamanlar-diyarbakir-sinemalari.html>. Erişim Tarihi : 10.09.2016.

Değertekin, H. 2012. Bir Ev Bir Sokak Bir Şehir Diyarbakır Anıları, Kanguru Yayınları, s.175,176, Ankara.

Diyarbakır İl Yıllığı 1937, ss.55-56, Diyarbakır.

Dorsay, A. 2004. Sinemamızda Çöküş ve Rönesans Yılları, Remzi Kitabevi – İstanbul.

- Duca, L. 1993. Sinema Tarihi Çeviren: Nuri Sarıdoğan, Remzi Kitabevi, Ankara.
- Erksan, M. 1983. Türk Sineması'nın Kurucusuydu, Hürriyet Dergisi, sayı 37, 1983.
- Esen, K. 2010. Türk Sinemasının Kilometre Taşları, Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Evren, B. 1995. Sigmund Weinberg Türkiye'ye Sinemayı Getiren Adam, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Evren, B. 1998. Eski İstanbul Sinemaları, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Flickinger B. 2007. Cinemas in the City: Berlin's Public Space in the 1910s and 1920s, Film Studies IssuelO, Spring 2007, Berlin.
- Gökmen, E. 2017 .Yazlık Açık Hava Sinemaları: Sinema Mekanlarının Sosyal Bir Alan Olarak İşlevleri, Erciyes İletişim Dergisi academia, Cilt:5 Sayı:2, 2017.
- Gökmen, M. 1991. Eski İstanbul Sinemaları, İstanbul Kitaplığı Yayınları, İstanbul.
- Göyünç, N. Diyarbakır Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.IX, 1994, s. 464:1, 465:2, İstanbul.
- GÜL, R. 2016. Bozkır'da Kültür Sanat Hayatı ve Sinema, 2.Uluslararası Bozkır Sempozyumu, KONYA, TÜRKİYE, 6-8 Mayıs 2016.
- Güvemli, Z. 1960. Sinema Tarihi Başlangıcından Bugüne Türk Ve Dünya Sineması, Varlık Yayınevi, Ankara.
- Gültekin N. 2005. Ankara Kentinde Eğlence Mekanlarının Oluşumu ve Yer Seçimi, Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt:20 No:1, 2005.
- Halifeoğlu F. M., Dalkılıç N. 2011, Diyarbakır'da 1950-1970 Döneminde İnşa Edilen İdari Yapılar, Mimarlık Dergisi, sayı 361, Ankara.
- Halifeoğlu F. M., Dalkılıç N. 2011, Erken Cumhuriyet Döneminde Diyarbakır'da Kamu Binaları: 1923-1950 Dönemi, Mimarlık Dergisi, sayı 358, Ankara.
- İşık, İ.2013. Diyarbakır Ansiklopedisi, Semih Ofset, Cilt I.Sayfa:433-434. Ankara.
- İşçen, Y. 2012. <http://yavuziscen.blogspot.com>. Erişim Tarihi : 11.03.2017

Karagözlü, C. 2018. <http://cemkaragozlu.blogspot.com.tr/2018/01/karsyaka-sinemalar.html>. Erişim Tarihi: 11.03.2017

Kuruyazıcı, H. 1997. Diyarbakır, E.S.A. I, s 461, İstanbul.

Makal, O. 1993. Sinema Yazıları ‘Tarih İçinde İzmir’de Sinema Yaşantısı, Üniversitesi iletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Türkoğlu, N. 2014. Kentte Sinema Sinemada Kent, Pales Yayıncılık, s 169, 180, İstanbul.

Mckernan, L. 2006. Unequal Pleasures: Electric Theatres (1908) Ltd. and the early film exhibition business in London Paper given at the Emergence of the Film Industry in Britain conference, University of Reading Business School, Britanya.

Mercan, M. 2010, Diyarbakır'ı Anlatmak; Diyarbakır'da Sinemalar ve Eğlence Dünyası, <https://groups.yahoo.com/neo/groups/diyarbakir/conversations/messages/7711> , Erişim Tarihi: 01.09.2015,

Mercan, M. 2012. www.diyarkapi.com <http://www.diyarkapi.com/diyarbakir-haberleri/bir-zamanlar-diyarbakirda-sinema-var-di-h9670.html>. Erişim Tarihi : 17.09.2016

Onaran, A. Ş. 1994. Sessiz Sinema Tarihi, Kitle Yayınları, Ankara.

Özdemir, Y. 2011. Bütünden Parçaya Halkevleri Şubeleri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Erzurum.

Özdemir, Y. 2011. Halkevleri 1932’den 1951’e, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum.

Özer, İ. 2010. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı Türk Modernleşmesinde Halkevleri ve Diyarbakır, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Halkevi Örneği Doktora Tezi, Ankara.

Özön, N. 1964. Sinema El Kitabı, Elif Kitapevi, İstanbul.

Özön, N. 2010. Türk Sinema Tarihi, Doruk Yayıncılık, İstanbul.

Özuyar, A. 2007. Devlet-i Aliyye’de Sinema, De Ki Basım Yayım, Ankara.

Pancar, E., A. Öğrendik, 2014. Demokrat Parti Döneminde Diyarbakır'da Sosyal Hayat, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED), Nisan 2014 YIL-6 S.11, Diyarbakır.

Parla, C., 1990. Türk İslam Şehri Olarak Diyarbakır, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Arkeoloji-Sanat Tarihi Anabilim Dalı, s 23-73, Ankara.

Pearson, R. 2003. Dünya Sinema Tarihi 'Sinemanın İlk Dönemi, Derleyen: Geoffrey Nowell-Smith, Çeviren: Ahmet Fethi, Kabalcı Yayınları, İstanbul.

Sarı, İ. 1996. Şehrimiz Diyarbakır, S 14-15, İstanbul.

Savur, Ş. 2017. 1960'lı Yıllarda İzmir'de Eğlence Hayatı ve Gezinti Yerleri, Tarih ve Günce Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi, İzmir.

Scognamillo, G. 1991. Cadde-i Kebir'de Sinema, Metis Yayınları, İstanbul.

Scognamillo, G. 1998. Türk Sinema Tarihi, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Steven, R. J. 1991. Struggles for the Screens, Workers, Radicals and the Political Uses of Silent Film, American Historical Review, 96/2, 333-367, America.

Sevim, A. 1995. Diyarbekir Bölgesinin Büyük Selçuklu Topraklarına Katılması, Tarih Dergisi, 2 İstanbul.

TAŞ, K. Z., 2009.<http://www.21yuzyildergisi.com/dergi/sayi-8-9-ocak-haziran-2009-secimlerdenkafkaslara/127/diyarbakirdaki-sosyal-degisimin-tarihi-arka-planı-ve-bunun-siyasietkileri-uzerine-bir-degerlendirme/>. Erişim Tarihi: 26.10.2017.

T.C. Diyarbakır Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Müze Müdürlüğü, Diyarbakır Kültür Envanteri Mekez, www.diyarbakirmuzesi.gov.tr . Erişim Tarihi: 14.09.2016

Theomen, Çeliktemel., Ö. 2010. Osmanlı İmparatorluğu'nda sinema ve propaganda (1908-1922), Kurgu Online International Journal of Communication Studies, vol.2, s. 1-17, <http://www.kurgu.anadolu.edu.tr/dosyalar/22.pdf>, Erişim Tarihi: 17.01.2016

Yeralan, Sencer, D. Kaya, 2014. Erken Dönem Kordon İzmir Sinemalarının Lokasyon Duyarlı Mobil Uygulama ile Sunumu, Türkiye'de İnternet Konferansı, İzmir.

Ek 1 : DKVKBK' dan Alınan Tescil Fişi – Dilan Sineması

227

Dilan Sineması Ali Emiri caddesi

25/11/2010

Handwritten signature

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
DİYARBAKIR KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU
KARAR

Toplantı Tarihi ve No. : 15.12.2010- 173
Karar Tarihi ve No. : 15.12.2010- 3592

Toplantı Yeri
DİYARBAKIR

Diyarbakır İli, Merkez, kültür envanteri çalışmaları kapsamında Yenişehir İlçesi, Ali Emiri Caddesi'nde yer alan tapunun 457 ada, 6 nolu parselinde kayıtlı bulunan Dilan Sineması binasının tescil talebine ilişkin; Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 13.11.1998 gün ve 2156 sayılı kararı, Diyarbakır Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 10.12.2010 gün ve 3095 sayılı yazısı okundu. Ekleri (Tescil Fişi), konu ile ilgili bilgi ve belgeler incelendi.

Yapılan görüşmeler sonunda;

Diyarbakır İli, Merkez, kültür envanteri çalışmaları kapsamında Yenişehir İlçesi, Ali Emiri Caddesi'nde yer alan tapunun 457 ada, 6 nolu parselinde kayıtlı bulunan Dilan Sineması binasının tescil talebine ilişkin;

-Diyarbakır ili, zengin tarihsel dönemlerine ait çok sayıda anıt ve sivil mimarlık örneği ile Suriçi geleneksel kent dokusu dışında, kentin 1930'lu yıllardan başlayarak surdışındaki gelişiminin de nitelikli mimarlık örneklerini barındırmaktadır.

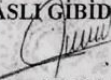
-Kent'in özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleşen yapım faaliyetleri kapsamında birçok kamu yapısı ve sivil mimarlık örneği inşa edilmiştir.

-1923-1940 yılları arasında inşa edilen Vali Konağı, Subay Orduevi, Astsubay Orduevi, Gar Binası, Genel Müfettişlik Binası ve Lojmanı, Komutanlık Konağı, Tekel İçki Fabrikası, Halkevi, Nafia Binası ve İnönü İlkokulu ile 1940-1955 yılları arasında inşa edilen Asker Hastanesi, Muallim Mektebi, Pansiyon Binası, Postane Binası, Lise, Tekel Binası, Sümerbank Yerleşkesi, Tarım İl Müdürlüğü Binası, DSİ İdare Binası ve Lojmanları, Karayolları İdare Binası ve Lojmanları, Dilan Sineması ve Turistik Otel ön plana çıkan yapılarıdır.

-Cumhuriyet Dönemi mimarlığının Diyarbakır'daki ilk temsilcileri olan ve geleneksel mimariden modern mimariye geçişin ve bu dönemde kent yaşamına katılan kültürel etkinliklerin ilk örnekleri olan, günümüzde de kentin simgesi haline gelmiş olan bu yapılar korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşımaktadırlar.

Bu kapsamda, Diyarbakır İli, Merkez, Yenişehir İlçesi, Ali Emiri Caddesi'nde yer alan tapunun 457 ada, 6 nolu parselinde kayıtlı bulunan Dilan Sineması binasının; Diyarbakır'da Cumhuriyet Dönemi sinema mimarisinin ilk örneklerinden biri olarak özgün mimari niteliklere sahip olması nedeniyle "Korunması Gerekli Kültür Varlığı" özelliği gösterdiğinden ötürü, 2863 sayılı (3386 sayılı ile 5226 sayılı yasalar ile değişik) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun Tespit ve Tescil ile ilgili 7. maddesi uyarınca tesciline,

-Taşınmazın yapı grubunun I.Grup yapı olarak belirlenmesine,
karar verildi.

ASLIĞIBİDİR

Mehriban KARAASLAN
Bölge Kurulu Müdürü

BAŞKAN
Prof. Dr. Abdüsselam ULUÇAM
(İmza)

BAŞKAN YARDIMCISI
Yrd. Doç. Dr. Hanifi BİBER
(İmza)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Ceyhan YÜCEL
(İmza)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. S. Yıldız SALMAN
(İmza)

ÜYE
Av. Vedat PEHLİVAN
(İmza)

ÜYE
Y. Mimar M. Halis BİLDEN
(İmza)

ÜYE
Mimar Erdal CİVELEK
(Bulunmadı)

ÜYE
Nevin SOYUKAYA
Diyarbakır Müze Temsilcisi
(Bulunmadı)

ÜYE
Murat ALÖKMEN
Diyarbakır Büy. Şeh. Bel. Temsilcisi
(İmza)

ÜYE
Yasemin NOYAN
Yenişehir Belediye Temsilcisi
(İmza)

Ek 2: Dilan Sineması' nın Güçlendirme Etüdü Statik Müdahale Raporu

KİBELE LABORATUVAR HİZMETLERİ LTD. ŞTİ. YAPI & ZEMİN LABORATUVARI

DİLAN SİNEMASININ GÜÇLENDİRME ETÜDÜ

STATİK MÜDAHALE RAPORU

1- Giriş :

Bu Çalışmada Diyarbakır ili Merkez Dağ Kapı (Harput Kapı) meydanında bulunan Dilan Sineması Kompleksinin deprem etkileri altında vereceği reaksiyonları incelemeye çalıştık.

Aşağıdaki resimde eski durumu görülen (ulaşabildiğimiz en eski fotoğraf) Dilan sineması kompleksi ilk yapımındaki, yani eklentileri olmadan önceki durumu itibarı ile yapı çekirdeğinin genel görüntüsünü bulmaktayız.

Dilan Sinemasına Ait 1930-1939 arası olduğu rivayet edilen görüntüsü (Arşivi Bulunamadı)

Yapıyı incelerken de ilk yapılan kısımlarından eklentilerine giderek incelemeye çalıştık. Bu durum yapının geçirdiği mühendislik evrelerini de ortaya koyacak kadar eski ve kesine yakın bilgiler verecektir.

Aydın Arslan Bulvarı 325.Sk. No 13/A Türker 3 Apt. Zemin Kat Seyrantepe / DİYARBAKIR TİE:412 2370056 Pbx Fax:412 2380394 e-mail: ibermbe@gmail.com

KİBELE

LABORATUVAR HİZMETLERİ LTD. ŞTİ.

YAPI & ZEMİN LABORATUVARI

2 - Yapının Evreleri

Yapıyı yapım tekniği açısından evrelere ayırabileceğimiz gibi, yapı ayrıca kullanılan yapı malzemeleri açısından da evrelere ayırabiliriz.

1978 Yılında Daha Site Sineması Kısmı Yapılmamışken (Serhat Doker Arşivinden)

Arşiv fotoğraflarını zamana dayalı olarak yeterince doğru inceleyebilirsek evreleri sınıflandırmak ve bu konuda kesin olmamakla beraber kesine yakın bilgi sahibi olmamız daha kolay olacaktır.

Tabi ki bu kadar uzun süre ayakta durmuş olan bir yapı aktif kullanım içerisinde değişen ihtiyaçlara cevap verebilmek amacı ile sürekli bir takım eklemeler ve söküm veya yıkımlara maruz kalmış olabilir. Bu kısımları ise bu raporda daha yüzeysel olarak incelemeye çalıştık. Fakat bu demek değildir ki yapı üzerindeki etkilerini göz ardı ettik. BU değerlendirmeleri göz ardı etmeden fakat derinlemesine de olmadan inceledik. Daha detaylı incelemeyi Mimarlık tarihçileri veya Sanat tarihçilerinin yapmaları daha doğru olacaktır.

KİBELE LABORATUVAR HİZMETLERİ LTD. ŞTİ. YAPI & ZEMİN LABORATUVARI

Günümüz Dilan Sineması Görünüşü (Arşivi Bulunamadı)

Günümüzde ise Dilan sineması çevresine birçok eklenti olarak yukarıda görülen duruma gelmiştir. Yapı çevresinde yapılan eklemeler bir döneme kadar yapıdan ayrı olarak yapılmış yani dilatasyonlar kullanılmış fakat bir dönemden sonra yapıya zarar vermektan kaçınmadan direk olarak yapı üzerinde çeşitli deformasyonlara izin verilerek yapılmış. Şimdi yapının yapılış evrelerine göre yapı tekniklerini inceleyelim.

2 – a) Yapı Tekniğı Bakımından Yapının Evreleri

İnsanlar zaman içerisinde çeşitli yapı teknikleri kullanmışlardır. Yapı tekniklerindeki değişimler matematiğı ve fiziğı anlayıp kullanabilme kabiliyetleri ile doğru orantılı olarak artmıştır. Yani ne kadar çok karmaşık hesapların içlerine girerlerse o kadar daha büyük açıklık geçebilmişler ve o kadar daha çok kat çıkabilmişlerdir. Tabii beraberinde yapı maliyetlerini daha ucuzlatmaya çalışmışlar ve daha hafif malzemelerle daha kuvvetli yapılar inşa etmeye çalışmışlardır.

KİBELE LABORATUVAR HİZMETLERİ LTD. ŞTİ. YAPI & ZEMİN LABORATUVARI

1940'lı yıllarda inşaa edilmiş veya edilmeye başlanmış olan Dilan sineması yığma yapı tekniğine uygun olarak inşaa edilmeye başlanılmış. Bugün yapı üzerinde yaptığımız incelemelerde yapının çekirdek kısmında kolon görüntüsündeki taşıyıcı düşey eleman olarak gördüğümüz kısımların da yığma özellikler içerdiğini gördük.

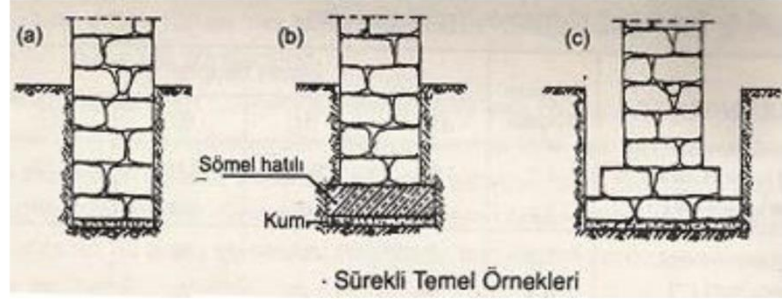
Kolon Formunda Yığma Yapı İçin Taşıyıcı Eleman

Yapı üzerinde Rontgen makinası ile yaptığımız incelemelerde kolon olarak düşündüğümüz elemanların içlerinde donatı olmadığını gördük. Dönem itibarı ile çimento fabrikalarının yaygınlaşmamış olduğu bir zamanda daha az çimento kullanılarak yapılabilecek yapılar daha ucuza mal olacağı için daha geçerli idi.

KİBELE LABORATUVAR HİZMETLERİ LTD. ŞTİ. YAPI & ZEMİN LABORATUVARI

Bu kadar büyük bir yapının yığma yapı tekniği ile yapılması ise ayrıca büyük maharet gerektiren bir işti. Yapıyı bu yönden inceleyecek olursak yapıda kalın olarak inşa edilmiş ana taşıyıcı duvarları görebilmemiz mümkün olacaktır. İhtiyaç duyulan yerlerde harman tuğlaların iç içe örülmesi ile oluşturulan ve kolon gibi çalışması ön görülen düşey yapı elemanları inşaa edilmiştir. Yapının duvar kalınlıkları ve düşey taşıyıcı elemanların çok iyi mimari analizi yapılarak elde edilecek röleve üzerinden statik detaylandırma yapılması daha doğru olacaktır. Biz burada statik röleve çıkartılması konusunu göz ardı ederek rapor hazırlamaya çalıştık.

Yapının temel ilişkisi de yapım tekniği kadar önemlidir. Bu nedenle yapının temelleri ile ilgili yapılan incelemelerimizde yapının temellerinin kaya tabaka üzerine yapılmış taş temellerden oluştuğunu görmekteyiz. İri kütleli taşlarla yapılmış kaba yonu duvarlardan oluşan temeller taşıyıcı duvarların altında gereken direnci göstererek kuvvetin zemine iletilmesini sağlamaktadır.

Yukarıdaki resimde gösterilen temel tiplerinden bir veya birkaçının kullanılması bu yapı için uygun görülmektedir. (b ve c daha uygun olduğu düşünülmektedir.) Yapı ile ilgili detaylı bir çalışma yapılması için temel konusunda da araştırma kazıları yer yer yapılmalıdır. Fakat bu günkü şartlarda kısmi bodrum olarak görünen ve muhtemelen yapıldığı zaman yol kottu ile aynı kotta ve hatta daha yüksekte olan dükkanlar faal olarak çalışmakta oldukları için bu araştırmaların yapılması için gereken izinlerin alınması mümkün olmamıştır.

KİBELE LABORATUVAR HİZMETLERİ LTD. ŞTİ. YAPI & ZEMİN LABORATUVARI

Daha sonradan yapılan eklemelerde düşey hatıllar kullanılmış ve bu yapım şekli tam yığma yapıdan karkas sisteme geçişin başlangıcının olduğu 1970'li yıllarda yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde yapılarda düşey taşıyıcı sistemler ön plana çıkarak yapıların daha az kalınlıkta duvarlarla inşa edilmesine imkan vermeye başlamıştır. Çünkü duvarların taşıyıcı özellikleri ortadan kalkarak karkas sistem üzerinde yapılar taşınmaya başlanılmıştır. Bu yapıda da bu evrelerin hepsini görebiliyoruz.

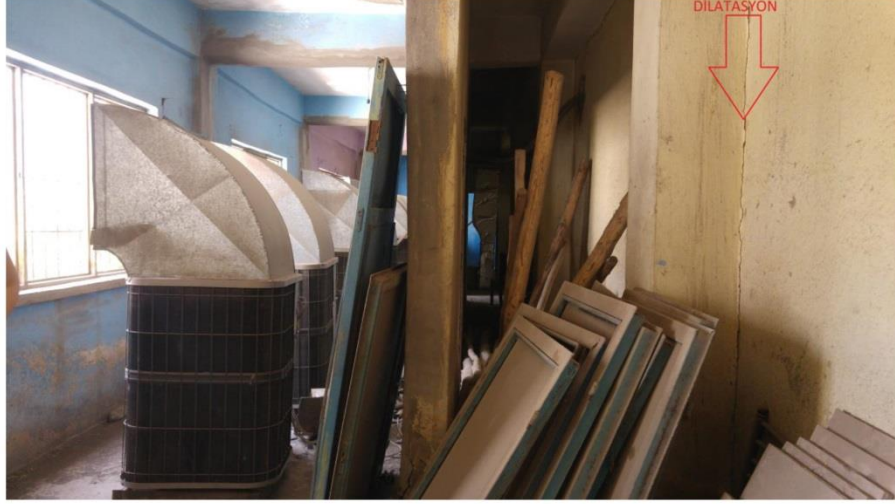

Fuga Konulmadan Tesis Edilmiş Dilatasyon (Gizlenmiş)

Site sineması bölümünde ise betonarme yapı tekniğine uygun yapılanmayı görebiliyoruz. Bu bölümün bodrum katında yer alan otopark bölümünde yapı tekniğine ait ip uçlarını görmemiz mümkün olmuştur. Bütün bu bölümler birbirlerinden dilatasyonlarla ayrılmış olduğu için günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Yapılar birbirleri ile irtibatlandırılmadığı için yapılarda mevcut kısımların moment değişimine neden olabilecek değişimler yaşanmamıştır.

KİBELE LABORATUVAR HİZMETLERİ LTD. ŞTİ. YAPI & ZEMİN LABORATUVARI

Dilatasyon sistemleri sadece ilk yapı ile sonradan yapılan eklentiler arasında yapılmamıştır. Dilatasyonlar ilk yapılan kısımda da aktif olarak kullanılmıştır. Yığma yapılarda yapılan dilatasyonlar duvarların taşıma gücünü aşması muhtemel olan yerlerde uygulanırlar. Yapılarda moment yığılmasının olduğu alanları ve duvarların taşıma gücünü artırabilmek veya duvarların taşıma gücünü artırabilmek için uygulama yapılır.

BU kurallar çerçevesinde bu kadar büyük açıklıkların geçildiği bir yapıda duvarların taşıma gücünün ve limitlerinin çok iyi hesaplanmış ve bununda bir çerçeveye oturtulmuş olması gerekir ki yapı bu şekilde yıllarca ayakta durabilsin.

KİBELE LABORATUVAR HİZMETLERİ LTD. ŞTİ. YAPI & ZEMİN LABORATUVARI

2 – b) Yapı Malzemesi Bakımından Yapının Evreleri

Yapı malzemesi ile ilgili tercihler zaman içerisinde ekonomik şartlara göre değişmiştir. Bu değişiklik beraberinde farklı yapım tekniklerini de paralelinde getirmiştir.

Yapıda taş temeller yapı malzemelerinin fiyatlarına göre zaman içerisinde betonarme temellere dönüşmüştür. Betonarme temeller eklentiler kısmında görülürken taş temeller daha ziyade eski bölümlerde görülmektedir. Eski bölümlerin inşaatı sırasında da

Sinema İçinde Yığma Bölümde Beton Mukavemeti İçin Deneysel Çalışma

Diyarbakır bölgesinde tuğla çok eski zamanlardan beri üretilir. Tuğla üretimi konusunda maharetli olan ustalar iyi ve kaliteli kil yataklarının doğru tesbit edilmesi konusunda da tecrübelerini kullanmışlardır. Bu nedenlerle tuğla kalitesi yüksek taşıma gücü yüksek ve boyut konusunda standartları oluşturabilmişler. Yeni teknolojileri kullanmadan 1990'lı yıllara kadar ocak yaparak harman tuğlası üretimi Diyarbakır bölgesinde devam etmiştir.

KİBELE LABORATUVAR HİZMETLERİ LTD. ŞTİ. YAPI & ZEMİN LABORATUVARI

Sinema İçinde Yığma Bölümde Beton Mukavemeti İçin Deneysel Çalışma

Dilan sinemasını yapıldığı tarihlerde Diyarbakır'da bulunabilen en kolay yapı malzemesi harman tuğlası idi. Bu dönemde Diyarbakır bölgesinde birçok yapının ana malzemesi tuğla ve yapı tekniği ise yığma idi. Tuğla üreticileri tuğlalarının mukavemetine o kadar çok güveniyorlardı ki 5 katlı binaları dahi yığma yapı olarak yapmaktan kaçınmıyorlardı.

Yapı malzemesi olarak kullanılan betonun ana malzemesi ise Dicle nehrinden temin edilen tüvenan malzeme idi. Tüvenan malzeme içerisindeki zararlı malzemeleri yıkamak için herhangi bir tesis mevcut değildi. Ayrıca granülometri ayarı yapabilmek için herhangi bir elek tesisi de mevcut değildi. Bu şartlar altında üretilmiş olan beton malzemeden elde edilen sonucun iyi olması zaten beklenemezdi. Yapılan deneyler sonucunda da beton mukavemet değerleri 5,5 – 6,0 MPa olarak tesbit edilmiştir. Eski yapı kısımlarında kirişler, hatıllar ve döşemelerde tüvenanla üretilmiş beton kullanılmıştır. Eğer duvarların taşıma gücü olmasa idi yapının söz konusu yükler altında ayakta kalması pek mümkün olamazdı.

KİBELE LABORATUVAR HİZMETLERİ LTD. ŞTİ. YAPI & ZEMİN LABORATUVARI

Birbirinden Farklı Yapı Malzemelerinin İç İçe Kullanılışı

Ana sinema salonunun çatısı ise betonarme olamayan metodlarla geçilmiş ve bu sistemi yıllarca başarı ile kullanmışlar. Fakat daha sonra yapılan eklentilerde bu kadar özenli olunmamış ve yapıya eklemeler yapılırken zarar vermektan çekinilmemiş.

3 - Yapının Güçlendirme Modelleri

SONUÇ :

- Yapı üzerinde yapılan eklentiler yapıya olabildiğince zarar vermekte olduğundan acilen bu eklentilerin kaldırılması gerekir. Eklentilerin kaldırılmasının ardından kaldırılan eklentilerin yapıya verdikleri hasarlar konusunda detaylı incelemeler yapılmalıdır. Bu incelemeler ışığında hasar paftaları ve hasar raporları hazırlanmalıdır.

KİBELE LABORATUVAR HİZMETLERİ LTD. ŞTİ. YAPI & ZEMİN LABORATUVARI

- Yapının tüm kısımlarındaki sıvalar özenle temizlenmeli (raspa yapılmalı). Temizlik sonrasında ise dilatasyonlar doğru şekilde tesbit edilerek açılmalıdır. Bütün bilgilerin işlenebildiği statik röleve projesi ve hasar paftası hazırlanmalıdır.
- Yapının zemin ile olan ilişkisini tam ve doğru tesbit edebilmek için gerekli olan jeolojik ve jeofizik etüdlerin yanında ayrıca temellerin net ve doğru olarak projelendirilmesi için gradiyometrik okumalar yapılarak elde edilecek radargramlar incelenmelidir.
- Yapının sökülmesi yapılması planlanan bölümlerinde sökülme sırasında uygun iskele sistemleri projelendirilmelidir. Bu projeler kontrol edilerek konusunda uzman olan kişiler tarafından onaylanmalı ve tekniğine uygun olmalıdır.
- Güçlendirme sonrası için restorasyon projeleri hazırlanmalı bu projelere uygun güçlendirme modeli seçilerek karar verilmelidir. Eğer eski kullanım modeline dönüş yapılacaksa güçlendirme de uygun kompozit malzemeler seçilmelidir. Zira güncel yönetmelik ve uygulamalara göre yığma yapılarındaki sınırlamalar ile mevcut durumdaki yığma yapı kullanılamaz
- Sökümleri yapmadan önce; eklemelerin özgün yapı ile olan ilişkileri çok iyi araştırılmalı ve bu bilgilere göre metodlar belirlenmelidir.
- Söküm ve yıkım işlemleri sırasında uygun dengeleme yapılarak yapının Zemin ilişkisi konusunda detaylar izlenmelidir.
- Söküm sırasında elde edilecek molozun duvarlara tehlike oluşturmayacak şekilde istif edilmesi ve bununla beraber tehlike oluşturacak düzeye gelmeden önce uzaklaştırılmasını sağlamak için gerekli önlemler alınmalıdır.

Saygılarımla,

M. Bülent İLİTER

İnşaat Mühendisi

Ek 3: Diyarbakır’ Da Tespit Edilen “Tarihi” Sinemaları Gösteren Tablo

NO	ADI	YERİ	YAPIM YILI	AKTİF/HAYATTA OLDUĞUYILLAR	KULLANIM Biçimi	KULLANIM DURUMU
1	DİLAN SİNEMASI	ALİ EMİRİ CAD. YENİŞEHİR-SURDIŞI	1955-1956	1956-2000	YAZLIK/KIŞLIK	KULLANILMIYOR
2	HALKEVİ-YENİŞEHİR SİNEMASI	YENİŞEHİR MAH. 21100 YENİŞEHİR-SUR DIŞI	1932-1936	1936-1991	YAZLIK/KIŞLIK	YAPI YOK OLMUŞ
3	ESİN (SÜMER-MELEK-ATLAS) SİNEMASI	İNÖNÜ CAD. DAĞ KAPI	1942	1942-1980	YAZLIK/KIŞLIK	YAPI YOK OLMUŞ
4	YILDIZ SİNEMASI	ELAZIĞ CAD. YENİŞEHİR-SURDIŞI	--	1980'ler	YAZLIK	YOK OLMUŞ,PARK OLARAK KULLANILMAKTA
5	NİLGÜN SİNEMASI	İNÖNÜ CAD. ARKA SOKAĞI	1960	1960-1970	YAZLIK/KIŞLIK	DÜĞÜN SALONUNA ÇEVİRİLMİŞ
6	EMEK SİNEMASI	İZZET PAŞA CAD. SUR İÇİ	1960	1960-2000	YAZLIK/KIŞLIK	KULLANILMIYOR
7	SARAY SİNEMASI	Eski Yoğurt Pazarında Borsa Hanı Karşısı Mehmet Han Pasajı	--	1970'ler	YAZLIK	YAPI YOK OLMUŞ
8	RAMAN (LALE) SİNEMASI	İNÖNÜ CAD.	--	---	YAZLIK	MOBİLYA MAĞAZASI OLARAK KULLANIL MAKTA
9	AR SİNEMASI	Hasanpaşa Hanı Karşısı Ar Pasajı-SUR İÇİ	1960	1960-1970	YAZLIK/KIŞLIK	PASAJ OLARAK KULLANILMAKTA
10	ORDU EVİ SİNEMASI	ELAZIĞ CAD.-SUR DIŞI	1930	---	KIŞLIK	ASKERİYENİN KULLANIMINDA
11	DİCLE (GÜLER) SİNEMASI	MARDİN KAPI Salos Mescidi Yakınındaki Hoca Hüseyin Hanı	1953	1953-1965	YAZLIK/KIŞLIK	YAPI YOK OLMUŞ(Ayakkabı Fab. Olarak Kullanılmış)
12	YEŞİL SAHA SİNEMASI	İNÖNÜ CAD.	1960 Sonrası	---	YAZLIK	---
13	SİTE SİNEMASI	ALİ EMİRİ CAD. YENİŞEHİR-SURDIŞI	1956 Sonrası	1970-1980'lerin sonu	YAZLIK	KULLANILMIYOR
14	KENT SİNEMASI	---	---	---	YAZLIK/KIŞLIK	
15	YANIK KÖŞK SİNEMASI	---	---	---	YAZLIK	---
16	ŞAFAK SİNEMASI	---	1941	1941-1943	---	---
17	MEHTAP SİNEMASI	---	---	---	YAZLIK	---
18	BAŞARAN SİNEMASI	---	---	---	---	---
19	ELMAS SİNEMASI	---	---	---	---	---
20	SEÇİL SİNEMASI	---	---	---	---	---
21	BAĞLAR DİLAN SİNEMASI	---	---	---	YAZLIK	---

Ek 4. Yenişehir Tapu Müdürlüğü'nden alınan belge (2015)

T.C.
Maliye Bakanlığı
Diyarbakır Defterdarlığı
Gökalp Emlak Vergi D. Müdürlüğü

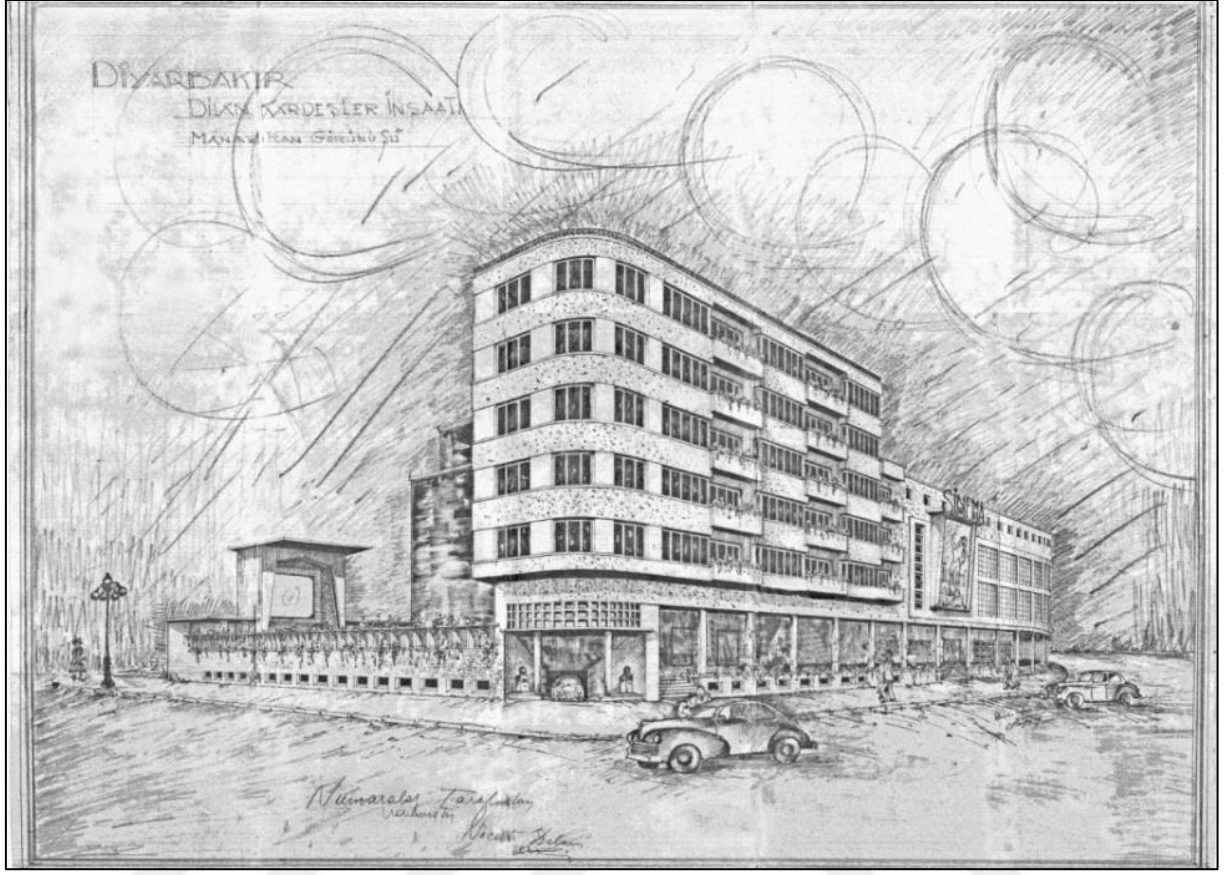
Servisi : tahakkuk 2
Sayı : 6441
Konu : Cezayir Dilan Hk.

Tapu Sicil Muhafızlığına
Diyarbakır

1/3/1980 tarihinde vefat eden İlmiz Dilan ve Site sineması sahibi Cezayir Dilan'a ait Yenişehir Mahallesi pafta 23 Ada 457 parsel daki Dilan sineması lojman ve dükkanlarının varisler adına tapuca (yalnı intikal işlemi yapılmasında sakınca olmadığı, bilgileri de ayrıca olunur .

San. K. B. L. V.
Vergi Dairesi, M. D. V.

Ek 5. Harutyán Sarafyan' ın Dilan Sineması tasarımı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ŞAHİN, Didem
Doğum tarihi ve Yeri : 25.03.1991 - BİLECİK
Telefon : 0 542 784 78 86
e-mail : didemmssahin@gmail.com

Eğitim

<u>Derece</u>	<u>Eğitim Birimi</u>	<u>Mezuniyet Tarihi</u>
Lisans	Dicle Üniversitesi / Mimarlık Bölümü	2014
Lise	Batman Doğa Koleji	2009

İş Denevimi

<u>Yıl</u>	<u>Yer</u>	<u>Görev</u>
2014 – 2015	Lineadecor, Batman	Dekorasyon, Görselleştirme
2016 – 2017	Ms Yapı Denetim, Diyarbakır	Uygulama Projeleri
2017– 2018	Halefler Yapı, Diyarbakır	Rölöve, Restorasyon Projeleri

Makale - Yayınlar

2017, Didem ŞAHİN & Fatma Meral HALİFEOĞLU, *Diyarbakır Sinemalarının Kentsel ve Toplumsal Yaşama Katkıları/ Contributions of Cinemas On Urban and Social Life in Diyarbakir*, Uluslararası Ekonomi, Siyaset ve Yönetim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, sayfa 673-682,Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

2018, Didem ŞAHİN & Fatma Meral HALİFEOĞLU, *Dilan Sineması'nın Diyarbakır'ın Sosyal Ve Kültürel Yaşamındaki Yeri*, Uluslararası Multidisipliner, Mühendislik, Bilim, Eğitim ve Teknoloji Konferansı Bildiriler Kitabı sayfa 53-59,Murdoch Dubai Üniversitesi, Dubai.

2019, Didem ŞAHİN & Fatma Meral HALİFEOĞLU, *Diyarbakır'da Sinema Kültürünün Gelişimi ve Dilan Sineması'nın Sosyo Kültürel Yaşama Katkıları* Yayınlanmamış Makale, Mimarlık Dergisi, Ankara.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ İNTİHAL FORMU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

ADI VE SOYADI	Didem ŞAHİN
ÖĞRENCİ NO	15808001
EĞİTİM – ÖĞRETİM YILI	2018-2019
YARIYIL	☐ Güz ☒ Bahar
ANABİLİM DALI	Mimarlık
PROGRAM	Yüksek Lisans
TEZ KONUSU	MODERN MİMARLIK MİRASI YAPILARINDA KORUMA VE YENİDEN KULLANIM ÖNERİSİ: DİYARBAKIR DİLAN VE SİTE SİNEMASI

İNTİHAL RAPORU BİLGİLERİ

RAPOR TÜRÜ	Tez Savunma Sınavı Sonrası
SAYFA SAYISI	263
BENZERLİK ORANI	% 12
RAPORLAMA TARİHİ	05/08/ 2019

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın kapak sayfası, giriş, ana bölümler, sonuç ve tartışma kısımlarından oluşan toplam 263 sayfalık kısmına ilişkin, 05 /08 /2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan intihal raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 12 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- ☒ Kabul/Onay sayfaları hariç,
- ☐ Kaynakça hariç
- ☐ Alıntılar hariç/dâhil
- ☐ Diğer

Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Programlarda Tez Çalışması İntihal Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Didem ŞAHİN
(İMZA/05.08.2019)

Doç. Dr. Fatma Meral HALİFEOĞLU
Tez Danışmanı
(İMZA/05.08.2019)

Doç. Dr. Devrim Türkan KEJANLI
Anabilim Dalı Başkanı
(İMZA/05.08.2019)